

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 78

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΗ' — ΜΑ'
(ΚΕΦ. 13 — 19)**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

*Μετφρασσις — Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ*

*Θεολόγος
ΧΡΥΣ. Δ. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ - ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ
φιλολόγος*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

11 - 216

Ὁμιλία ΚΗ' (Πράξ. ιγ', 4-15)	11 (219)*
Ὁμιλία ΚΘ' (Πράξ. ιγ', 16-41)	21 (225)
Ὁμιλία Λ' (Πράξ. ιγ', 42 — ιδ', 13)	39 (236)
Ὁμιλία ΛΑ' (Πράξ. ιδ', 14-28)	55 (246)
Ὁμιλία ΛΒ' (Πράξ. ιδ', 28 — ιε', 11)	71 (255)
Ὁμιλία ΛΓ' (Πράξ. ιε', 13-33)	82 (262)
Ὁμιλία ΛΔ' (Πράξ. ιε', 35 — ις', 12)	97 (272)
Ὁμιλία ΛΕ' (Πράξ. ις', 13-24)	114 (282)
Ὁμιλία ΛΣ' (Πράξ. ις', 25-40)	125 (289)
Ὁμιλία ΛΖ' (Πράξ. ις', 1-15)	137 (297)
Ὁμιλία ΛΗ' (Πράξ. ις', 16-31)	150 (304)
Ὁμιλία ΛΘ' (Πράξ. ις', 32 — ιη', 17)	168 (316)
Ὁμιλία Μ' (Πράξ. ιη', 18 — ιθ', 7)	182 (324)
Ὁμιλία ΜΑ' (Πράξ. ιθ', 8-20)	197 (333)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

219 - 345

* Οι ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Κ Η' (28) (Πράξ. ιγ', 4 - 15)

«Οὗτοι μὲν οὖν, ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατήλθον εἰς Σαλαμίαν, κακείθεν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγειλαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. ἔχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην»¹.

α'. Ἀφοῦ ἐχειροτονήθησαν² ἀνεχώρησαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, ἐπειδὴ δὲν ὄψιρχεν ἐκεῖ κίνδυνος καὶ ὁ λόγος εἶχε ἤδη σπαρῆ. Διότι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἦσαν ἀρκετοὶ καὶ ἡ Φοινίκη ἦτο πλησίον τῆς Παλαιστίνης, ἐνῶ ἡ Κύπρος ὄχι. Μή, λοιπόν, ζητεῖς τὸ «διατί», ὅταν κινεῖνται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι δὲν ἐχειροτονήθησαν μόνον ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἐστέλλησαν.

«Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγειλαν τὸν λόγον».

1. Πράξ. 13, 4 - 5.

2. Ἐννοεῖται δὲν πρόκειται περὶ προχειρίσεως εἰς ἱερωτικὴν ἔξωκα ὡς τελεῖται σήμερον, ἀλλὰ περὶ ὁλόκλης ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ ἐπιθέσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὴν ἐπίσημον καθήκον εἰς τὸ ἔργον εἰς τὸ ὅποιον ἀπεστέλλαντο.

γον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. Βλέπεις ὅτι αὐτοὶ καταβάλλουν πᾶσαν φροντίδα νὰ κηρύττουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ πρότερον εἰς ἐκεῖνους (τοὺς Ἰουδαίους), διὰ νὰ μὴ τοὺς καταστήσουν περισσότερον φιλονεικούς; Καὶ ἐκεῖνο² δὲν ἐκήρυττον παρὰ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ αὐτοὶ ἐπὶ γὰρ εἰς τὰς συναγωγάς.

«Διεληθόντες δὲ τὴν νῆσον ὅλην ἄχρι Πάφου, εὗρον τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ὃ ὄνομα Βάρ Ἰησοῦς, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ³ ὃς, προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἑλῦμας, ὁ μάγος, (οὗτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστρέφει τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως». Πάλιν μάγος Ἰουδαῖος, ὅπως ὁ Σίμων⁴. Καὶ παρατήρησε αὐτόν, ὅτι ὅταν μὲν ἐκήρυττον εἰς τοὺς ἄλλους δὲν ἠγανάκει, ὅταν δὲ προσήλθον εἰς τὸν ἀνθύπατον, τότε. Τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον τοῦ Ἀνθυπάτου εἶναι, ὅτι, καίτοι εἶχε προκαταληφθῇ ὑπὸ τῆς μαγείας ἐκεῖνου, ἤθελε ν' ἀκούσῃ τοὺς Ἀποστόλους. Τὸ ἴδιο ἔπραξαν καὶ οἱ Σαμαρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν φαίνεται ἡ νίκη, ἐνῶ καταλύεται ἡ μαγεία. Πανταχοῦ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ φιλαρχία εἶναι τὰ αἰτία τῶν κακῶν.

«Σαῦλος δὲ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς αὐτόν, εἶπεν Ὁ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ραδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφον τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; Καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ,

2α. Ἐννοεῖ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους. Ἰδὲ Πρὸς. 11, 19.

3. Πρὸς. 8, 9 κ. εἰ.

καὶ ἔσῃ τυφλός, μὴ θλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ». Ἐδῶ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἀλλάσσει μὲ τὴν χειροτονίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ εἰς τὸν Πέτρον. Καὶ πρόσεξε, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι προσβολή, ἀλλὰ ἐπίπληξις. Διότι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνίσχυνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται. «Ὁ πλήρης παντὸς δόλου, φησί, καὶ πάσης ραδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης». Ἐδῶ φανερώνει ὅσα εἶχεν εἰς τὴν διάνοιάν του, διότι μὲ τὸ πρᾶγμα τῆς σωτηρίας καταστρέφει τὸν ἀνθύπατον. «Οὐ παύσῃ, λέγει, διαστρέφον τὰς ὁδοὺς Κυρίου;». Καὶ εὐλογοφανῶς «δὲν πολεμεῖς πρὸς ἡμᾶς», εἶπε, «ὅτε μάχεσαι, ἀλλὰ παρουσιάζεις στρατοὺς τοὺς εὐθεῖς δρόμους τοῦ Κυρίου καὶ μὲ ἐγκωμιαστικὸν τρόπον». «Καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλός». Μὲ τὸ σημεῖον διὰ τοῦ ὁποῖου ὡδηγήθη αὐτὸς (εἰς τὴν πίστιν), δι' αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ ὡδηγήσῃ καὶ τοῦτον. Καὶ τὸ «ἄχρι καιροῦ» δὲν ἦτο τιμωροῦντος, ἀλλ' ἐπιστρέφοντος. Διότι ἂν ἦτο τιμωροῦντος, θὰ τὸν ἐτύφλωνε διὰ πάντοτε. Τώρα ὅμως δὲν λέγει αὐτό, ἀλλὰ δι' ὀρισμένον καιρὸν, διὰ νὰ κερδίσῃ τὸν ἀνθύπατον. «Παρασχῆμα δὲ ἐπέπεσαν ἐπ' αὐτόν ἀγλὺς καὶ σκότος, καὶ περιέγων ἐζήτει χειραγωγούς. Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός, ἐπίστευσεν, ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου». Εὐλόγως διότι αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶχε προκαταληφθῇ ὑπὸ τῆς μαγείας, ἔπρεπε δι' αὐτῆς τῆς τιμωρίας νὰ τὸν παιδαγωγῇ. Τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ μάγοι εἰς τὴν Αἰγύπτῳ προηγούμενος ἐτιμωροῦντο ἀπὸ τὰς φλυκτίδας⁴.

4. Φλυκτῖα καὶ φλόκταινα = φουσκάλα. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς πληγῆς τῶν ἐλκῶν τὴν προκλήθεισαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρὼν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Εἰ οἷτος τῆς ἐμμένου ὀρνήσεως τοῦ θοράκος νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἱσραήλ. Ἰδὲ Ἐξὸς. 8, 8 κ. εἰ.

Παρατήρησε δὲ ὅτι αὐτοὶ δὲν χρονотριβοῦν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀφοῦ ἐπίστευσε πλέον ὁ ἀνθρώπος, αὐτὸς ἔγιναν νωθροὶ ἐξ αἰτίας τῆς κολακείας καὶ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἀμέσως συνεχίζουν τὸ ἔργον καὶ ὁρμῶν εἰς τὴν ἀπέναντι χώραν. «Ἀναγκάστες δὲ ἀπὸ τῆς Κύπρου οἱ περὶ Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ, ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Αὐτοὶ δὲ, διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων ἐκάθισαν». Πάλιν εἰσέρχοντο εἰς τὰς συναγωγὰς μὲ ἐνδυμασίαν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ μὴ πολεμοῦνται οὔτε νὰ ἐκδιώκονται καὶ τοιαυτοτρόπως κατάρθωναν τὰ πάντα. «Μετά δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτούς, λέγοντες: Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε». Ἀπ' ἐδῶ, λοιπόν, μαθαίνομεν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Παῦλον, ἀφοῦ ἐμάθαμεν ἀρκετὰ ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν προηγουμένως.

Ἄς ἴδωμεν ὁμοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν. «Καὶ γενόμενοι, λέγει, ἐν Σαλαμίνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ» εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Κύπρου. Ἔμειναν ἐν ἑτοῖς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐπρεπε νὰ πορευθοῦν καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ μένουν διὰ πάντοτε ἐδῶ, ὅπῃρχε ἀνάγκη μεγαλυτέρων διδασκάλων δι' αὐτούς. Ἰδὲ πῶς δὲν παραμένουν καὶ εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἐπειδὴ ἐγνώριζον, ὅτι ἀπὸ τὴν γειτονικὴν πόλιν θὰ ἐκαρποῦντο πολλὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ σπεύδουν πρὸς τὰ πλέον ἀναγκαῖα. Διότι, ὅταν ἦλθον εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς νήσου, ξεπυδούν νὰ διορθώσουν

4α. Ἰωάννης εἶναι ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος.

τὸν ἀνθρώπον. Ὅτι δὲ δὲν ἦτο κολακείας λόγος τὸ «Συὴν τῷ ἀντιπάτῃ, ἀνδρὶ συνετῷ» ἀπὸ τὸ ἐξῆς πρᾶγμα γινώριζε, πῶς δηλαδὴ δὲν ἐχρειάσθη πολλοὺς λόγους, πῶς ἠθέλησε νὰ τοὺς ἀκούσῃ. Ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, δεικνύον, ὅτι, ἐπειδὴ ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα προσφάτως, ἦτο ἀνάγκη νὰ στηρίζωνται, διὰ νὰ μένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχῶς τὰς ἐπισκέπτοντο. Παρατήρησε ὅτι πρὸς τὸν μάγον δὲν εἶπε τίποτε, ἕως ὅτου ἔδωκεν ἐκεῖνος τὴν ἀφορμὴν, ἀλλὰ ἐκήρυττον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μόνον. Διότι ἐπειδὴ ἔθλαπε τοὺς ἄλλους ὅτι προσέχουν, αὐτὸς εἰς τοῦτο μόνον ἀπέθλαπεν, ὥστε νὰ μὴ πεισθῇ ἐκεῖνος. Καὶ διὰτὶ δὲν ἔκαμεν ἄλλο σημεῖον; Διότι δὲν ἦτο ἴσον πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ νὰ νικήσῃ τὸν ἑχθρόν.

6'. Καὶ παρατήρησε, προηγουμένως κατηγορεῖ καὶ τότε τιμωρεῖται. Δεικνύει δὲ ὅτι δικαίως ἐπαθεν αὐτὸς μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Ὁ πληρὴς παντός δόλου». Δηλαδὴ λέγει «χωρὶς νὰ ἔχη καρμίαν ἑλλειψιν (δόλου)». Καὶ καλῶς εἶπε «παντός δόλου», διότι ὁπεκρίνετο. «Υἱὲ διαβόλου», διότι ἐπράττε τὸ ἔργον ἐκεῖνου. «Ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης», διότι ἀληθῶς πᾶσα δικαιοσύνη ἦτο αὐτῇ. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἐλέγχει καὶ τὸν θῖον αὐτοῦ, καθὼς λέγει αὐτὰ. Καὶ διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν ἦσαν λόγοι θυμοῦ αὐτοῖ, διὰ τοῦτο προηγουμένως εἶπε, «Πλησθεῖς Πνεύματος ἁγίου», δηλαδὴ ἐνεργείας (τοῦ Ἁγ. Πνεύματος). Καὶ νῦν ἰδοὺ χεῖρ Κυρίου ἐπὶ σέ. Δὲν ἦτο ἐπιμένως τιμωρία, ἀλλὰ θεραπεία. Διότι σχεδὸν εἶπεν: «Δὲν τὸ πράττω ἐγώ, ἀλλ' ἡ χεῖρ τοῦ Θεοῦ». Ἰδὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. «Ἐση τυφλός, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἀκρι καίρου». Αὐτὸ τὸ λέγει, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ μετανοήσῃ. Διότι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἤθελον νὰ γίνονται φανεροὶ ἀπὸ τὰ πλέον σκοτεινά, ἀν καὶ ἔγιναν αὐτὰ εἰς ἐχθρούς. Ἀλλ' ἐνώπιον τῶν οἰκεί-

ων (τῶν συμπατριωτῶν) εὐλόγως, ἐνόμιον τῶν ξένων ὁμῶς ὅχι, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῆναι εἶναι πλέον τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δεῖγμα ἀνάγκης καὶ φόβου. Ἀποδείξεις δὲ τῆς τυφλότητος εἶναι τὸ ὅτι ζητεῖ χειραγωγούς. Ἐπειτα ἐλέπει τὴν ἀναπηριαν ὁ ἀνθρώπου καὶ ἀμέσως πιστεύει καὶ ὅχι αὐτὸ, ἀλλ' ἐκπληττόμενος. Διότι εἶδε ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι οὔτε λόγῳ οὔτε ἀπάτῃ. Πρόσεξε πόσῃ ἀγάπῃ πρὸς τὴν διδασκαλίαν εἶχε, καίτοι ἦτο εἰς τόσῃ ἐξουσίᾳ. Δὲν εἶπε πρὸς αὐτόν «Δὲν θὰ παύσῃς νὰ διαστρέφῃς τὸν ἀνθρώπου», ἀλλὰ «τὰς δόξας Κυρίου», τὸ ὅποιον ἦτο καλύτερον, διὰ τὴν μὴ φανῆναι ὅτι τὸν κολακεύει.

Διατὶ ὁμῶς ὁ Ἰωάννης φεύγει ἀπ' αὐτοῦ; Διότι λέγει «ὁ Ἰωάννης ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱερουσόλυμα», ἐπειδὴ πλέον ἀπεστέλλοντο εἰς μακρύτεραν διαδρομὴν, καίτοι θεαίως ἐκείνους ἦτο ὑπέρτης, αὐτοὶ δὲ εἶχον τὸν κίνδυνον. Πάλιν, φοβὸς ἦλθεν εἰς τὴν Πέργην, δὲν σταματοῦν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις. Διότι ἐβιάζοντο νὰ φθάσουν εἰς τὴν μητρόπολιν, τὴν Ἀντιόχειαν δηλαδὴ. Καὶ παρατήρησε πῶς ὁ συγγραφεὺς παρμερίζεται κυφίως.

Ἐκάθισαν ἐν τῇ συναγωγῇ, λέγει, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων, ὥστε νὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμον εἰς τὸν λόγον. Καὶ δὲν ὁμιλοῦν πρῶτον, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπιτρέπη εἰς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τοὺς προσεκάλεσαν ὡς ξένους. Ἐάν δὲν ἐπερίμεναν δὲ, δὲν θὰ ἐγένετο λόγος. Ἐδῶ πρῶτον κηρύττει ὁ Παῦλος. Καὶ ἰδὲ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ. Ἐκεῖ ὅπου ὁ λόγος εἶχε σπαρῆ, διέρχεται καὶ φεύγει ταχέως, ἐνῷ ἐκεῖ ὅπου οὐδεὶς λόγος ἐσπάρη, παραμένει, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος λέγει, «ὅταν γράφῃ» «Ὅτω δὲ φιλοτιμούμενος εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ὅπου ὠνομάσθῃ Χριστός»⁵. Καὶ αὐτὸ ἦτο δεῖγμα πολλῆς ἀνδρείας. Ἀληθῶς

5. Ρωμ. 15, 20.

ἐξ ἀρχῆς εἶναι ἀξιοθαύμαστος ὁ ἄνθρωπος. Ἐσταυρωμένος, εἰς θέσιν μάχης εὐρισκόμενος, ἐγνώριζε πόσῃ χάριτος ἀπῆλause. Ὡς ἀντίθετον ἐπαρουσίασε τὸ ἐνδιαφέρον. Δὲν ἀργίσθη πρὸς τὸν Ἰωάννην (διότι δὲν ἦτο ἴδιον αὐτοῦ), ἀλλὰ ἤρχισε τὸ ἔργον. Δὲν ἐβελίασε, δὲν ἐφοβήθη, ἐνῷ ἦτο ἀποκομμένος εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους.

Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς θέας Προνοίας νὰ μὴ κηρύττῃ ὁ Παῦλος εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα. Ἀρκεῖ καὶ αὐτὸ μόνον, ἡ πληροφορία ὅτι ἐπίστευσεν. Ἐάν δὲ ἐκήρυττε, δὲν θὰ τὸν ἠνείχοντο ἐξ αἰτίας τοῦ μίσους. Καὶ ἀπέρχεται μακράν, ὅπου δὲν ἦτο γνωστός. Προηγουμένως ἤλεγξε τὸν μάγον ὅποιος ἦτο. Καὶ ὅτι ἦτο τοιοῦτος τὸ ἀπεδείκνυε τὸ θαῦμα. Αὐτὸ ἦτο σημεῖον τῆς τυφλότητος τῆς ψυχικῆς, «Ἐπὶ ὀρισμένον καιρὸν ὀποφείρει, ὥστε νὰ μετανοήσῃ». Καλῶς δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν συναγωγὴν κατὰ τὸ Σάββατον, ὅταν ἦσαν ὅλοι συγκεντρωμένοι.

Καὶ μετὰ τὴν ἀνέγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, λέγει, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι, λέγοντες «Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὁμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε». Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ τότε τὸ πράττουσαν χωρὶς φόβου, ὅχι ὁμῶς μετὰ ἀπ' αὐτό. Ἐάν ἠθέλατε αὐτό, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ παρακαλέσαστε. Ἀλλ' ὁ τῆς φυλαρχίας! ὁ τῆς κενοδοξίας! Πῶς πάντα τὰ ἐνατρέπει καὶ τὰ καταστρέφει. Τοὺς προετοιμάζει διὰ νὰ σταθοῦν ἐναντίον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἰδικῆς των καὶ τῶν ἄλλων. Τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἀποδεικνύει ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς, ὥστε νὰ ζητοῦν καὶ χειραγωγούς. Εἶθε τουλάχιστον αὐτό, εἶθε τουλάχιστον ὁδηγοὺς νὰ ἐζήτουν. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἀνέχονται πλέον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των ἐπιτρέπουσι πάντα. Δὲν ἀφήνει εἰς οὐδὲν νὰ ἴδῃ. Ὡσὺν ὁμίχλη καὶ σκότος κάθῃται εἰς τοὺς

οφθαλμούς, χωρίς να επιτρέπη να διακρίνη κανείς.

Ποίαν ἀπολογίαὶν θά ἔχωμεν, ἐάν ἐξ αἰτίας ἐνὸς πάθους νικῶμεν ἄλλο πάθος, διὰ τὸν φόβον δὲ τοῦ Θεοῦ ὄχι; Ὅπως πολλοί, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνθήκοι καὶ φιλάργυροι, διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν χρημάτων ἐχαλίνωσαν τὴν ἡδονήν. Ἄλλοι ἀντιθέτως ἐξ αἰτίας τῆς ἡδονῆς περιεφρόνησαν τὰ χρήματα. Αὐτοὶ πάλιν οἱ ὅποιοι νικῶνται ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ἐνίκησαν καὶ τὰ δύο, ἐξοδεύοντες ἀπειρώδεις χρήματα καὶ ζῶντες συνεπῶς ἀσκόπως. Ἄλλοι πάλιν ἐνῶ ἦσαν πολὺ κενόδοξοι, περιεφρόνησαν τὸ πάθος, ἀφοῦ ὑπέμειναν πολλὰς ἀτιμίας καὶ ἔνεκα ἐρώτων καὶ ἔνεκα χρημάτων.

Ἄλλοι πάλιν, διὰ τὰ χορτάσουν τὸν θυμὸν των, προετίμησαν τὰ ζημιωθεῖν πολλὰ καὶ δι' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐνδιεφέρθησαν, διὰ τὰ πραγματοποιήσουν μόνον τὸ θέλημά των. Καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον κατορθώνει ἐν πάθος δὲν τὸ κατάρθρωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί λέγω πάθος; Αὐτὸ τὸ ὅποιον κατορθώνει ἡ ἐντροπὴ τῶν ἀνθρώπων, δὲν τὸ κατορθώνει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Πολλὰ καὶ κατορθώνομε καὶ σφάλλομε, ἐπειδὴ ἐντρέπομεθα τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν Θεὸν ὅμως δὲν τὸν φοβούμεθα. Πόσοι ἐξ αἰτίας ἐντροπῆς παρητήθησαν χρήμάτων; Πόσοι ὑπερηφανεύθησαν διὰ τοὺς φίλους των ἀσκόπως ἐξυμνετούμενοι μὲ κακὸν σκοπὸν; Πόσοι, ἐπειδὴ ἐσεβάσθησαν τὴν φιλίαν, διέπραξαν μύρια σφάλματα;

γ'. Ἐάν, λοιπόν, καὶ πάθος καὶ ἐντροπὴ ἀνθρωπίνῃ ἡμπορῇ νὰ μᾶς ρίψῃ καὶ εἰς σφάλματα καὶ εἰς κατάρθωματα, μεταίως λέγομεν ὅτι δὲν ἡμποροῦμε. Διότι ἡμποροῦμεν, ἂν θέλωμεν. Πρέπει δὲ ὅλοι νὰ θελήσωμεν.

Εἰπέ μου, λοιπόν, διατί δὲν ἡμπορεῖς νὰ νικήσης τὴν δόξαν, ὅταν ὅλοι ἔχουν νικήσῃ, ἐνῶ ἔχουν τὴν ἰ-

δίαν ψυχὴν, τὸ ἴδιον σῶμα, τὴν ἴδιαν μορφήν καὶ ζοῦν τὴν ἴδιαν ζωὴν; Σκέψου τὸν Θεόν, σκέψου τὴν ἀνωθεν δόξαν, τοποθέτησε ἀπέναντί της τὰ παρόντα καὶ ταχέως θά τὴν ἐγκαταλείψῃς. Καθ' ὁλοκληρίαν, ἐάν ἐπιθυμῇς δόξαν, νὰ ἐπιθυμῇς τὴν πραγματικὴν δόξαν. Ποία δόξα εἶναι ὅταν διαπράττῃ ἀτιμίας; Ποία δόξα εἶναι, ὅταν ἀναγκάζῃ κάποιον νὰ ἐπιθυμῇ τὴν τιμὴν τῶν μικροτέρων καὶ ἔχῃ ἀνάγκην ἐκείνης; Τιμὴ εἶναι τὸ νὰ ἀπολαύῃ κάποιος τῆς δόξης ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους. Καθ' ὁλοκληρίαν, ἐάν ἐπιθυμῇς δόξαν, μᾶλλον νὰ ἐπιθυμήσῃς τὴν δόξαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἄν, ἀφοῦ ἐπιθυμήσῃς ἐκείνην, περιφρονήσῃς αὐτήν, θά τὴν ἴδῃς αὐτὴν χωρὶς τιμὴν. Ἔως οὗτο δὲν ἴδῃς ἐκείνην, οὔτε αὐτὴν θά ἡμπορέσῃς νὰ ἴδῃς πῶς εἶναι αἰσχρά, πῶς εἶναι ἀξία γέλωτος. Διότι, ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκ τῶν προτέρων συλληφθῇ ἀπὸ κάποιαν γυναῖκα πορνῆαν, ἀσχημον καὶ αἰσχράν, καθ' ὅσον χρόνον τὴν ἀγαποῦν, δὲν ἡμποροῦν νὰ ἴδουν τὴν ἀσχημίαν της, ἐπειδὴ τὸ πάθος σκοτίζει τὴν κρίσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, καθ' ὅσον θά εἰμεθα κυριευμένοι ἀπὸ τὸ πάθος, δὲν ἡμποροῦμε νὰ ἴδωμεν συγχρόνως ὅποιον κακὸν εἶναι.

Πῶς, λοιπόν, λέγει, θά ἡμπορούσαμε νὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπ' αὐτό; Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὅποιοι κατηνάλωσαν ἀπειρα χρήματα: καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθησαν ἀπ' αὐτά. Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀπέθανον πόσης δόξης ἀπήλυσαν καὶ αὐτὴ θεοβαίως εἰς οὐδένα τόπον ὀπίσκει, ἀλλ' ἔχει χαθῇ καὶ ἔχει διαφθαρῇ. Σκέψου ὅτι εἶναι μόνον ὄνομα, δὲν ἔχει δὲ πραγματικὴν ἀξίαν. Διότι τί εἶναι δόξα; Εἰπέ μου. Δώσε κάποιον ὀρισμὸν. Τὸ νὰ θαυμάζεται κάποιος ἀπ' ὅλους, λέγει. Δικαίως ἢ καὶ ἀδίκως; Διότι, ἐάν μὲν ἀδίκως, δὲν θά ἦτο αὐτὸ θαυμαστόν ἀλλὰ κατηγορία καὶ κολακεία καὶ συκοφαντία. Ἐάν δικαίως, αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν. Διότι ὁ λαὸς

δὲν ἔχει ὁρθὰς κρίσεις, ἀλλ' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των αὐτοὺς θαυμάζουν. Καὶ ἂν θέλατε παρατηρήσατε αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν εἰς τὰς πόρνας τὰ ἰδικά των, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν εἰς τοὺς ἡνιόχους⁶, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν εἰς τοὺς χορευτάς.

Ἀλλὰ δὲν λέγομεν αὐτοὺς, λέγει, ἀλλὰ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ὀρθοφρονούντας καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἡμποροῦν νὰ πράξουν μεγάλα καλὰ. Εἶθε νὰ ἤθελον, καὶ ταχέως θὰ ἔπραττον τὰ ἀγαθὰ. Τώρα ὁμως τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν πράττουν. Εἰπέ μου, ποῖος τώρα ἐπαινεῖ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ὀρθοφρονούντα; Τὸ ἀντίθετον, λοιπόν, συμβαίνει. Τί δὲ εἶναι ψυχρότερον τοῦ δικαίου, ἢ ἐν ἐπιθυμῇ τὴν δόξαν παρὰ τῶν πολλῶν, ὅταν κατορθῶνῃ τοιοῦτον πρᾶγμα; Διότι τοιοῦτοτρόπως πράττει, ὅπως ἔστι κάποιος ζωγράφος, ἐνῶ εἶναι ἄριστος καὶ ζωγραφίζει εἰκόνα τοῦ βασιλέως, ἀπεδέχετο τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων ἀνευ πείρας. Ἀλλ' ὥστε ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅποιος ἀποθέλει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν ταχέως ὅ' ἀπομακρυνθῇ τῶν ἐναρέτων πραγμάτων. Διότι ἂν πρόκειται νὰ χάσκη πρὸς ἐπαίνους, αὐτὰ τὰ ὅποια θέλουν ἐκεῖνοι, αὐτὰ πράττει καὶ ὅχι αὐτὰ τὰ ὅποια θέλει αὐτός.

Τί θὰ σὰς συνεβόλευον λοιπόν νὰ πράττετε; Νὰ προσέχετε εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἀρκήσθε εἰς τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐπαίνους, νὰ ἐργάζεσθε ὅλα ὅσα ἐκεῖνος θεωρεῖ καλὰ, καὶ νὰ πράττετε τὰ καλὰ ἔργα, πρὸς οὐδὲν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα νὰ χάσκετε. Διότι αὐτὸ καταστρέφει καὶ τὴν νηστειαν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας τὰ καθιστᾷ κενά.

6. Ἐννοεῖ ἐντοῦθα τοὺς ἡνιόχους τῶν ἡποδρόμων.

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν τοῦτο, ἂς ἀποφύγωμεν αὐτὸ τὸ πάθος. Πρὸς ἐν μόνον ἂς προσθλέπωμεν, τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαῖνον, τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἀπ' ἐκεῖνον, τὸν ἐπαῖνον παρὰ τοῦ κοινῶ Δεσπότη, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη μετὰ τῶν ἀγαπώντων αὐτόν, ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν παρόντα θάλανον ἐναρέτως, μὴ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ' (29)

(Πράξ. ιγ', 16 - 41)

Ἐκείνους δὲ Παῦλος, καὶ κατασεῖας τῇ χειρὶ, εἶπεν ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ ἐν ὅντι φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε. Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὅψωσεν ἐν τῇ παροιμίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ βραχίονος ἀήγλου ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς¹.

α'. Πρόσεξε ὅτι ὁ Βαρνάβας ἀποσύρεται διὰ τὸν Παῦλον, ὅπως ἀκριβὲς καὶ ὁ Ἰωάννης διὰ τὸν Πέτρον πανταχοῦ. Αὐτὸς τὸν ὠδήγησεν ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, καί τοι ἦτο περισσότερον σεβαστὸς ἀπ' αὐτόν. Ἀλλ' ἀπέθλεπον πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον. Ἐκαὶ ἀναστάς, λέγει, καὶ κατασεῖας τῇ χειρὶ. Αὐτὸ ἦτο συνήθεια τῶν Ἰουδαίων. Δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς συζητεῖ με' αὐτοὺς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Πρόσεξε πῶς προετοιμάζει τὸν δρόμον εἰς τὸν λόγον. Προηγούμενος ἀφοῦ τοὺς ἐπήνεσε καὶ

1. Πράξ. 13, 16.

ἀφοῦ ἐδειξε πολλὴν φροντίδα δι' αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου «Οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν», τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζει τὸν λόγον. Καὶ δὲν εἶπεν «Οἱ προσήλυτοι», τὸ ὅποιον ἦτο ὄνομα δυστυχίας.

«Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ τὸν λαόν». Πρόσεξε πῶς καὶ αὐτὸς ὀνομάζει τὸν κοινὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων Θεὸν αὐτῶν ἰδιαιτέρως καὶ δεικνύει ὅτι αἱ εὐεργεσίαι αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς εἶναι μεγάλαι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Στέφανος². Αὐτὰ τὰ πράττουσι, διὰ τὸ νὰ τοὺς διδάξουν ὅτι καὶ τώρα κατὰ τὴν ἰδίαν συνήθειαν ἀπέστειλε τὸν Υἱόν του. Ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος³, τοιοῦτοτρόπως λέγει καὶ αὐτός. «Ὑψωσεν ἐν τῇ παροιμίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ θραχίονος ὕψηλός ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς». Καὶ θεοδαιώς ἐγίνετο τὸ ἀντίθετον, ἀλλ' ἠδ' ἐξήγαγον εἰς πλῆθος, ἀλλὰ τὰ θαύματα ἐγίναν δι' αὐτοὺς. Αὐτὰ τὰ ἀναφέρουν καὶ οἱ προφῆται πάντα, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἰγύπτον. Καὶ πρόσεξε πῶς παρτρέχει τοὺς καιροὺς τῆς δυστυχίας καὶ δὲν φέρει εἰς οὐδεμίαν περίστασιν τὰ ἐγκλήματα εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἀφήνει ἐκεῖνα εἰς αὐτοὺς νὰ τὰ σκέπτονται.

«Καὶ ὡς τεσσαράκοντα ἔτη χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ἐπειτα ἀναφέρει τὴν κατοικίαν. «Καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτά ἐν γῇ Χαναάν, κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν». Καὶ ὁ χρόνος πολὺς. Διότι ἦσαν τετρακκόσια πενήκοντα ἔτη. «Καὶ μετὰ ταῦ-

τα ὡς ἔτεσι τετρακκοσίοις καὶ πενήκοντα ἔδωκεν αὐτοῖς κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου». Ἐδῶ ἐδήλωσεν ὅτι κατὰ διάφορον τρόπον ἐτακτοποίει τὰ θέματα τῶν. «Ἡδ' αὖτε ἐκείθεν ἤτήσαντο θασιλέα», (καὶ δὲν λέγει τὴν ἀγνωμοσύνην των, ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ), «καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαούλ, υἱὸν Κίς, ἀνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, ἔτη τεσσαράκοντα» καὶ μετὰστῆσας αὐτὸν ἡγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς θασιλέα⁴. Ὡς καὶ εἶπε μαρτυρήσας· εἶδον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἀνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὅς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. Δὲν εἶναι μικρὸν αὐτό, τὸ νὰ κατέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὁ Χριστός.

Ἐπειτα παρουσιάζει καὶ τὸν Ἰωάννην νὰ μαρτυρῇ, λέγων «Τούτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἡγειρε τῷ Ἰσραὴλ Σωτῆρα (Ἰησοῦν), προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ θάπτισμα μετανόας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ. Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν· Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' Ἰσοῦ ἔρχεται μετ' ἐμέ, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι». Καὶ ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπαθῶν τὴν δόξαν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, παρ' ὅτι ὅλοι τὴν προσέφερον εἰς αὐτόν. Δὲν εἶναι δὲ ὁμοιοῦς, ὅταν οὐδεὶς βίβη καὶ ὅταν πολλοὶ προσφέρουν αὐτὴν τὴν τιμὴν, νὰ τὴν ἀπωθῇ καὶ ὅχι μόνον νὰ τὴν ἀπωθῇ, ἀλλὰ μὲ τὸσην ἀποφυγῇ.

«Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὁμίν φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὁμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη· οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκόμενας, κρίναντες ἐπλήρωσαν καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες ἤτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆ-

2. Ὁ Πρωτομάρτυς Στέφανος. Ἰδὲ τὴν ἀπολογία τοῦ Στεφάνου ἐν ὁμῖν τοῦ ἀρχιερέως ἐν Πράξ. 7, 2 κ. ἑξ.

3. Ἐνταῦθα ἀκολουθεῖται ἡ αὐτὴ νοηματικὴ σειρά τῶν γεγονότων, τὸ ὅποια καὶ ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ἀμπελῶνος. Ἰδὲ Ματθ. 21, 33 - 42. Μάρκ. 12, 1 - 11, Λουκ. 20, 9 - 16.

ναί αὐτόν. Πανταχοῦ αὐτό προσπαθοῦν νά δείξουν, ὅτι εἶναι ἰδικόν των τὸ ἀγαθόν, διὰ νά μὴ φεύγουν, ὡς νά προσέχουν εἰς ξένον, ἐπειδὴ τὸν ἐσταύρωσαν.

«Τούτον, λέγει, ἀγνοήσαντες» ὥστε τὸ ἁμάρτημα ἦτο ἀποτέλεσμα ἀγνοίας. Πρόσεξε πῶς ἀπολογεῖται μὲ ἡρεμίαν καὶ ὁπὲρ ἐκείνων. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ προσθέτει, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νά γίνη. Καὶ διὰ νά μὴ εἴπῃ κανεὶς· «Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἀνέστηθι;» λέγει τὸ «καὶ μάρτυρες αὐτοῦ εἰσιν». Ἐπειτα πάλιν ὑποστηρίζει ἐκ τῶν Γραφῶν· «Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συνανασθῆσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλὴμ, οἱτινὲς εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γεγενημένην, ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, καθὼς καὶ ἐν τῇ Ψαλμῷ τῇ δευτέρῃ γέγραπται· Υἱὸς μου εἰ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγένηκά σε⁴. Ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα αὐτὸν εἰς διαφθοράν ὑποστρέφειν, οὐτως εἰρηκεῖν ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά⁵. Διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· Οὐ δώσεις τὸν δισὶν σου ἰδεῖν διαφθοράν⁶. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ δουλίῃ ἐκοιμήθη, καὶ προστετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν».

Παρατήρησε αὐτὸν ὅτι συνομιλεῖ σφοδρότερον. Αὐτὸ οὐδαμοῦ ὁ Πέτρος τὸ εἶπεν. «Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν,

4. Ψαλμ. 2, 7.

5. Ἡσ. 55, 3.

6. Ψαλ. 15, 10.

ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ἡμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν ἐπαγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται. Ἐπειτα λέγει καὶ τὸ φοβερόν· «Βλέπετε οὖν, μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. Ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ ἐμβέφατε, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε· ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῇται ὑμῖν».

8'. Πρόσεξε πῶς πλέκει τὸν λόγον ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀπὸ τοῦ προφήτου, ἀπὸ τὸν ἀπόγονον τῆς ἐπαγγελίας. Ἄς ἴδωμεν ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν.

«Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ. Τοὺς δὲ νομάζει καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα των· Ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη. Ἐδῶ τὸ ὁμῖν» δὲν τὸ λέγει ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου κεχωρισμένως, ἀλλὰ τοὺς δίδει τὴν δυνατότητα ν' ἀποχισθοῦν ἀπ' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν τὸν φόνον. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπ' αὐτὸ τὸ ὅποion ἀκολουθεῖ. «Οἱ γὰρ κατοικοῦντες, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπιλήρωσαν». Μεγάλῃ ἡ κατηγορία, ἐάν δὲν εἶχον τὴν προσοχὴν των ἐστραμμένην, ἐνῷ συνεχῶς ἤκουον. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε θαυμαστόν. Διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐλέχθησαν, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἐρημον, εἶναι ἀρκετὰ, διὰ νά δείξουν τὴν ἀγνωμοσύνην των. Καὶ πῶς παρεῖδον, λέγει, τὸν Ἰωάννην ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε; Ποῖον εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, ἀφοῦ

7. Ἀδων. 1, 5.

θεοαίως καὶ τοὺς προφήτας (παρεῖδον), οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἐντόνως ἔκραζον;

Ἔπειτα καὶ ἄλλη κατηγορία. «Καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες», τὸ ὅποιον δὲν ἦτο θέμα ἀγνοίας. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν τὸν εἶχον ὡς Χριστόν, διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐφόνευον; «Καὶ ἤτησαντο, λέγει, Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐθηκαν εἰς μνημεῖον». Πρόσεξε πῶς ἦτο αὐτὸ εἰς αὐτοὺς σημαντικόν. Ἀνέφερε τὸν τρόπον τοῦ θανάτου καὶ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν Πιλάτον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν γῆν φανερόν τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ κριτήριον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν κατηγοροῦνται ἐκεῖνοι περισσότερο ἐπειδὴ τὸν παρέδωσαν εἰς ἄνθρωπον ἄλλης φυλῆς. Καὶ δὲν εἶπεν «ἐμεσίτευσαν», ἀλλ' «ἐζήτησαν ἐντόνως», ἐπειδὴ δὲν εὐρον οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου, διὰ τὴν θανατωθῆ αὐτός, ὥστε τὴν ἀπολογία εἶναι ἑλπίαν χάριν, ἐνῶ ἐκεῖνος δὲν ἤθελεν. Αὐτὸ τὸ λέγει σαφέστερον ὁ Πέτρος «Κρίνοντος ἐκεῖνου ἀπολύειν»⁸.

Τοὺς ἡγάπα πολὺ ὁ Παῦλος. Καὶ παρατήρησε, δὲν ἐπιμένει εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν πατέρων, ἀλλ' ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς τὸν φόβον. Διότι ὁ μὲν Στέφανος εὐλόγως τὸ πράττει αὐτό, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ φανευθῇ καὶ ὅχι ἐπειδὴ ἐδίδασκε καὶ ἐπειδὴ ἐδείκνυε ὅτι ὁ νόμος ἤδη καταργεῖται, αὐτὸς δὲ ὅχι, ἀλλ' ἀπειλεῖ καὶ ἐκφοβίζει μόνον. Ὁ δὲ Θεὸς ἡγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ὅς ὤφθη, λέγει, ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συνανασθῶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ.

Πρόσεξε δὲ αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει παρακινήθῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ Πνεῦμα, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος τὸ

8. Πρὸς 3. 13.

πάθος καὶ τὸν τάφον κηρύττει. «Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα, λέγει, τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γεγεννημένην» δηλαδή, «τὴν μὲν ὑπόσχεσιν τὴν ἐδέχθησαν οἱ πατέρες, τὸ δὲ ἔργον αἰς».

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἔφερον ὡς μάρτυρα τὸν Ἰωάννην, δὲν εἶπε ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος τούτου κατ' ἐπαγγελίαν ἦγαγε τῷ Ἰσραὴλ Σωτῆρα, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ θάπτισμα μετανοίας τῷ Ἰσραὴλ, ἐν συνεχείᾳ φέρει πάλιν αὐτόν, λέγων «Τίνα με ὑπονοεῖτε; οὐκ εἰμὶ ἐγώ». Ἔπειτα παρουσιάζει καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὡς μάρτυρας τῆς Ἀναστάσεως, λέγων «Ὅτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν». Ἔπειτα τὸν Δαβὶδ ὁ ὅποιος μαρτυρεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιον διὰ τοῦ λόγου «Ὁ δὲ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν». Διότι οὕτως τὰ παλαιὰ τὰ θεώρει τοιοῦτοτρόπως ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ μόνον τῶν, οὐτε αὐτὰ χωρὶς ἐκεῖνα, ὥστε διὰ καθενὸς ἐκ τῶν δύο θεοαἰῶναι τὸν λόγον. Διότι, ἐπειδὴ κατεῖχοντο ἀπὸ τὸν φόβον, διότι τὸν εἶχον φονεύσει, καὶ ἡ συνείδησις τῶν τοὺς ἀπελέωνε, δὲν συνομιλοῦν ὡς πρὸς χριστοκτόνους, οὐτε ὡς νὰ προσφέρουν εἰς αὐτοὺς ζέον ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν των. Τὸ ὄνομα τοῦ Δαβὶδ ἦτο εἰς αὐτοὺς πολὺ ποθητόν. Δι' αὐτὸ καὶ θέτει αὐτό, διὰ τὴν νὰ τὸν δεχθῶν τοῦλάχιστον τοιοῦτοτρόπως, ὡς νὰ ἔλεγεν ὅτι ἀπὸ τὸν παῖδα αὐτοῦ θασιλεύονται, λοιπὸν μὴ ἀπομακρύνεσθε ἀπ' αὐτόν.

Τὶ σημαίνει «Δώσω ὑμῖν τὰ δῶκα Δαβὶδ τὰ πιστά»; Τὰ σταθερὰ λέγει, αὐτὰ τὰ ὅποια οὐδέποτε καταστρέφονται. Καὶ δὲν ἐπιμένει πολὺ εἰς αὐτά, ἐπειδὴ πλέον ὁ λόγος ἔγινε πιστευτός, ἀλλὰ τονίζει τὴν τιμωρίαν, καὶ χρησιμοποιοῖ τὸ ποθητόν εἰς αὐτοὺς, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ νόμος παρμερίζεται καὶ ἐπιμένει εἰς τὸ συμφέρον, ὅτι εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὑπακούουσι θὰ ὑπάρξουν

μεγάλα αγαθά και εις αυτούς οι οποίοι παρακούουν μεγάλα κακά.

"Επειτα λέγει πάλιν δια τὸν Δαυὶδ καὶ αὐτὸ μὲ ἔπαινον. «Δαυὶδ μὲν γάρ, φησὶν, ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βασιλείᾳ, προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ». Ὅπως καὶ ὁ Πέτρος, ὅταν τὸν ἀνέφερε, ἔλεγεν· «Ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρηγορίας περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ». Καὶ δὲν λέγει ὅτι ἀπέθανεν, ἀλλὰ κ' προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, τὰ ὁποῖον ἦτο ἐπιανετικώτερον. Καὶ πρόσθε πῶς οὐδαμῶς ἀναφέρει κατωρθώματα αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν κατηγορίαν. Διότι τὸ «ἤτησαντο» καὶ ἔλαθον εἶναι μεγίστη κατηγορία αὐτῶν. "Επειτα ἀπαριθμεῖ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὅταν λέγῃ «ἐξελέξατο», «ἠύκωσεν, ἐτροφοδότησεν». Αὐτὰ δὲ δὲν εἶναι ἑπαινοὶ ἐκείνων, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Τὸν Δαυὶδ δὲ ἐγκωμιάζει μόνον, ἐπειδὴ προῆλθεν ἀπ' αὐτὸν ὁ Χριστός. Ὁ Ἰωάννης δὲ ὀνομάζει εἰσοδὸν τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐμφάνισίν του μὲ τὸ σῶμα, ὅταν λέγῃ· «Πρὸ προσώπου τῆς εἰσοδου αὐτοῦ». Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν γράφῃ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς αὐτὸν καταφεύγει συνεχῶς. Διότι εἶχε μέγαν ὄνομα καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ πρόσθε δὲν τὸ λέγει αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ φέρει τὴν μαρτυρίαν ἐκείνου.

γ'. Εἶδες πῶς ἐδειξε ταχέως ὅτι τὸ πρῶτον ἦτο ἀποτέλεσμα προνοίας; Ἄλλ' ὥς ἀκούομεν τι ἄλλο λέγοντες οἱ Ἀπόστολοι ἐπεισαν ὅτι ἐσταυρώθη. Πι πλέον ἀπίστευτον ἀπ' αὐτό, ὅτι ἐτάφη ἀπ' αὐτοῦς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁπέσχετο ὅτι θὰ εἶναι σωτὴρ, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐτάφη συγχωρεῖ ἁμαρτήματα καὶ ἰδιαιτέρως προερχό-

μενα ἐκ τοῦ νόμου; Δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπεν· «Ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἠβελήσατε», ἀλλ'· «Ἐάν οὐκ ἡδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μωυσέως δικαιοθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται», ἀποδεικνύων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νόμου. Καλῶς δὲ προσέθεσε καὶ τὸ «πᾶς», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁποῖος καὶ ἂν εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος πιστεύει. Διότι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ὀφέλειαν ἐκεῖνοι, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κάποια εὐεργασία. Δι' αὐτὸ ὑστερον θέτει τὴν ἀφεσιν, ἀφοῦ ἀπ' ἐδῶ ἐξάγει τὸ ὑπουδαίστερον συμπέρασμα καὶ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ νόμος τοῦτο φαίνεται ὅτι τὸ ἐπέτελεσε μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ ὁποῖος ἔπαθεν. Ὡστε καλῶς ἔλεγεν· «Οἱτινὲς εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν» αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσεν, λέγει, ἐνθ' ὅταν θά ἦσαν, ἐὰν δὲν ἐθεοποιούντο ἀπὸ θεϊκῆς δύναμιν. Δὲν θὰ ἐμαρτύρουν τοιαῦτα πρὸς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι διψοῦν δι' αἷμα, οὐτε πρὸς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐφόνευσαν.

Τὸ δὲ «ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε» τὸ εἶπεν ἐπειδὴ ἐγνώριζε πλέον ὅτι εἰς αὐτὸ ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ διατὶ δὲν ἔφερε μαρτυρίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ πειθοῦν, ὅτι δι' αὐτοῦ γίνεται συγχώρησις ἁμαρτιῶν; Διότι αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἐθιάζετο καὶ ἐφρόντιζεν ἦτο αὐτό, νὰ δείξῃ ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι ἀναστήθῃ. Ἐάν δὲ αὐτὸ εἶχε γίνει ἀποδεκτόν, ἐκεῖνο ἦτο ἀναμφισβήτητον δι' αὐτοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ γίνεται ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀφεσις ἁμαρτιῶν. Ἄλλως τε ἤθελε νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου. Δὲν ἦτο ἐπομένως ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐγκατάλειψις, ἀλλ' ἐκπληρωσις προφητείας.

Ὑπεθυμίζει ἱστορίαν, τὰς ὁποίας ἐπειδὴ τὰς ἡγνόησαν ἔπαθον μυρίας συμφοράς. Καὶ αὐτὸ τὸ ὅπου οὐ μὲν τέλος, ὅταν λέγῃ· «Ἰδετε οἱ καταφρονεῖται, καὶ ἐπιθλάσκατε». Καὶ πρόσθε πῶς ἐν αὐτὸ εἶναι σκληρὸ

τό μετριάξει. «Μὴ ἐπέλθῃ, λέγει, ἐφ' ὁμᾶς τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους εἰρημένον, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι, ὃ οὐ μὴ πιστεύετε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν».

Μὴ ἀπορεῖτε, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπίσταν αὐτό. Καὶ αὐτὸ ἔχει προηγουμένως λεχθῆ ἀπὸ τῆν ἀρχῇ. Αὐτὸ θὰ ἐλέγετο εὐλόγως καὶ πρὸς ἡμᾶς «ἐλέπετε οἱ καταφρονῆται», δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀμφισβόλουν διὰ τὴν ἀνάστασιν. Διότι τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκονται εἰς πολλὰ κακὴν κατάστασιν, καίτοι θεοαίως νομίζετε ὅτι τὰ πράγματα εἶναι εἰρηνικά. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ φοβερόν, ὅτι ἐνῶ εὐρισκόμεθα εἰς πολλὰ κακά, δὲν γνωρίζομεν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς κακά.

Τι λέγεis; Κατέχομεν τὰς Ἐκκλησίας, τὰ κτήματα, πάντα τὰ ἄλλα, αἱ συγκεντρώσεις τῶν πιστῶν γίνονται, κάθε ἡμέραν προσέρχεται ὁ λαὸς καὶ τὰ περιφρονούμεν αὐτά;

Ἄλλὰ δὲν θὰ ἐδοκίμαζεν κανεὶς ἀπ' αὐτὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ; λέγει. Ἐάν ὑπάρχῃ εὐλάβεια, ἐάν ἀναχωροῦμε διὰ τὰς οἰκίας μας καθημερινῶς ἔχοντες κέρδος, ἐάν ὠφελοῦμενοι μεγάλῃ ἢ μικρᾷ ὠφελείαν, ἐάν δὲν τηροῦμε ἀπλῶς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου καὶ διὰ τὰς μὲν ὠλέομεν μόνον.

Ποῖος ἔγινε καλύτερος ἐπὶ ἑνα ὀλόκληρον μῆνα συμμετέχων εἰς συνάξεις; Αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον, τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὅτι εἶναι εὐτυχία, εἶναι δυστυχία, ὅταν, ἐνῶ γίνονται αὐτά, δὲν γίνονται τίποτε περισσότερον. Εἴθε λοιπὸν νὰ μὴ ἐγίνετο τίποτε περισσότερον, τώρα θμως καὶ πρὸς τὸ χειρότερον. Τι ὠφελείσθε ἀπὸ τὰς συνάξεις; Καίτοι, ἐάν εἴχατε θεοαίως κάποιο ὄφελος, ἔπρεπεν ὅλοι πρὸ πολλοῦ χρόνου νὰ ζήτε τὸν τρόπον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐπειδὴ τόσοι προφῆται δυὸ φορές τὴν ἐβδόμωδα

συνομιλοῦν μαζί σας, τόσοι Ἀπόστολοι, Εὐαγγελισταί, καὶ ἐπειδὴ ὅλοι προσφέρουν τὰ σωτήρια δόγματα καὶ οἱ παροισιάζουν μὲ πολλὴν ἀκρίθειαν αὐτὰ τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ ρυθμίσουν τὸν χαρακτήρα. Ὁ στασιώτης, ὅταν πηγαίῃ εἰς τὰ γυμνάσια, γίνεται πὺ ἀκριθῆς εἰς τὴν τακτικὴν τῆς μάχης. Ὁ ἀθλητὴς ὁ ὅποιος θαδίζει εἰς τὴν παλαιότραν γίνεται ἐμπειρότερος εἰς τὴν πάλην. Ὁ ἱατρός ὁ ὅποιος ἐρχεται εἰς τὸν διδασκαλὸν γίνεται πὺ ἀκριθῆς καὶ γνωρίζει περισσότερα καὶ μαθαίνει περισσότερα.

Σὺ δὲ τι ἔχεις κερδίσει; Δὲν λέγω εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν ἕν ἔτος, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι συγκεντρώνονται ἀπὸ τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν. Ἡ νομίζετα δὲ τι εἶναι εὐλάβεια αὐτὸ, τὸ νὰ ἐπισκέπτεσθε ἀνεχώρως τὴν συνάξιν; Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε, ἀν δὲν ὠφελῇτοῦμε κάτι. Ἄν δὲν ἀποκομίσωμεν κάτι, εἶναι καλύτερον νὰ μένωμεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Διότι οἱ πρόγονοι ἔκτισαν πρὸς χάριν μας τὰς Ἐκκλησίας, ὅχι διὰ νὰ τὰς δεικνύουν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, ἀφοῦ μὲς συγκεντρώσωμεν ἀπὸ τοὺς οἴκους μας (διότι αὐτὸ θὰ ἡμπορούσε νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὰ λουτρά καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις), ἀλλὰ, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν μαθητάς· μαζί καὶ διδασκάλους, νὰ ἀνοδείξουν αὐτοὺς καλυτέρους ἀπ' ἐκεῖνους. Τὰ ἰδικά μας ἔγιναν ἀπλῶς νομικαὶ διατάξεις καὶ πράξεις διὰ τὸν τύπον.

Τὸ πρᾶγμα, λοιπὸν, εἶναι συνῆθεια. Ἦλθε τὸ Πάσχα καὶ ὁ θόρυβος εἶναι πολὺς, πολλὴ ἡ ταραχὴ. Δὲν θὰ ἔλεγον δὲ πολλοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Διότι τοῦτο δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπων. Ἐφύγεν ἡ ἐορτὴ, ὁ μὲν θόρυβος χάνεται, ἡσυχία δὲ πάλιν ἀνωφελῆς ἐπικρατεῖ. Πόσαι ὀλονυκτεῖται καὶ πόσαι ἱεραὶ ψαλμοῦσαι γίνονται; Καὶ ποῖον τὸ ἐπὶ πλέον ὄφελος; Χειρότερον

θεοαίως. Πολλοί τοῦτο τὸ πράττουν ἀπὸ κενοδοξίαν. Πῶς θρηνῶ, νομίζετε, καθὼς θλάπω τὰ πάντα νὰ χωροῦν ὥς εἰς τρυπημένον πιθάρι;

Ἄλλ' ὁπωσδήποτε, θὰ μοῦ πῆτε, ὅτι γνωρίζομεν τὰς Γραφάς. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Ἐάν τὰς ἐπιδεικνύετε διὰ τῶν ἔργων σας, αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος, αὐτὴ ἡ ὠφέλεια.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θαφεῖον. Ἄν ἀποχωρήσετε διὰ πάντοτε, χωρὶς νὰ δέξεσθε οὐδεμίαν θαφὴν, ποῖα ἡ ὠφέλεια νὰ ἔρχεσθε συνεκῶς ἐδῶ; Διότι εἶναι μεγαλυτέρα θεοαίως ἡ θλάση. Ποῖος προσέθεσε κάτι εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐδέχθη ἀπὸ τοὺς πατέρας του; Αὐτὸ, δηλαδὴ λέγω. Ὁ θεῖνα ἔχει συνήθειαν νὰ τελῇ μνημόσυνον τῆς μητέρος, ἢ τῆς γυναίκος, ἢ τοῦ παιδίου, τοῦτο τὸ πράττει καὶ ἂν ἀκούῃ καὶ ἂν δὲν ἀκούῃ ἀπὸ ἡμᾶς, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν συνήθειαν καὶ τὴν συνείδησιν.

Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἀγανακτεῖς; λέγει. Μὴ γένοιτο! ἀπ' ἐναντίας πολὺ χαίρω. Ἦθελα δὲ αὐτὸς νὰ ὠφελθῇ κάτι καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας διάλεξιν, καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπέτυχε ἡ συνήθεια, αὐτὸ νὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλη συνήθεια. Διότι διατὶ θρηνῶ ματαίως καὶ φλυαρῶ, ἂν πρόκειται νὰ μένετε εἰς τὰ ἴδια, ἂν αἱ συνάξεις δὲν προσφέρουν εἰς ὑμᾶς οὐδὲν ἀγαθόν;

Ὁ. Ναι, λέγει, προσευχόμεθα. Καὶ τί εἶναι τοῦτο, ἂν εἶναι χωρὶς ἔργα; Ἄκουε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσέλυσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»¹⁰. Πολλὰς φορές ἐγὼ ἀπεφάσισα νὰ σιγήσω ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπα οὐ-

¹⁰ Ματθ. 7, 21.

δὲν νὰ προστίθεται εἰς ὑμᾶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου λόγους. Ἡ ἰσως προστίθεται μὲν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν παθαίνω τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔχουν μανίαν μὲ τὰ χρήματα. Διότι ὅπως ἐκεῖνοι, ὅσα καὶ ἂν ἀποκτήσουν, νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ πολὺ ἐπιθυμῶ τὴν ἰδικήν σας σωτηρίαν, ἕως ὅτου σὰς ἴδω νὰ ἔχετε προσδεύσει, νομίζω ὅτι οὐδὲν κατάρθωσα ἐπειδὴ πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ ἔλθετε πρὸς αὐτὸ τὸ ὁφιστον σημεῖον. Εἰς ἥβελον αὐτὸ νὰ γίνῃ, καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι τοῦ ἰδικοῦ μου πάθους, ἀλλ' ὅχι τῆς ἰδικῆς σας ραθυμίας.

Φοβοῦμαι δὲ μήπως δὲν σκέπτομαι καλῶς. Διότι πρέπει νὰ ἔχετε πεισθεῖ ὅτι, ἐάν ἐπῆλθε κάποια ὠφέλεια εἰς τόσον χρόνον, ἔπρεπε νὰ σταματήσωμεν νὰ λέγωμεν πλέον ἡμεῖς. Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ὀψήρχε ἀνάγκη λόγων δι' ὑμᾶς διότι αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέγχθησαν, τόσον (ικανοποιητικῶς ἐλέγχθησαν, ὥστε νὰ δύνασθε νὰ καθοδηγῆτε καὶ ἄλλους, ἂν θεοαίως ἐνθ' ἀπουσίαζον (αὐτοὶ) κάποια ὠφέλεια ἐπῆλθεν εἰς ὑμᾶς.

Τὸ ὅτι δὲ ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην συνεχῶς νὰ ὁμιλοῦμεν δὲν εἶναι ἀπόδειξις οὐδενὸς ἄλλου παρὰ ὅτι τὰ ἰδικὰ σας πράγματα δὲν εὐρίσκονται εἰς πολὺ ἐξαιρετον θέσιν. Τί θὰ ἐγίνετο, λοιπόν; Διότι δὲν πρέπει μόνον νὰ κατηγορῶμεν.

Παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω νὰ μὴ προσέξετε μόνον αὐτὸ, πῶς νὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πῶς νὰ ἀναχωρήτε διὰ τὸν οἶκον, ἀφοῦ λάβετε κάποιο φάρμακον τῶν ἰδικῶν σας παθῶν, καὶ ἂν ὅχι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς Γραφᾶς νὰ ἔχετε τὰ κατάλληλα φάρμακα.

Ὅπως π.χ., εἶναι κάποιος θυμῶδης; Ἀς προσέχῃ εἰς τὰς ἀναγνώσεις τῶν Γραφῶν καὶ ὁπωσδήποτε θὰ εὕρῃ ἢ εἰς ἱστορίαν ἢ εἰς προτροπήν.

Εἰς προτροπὴν μὲν εἶναι λέγεται· «Ἡ ροπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτώσις αὐτῶ»¹¹, καὶ «ἀνὴρ θυμώδης οὐκ ἐσχίμων»¹², καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Καὶ πάλιν, «ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται»¹³. Καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν «ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ»¹⁴, καὶ πάλιν ὁ Πιροφήτης· «ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε»¹⁵, καὶ «ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, εἰ αὐθάδης»¹⁶.

Εἰς ἱστορίαν δέ, ὥπως ἔστιν ἀκούσας ὅτι ὁ Φαραὼ¹⁷ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ πολλὴν ὀργήν, καὶ ὁ Ἀσσύριος¹⁸, καὶ διὰ τοῦτο κατεστράφησαν.

Ὑπάρχει πάλιν κάποιος ὁ ὁποῖος νικάται ἀπὸ τὰ χρήματα· Ἄς ἀκούῃ ὅτι «φιλαργύρου οὐδὲν ἀνωμάτερον· οὗτος γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκπρακτον ποιεῖ»¹⁹, καὶ τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος λέγει· «Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν καὶ μαμμωνῷ»²⁰, καὶ τὸν Ἀποστόλον· «εἰς ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία»²¹ καὶ τὸν Πιροφήτην, «πλούτος ἐάν ῥέῃ, μὴ προστί-

11. Σοφ. Σειρ. 1, 22.

12. Παροιμ. 11, 26.

13. Ψαλμ. 139, 12.

14. Ματθ. 5, 22.

15. Ψαλμ. 4, 5.

16. Γέν. 49, 7.

17. Ὁ βασις Ποτήρ ἐνόησε τὸν γυναικὸν Φαραὼ, ὅτις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωυσέως ἐπέστη ἑνεκα τῆς σκληροκαρδίας καὶ ὀργῆς του τὰς εἰκα πηγὰς καὶ τέλος τὸν καταποντισμὸν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν.

18. Προφανῶς ἐννοεῖται ἡνταῦθα ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σενναχερή, ὅστις ἐνεκα τῆς θαλασφῆμου καὶ ἀλαζονικῆς συμπεριφορᾶς του ἠττήθη κατὰ κράτος κατὸν βασιλεὺς πηγυαίς ὑπὸ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ σχετικὴν διήγησιν εἶς Δ' Βασιλ. 18· 19 εἰς 19, 37.

19. Σοφ. Σειρ. 10, 9.

20. Ματθ. 6, 24.

21. Α' Τιμόθ. 6, 10.

θεστε καρδίας»²², καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ ἀπὸ τὰς ἱστορίας τὸν Γιεζή, τὸν Ἰούδαν, τοὺς ἔρχοντας τῶν Γραμματέων, καὶ ὅτι «ἄνθρωποι ἐκταλμένοι ὀφθαλμοὺς σφῶν»²³.

Ἄλλος εἶναι ὑπερήφανος· Ἄς ἀκούῃ ὅτι «ὕπερ-φάνους ἀντιτάσσεται ὁ Θεός»²⁴ καὶ «ἀρχὴ ὑπερηφανίας ἁμαρτία»²⁵, καὶ «πᾶς ὑψηλοκάρδιος ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίου»²⁶. Καὶ εἰς τὰς ἱστορίας τὸν συκαφάντην καὶ ἄλλους τοὺς ἄλλους.

Καὶ γενικῶς (διότι δὲν εἶναι δυνατόν διὰ νὰ τὰ ἀναφέρωμεν), ὁ καθεὶς ὡς ἐκλέγῃ ἀπὸ τὰς θείας Γραφᾶς τὰ φάρμακα τῶν ἰδικῶν τοῦ τραυμάτων. Καὶ ἐν δὲι δολόκληρον, ἐν μέρος λοιπὸν σήμερον, καὶ ἐν μέρος αὔριον, ἔπειτα ἀποπλύνετε ἀλόκληρον. Καὶ διὰ τὴν μετανοίαν δὲ καὶ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ διὰ τὴν ἐπισκεΐαν καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ δι' ὅλα θὰ εὕρῃ πολλὰ παραδείγματα. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγράφη πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν²⁷, λέγει.

Ἐάν, λοιπὸν, δι' ὅλα τὰ πράγματα ὁμιλεῖ διὰ νὰ μᾶς συμβουλεύσῃ, ὡς προσέχωμεν, ὥπως πρέπει νὰ προσέχωμεν. Διὰ τὴν ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ματαίως· φοβεῖσθαι μήπως εἴπῃ κανεὶς καὶ δι' ἡμᾶς, ὅτι «ἐξελίπον ἐν ματαίωτητι αἱ ἡμέραι ἡμῶν, καὶ τὰ ἔτι ἡμῶν μετὰ σπουδῆς»²⁸. Ποῖος ἐπειδὴ μᾶς ἀκούει ἀπεμακρύνῃ ἀπὸ τὰ θέατρα· Ποῖος ἀπεμακρύνῃ ἀπὸ τὴν πλεο-

22. Ψαλμ. 81, 11.

23. Ἐξοδ. 23, 8 καὶ Λευιτ. 19, 19.

24. Παροιμ. 3, 34.

25. Σοφ. Σειρ. 10, 13.

26. Παροιμ. 18, 5.

27. Α' Κορινθ. 10, 11.

28. Ψαλμ. 77, 35.

νεξίαν; Ποίος έγινε προθυμότερος εις τὴν ἐλεημοσύνην; Ἦθελον νὰ μάθω, ὅχι ἐνεκα κενοδοξίας, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνω προθυμότερος, ἐπειδὴ θὰ βλέπω ὅτι εἶναι λαμπρὸς ὁ καρπὸς τῶν κόπων μου. Τώρα δὲ πῶς νὰ κάμω ἀρχὴν τῆς ἐργασίας, ἐνῷ βλέπω ὅτι πίπτουν τόσαι θροχαὶ τῆς διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐσπαρμένα εἰς τοὺς ἀγρούς μας παραμένουν εἰς τὸ ἴδιον ὕψος καὶ δὲν γίνονται τὰ γεννηματα οὐδόλως ὑψηλότερα;

Λοιπὸν ἔφθασεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀλωνισμοῦ, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ φτυάρι.^{28α} Φοβοῦμαι δὲ μήπως τὸ πᾶν εἶναι χόρτον ἀχρηστον. Φοβοῦμαι μήπως ὅλοι ριφθῶμεν εἰς τὴν κάμινον. Ἐπέρασε τὸ θέρος, ἦλθεν ὁ χειμὼν. Καθήμεθα καὶ νέοι καὶ γέροι ἐνῷ μᾶς καταστρέφουν τὰ πάθη μας.

Μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι «δὲν πορνεύω». Διότι ποῖον τὸ σφέλος, ἂν μὲν δὲν πορνεύῃς, ἀλλὰ εἶσαι φιλαργυρος; Ὁ σκουρὴ/της καὶ ἂν δὲν κρατῆται ἀπὸ ὅλων τῶν μέσων, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ ποδός, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χάνεται καὶ μένει εἰς τὴν παγίδα καὶ δὲν ὁπάρχει οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῶν πτερῶν, ἐφ' ὅσον κρατεῖται ὁ πούς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ σὺ δὲν ἐκυριεύθης ἀπὸ τὴν πορνείαν, ἀλλ' ἐκυριεύθης ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν. Ὅμως ἐκυριεύθης. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν εἶναι, ὅχι πῶς ἐκυριεύθης, ἀλλ' ὅτι ἐκυριεύθης. Ἄς μὴ λέγῃ ὁ νέος ὅτι «δὲν εἰμαι φιλαργυρος»· ἀλλ' ἴσως πορνεύεις. Καὶ ποῖον τὸ σφέλος πάλιν; Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ὅλα τὰ πάθη νὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς εἰς μίαν ἡλικίαν, ἀλλὰ ἔχουν χωρισθῇ, καὶ αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς φιλαν-

28α. Τὸ νόημα τῆς φράσεως εἶναι τὸ ἔβη κατὰ τὴν γνώμην μας: Ἐφθασεν ὁ καιρὸς τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὥς νὰ κρεττῇ φτυᾶρι εἶναι ἑτοιμος ἥδη νὰ καθαρίσῃ τὸ ἀλώνιον τοῦ, ἦτοι τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ἰδὲ ἀντιστοιχίαν ἐκφράσεως εἰς Ματθ. 3, 12 καὶ Λουκ. 3, 17.

θρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ γίνουν ἀνίκητα ἐὰν ἐπέλθουν διὰ μᾶς, καὶ καταστῇ δι' ἡμᾶς δυσκολώτερος ὁ ἀγὼν πρὸς αὐτά. Πόσης ὀκνηρίας δείγμα δὲν θὰ ἦτο, τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν τὰ πάθη ἐνῷ ἔχουν χωρισθῇ, ἀλλὰ νὰ νικώμεθα εἰς κάθε ἐποχὴν καὶ νὰ ὑπερφηανεύωμεθα δι' αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἰδικῆς μας προσπάθειας, ἀλλ' ἀποκοιμίζονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἡλικίαν;

Δὲν βλέπετε τοὺς ἡνιόχους πόσῃ ἀκρίβειαν καὶ ἐξάσκησιν καὶ κόπους χρησιμοποιοῦν καὶ τρόφιμα καὶ ὅλα τὰ ὅπλα, ὥστε νὰ μὴ παρασύρωνται ἀπὸ τὰ ὄρματα, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν καταβληθῇ;

Πρόσεξε πόσον εἶναι τέχνη. Διότι κάποιος μὲν γενναῖος ἀνὴρ πολλάκις δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ νικήσῃ ἕνα ἵππον, εἰς νεανίσκος δὲ μὲ τὴν τέχνην πολλάκις, ἀφοῦ ἀναλάβῃ τοὺς δύο, εὐκόλως τοὺς ὀδηγῇ καὶ τοὺς φέρει.

Καὶ μεταξὺ τῶν ἱνδῶν δὲ λέγεται ὅτι τὸ μέγα καὶ φοβερὸν θηρίον τῶν ἐλεφάντων ὑποχωρεῖ μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ εἰς παῖδα, ὁ ὁποῖος ἔγινε δεκαπενταετής.

Διατὶ λοιπὸν τὰ λέγω αὐτά; Διότι ἐάν, ὅταν προσπαθοῦμε, πνίγωμεν ἐλέφαντας καὶ ἀγρίους ἵππους, πολὺ περισσότερον τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐντὸς ἡμῶν. Ἀπὸ ποῦ καταβαλλόμεθα εἰς δαὴν μας τὴν ζωὴν; Οὐδέποτε ἐμελετήσαμεν αὐτὴν τὴν τέχνην. Οὐδέποτε εἰς καιρὸν ἀναπαύσεως, ἐνῷ δὲν ὑπῆρχεν ἀγὼν, συνωμολήσαμε μὲ τὸν ἑαυτὸν μας διὰ κατὰ χρῆσιν. Τότε θὰ μᾶς ἔβλεπε κανεὶς ἐπὶ τοῦ ὄρματος, ὅταν θὰ ἤρχετο ὁ ἀγὼν. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, εἰμεθα ἄλαιοι γέλωτος. Δὲν εἴπα πολλάκις, ὡς ἐξακαούμεθα πρὸ τοῦ πειρασμοῦ μὲ τοὺς οἰκιακούς; Πολλάκις εἰς τὴν οἰκίαν ὀργιζόμεθα μὲ τοὺς παῖδας, ἐκεῖ ὡς συγκρατοῦμε τὸν θυμὸν, διὰ νὰ ἀποδεικνυώμεθα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν φίλων, ὅτι εὐκόλως τὸν ἀντιμετωπίζομεν. Καὶ εἰς ὅλα τὰ ὅπλα, ἐάν

ἐγυμναζόμεθα, εἰς τοὺς ἀγῶνας δὲν θά ἡμεθα ὀξιοὶ γέλωτος. Τώρα δὲ ὑπάρχουν ὅπλα τῶν ἄλλων καὶ ἀσκήσεις καὶ μελέται, καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἀγωνισμάτων, τῆς ἀρετῆς δὲ οὐδαμοῦ.

Δὲν θὰ ἐτόλμα ὁ γεωργὸς νὰ ἐγγίῃ τὴν ἀμπελον, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξασκηθῇ καλῶς εἰς τὰ γεωργικὰ. Οὕτε ὁ κυβερνήτης πλοίου νὰ καθίῃ εἰς τὰ πηδάλια, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξασκηθῇ καλῶς.

Ἡμεῖς δὲ, ἐνῶ εἴμεθα παντελῶς ἀπαρασκεάστοι, θέλομεν νὰ ἔχωμεν τὰ πρωτεῖα. Ἐπρεπε νὰ σιγῶμεν. Οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ μετέχη εἰς πράγματα οὕτε εἰς λόγους, ἕως ὅτου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξημερώσωμεν τὸ θηρίον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν. Ἡ δὲν ἐκστρατεύει ἐναντίον μας χειρότερον ἀπὸ κάθε θηρίον ὁ θυμὸς καὶ ἡ κακὴ ἐπιθυμία; Μὴ συμβαδίσῃς εἰς τὴν ἀγοράν μὲ τὰ θηρία αὐτά, ἕως ὅτου θέσῃς καλῶς εἰς αὐτὰ τὸν χαλινόν, ἕως ὅτου τὰ δαμάσῃς καὶ τὰ κάμῃς ἐξημερωμένα. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς οἱ ὅποιοι περιφέρονται εἰς τὴν ἀγοράν τοὺς ἡμέρους λέοντας, πῶς καὶ κερδίζουν καὶ θαυμάζονται, διότι κατάρθωσαν τοιαύτην ἐξημέρωσιν εἰς τὸ ἄλογον θηρίον; Ἄν δὲ ἐξαγριωθῇ αἰφνιδίως ἐκεῖνος (ὁ λέων) πάντας τοὺς ἐξαφανίζει, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀγοράν καὶ κινδυνεύει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τὸν περιφέρει καὶ ἔχει γίνεαι αἴτιος τῆς καταστροφῆς καὶ τῶν ἄλλων.

Καὶ σὺ, λοιπὸν, προηγουμένως ἐξημέρωσε τὸν λέοντα καὶ τότε περίφερε τον, ὅχι διὰ νὰ λάθῃς χρήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίσῃς κέρδος, πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἴσον. Διότι οὐδὲν εἶναι ἴσον τῆς ἐπιεικείας, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ χρήσιμος καὶ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὴν κατέχουν καὶ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὴν χρησιμοποιοῦν. Ἄς ἐπιδιώκωμεν αὐτήν, λοιπὸν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ διέλθωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς μὲ

ἀκρίθειαν, νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α' (30)

(Πράξ. ιγ', 42 — ιδ', 19)

Ἐξελόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ Σάββατον λαλεῖσθαι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα¹.

α'. Πρόσεξες τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου; Δὲν ἐθαυμάσθη τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδημιούργησεν εἰς αὐτοὺς ἐπιθυμίαν δευτέρας ἀκροάσεως, ἐπειδὴ εἶπε μερικά σπέρματα ἀληθείας καὶ δὲν διεσάφησεν, οὕτε ἀνέπτυξε τὸν λόγον, ὥστε νὰ τοὺς προετοιμάσῃ καὶ νὰ τοὺς συνθέσῃ μὲ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ ραθυμοτέρους μὲ τὸ νὰ τὰ προσφέρῃ διὰ μιᾶς ὅλα εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων.

Εἶπεν ὅτι ἄφεσις ἁμαρτιῶν διὰ τούτου ὁμῶν καταγγέλλεται², τὸ πῶς ὁμοῦ δὲν τὸ ἐφανέρωσεν. Μετὰ αὐτὰ, λοιπὸν, ἐνθυμεῖται ὁ ἴδιος πρῶτον τὸν ἑαυτὸν του. Βλέπεις τὴν προθυμίαν, πόση εἶναι; Ἐκκοιλοῦσθον αὐτοὺς, λέγει. Διὰ τί δὲν τοὺς ἐθάπτισεν ὁμέ-

1. Πράξ. 13, 42.

2. Πράξ. 13, 38.

σας; Δέν ἦτο κατάλληλος καιρός. "Ἐπρεπε νά τοὺς πείσῃ, ὥστε νά μείνουν σταθεροῦς. «Λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσελύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῃ» οἱτινες, προσαλαλῶντες αὐτοῖς, ἐπεισαν προσμένειν αὐτοὺς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Τῷ τε ἐρχομένῳ Σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνηχθῆ ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. "Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὅχλους, ἐπληρώθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὅπῳ τοῦ Παύλου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες καὶ θλασφημοῦντες».

Παρατήρησε, ὅτι ἡ κακία πληττεται μὲ τὸ νὰ πλητῇ τῇ ἄλλῃ. Αὐτὸ τοὺς καθίστα περισσότερον λαμπροῦς, τὸ νὰ ἀντιλέγουν ἐκεῖνοι. Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐθρομῆτως παρεκάλεσαν. «Ἀντιλέγοντες, λέγει, καὶ θλασφημοῦντες. "Ὡς τῆς ἀνασιγνύσας! Αὐτὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε ν' ἀποδεχθῶν, αὐτοὶ ἀντιλέγουν εἰς αὐτά.

«Παρρησιασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἰπόν· Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Βλέπεις πῶς ἐπειδὴ ἐφιλόνικησαν περισσότερον ἐξήπλωσαν τὸ κήρυγμα καὶ ἐδωκαν περισσότερον τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὰ ἔθνη, ἀφοῦ ἀπελογήθησαν καὶ κατέστησαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀνευθύνους ἐγκλημάτων πλησίον τῶν συμπατριωτῶν των; Καὶ δὲν εἶπεν· «Εἰσθε ἀνάξιοι», ἀλλ' «ἐκρίνατε ἑαυτοὺς ἀνάξιους», καθιστῶν τὸν λόγον μὴ φορτικόν.

«Ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Οὕτω γὰρ ἐνέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος. Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς». Διὰ νὰ μὴ λυ-

3. Ἦα. 49, 6.

ποῦνται δὲ οἱ ἔθνικοι, οἱ ὅποιοι ἤκουον, ἐπειδὴ δὲν ἐπετύγχανον τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῆς προσκαθείας ἐκείνων, προσθέτει τὴν προφητείαν, λέγων· «Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη». Αὐτὸ καθίστα καὶ ἐκείνους περισσότερον προθύμους, διότι, αὐτὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε ἐκεῖνοι νὰ ἀπολαύσουν, ἀφοῦ τὰ ἤκουσαν, αὐτοὶ τὰ ἀπολαύουν αὐτά, καὶ ἐκείνους αὐτὸ περισσότερον τοὺς κατέτρωγε.

«Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, λέγει, ἔχαιρον, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου» καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον· δηλαδὴ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ὥρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Παρατήρησε πῶς δεικνύει τὴν ταχύτητα τῆς ὠφελείας. «Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. Δηλαδὴ «μετεφέρετο». Ὡς νὰ εἴλεγε· «Δὲν ἐστάθησαν μέχρι τὴν ζηλοτυπίαν, ἀλλὰ προσέβησαν καὶ ἔργα».

Πρόσεξε πάλιν πῶς ἐνῶ διώκονται ἐπιτυχάνουν ἄλλα μεγάλα μὲ τὸν ζῆλον (διότι ἐπέτυχον τὸ νὰ διμλήρουν ἀφόβως καὶ μὲ παρρησίαν καὶ τὸ νὰ ἔλθουν εἰς τὰ ἔθνη) καὶ ἄκουε πῶς· «Παρρησιασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· Ὑμῖν, λέγει, ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Ἐπρόκειτο ἐπομένως νὰ παρευθοῦν εἰς τὰ ἔθνη. Ἀλλὰ παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ παρρησία γίνετα μὲ μέτρον. Καὶ εὐλόγως· διότι ἐάν ὁ Πέτρος ἀπελογεῖτο⁴, πολὺ περισσότερον αὐτοὶ εἶχον ἀνάγκην ἀπολογίας, ἐπειδὴ οὐδεὶς τοὺς εἶχε καλέσει ἐκεῖ. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ «Πρῶτον» εἰδείξεν ὅτι ἔπρεπε καὶ εἰς ἐκείνους. Καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Ἀναγκαῖους» ε-

4. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπολογίαν τοῦ Πέτρου ἐναντὶν τοῦ Σιναβρίου, ἰδὲ Πράξ. 4, 8 - 22.

δείξεν ὅτι καὶ εἰς ἐκείνους ἦτο ἀναγκαῖον. Ἐπειδὴ δὲ περιφρονεῖτε· δὲν εἶπε «ἀλλοίμονόν εἰς ὑμᾶς» καὶ ὅτι «τιμωρεῖσθε», ἀλλ' ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Εἴτε πῶς εἶναι ἡ παρρησία πλήρης πολλῆς ἐπεικειας;

«Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβόμενας γυναῖκας, καὶ τὰς εὐαγγέλιζουσας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ ἐκτέλλουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν». Βλέπεις ποῦ ἐφθασαν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐναντιοῦνται εἰς τὸ κήρυγμα; Εἰς ποῖαν ἀσχημίαν συμπεριφορὰν ἀδήγησαν αὐτούς; «Οἱ δὲ ἐκτιναζόμενοι τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτούς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον». Ἐδῶ, λοιπόν, ἐπραττον τὸ φοβερόν, τὸ ὅποιον διέταξε ὁ Χριστὸς λέγων: «Καὶ ἂν μὴ τις ὑμᾶς δέξηται, ἐξερχόμενοι ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν»⁵. Αὐτοὶ δὲ δὲν ἔπραξαν ἄνευ λόγου αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξεδιώχθησαν ἀπ' αὐτούς. Ἀλλ' ὅμως οὔτε αὐτὸ ἔδωκε τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ περισσότερον ἐπέμενον εἰς τὸν λόγον τῶν. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει δηλῶν αὐτό: «Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου». Διότι τὸ πάθημα τοῦ διδασκάλου δὲν ἐμποδίζει τὴν παρρησίαν, ἀλλὰ καθιστᾷ τὸν μαθητὴν προθυμότερον.

«Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ»⁶.

Πάλιν εἰσέρχονται εἰς τὰς συναγωγὰς. Παρατήρησε ὅτι δὲν ἔγιναν δευλότεροι, ἐπειδὴ εἶπαν ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Μὲ μεγάλην ὑπεροχὴν ὅμως ἀ-

ναίρουν τὴν ἀπολογίαν τῶν. «Ὡστε πιστεῦσαι, λέγει Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πλῆθος. Διότι ἦτο εὐλογον αὐτοὶ νὰ συνομιλοῦν καὶ μὲ Ἑλλήνας. Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, πάλιν, λοιπόν, ἐξήγειραν καὶ τοὺς ἐθνικούς ὥς νὰ μὴ ἤρκουν οἱ ἴδιοι. Διὰ τὴν, λοιπόν, δὲν ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐκεῖ; Διότι δὲν ἐδιώκοντο, ἀλλὰ μόνον ἐπολεμοῦντο.

Ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Αὐτὸ ἐδημιούργει τὴν παρρησίαν· μέλλον τὴν μὲν παρρησίαν τὴν ἐδημιούργει ἡ προθυμία αὐτῶν (διότι δι' αὐτὴν διὰ πολλὸν χρόνον οὐδόλως ἐπιτελοῦν θαύματα) τὸ δὲ νὰ πιστεῦσούν οἱ ἀκούοντες ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν θαυμάτων. Καὶ ἡ παρρησία λοιπὸν ἔφερε εἰς πέρας κάτι.

Ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς Ἀποστόλοις. Ἀνὴρ ἦτο μικρὸν εἰς διαθεσθαίωσιν καὶ τὸ ἴδιον τὸ νὰ ἀποσχισθοῦν. Αὐτὸ ἦτο τὸ ὅποιον ἔλεγεν ὁ Χριστὸς: «Οὐκ ἦλθόν ἐμεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν»⁷. Ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἀρχοῦσιν αὐτῶν ὀφρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς κόκκας πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον, κακεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι.

8'. Πάλιν ὥσάν νὰ ἤθελον σκοπίμως νὰ ἐπεκτείνουν τὸ κήρυγμα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀδείησιν πάλιν τοὺς ἐκδιώκουν. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ οἱ διωγμοὶ προσ-

5. Ματθ. 10, 14.

6. Πράξ. 14, 1.

7. Ματθ. 10, 34.

φέρουν μεγάλας εδεργείας και ότι αποδεικνύουν τους μὲν διώκτας νικημένους, τους δὲ θιωκομένους ἐνδόξους. Διότι ἀφοῦ ἦλθε εἰς τὰ Λύτρα, ἐπιτελεῖ μέγα θαύμα, ἀφοῦ ἀνέστησε τὸν χαλὸν καὶ μὲ δυνατὴν φωνήν. Καὶ ἔκρουε πῶς.

«Καὶ τις, λέγει, ἀνὴρ ἐν Λύτροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χαλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπεπατήκει. Οὗτος ἤκουσε τοῦ Παύλου λαλοῦντος ὅς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ· Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὁρθός. Καὶ ἦλλετο καὶ περιεπάτει». Διατί μὲ δυνατὴν φωνήν; Διὰ τὴν πιστεύουσιν οἱ ὄχλοι. Παρατήρησε δὲ, παρηκολούθει προσεκτικῶς αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέγοντο ἀπὸ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἤκουσεν». Εἶδες ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν; Οὐδέλλως ἐζημιώθη ὑπὸ τῆς χαλότητος εἰς τὴν προθυμίαν τῆς ἀκροάσεως.

«Ὅς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι». Ἡδὴ εἶχε κάμει τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν, καί-τοι ἐγένετο τὸ ἀντίθετον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Διότι ἀφοῦ προηγουμένως ἐθεραπεύοντο σωματικῶς, τότε ἐθεραπεύοντο ψυχικῶς. Αὐτὸς ὁμοῦς ὅχι τοιοῦτοτρόπως. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ Παῦλος εἶδεν εἰς τὴν ψυχὴν του. «Καὶ ἦλλετο, λέγει, καὶ περιεπάτει». Ἀποδείξει τῆς τελείας ὀγείας εἶναι τὸ νὰ ἀναστήθῃ κάποιος.

«Οἱ δὲ ὄχλοι, ἰδόντες δ' ἐποίησε Παῦλος, ἐπήραν αὐτῶν τὴν φωνήν, λυκασινιστὶ λέγοντες· Οἱ θεοί, ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέθησαν πρὸς ἡμᾶς. Ἐκάλουν δὲ τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειθεὶ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διός, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θοεῖν». Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο ἀκόμη φανερόν. Διότι ὁμιλοῦν

μὲ τὴν ἰδικήν των γλῶσσαν, ὅταν ἔλεγον ὅτι «οἱ θεοί, ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέθησαν πρὸς ἡμᾶς». Διὰ τοῦτο δὲν ἔλεγον οὐδὲν εἰς αὐτούς. Ὅταν δὲ εἶδον τοὺς στεφάνους, τότε, ἀφοῦ ἐξῆλθον, ἐσχίσαν τὰ ἱμάτιά των. «Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήθησαν εἰς τὸν ὄχλον, κρᾶζοντες καὶ λέγοντες· Ἄνδρες, τί τοῦτο ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἔσμεν ὅμιν ἀνθρώποις».

Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ εἶναι πανταχοῦ ἀπηλλαγμένοι τῆς θόξης, ὅχι μόνον δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν διδεται τὴν ἀποκρούουν. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Πέτρος· «Τί ἡμῖν ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβεῖα πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν»; Καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον λέγουν. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔλεγε διὰ τὰ ὄνειρα· «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν»;⁹ Ὅμοιος καὶ ὁ Δα-νιὴλ· «Καὶ ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ, τῇ ὁδῷ ἐν ἐμοί, ἀπεκαλύφθη».¹⁰ Καὶ ὁ Παῦλος πανταχοῦ αὐτὸ λέγει, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;»¹¹, καὶ πάλιν· «Οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἔσμεν ὅψ' ἑαυτῶν λογισασθαι, ὡς δεῖ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ».¹²

Ἀλλ' ὅς ἴδωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν. Δὲν συνέφωνησαν ἀπλῶς μετ' αὐτῶν οἱ ὄχλοι, ἀλλὰ πῶς; Εἶχον τὴν ἀπαιτήσιν νὰ κηρυχθοῦν εἰς αὐτοὺς τὰ ἴδια πάλιν, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπέδειξαν τὴν προθυμίαν. Πρόσεξε ὅτι πανταχοῦ τοὺς παρακαλοῦν, δὲν ἀποδέχονται ἀπλῶς, οὕτε τοὺς κολακεύουν. Δι' αὐτὸ ἔλεγε· «Οἵτινες, προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἐπειθον

9. Πράξ. 8, 12.

10. Γεν. 40, 8.

11. Δαν. 2, 30.

12. Β' Κορ. 2, 16.

13. Β' Κορ. 3, 5.

προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί πρὶν ἀπ' αὐτὸ δὲν ἀντέλεγον; Διότι ἕως τότε αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τοὺς παρέσυρον ἡσυχάζον. Παρατηρεῖς ὅτι πανταχοῦ ἐκινούντο ὑπὸ τοῦ πάθους; Καὶ δὲν ἀντέλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐθλασθήμουν. Διότι ἡ κακία οὐδαμοῦ σταματᾷ. Ἀλλὰ παρατήρησε παρηγορίαν. «Ὑμῖν ἦν, λέγει, ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον» ἐπεὶ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν. Οὐδὲν ἐλαζονικόν. Ἐπράττον αὐτὸ τὸ ὅποιον καὶ οἱ προσήται. «Μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, λέγει, λαλιᾷ». «Ἐπεὶ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν», λέγει, ὅχι ἡμᾶς. Διότι δὲν ἀπειθύνεται εἰς ἡμᾶς ἡ προσβολὴ ἢ ἐκ μέρους ὁμῶν. Διὰ τὴν μὴ νομίση δὲ κανεὶς ὅτι εἶναι δειγμα εὐλασθείας τὸ «οὐκ ἀξιολογῶ κρίνετε ἑαυτούς», δι' αὐτὸ εἶπε πρῶτον «Ἀπωθεῖσθε αὐτόν», καὶ τότε «Στερεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη».

Ὁ λόγος εἶναι πλήρης πολλῆς ἐπεικειας. Δὲν εἶπεν «ἐγκαταλείπομεν ὁμᾶς», δεικνύων ὅτι εἶναι δυνατόν καὶ ἐδῶ πάλιν νὰ στραφῶν. Καὶ τοῦτο δὲν ἔχει γίνεσθαι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας ἀλαζονείαν. «Οὕτω γὰρ ἐντέταται ἡμῖν». Ἐπρεπε, λοιπόν, ν' ἀκούσουν τὰ ἔθνη. Πλὴν ὁμῶς αὐτὸ δὲν ἔχει γίνεσθαι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ οὗτος αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπεβάλλετο πρὸς χάριν σας. «Οὕτω γὰρ ἐντέταται ἡμῖν ὁ Κύριος» Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν. Δηλαδή «εἰς γνώσιν ἢ ὅποια ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν». Καὶ ὅχι ἀπλῶς ἐθνῶν, ἀλλὰ πάντων. Διότι αὐτὸ φανερῶναι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον». Καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχον προσληφθῇ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. «Τεταγμένοι» δὲ εἶπε, διὰ τὴν νὰ δείξῃ ὅτι ὅχι κατ' ἀνάγκην «οὐδ' γὰρ προέγνω, λέγει, καὶ προώρισεν»¹³.

13. Ρωμ. 8, 29.

Δὲν διεσκορπίσθησαν μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρου. Διότι ἀφοῦ ἤκουσαν οἱ ἔθνη καὶ αὐτοὶ προσῆλθον μετ' ὅλγαν. «Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς οὐνομένης γυναῖκας, καὶ ἐπήγειραν διωγμόν». Πρόσεξε, καὶ δι' αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται ἀπὸ τὰς γυναῖκας αὐτοί, λοιπόν, καθίστανται αἰτίαι.

«Καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς, λέγει, ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν». Ὅχι μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἀποκλήρου τῆς χώρας. Ἐπειτα τὸ φοβερώτερον. «Οἱ δὲ μαθηταί, λέγει, ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ Πνεύματος ἁγίου». Ἐδιδάσκοντο οἱ διδάσκαλοι καὶ αὐτοὶ ἔχαιρον. Εἶδες τὴν φῶσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποιον ἔχει πολλὴν δύναμιν; Ἐκάκωσαν, λέγει, τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Δηλαδή «ἐσυκοφάντησαν τοὺς Ἀποστόλους, ἀναριθμήτους κατηγορίας εἶπον κατ' αὐτῶν, ἐν ᾗ ἦσαν ἀπροσποίητοι, συμπεριφέρθησαν πρὸς αὐτοὺς μὲ κακουργίαν».

γ'. Καὶ πρόσεξε πῶς πανταχοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἀναθέτουν τὸ πᾶν. «Ἐἰκανὸν χρόνον, λέγει, διέτριψαν, παρηγορούμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ». Μὴ νομίσης ὅτι αὐτὸ εἶναι δειγμα ἐλαττώσεως. Διότι οὕτω ἔλεγον «Τοῦ μαρτυρήσαντος, λέγει, ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου»¹⁴ τότε ἐδεικνύετο ἡ παρηγορία. Ἐθὺς δὲ λέγει περὶ τοῦ λαοῦ. Δὲν περιέμεναν, λοιπόν, ἀλλ' εἶδον τὴν ὁρμὴν.

«Καὶ κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περιχώρον». Ἐκεῖ οὖτοι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀναψοῦν οὐδόπως τὸν θυμὸν των. Ὡστε καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν ἐπορεύθησαν, ὅχι μόνον εἰς τὰς πόλεις. Παρατήρησε καὶ τὴν ἀφέλεια τῶν ἐθνῶν.

14. Α' Τημ. 6, 13.

κῶν καὶ τὴν κακουργίαν τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τῶν ἔργων ἐπαρουσίαζον ὅτι ἦσαν ἄξιοι νὰ ἀκούουν. Οὕτως ἀπέδιδον τιμὴν εἰς αὐτοὺς μόνον ἀπὸ τὰ θαύματα. Οἱ μὲν τοὺς ἐτίμων ὡς θεοὺς, οἱ δὲ τοὺς κατεδίδικον ὡς διαφθορεῖς. Καὶ οἱ μὲν οὐκ ἔχοντες μόνον δὲν προσέκρουον εἰς τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ ἔλεγον· «Οἱ θεοί, ἀνθρώποις ὁμοιωθέντες, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς», οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐσκανδαλίζοντο.

Ἐκάλουν τε, λέγει, τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἐκ τῆς ὁμοιωτικῆς εὐπαρουσιαστος ὁ Ἑρμῆς. Καὶ αὐτὸς δὲν ὑπῆρξε μικρὸς πειρασμὸς ἐκ τῆς πολλῆς ὑπερβολῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐδῶ δεικνύεται ἡ ἀρετὴ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ πρῶτος πῶς πανταχοῦ τὰ ἀναθέτουσαν εἰς τὸν Θεόν. Αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς ὡς μιμηθώμεν μετὰ ζήλου. Νὰ μὴ θεωρῶμεν τίποτε ἰδικόν μας, ἀφοῦ θεοβαίως καὶ ἡ ἰδίᾳ ἡ πίστις δὲν εἶναι κατὰ ἰδικόν μας. Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἰδικόν μας, ἀλλὰ τὸ περισσότερον τοῦ Θεοῦ, ἀκουε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον»¹⁵.

Ἄς μὴ ὑψηλοφρονοῦμε, λοιπόν, οὔτε νὰ ματαιοδοξοῦμε, ἐνῶ εἰμεθα ἄνθρωποι, χῶμα καὶ στάκτη, καπνὸς καὶ σκιά. Διότι εἶπέ μου, διατὶ ὑψηλοφρονεῖς; Ἐδωσες ἐλεημοσύνην καὶ ἀπέρριψες τὰ χρήματα; Καὶ τί εἶναι αὐτό; Σκέψου, ἐάν δὲν ἤθελεν ὁ Θεὸς νὰ σὲ καταστήσῃ πλούσιον. Σκέψου τοὺς πεινῶντας, μάλλον δὲ σκέψου πόσοι καὶ τὰ σώματα παρέδωσαν καὶ ὑπερὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν ἐλεεινολόγησαν πολλοὶ τὸν ἑαυτὸν των. Σὺ ἔδωσες διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ὁ Χριστὸς διὰ σέ. Σὺ ἔδωσες ὅπως αὐτὸ τὸ ὅποιον ὠφελεῖς, ὁ Χριστὸς δὲν σοῦ

15. Ἐφεσ. 2, 8.

ὠφελεῖ. Ἴδὲ τὸ ἀθέβαιον τοῦ μέλλοντος καὶ νὰ μὴ ὀφηλοφρονῇς, ἀλλὰ νὰ φοβῇσαι. Μὴ ἐλαττώσῃς τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν ἀλαζονείαν. Θέλεις πραγματικῶς νὰ κατορθώσῃς κατὰ μέγα; Ποιᾶ νὰ μὴ ὑποθέσῃς ὅτι πρόκειται διὰ μεγάλα κατορθώματα.

Ἀλλὰ εἶσαι παρθένος; Καὶ ἐκείναι ὁμοῦ (αἱ γυναῖκες) ἦσαν παρθένοι. Ἀλλ' οὐδὲν ὠφελήθησαν ἐκ τῆς παρθενίας ἐξ αἰτίας τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπίας. Οὐδὲν ὑπάρχει ἴσον πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην. Αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ ρίζα καὶ τροφὸς καὶ θάσις· καὶ σύνδεσμος τῶν ἀγαθῶν. Χωρὶς αὐτὴν εἰμεθα σιχαμεροὶ καὶ μολυσμένοι καὶ ἀκάθαρτοι. Διότι ἂς εἶναι κάποιος, ἂν θέλῃς, ὁ ὁποῖος ἀνιστᾷ νεκροὺς καὶ λατρεῖ χυλοῦς καὶ καθαρίζει λεπροὺς μετὰ παραφροσύνην. Οὐδὲν ὑπάρχει ἀκαθαρότερον ἀπ' αὐτόν, οὐδὲν ἀσεβέστερον, οὐδὲν ἐδελυρότερον. Νὰ θεωρήσῃς ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἰδικόν σου.

Ἐχεις ἱκανότητα λόγου καὶ χάριν εἰς τὴν διδασκαλίαν; Μὴ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νομίσῃς, ὅτι ἔχεις κατὰ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δι' αὐτὸ ὠφελεῖς νὰ ταπεινοῦσαι περισσότερον, διότι ἡζιώθης περισσότερων ἀγαθῶν. «Ὁ γὰρ πλεῖον ἀπέθη, πλεῖον ἀγαπήσει»¹⁶. Λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ταπεινοῦσαι, διότι ἀφοῦ παρέτρεξε τοὺς ἄλλους, ὑνέκρινε ὁ Θεὸς ἐσέ. Νὰ φοβῇσαι δι' αὐτό. Διότι πολλὰς φορές αὐτὸ γίνεταί αἰτία καὶ καταστροφῆς, ἂν δὲν εἶσαι προσεκτικὸς.

Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς; Διότι διδάσκεις διὰ τῶν λόγων; Ἀλλ' εἶναι εὐκολον τὸ νὰ φιλοσοφῇς, διὰ τῶν λόγων. Διδάξέ με διὰ τῆς ζωῆς σου. Αὐτὴ ἡ διδασκαλία εἶναι ἀρίστη. Λέγεις ὅτι πρέπει νὰ μετριοφρονοῦμε, καὶ

16. Λουκ. 7, 47.

δι' αὐτὸ παρατείνεις μακρὸν λόγον καὶ ρητορεύεις, φλυσηρῶν ἀνεμποδίστως; Ἄλλὰ εἶναι καλότερος ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος μὴ διδάσκει δι' ἔργων αὐτοῦ. Διότι δὲν εἶναι σύνθετος οὕτω νὰ τίθενται ἐντὸς τῆς ψυχῆς τὰ μαθήματα ἀπὸ τούτων λόγων, ὥπως ἀπὸ τῶν πράξεων. Ἐπειδὴ, ἐάν δὲν ἔχῃς τὸ ἔργον, ὅχι μόνον δὲν ὠφέλησας ὅταν ὠμίλησας, ἀλλὰ καὶ ἔβλαψας περισσότερο.

Εἶναι καλότερον νὰ σιγῇς. Διοτί; Διότι καθιστᾷς τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον εἰς ἐμέ. Διότι ἐννοῶ ὅτι, ἐάν σὺ, ὁ ὁποῖος λέγεις τόσα, δὲν τὸ κατορθώῃς, πολὺ περισσότερο ἐγὼ θὰ εἶμαι ἄξιος συγχωρήσεως, ὁ ὁποῖος δὲν λέγω τίποτε. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης· «Τὼ δὲ ἁμαρτωλοῖ ἐπὶν ὁ Θεός· ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου;»¹⁷. Διότι εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τῆς ἐλάττης, ὅταν κάποιος, ἐνῶ διδάσκει καλῶς διὰ τῶν λόγων, διὰ τῶν ἔργων πολέμῃ τὴν διδασκαλίαν. Αὐτὸ ἔχει γίνεαι αἰτία πολλῶν κακῶν εἰς τὰς Ἐκκλησίας.

Δι' αὐτὸ καὶ συγχωρήσατέ με, παρακαλῶ, ἐπειδὴ μακρύνεται ὁ λόγος εἰς αὐτὸ τὸ πάθος. Πολλοὶ πράττουν πολλά, ἀφοῦ σταθοῦν εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ παρατείνουν μακρὸν λόγον. Καὶ ἂν μὲν τύχουν χειροκροτημάτων ἀπὸ τοῦ πλήθους, αὐτὸ ἔχει γίνεαι δι' αὐτοὺς ἴσον πρὸς βασιλείαν, ἂν δὲ σταματήσουν τὸν λόγον μὲ σιγὴν, τότε λοιπὸν ἡ ἀθυμία τῆς σιγῆς ἔχει καταστή δι' αὐτοὺς μᾶλλον χειροτέρα τῆς γέννης. Αὐτὸ κατέστρεψε τὰς Ἐκκλησίας, διότι καὶ οἱ δὲν ζητεῖτε νὰ ἀκούσете λόγον κατανυκτικόν, ἀλλὰ βυθάμενον νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ μὲ τὸν στόμφον καὶ μὲ τὴν σύνθεσιν τῶν λόγων, ὥσάν νὰ ἀκούετε μελωδίας καὶ κιθαριστάς. Καὶ ἡμεῖς πράττοντες ψυχρῶς καὶ ἀθλίως, διότι ἀκολουθοῦ-

17. Ψαλμ. 49, 18.

με τὰς ἰδικὰς σας ἐπιθυμίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰς κόψωμεν ἐκ ρίζης.

Β'. Καὶ γίνεται τὸ ἴδιον, ὥπως ἐάν κάποιος πατήρ ἑνὸς παιδίου πέραν τοῦ κανονικοῦ μαλθακοῦ, καίτοι εἶναι ἄρρωστον αὐτό, τοῦ δώσῃ γλύκισμα καὶ κάτι ψυχρὸν καὶ ὅσα εὐχαριστοῦν μόνον καὶ δὲν φροντίζῃ οὐδὲν διὰ τὰ χρήσιμα, ἔπειτα κατηγοροῦμενος ὅπῃ τῶν ἱατρῶν ἀπολογηθῇ λέγων· «Τί νὰ κάμω; Δὲν ὁποφάρο νὰ ἰδῶ τὸ παιδίον νὰ κλαίῃ».

Ἀθλίε καὶ ταλαίπωρε καὶ προδότη! (διότι δὲν εἶπω πατέρα τὸν τοιοῦτον) καὶ πόσον καλότερον εἶναι δι' ὀλίγον ἄφοῦ τὸ ληψῆς, νὰ τὸ παραδώσῃς διὰ πάντοτε υγιές, παρὰ νὰ καταστήσῃς αὐτὴν τὴν πρόσκαιρον χάριν θεμέλιον διαρκούς λύτης.

Αὐτὸ παθαίνομε καὶ ἡμεῖς, ἀσχολοῦμενοι μὲ τὸ πῶς νὰ προσέρεμεν ὠραιότητα λέξεων καὶ σύνθεσιν καὶ ἁρμονίαν, ὅχι πῶς νὰ ὠφελήσωμεν. Πῶς νὰ θουμασθῶμεν, ὅχι πῶς νὰ διδάξωμεν. Πῶς νὰ εὐχαριστήσωμεν, ὅχι πῶς νὰ δημιουργήσωμεν κατάνυξιν. Πῶς νὰ χειροκροτηθῶμεν^{17α} καὶ ἀφοῦ τύχωμεν ἐπαίνου πῶς νὰ ἀναχωρήσωμεν, ὅχι πῶς νὰ διορθώσωμεν τὰ ἥθη.

Πιστεύσατέ με δὲν ὁμιλῶ διαφορετικῶς, ὅταν χειροκροτοῦμαι ἐνῶ ὁμιλῶ. Κατ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν παθαίνο κατὰ ἀνθρώπινον (διότι, διατὶ δὲν θὰ εἶπε καὶ νῆς τὴν ἀλήθειαν;) καὶ χαίρω καὶ εὐθυμῶ. Ὅταν δέ, ἀφοῦ μεταβῶ εἰς τὸν οἶκον, ἐννοήσω ὅτι δὲν ὠφελήθησαν οὐδὲν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι χειροκρότησαν, ἀλλ' ἐάν ἔπρεπε καὶ νὰ ὠφελήθοιν κατὰ τὸ ἔχουν χάσει ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαίνους, ὁποφάρο καὶ στε-

17α. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχε συνήθεια νὰ χειροκροτῆται ὁ ὁμιλητής καὶ αὐτὴν τὴν συνήθειαν προτείνει ἐν συνεχείᾳ ὁ ἱερός Χρυσόστομος νὰ τὴν καταργήσουν.

νάζω και θακρῶζω και, ἐπειδὴ τὰ ἔχω εἶπαι ὅλα ματαίως, ἔχω τοιαύτην ψυχικὴν διάθεσιν και λέγω εἰς τὰ ἑαυτὸν μου «Τίσι τὸν θάλασσαν τῶν ἰδρώτων εἰς ἐμέ, ἀφοῦ οἱ ἀκούοντες δὲν θέλουν νὰ ὠφεληθοῦν κάτι ἀπὸ τοῦς ἱστικούς μας λόγους;» και πολλάκις ἐσκέφθην νὰ θέσω νόμον ὁ ὅποιος νὰ ἀπαγορεύῃ τὰ χειροκροτήματα και νὰ προτρέπῃ νὰ ἀκούετε μὲ σιγὴν και τὴν πρέπουσαν εὐταξίαν.

Ἄλλ' ὑπομεινετε, παρακαλῶ, και πεισθητε εἰς ἐμὲ και ἂν φαίνεται καλόν, ὡς ὀρίσωμεν αὐτὸν τὸν νόμον πλεόν, νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἀκουόντων νὰ χειροκροτῇ ἐνῷ κάποιοις ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐὰν ἤθελε νὰ θαυμάζῃ, ὡς θαυμάζῃ σιωπηρώς. Οὐδεὶς ἀμποδίζει, ὡς καταβάλλεται δὲ ὅλη ἡ φροντίς και ἡ προθυμία εἰς τὸ νὰ δέχεσθε αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγονται.

Διατὶ ἐχειροκροτῆσατε¹⁷⁸; Δι' αὐτὸ θέλω τὸν νόμον, σεις δὲ δὲν ὑπομεινετε οὔτε ν' ἀκούετε. Αὐτὸ θὰ εἶναι αἰτία πολλῶν ἀγαθῶν και σχολείων φιλοσοφίας. Καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν ἑξῶ τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρώπων συνωμύλουν, και οὐδὲν χειροκρότημα οὐδαμοῦ τοῦς ἡκολούθει. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὠμύλουν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, και οὐδαμοῦ ὑπάρχει αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐνῷ ἐκεῖνοι ὠμύλουν, οἱ ἀκούοντες διέκοπτον τὸν ὁμιλοῦντα μὲ τὰ χειροκροτήματα.

Εἶναι μέγα δι' ἡμᾶς αὐτὸ τὸ κέρθος. Ἄλλ' ὡς τὸ ἐπικυρώσωμεν αὐτό. Μὲ ἡσυχίαν ὅλοι ὡς ἀκούωμεν και ὡς λέγωμεν ἀπαντα. Διότι ἐὰν μὲν μετὰ τὰ χειροκροτήματα ἀπῆλθομεν ἔχοντες ὅσα ἡκούσαμεν, μάλιστα οὔτε τοιοῦτοτρόπως εἶναι χρήσιμος ὁ ἔπαινος (ἀλλὰ δὲν θὰ ἡκριβολόγουν¹⁷⁹ ὡς μὴ μὲ κατηγορήσῃ κα-

178. Κατ' αὐτὴν τὴν ἀσπὴν τῆς ὁμιλίας φαίνεται ὅτι οἱ ὁμοῦ τοῦ λόγου ἐνθουσιασθέντες ἤρξαντο πάλιν νὰ χειροκροτοῦν.

νεὶς διὰ σκληρότητα), ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερο, ἀλλὰ και θλάσθῃ, ὡς λύσωμεν τὸ ἐμπόδιον, ὡς ἐξαλείψωμεν τὰς ὁρμάς, ὡς κόψωμεν ἐκ ρίζης τὰ πηδύματα τῆς ψυχῆς.

Ὁ Χριστὸς ὠμίλησεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος. Ἄλλ' οὐδεὶς εἶπε τίποτε, ἔως ὅτου ἐτελείωσε τὸν λόγον.

Δὲν δημιουργῶ στέρησιν εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ χειροκροτοῦνται, ἀλλὰ μάλλον τοὺς καθιστῶ θαυμαστούς. Εἶναι πολὺ καλύτερον, ἀφοῦ κάποιοις ἀκούσῃ μὲ σιγὴν, νὰ χειροκροτῇ εἰς κάθε περίπτωση μὲ τὴν ἐνθύμησιν και εἰς τὴν οἰκίαν και εἰς τὴν ἀγορὰν παρὰ ἀφοῦ φέρῃ εἰς πέρας ὅλα νὰ ἀναχωρῇ κενὸς διὰ τὸν οἶκον του χωρὶς νὰ συγκρατῇ τὴν αἰτίαν τῶν χειροκροτημάτων.

Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄξιος γέλωτος ὁ ἀκροατής; πῶς δὲν θὰ θεωρηθῇ κόλαξ και εἰρων μάλλον, ἐπειδὴ μὲν ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι καλῶς ὠμίλησεν ὁ διδάσκαλος, ἐνῷ δὲν δύναται νὰ βεῖξῃ τί εἶπεν; Αὐτὸ εἶναι ἐνδειξὶς κολακείας. Διότι αὐτὸς μὲν ποῦ ἤκουσε κισσεριστάς και τραγουδιστάς εὐλόγως θὰ τὸ ἐπάθαινε αὐτό, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει νὰ εἴπῃ ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα, ἐκεῖ δὲ ὅπου δὲν εἶναι ἐπιδειξὶς μελωδίας, οὔτε φωνῆς; ἀλλὰ δύναμις νοημάτων και φιλοσοφίας και εἶναι εὐκολον εἰς πάντα νὰ εἴπῃ και νὰ διηγηθῇ, πῶς δὲν εἶναι ἄξιος κατηγορίας αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν ἠμπόρεσε νὰ εἴπῃ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπήνεσε τὸν ὁμιλητὴν:

Δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο ἀρμόζον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσον ἡ σιγὴ, ὅσον ἡ εὐταξία. Ὁ θόρυθος ἀρμόζει εἰς τὰ θέατρα και εἰς τὰ λουτρά και εἰς τὰς πανηγύρεις και εἰς τὰς ἀγοράς. Ἐκεῖ δὲ ὅπου ἡ διδασκαλία εἶναι περὶ τοιούτων δογμάτων, ὀφείλει νὰ ὑπάρχῃ γα-

λήνη και ήσυχία και αγάπη προς την ἀλήθειαν και μέγαλο καταφύγιον.

Αὐτά παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω νὰ γνωρίζουν ὅλοι. Διότι καὶ ὁ ἴδιος περιφέρομαι ἀναζητῶν διαφόρους τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡμπορέσω νὰ ὠφελήσω τὰς ψυχὰς σας. Νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εἶναι μικρὸς. Δὲν θὰ ὠφελήσῃ μόνον σὰς, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς. Δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκτραπῶμεν, οὔτε νὰ ἐπιθυμοῦμεν ἐπαίνους καὶ δόξαν, οὔτε νὰ λέγωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦν, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν. Οὔτε νὰ ἀπασχολῶμεν ὅλας τὰς στιγμὰς τοῦ χρόνου μὲ συνθέσεις καὶ ὁραιότητα λέξεων, ἀλλὰ μὲ τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων.

Εἰσελθε εἰς ἐργαστήριον ζωγραφικῆς καὶ θὰ ἀντιληφθῇς ἐκεῖ πολλὴν σιγὴν. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν. Διότι καὶ ἐδῶ ζωγραφίζομεν εἰκόνας θεαυλικὰς καὶ οὐδεμίαν ἰδιώτου, διὰ τῶν χρωμάτων τῆς ἀρετῆς. Τί εἶναι αὐτό; Πάλιν χειροκροτεῖτε; Δὲν φαίνεται τὸ πρᾶγμα εὐκολόν καὶ αὐτὸ ἔκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, τὸ νὰ μὴ κατορθώνετε νὰ τὸ μάθετε αὐτό. Γραφίδα, λοιπόν, ἔχομεν τὴν γλῶσσαν, ἐνῶ τεχνίτης εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Εἰπέ μου, μήπως ὁπάρχει εἰς τὰ μυστήρια κάποιος θόρυβος; Μήπως κάποια ταραχή; "Ὅταν θαπτιζώμεθα, ὅταν πράττωμεν ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν τὰ κυβερνᾷ ὅλα ἡσυχία καὶ σιγὴ; Αὐτὸ τὸ κάλλος ἔχει κατασπαρῇ εἰς τὸν οὐρανόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν κατηγορηθῇ καὶ ἀπὸ τούτων "Ελλήνας ὅτι ὤρῃεν τὰ πράττομεν ὅλα πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοδοξίαν. "Ἄλλ' ἐὰν ἐμποδισθῇ αὐτό, θὰ σθεσθῇ καὶ ἡ αγάπη τῶν πρωτοκαθεδριῶν. Εἶναι ἀρκετόν, ἐὰν κάποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἐπισκοπικούς τὸ νὰ ἐπιτυχάνῃ αὐτὰ μετὰ τὴν ἀκρόασιν, ὅταν συλλέγῃ τοὺς καρπούς. Ναί, παρακαλῶ, ὡς ψηφίσωμεν αὐτὸν τὸν νόμον, διὰ νὰ ἀζωσθῶμεν τῆς φιλοφροσύνης ἀπ' αὐτόν, πράττοντες τὰ

πάντα συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν χάριν καὶ τοὺς εὐκτιμους τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Κυρίου ἐν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΑ' (31)

(Πράξ. 18', 14 - 28)

"Ἀποσπώντας δὲ οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβαν καὶ Παῦλον, διακρῆξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐκατήχησαν εἰς τὸν ὄχλον, κηρύττοντες καὶ λέγοντες: "Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ὅσμεν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέψαντες ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς¹.

α'. Παρατήρησε, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι τὰ πράττουσιν ὅλα μὲ σφεδρότητα. "Ἐσχίσαν τὰ ἐνδύματα, ἐκήδησαν, ἐκραύγασαν, ὅλα ἐξ αἰτίας τῆς ψυχικῆς των διαθέσεως, ἀποστρεφόμενοι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐγίναν καὶ ἐκατήλωνντες πένθος² διότι ἦτο πένθος, ἀληθῶς πένθος ἀπαρηγόρητον, ἐὰν ἐσθαιῶς ἐπρόκειτο νὰ θεωροῦνται θεοὶ καὶ νὰ εισάγουν τὴν εἰδωλολατρίαν, τὴν ὁποῖαν ἤλθον νὰ καταργήσουν.

Καὶ τοῦτο ἦτο τέχνασμα τοῦ διαβόλου. Αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ ἀφῆκον ἀπαρτήρητον, ἀλλὰ πῶς συμπεριφέρονται; Ἐκαὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ὅσμεν ἄνθρωποι, λέγουσιν. Ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ἀνέτρεψαν τὴν πλάνην. Δὲν εἶπαν ἀπλῶς: "Ἄνθρωποι, ἀλλὰ «καθ' ὁμάς». "Ἐπει-

1. Πράξ. 14, 14.

τά, διὰ τὰ μὴ φανερὸν εἶναι ἀποδίδουν τιμὰς εἰς τοὺς θεοὺς, ἀκούσε τί προσθέτουν «Εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν τὸν ζῶντα, ὃς ἐπέσχετο τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς»¹ο. Ἰδὲ δὲ αὐτοὶ οὐδόλως ἀναφέρουν τοὺς προφήτας, οὗτοι λέγουσι διατί ἄφησε τὰ ἔθνη ἐλεύθερα, ἐνῶ εἶναι τῶν πάντων δημιουργός; «Ὅς ἐν ταῖς παρεγγεγραμμέναις γενεαῖς εἶσαε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν».

Λέγει μὲν οὖν δὲ τὰ ἄφησε, διατί δὲ τὰ ἄφησε δὲν λέγει ἀκόμῃ· μέχρι τότε μένει εἰς τὸ ἀναγκαῖον, χωρὶς τὰ ἀναφέρῃ οὐδόλως τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Καίτοι γε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφήκεν, ἀγαθοποιῶν οὐρανόν, ἡμῖν δετοῦς διδοῦς καὶ καιροῦς καρποφόρους, ἐμπιπλὼν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.

Παρατήρησε, δὲν ἐπιθυμῇ τὴν μεγαλῶσιν τὴν ἀναντίον των κατηγορίαν, ἀλλὰ τοὺς γυμνάζει περισσώτερον μὲ τὸ νὰ ὁδηγῇ τὸ πᾶν πρὸς τὸν θεόν διότι ἐγνώρισαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπεύδουν τόσον νὰ εἰπουν κάτι ἀξιόλογον διὰ τὸν θεόν, ὅσον κάτι ὠφέλιμον διὰ τοὺς ἀκροατάς.

Ἰδὲ μὲ ποῖον κρυφόν τρόπον διατυπώνει τὴν κατηγορίαν. Καὶ θεοαίως, ἐάν ἐπικρατῇ τοῦτο, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀπῆλυσαν τόσα ἀγαθὰ καὶ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν οὕτω ὡς τροφέα· δὲν τὸ λέγει βεβαιῶς ἐμφανῶς, ἀλλὰ ὑπαινίσσεται λέγων: «οὐρανόνθεν ἡμῖν δετοῦς διδοῦς». Τοιοῦτοτρόπως ἔλεγε καὶ ὁ Δαβὶδ· «Ἀπὸ καρποῦ σίτου καὶ σίνου καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν»² καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ὁμιλῶν διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτὰ ἀναφέρει.

1ο. Ψαλμ. 145, 6.

2. Αὐτὸς. 4, 8.

Καὶ ὁ Ἱερεμίας ὁμιλεῖ διὰ τὴν δημιουργίαν πρῶτα καὶ ἔπειτα διὰ τὴν πρόνοιαν τῶν βροχῶν³. Ἐπομένως ἀπὸ ἐκεῖ ὁμιλεῖ μὲ σοφίαν καὶ γνώσιν. «Ἐμπιπλὼν», λέγει, «τροφῆς καὶ εὐφροσύνης». Μὲ τιμητικὸν ἐνδιαφέρον (ἐδόθη) ἡ τροφή· εἰ μόνον μὲ σκοπὸν τὴν αὐτάρκειαν, οὕτω τὴν φυσικὴν ἀνάγκην.

«Καὶ ταῦτα λέγοντες, μέλλει καταπαύσαν τοὺς δούλους τοῦ μὴ θδεῖν αὐτοῖς». Καὶ ὅπως ἰδιαίτερος δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐγέναν ἀξιοὶ θαυμασμοῦ. Βλέπεις δὲ τι εἰς αὐτὸ παρέμενον μὲ σκοπὸν νὰ ἀνατρέψουν ἐκεῖνην τὴν μαρίαν;

Ἐπῆλθεν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. Ἀληθῶς, τέκνα (ἦσαν) τοῦ διαβόλου! Ὅχι μόνον εἰς τὰς ἰδικὰς των πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰς πράττοντες αὐτὰ καὶ τόσον σπεύδοντες νὰ καταλύσουν τὸ κήρυγμα, ὅσον θιαζόμενοι οἱ Ἀπόστολοι νὰ τὸ ἐδραιώσουν.

«Καὶ πείσαντες, λέγει, τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως». Ἐβδ ἐκπληρώνεται τὸ «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου» ἢ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται⁴. Μεγαλύτερον αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἔγερσιν τοῦ χωλοῦ. Οἱ μὲν ἔθνηκοι τοὺς ἐθεώρησαν θεοὺς, αὐτοὶ δὲ ἀφοῦ παρέσυραν τὸν ὄχλον μὲ τὴν γνώμην των (τοὺς) ἔσυραν διότι δὲν ἦτο φυσικὸν νὰ θαυμάζουν ὅλοι αὐτούς. Καὶ παρατήρησε, εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν τόσον ἐγέναν ἀξιοὶ θαυμασμοῦ, εἰς τὴν ἰδίαν ὑποφέρουν. Καὶ αὐτὸ ὠφέλει ἐκείνους οἱ ὁ

3. Ἱερ. 5, 22 - 24.

4. Β' Κορινθ. 12, 8.

ποιοί ἐβλεπόν. "Ὅτι δὲ καὶ δι' αὐτὸ ἐπετρέπετο (ὅπῃ τοῦ Θεοῦ) νὰ ὑποφέρουν, μόθῃ δτι αὐτὸ τοῦτο ἐδήλωνε καὶ ἔλεγε: «Ἦνα μὴ εἰς ἐμὲ λογισθῇ τις ὑπὲρ ὃ ἐλάττει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ»⁵.

«Κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτόν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν». Βλέπεις προθυμίαν; Βλέπεις πάθον θερμὸν καὶ φλογερὸν; Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν εἰσῆλθεν ἐκ νέου, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι καὶ ἂν κάποτε ὑπεχώρει (τὸ ἔπραττε) διότι ἤθελε νὰ στείρῃ τὸν λόγον καὶ δὲν ἔκρεπε νὰ ἐξάγῃ τὸν θυμὸν τῶν. Αὐτὰ τὰ γεγονότα περισσότερον καὶ ἐνδοξότερους τοὺς καθίσταν καὶ περισσότερον νὰ χαίρουν τοὺς ἐτοιμαζόν. Εἰς οὐδὲν σημείον λέγει ὅτι ἐπέστρεψαν χαίροντες, διότι ἐτέλεσαν θαύματα, ἀλλὰ διότι ἠξιώθησαν νὰ περιφρονηθοῦν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ἔμαθον ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαυμόνα ὑμῶν ὑποτάσσεται». Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀπόλυτος χαρὰ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ κόποιος κατὰ διὰ τὸν Χριστόν. Ἐπειτα ἦλθον εἰς βλας τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέστησαν κινδύνους. «Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε αὐτὸν τῷ Βαρνάβῃ εἰς Δέρβην, εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».

§'. Αὐτὸ ἔλεγον, αὐτὰ ἐδείκνυν. «Ἐπιστηρίζοντες, λέγει, τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν». Ὡστε ἦσαν σταθεροί· περισσότερον δὲ τοὺς ὠφέλουν. Τὰ προέλεγον, λοιπόν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν. Ὅπως ἀκριδὼς ἐ-

5. Αὐτ. 6.

6. Λουκ. 10, 20.

πίτῃδες γίνεσθαι τὸ ἴδιον ὅχι μόνον διὰ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μαθητάς, διὰ νὰ μάθουν ἐξ ἀρχῆς εὐθέως καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος καὶ ὅτι πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ ὑποστοῦν τριῶντα, καὶ διὰ νὰ σταθοῦν μὲ γενναϊότητα, ὅχι μόνον ἐκκληττόμενοι διὰ τὰ θαύματα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς πειρασμούς. Δι' αὐτόν τὸν λόγον καὶ ἔλεγε: «Τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἶδετε ἐν ἐμοὶ καὶ ἠκούσατε»⁷.

Τοὺς διωγμοὺς ἠκολούθουν διωγμοί, εἰς βλας τὰ μέρη πόλεμοι, μάχαι, λιθοβολισμοί. Ποία παρόρμησις; Πῶς ἐπειθον ὁμιλοῦντες ἐξ ἀρχῆς διὰ εὐλίψεως; Ἔκπειτα καὶ ἄλλη παρηγορία. «Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, εἰς δὲ νὰ πεπιστεύκεισαν». Παρητήρησες τὴν θερμότητα τοῦ Παύλου; «Προσευξάμενοι, λέγει, μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ». Ἰδέ, αἱ χειροτοναί (ἐγίνοντο) μὲ νηστείας. Πάλιν ἡ νηστεία τὸ ἐξαγνιστικὸν τῶν ψυχῶν μας.

«Καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν» καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατήντησαν εἰς Ἀντιόχειαν.

Διότι, διὰ νὰ μὴ καταπέσῃ τὸ φρόνημα τῶν μαθητῶν, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται θεοί, τοιαῦτα ὀφίστανται, ἦλθον πρὸς αὐτοὺς καὶ συνωμίλησαν. Καὶ ἰδὲ. Πρῶτον πηγαίνει εἰς τὴν Δέρβην, ἐπιτρέπων εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπνεύσουν ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς τὰ Λύστρα καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου ὡρῶν ὅταν αὐτοὶ ὠργίζοντο καὶ ἐπιτεθέμενος ὅταν κατέπιπτεν ὁ θυμὸς. Βλέπεις, ὅτι ὅχι βλα διὰ τῆς

7. Φιλ. 1, 30.

χάριτος ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἰδιωτικῆς δραστηριότητος ἐκυθέρωνται·

«Ἐκάκειθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον, ὃ ἐπλήρωσαν». Διὰ ποῖον λόγον ἔρχονται εἰς Ἀντιόχειαν; Διὰ νὰ ἀναγγεῖλουν τὰ ὅσα συνέθεσαν ἐκεῖ· ἄλλως τε καὶ τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας (νὰ προσέλθῃ) ἀπὸ ἐκεῖ σπουδαῖον πρᾶγμα· διότι ἔπρεπε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κηρύττῃ μὲ παρρησίαν εἰς τὰ ἔθνη.

Ἔρχονται, λοιπόν, ἀναγγέλλοντες αὐτά, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ τὰ γνωρίσουν. Καὶ προνοητικῶς τακτοποιεῖται νὰ κατέλθουν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὰ ἔθνη, διὰ νὰ φύγουν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα μὲ παρρησίαν, ἀφοῦ ἔλαβον πολλὴν ἀφοσίαν (τόλμην)· ἢ καὶ διαφορετικῶς, δὲν ἀποδεικνύει τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ἀπτόμον. Διότι ἔρχονται ἀποδεικνύοντες καὶ τὴν παρρησίαν, διότι ἐκήρυξαν εἰς τὰ ἔθνη ἄνευ ἐκείνων, καὶ τὴν ὁπακίην, διότι εἰς αὐτοὺς τὸ ἔκαμαν γνωστόν. Διότι δὲν παρελογίσθησαν, ἐπειδὴ εἶχον τόσα πολλὰ κατορθώσει.

«Ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι, λέγει, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ». Καὶ θεοβαίως τὸ Πνεῦμα εἶπεν, ἀλλ' ἐγνώριζεν ὅτι τὰ τοῦ Πνεύματος εἶναι τοῦ Υἱοῦ· διότι μία ἡ ἐξουσία ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φύσις καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος μία.

Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀπήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. Διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. Ἐν λόγῳ· διότι ἐνῶ ἦτο μεγάλη ἡ πόλις, εἶχε ἀνάγκην διδασκάλων.

Ἀς ἴδωμεν, λοιπόν, ἐξ ἀρχῆς ὅσα ἐλέχθησαν. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τὴν ἰδίαν τοὺς κατέπληξαν, σχίσαντες τὰ

ἐνδύματα. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διὰ τὴν ἡττάν τοῦ λαοῦ. Μὴ, λοιπόν, θεωρήσῃς ὅτι εἶναι αὕτη ἡ πρᾶξις ἀναξία δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν σταθερότητα των· διότι διαφορετικῶς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιμεταπίσουν τὴν τόσον μεγάλην ὁρμὴν, οὔτε διαφορετικῶς θὰ ἠδύναντο νὰ σθῆσουν τὴν πυράν. Ὅταν, λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη κάτι νὰ γίνῃ ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἡμεῖς νὰ μὴ παραιτούμεθα.

Ἐάν, λοιπόν, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ μετὰ δυσκολίας τοὺς ἔπεισαν, ἐάν δὲν ἔπραττον οὕτως, τί δὲν θὰ συνέβαινε; Διότι ἐάν δὲν ἔπραττον οὕτω, θὰ ἐθεωροῦντο ὅτι ὑπερφανεύοντο κατὰ κάποιον τρόπον, καὶ ὅτι περισσότερο ἐπιθυμοῦν τὴν τιμὴν. Καὶ παρατήρησε ὅτι ὁ λόγος εἶναι μετρημένος κατὰ τὴν ἐπίπληξιν καὶ εἶναι γεμάτος συγχρόνως ὁ λόγος μὲ θαυμασμὸν καὶ ἐπίπληξιν. Τοῦτο τοὺς ἡμῶς διέσπειν ἰδιαιτέρως, τὸ ὅτι εἶπεν: «Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἔσμεν ὅμιν θνητοί, ἐσθλαγγελλόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τῶν ματαίων τούτων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν». Ὡς νὰ εἶπεν· «Ἀνθρώποι εἰμεθα μὲν, λέγει, ἀνώτεροι δὲ ἀπὸ αὐτὰ· διότι αὐτὰ εἶναι νεκρά». Ἰδὲ, ὅτι δὲν ἀνατρέσκουν μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκουν, καὶ δὲν λέγουν τίποτε περὶ τῶν ἀσάτων.

«Ὅς ἐποίησε, λέγει, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐταῖς». Φέρει ὡς μάρτυρας τὰς περιόδους τῆς καρποφορίας. Ὡς τῆς Ἰουδαϊκῆς μανίας! Ἐτόλμησαν νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ λιθοβολήσουν τὸν Παῦλον εἰς πόλιν, ἢ ὅποια τόσον πολὺ ἐτίμησε τοὺς Ἀποστόλους. Τὸν ἔσυραν δὲ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, διότι δῆθεν ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. Καὶ προσευξάμενοι, λέγει, μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ. Ἐδίδασκον καὶ τὴν νηστεῖαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πειρασμῶν. Δὲν εἶπαν ὅσα οἱ Ἰβιοὶ κατάρθωσαν, ἀλλὰ ὅσα ὁ Θεὸς μαζὶ των. Μαὶ φαίνεται ὅτι

λέγουν (ἀναφέρουν) τοὺς πειρασμούς. Δὲν ἦλθον ἀνευ λόγου ἐδῶ, οὔτε διὰ τὰ ἀναπαυθεῖν, ἀλλὰ ὁδηγοῦμενοι ἀπὸ τοῦ Πνεύματος κατ' οἰκονομίαν, διὰ τὰ ἐξασφαλίσθῃ τὸ κήρυγμα εἰς τὰ ἔθνη.

Καὶ βιαστέ, λέγει, δὲν ἐχειροτόνησαν πρεσβυτέρους εἰς τὴν Κύπρον, οὔτε εἰς τὴν Σαμάρειαν; Διότι ἐκεῖνη μὲν ἦτο πλησίον τῶν Ἀποστόλων, αὐτὴ δὲ πλησίον τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ὁ λόγος ἦτο ἰσχυρὸς· ἐδῶ ὅμως εἶχον ἀνάγκην πολλῆς κερήρυγτος καὶ ἰδιαίτερας οἱ προσερχόμενοι ἀπὸ τὰ ἔθνη, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀνάγκην πολλὰ νὰ διδασκῶν. Ἦλθον διδάσκοντες, ὅτι ἐχειροτονήθησαν εὐλόγως ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἰδὲ τὴν θερμότητα τοῦ Παύλου. Δὲν ζητεῖ νὰ μάθῃ ἂν πρέπει νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ἀμέσως ὁμιλεῖ δι' αὐτὸ λέγων· «Ὁ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἱματί»⁸.

γ'. Πράγματι μέγα ἀγαθὸν ἡ θλίψις καὶ εἶναι ἐπιτυχία μεγάλῃς καὶ γενναίας ψυχῆς. Πόσοι ἐπίστευσαν μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἔγινε τόσο λαμπρὸς; Τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν ἀνάγκην προθυμίας πανταχοῦ, πολλῆς θερμότητος, ψυχῆς ἡ ὅποια νὰ εἶναι τεταγμένη εἰς μάχην πρὸς τὸν θάνατον· διότι διαφορετικῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὴν Βασιλείαν, ἂν δὲν σταυρωθῇ. Μὴ ἐξαπατῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας· διότι, ἂν εἰς τὸν πόλεμον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς, ὅταν ζῇ μαλθακῶς καὶ κερδοσκοπῇ καὶ ἀπατᾷ καὶ ἀμελεῖ, πολὺ περισσότερον εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον. Ἡ νομίζετε ὅτι δὲν ὑπάρχει τῶρα πόλεμος, ἐξ ὧν τῶν πολέμων δυσκολώτατος; «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν, λέγει, ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»⁹. Καὶ εἶναι παρὼν ὁ ἐχθρὸς καὶ

εἰς τοὺς γευματίζοντας καὶ εἰς τοὺς θαδίζοντας καὶ εἰς τοὺς λουομένους· διότι δὲν γνωρίζει ἐπαχὴν ἀνακωχῆς, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, καὶ τότε πολλάκις πολεμεῖ, ἐμβόλλων σκέψεις ἀκαθάρτους καὶ αἰσχροτέρας δημιουργῶν μὲ τὰ ὄνειρα. Ἡμεῖς δὲ, ὡς νὰ πρόκειται περὶ μικροῦ πράγματος, διὰ τὸ ὅποιον ἐκεῖνος πολεμεῖ, δὲν εἴμεθα ἐν ἐγρηγόρει, οὔτε ἐγειρόμεθα, οὔτε παρατηροῦμε τὸ πλῆθος τῶν ἐναντιῶν εἰς ἡμᾶς δυνάμεων οὔτε κατανοοῦμεν, ὅτι αὐτὸ τὸ ἱδιον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγίστης ἀπραξίας, ἀλλὰ, ἐνῶ εἴμεθα κυκλωμένοι ἀπὸ τόσοις μεγάλους πολέμοις, ζῶμεν μαλθακῶς ὡς νὰ εὐρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν εἰρήνης.

Πιστεύσατέ με, εἶναι δυνατόν νὰ πάθωμε τῶρα δυσκολώτερα, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὀπείσθη ὁ Παῦλος. Ἐκεῖνοι τὸν ἐκτύπησαν τότε μὲ λίθους· καὶ τῶρα εἶναι δυνατόν νὰ κτυπηθῶμε μὲ λόγια φοβερότερα τῶν λίθων. Τί, λοιπόν, πρέπει νὰ πράττωμεν; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔπραξε καὶ ἐκεῖνος· διότι δὲν ἐμίσησε τοὺς κτυπῶντας, ἀλλὰ ἐνῶ τὸν ἔσυραν ἔξω, ἦλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτούς, οἱ ὅποιοι διέπραξαν τοιαύτας ἀδικίας. Ἄν ὑπομείνης καὶ σὺ τὸν ἀγρίον ὄφρησιν, ὁ ὅποιος ἀδίκως ἐδημιούργησεν αὐτὰ εἰς θάρος σου, τότε καὶ σὺ ἐλιθοβολήθης. Διότι μὴ εἴπῃς ὅτι «οὐδεμίαν ἀδικίαν διέπραξα». Διότι ὁ Παῦλος ποίαν ἀδικίαν ἔκαμε, διὰ νὰ λιθοβοληθῇ; Βασιλείαν ἀνήγγελλε, ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν πλάνην, εἰς τὸν Θεὸν ὡδήγει· αὐτὰ εἶναι ἀξια στεφάνων, αὐτὰ ἀξια ἀνακηρύξεως, αὐτὰ ἀξια μυρίων ἀγαθῶν, ὅχι ἀξια λίθων· ὅλλ' ὅμως ὀπίστη τὰ ἀντίθετα. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ λαμπρὰ νίκη.

«Καὶ ἔσυραν αὐτόν», λέγει. Καὶ σὲ πολλάκις σὲ σάβουν, ὅμως μὴ ὀργισθῇς, ἀλλὰ κήρυξε τὸν λόγον μὲ τὴν ἐπεικείαν. Σὲ ὤρεσε, Σιώπησε, καὶ ἂν ἡμπορῇς

8. Γαλ. 1, 16.

9. (Ἑφ. 6, 12).

δμίλησε με καλωσύνην, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκήρυξες καὶ σὺ τὸν λόγον, ἐδίδασκες ἐπιείκεια, ἐδίδασκες πραότητα.

Γνωρίζω καλῶς ὅτι πολλοὶ ὑποφέρουν ὄχι τὸσον ἀπὸ τραύματα, ὅσον ἀπὸ τὴν πληγὴν τὴν ὅποیان δημιουργοὶν τὰ λόγια· διότι αὐτὸ μὲν τὸ τραῦμα τὸ ὀφίσταται τὸ σῶμα, ἐκεῖνο δὲ ἡ ψυχὴ· Ἀλλὰ ἅς μὴ πονέσωμεν, μῆλλον δὲ ὅταν πονέσωμεν ἅς ὑπομένωμεν. Δὲν θέλετε τοὺς πυγμάχους, οἱ ὅποιοι ἂν καὶ ἔχουν τραυματισμένας τὰς κεφαλὰς, τοὺς ὀδόντας ἐσφιγμένους, τὸσον ἡρέμως ὑπομένουν τοὺς πόνους; Ἐβδὼ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τριζῇ κανεὶς τοὺς ὀδόντας οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ δαγκάσῃ Ἐνθυμοῦ τὸν Δεσπότην σου καὶ ἀμέσως ἔσβαλες τὸ φάρμακον εἰς τὴν μνήμην, ἐνθυμοῦ τὸν Παῦλον, κατανόησε ὅτι σὺ ἐνίκησας, ὁ κτυπώμενος, ἐκεῖνος δὲ ἔχει νικηθῇ, ὁ κτυπήσας, καὶ τὸ πᾶν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐθεράπευσε. Μιὰ στιγμή εἶναι, μὴ παρασυρθῇς καὶ τὸ πᾶν ἀμέσως ἐπέτυχας, μὴ κινήσῃς καὶ τὸ πᾶν διέλυσες.

Μεγάλῃ παρηγορίᾳ εἶναι τὸ νὰ πόθῃς τι διὰ τὸν Χριστὸν δὲν κηρύττεις τὸν λόγον τῆς πίστεως, ἀλλὰ κηρύττεις τὸν λόγον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ὅσον θέλει τὴν ἐπιείκεια, λέγει, τὸσον περισσότερον ἐπιτίθεται. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, ὑποφέρεις, ἐπειδὴ θὰ σοῦ αὐξήσῃ περισσότερον τὰς ἀμοιβάς; Ἀλλὰ, λέγει, γίνεταί θρασὺς. Αὐτὸ εἶναι δικαιολογία τῆς μικροψυχίας τοῦ καθενός. Κατ' ἄλλον τρόπον γίνεταί θρασὺς, ἂν ἀνταποδίδῃς.

Ἐάν ὁ Θεὸς ἐγνώριζεν ὅτι γίνονται οἱ ἄδικοι θρασεῖς μετὰ τὸ νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν, δὲν θὰ διέταξε τοῦτο, ἀλλὰ θὰ ἔλεγε: «Ὑπεράσπισε τὸν ἑαυτὸν σου». Ἀλλὰ γνωρίζει ὅτι τοιοῦτοτρόπως ὑπάρχει περισσότερα ὠφέλεια. Μὴ νομοθετῇς ἀντίθετα πρὸς τὸν Θε-

όν· ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς ἐκεῖνον. Δὲν εἶσαι σὺ ἀγαθότερος τοῦ δημιουργοῦ μας. Εἶπε: «Ὅταν ὀθρίζεσαι νὰ ὑπομένης» καὶ σὺ λέγεις: «Ἀνταποδίδω τὰς ὀθρίεις, διὰ νὰ μὴ γίνῃ θρασὺς». Σὺ, λοιπὸν, φροντίζεις περισσότερον ἀπὸ αὐτόν; Αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι τοῦ πάθους καὶ τῆς σκληρότητος καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῶν ἀντιθέτων νομοθετημάτων πρὸς τὸν Θεόν. Διότι καὶ ἂν ἐβλάπτετο, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπακούσῃ; Ὅταν ὁ Θεὸς διάτασῃ κάτι, ἡμεῖς ἅς μὴ νομοθετῶμεν ἀντίθετως.

«Ἀπόκρισις, λέγει, ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει ὀργὰς»¹⁰. Ἐπομένως πράττει τοῦτο, ὅταν ὑποκύπτῃ καὶ ὄχι ὅταν ἐναντιώνεται. Ἐάν ὠφελῇ σέ, καὶ ἐκεῖνον ὠφελεῖ· ἐάν δὲ θλάπτῃ σέ, ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ διορθώσῃς ἐκεῖνον, πολὺ περισσότερον (θλάπτει) ἐκεῖνον. «Ἰ-ατρεῖ, θεράπευσον σεαυτὸν»¹¹. Ἐκακολόγησε; Σὺ νὰ τὸν ἐπαινέσῃς. Ὑθρίσε; νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃς. Ἐσκέφθῃς κακόν; εὐεργέτησε, πρόσφερε εἰς αὐτόν τὰ ἀντίθετα, ἐάν θεθαίῃς ἰδιαιτέρως φροντίξῃς διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ ἐκδικηθῇς τὸ πάθος σου.

Καὶ θεθαίῃς πολλάκις, λέγει, ἔγινε χειρότερος, ἂν καὶ ἀπῆλαισε ἀνοχῆς. Τοῦτο ὄχι ἐξ αἰτίας σου ἀλλὰ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Θέλεις νὰ μάθῃς ὅποια ἔπαθεν ὁ Θεός; Κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήριά του, ἐφόνευσαν τοὺς προφῆτας, καὶ ὅλα τὰ ὑπέφερε. Δὲν ἠδύνατο νὰ ρίψῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κεραυνόν; Ἀλλὰ ὅταν ἔστειλε τοὺς προφῆτας καὶ τοὺς ἐφόνευσαν, τότε ἔστειλε τὸν Υἱόν του· ὅταν ἐδείξαν μεγαλύτεραν ἀσέβειαν, τότε περισσότερον τοὺς εὐεργέτησε. Καὶ σὺ ἂν τὸν ἴδῃς νὰ σκληρύνεται, τότε ὑποχώρησε περισσότερον διότι ἡ μακρία αὐτῇ ἔχει ἀνάγκην μεγαλύτερας παρηγορίας. Ὅσον ὀθρί-

10. Παροιμ. 18, 1.

11. Λουκ. 4, 23.

ζει σκληρότερον, τόσον έχει ανάγκην περισσοτέρας ἐπεικείας. Καί ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐπέλθῃ ὁ πυρετός με φόβρότητα τότε ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ ὑποχωροῦντος, τοιοῦτοτρόπως καί ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θυμῶναι. Ὅταν γίνεταί πολύ ἄγριον τὸ θηρίον, ὅλοι ἀνεξαιρέτως τὸ ἀποφεύγοντες οὕτω καί ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὀργίζεται.

Μὴ θεωρήσῃς, ὅτι τοῦτο εἶναι τιμητικόν διότι τιμῶμεν καὶ τὸ θηρίον, τιμῶμεν, λοιπόν, καὶ τοὺς παράφρονας ὅταν (τούς) ἀποφεύγομεν; Οὐδόλως· αὐτὸ εἶναι στερήσις τιμῆς καὶ προσβολή, περισσότερον δὲ οὐχὶ στερήσις τιμῆς καὶ προσβολή, ἀλλὰ συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία. Δὲν βλέπεις ὅτι οἱ ναῦται, ὅταν πνεύσῃ φοβερός ἀνεμός, κατεβάθουν τὰ ἱστία, διὰ νὰ μὴ κατασθῇ τὸ σκάφος; Τοὺς ἵππους, ὅταν παρασύρουν τὸν ἀναβάτην, ὅτι αὐτὸς ὑποχωρεῖ μαζί των καὶ δὲν σφύρει τοὺς χαλινούς, διὰ νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ ἀποτόμως τὴν δύναμιν;

Β'. Πρᾶξε καὶ σὺ αὐτὰ. Εἶναι πῦρ ὁ θυμός, εἶναι φλόξ δυνάμη, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην ξύλων πρὸς καυσίν· μὴ παρέχῃς εἰς τὸ πῦρ τὴν τροφήν, καὶ ἐσθῇς ταχέως τὸ κακόν. Δὲν ἔχει ἡ ὀργὴ δύναμιν ἰδικήν της, ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλος, ὃ ὁποῖος τὴν τρέφει. Δὲν ὑπάρχει διὰ σὲ οὐδεμία δικαιολογία. Ἐκεῖνος κατέχευται ἀπὸ τὴν μανίαν καὶ δὲν γνωρίζει τί πράττει· οὐ, βλέπων αὐτόν, ὅταν περιπέσῃ εἰς τὰ ἴδια, καὶ δὲν συνετισθῇ ἀπὸ ἐκείνον, ποίαν συγγνώμην (θὰ ἀξιώσῃς); Ἐάν, ὅταν εὗρεθῇ κάποιος εἰς συμπόσιον, ἴδῃ κάποιον εἰς τὴν αὐτὴν μεθυσαμένον καὶ συμπεριφερόμενον ἀπρεπῶς καὶ ἔπειτα ἂν καὶ ὁ ἴδιος περιπέσῃ εἰς παρομοίαν κατάστασιν δὲν θὰ εἶναι ἀσυγχώρητος πολὺ περισσότερον, ἐπειδὴ μεθ' ἑπείτα ἀπὸ ἐκείνον; Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ· ὅς μὴ νομίζωμεν ὅτι εἶναι δικαιολογία τὸ νὰ λέγῃ κάποιος, ὅτι «βὲν ἔκαμα ἀρχὴν ἐγὼ»· τοῦτο εἶναι ἐ-

ναντίον μας, διότι οὐδόλως παρεδειγματίσθημεν ἂν καὶ εἶδομεν ἐκεῖνον· ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος· «Δὲν ἐφόνευσα πρῶτος ἐγὼ». Διότι δι' αὐτὸ εἶσαι ἄξιος τιμωρίας, διότι, ἂν καὶ εἶδες τὸ παράδειγμα, οὐδόλως συνεκράτησες τὸν ἑαυτὸν σου.

Ἐάν ἴδῃς τὸν μεθυσαμένον νὰ κἀνῃ ἑμετόν, νὰ καταστρέφῃ, νὰ σχίσῃ τὰ ἐνδύματά του, νὰ ἔχῃ ἐξαγριωμένους τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ γεμίξῃ τὴν τράπεζαν με ἀκαθαρσίας, νὰ τὸν ἀποφεύγουν ὅλοι, ἔπειτα ἂν περιπέσῃ εἰς τὰ ἴδια, ἂν θὰ εἶσαι περισσότερον μισητός; Τοιοῦτος εἶναι καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀργίζεται· τεντώνει τὰς φλέβας περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κάνει ἑμετόν, φλογίζει τοὺς ὀφθαλμούς, καταστρέφει τὰ σπλάγχνα, κάνει ἑμετόν λόγια πολὺ περισσότερον ἀκαθάρτα ἀπὸ ἐκείνην τὴν τροφήν, τὰ πάντα λέγει ἀνεξέλεγκτα, τίποτε ἐπεξεργασμένον, (διότι δὲν ἐπιτρέπει ὁ θυμός), ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ πολλὰκις ἡ ἀφθονία ὕδατος, ἐπειδὴ ἐνώχλησε τὸν στόμαχον, ὅλα τὰ ἀπέβαλε, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἀμέτρητος ὀργή, ἐπειδὴ ἐνώχλησε τὴν ψυχὴν, δὲν ἐπιτρέπει νὰ κρύπῃ, ὅσα εἶναι καλὸν νὰ ἀποσιωπῇ, ἀλλὰ λέγει καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λέγονται καὶ ὅσα δὲν πρέπει, ἐντροπιάζων (ὁ λέγων) οὐχὶ τοὺς ἀκροατάς, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ὅπως, λοιπόν, ἀποφεύγομεν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κάνουν ἑμετόν, οὕτω καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὀργίζονται. Τί πράττοντες; Ἄς ρίπτωμε σκόνιν εἰς τὸν ἑμετόν αὐτῶν, σιωπῶντες ὥς καλοῦμε τοὺς σκύλους, διὰ νὰ φάγουν τελείως αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐξήμεσε.

Γνωρίζω ὅτι ἀκούοντες (αὐτά) ὑποφέρετε ἀπὸ ναυτίαν· ἀλλὰ ἐπιθυμῶ σῆς νὰ πάθετε τοῦτο, ὁσάκις θέπετε νὰ γίνωνται αὐτά, καὶ νὰ μὴ εὐχαριστήσθε με αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Περισσότερον ἀκαθάρτος ὁ ὀβριστής

ἀπὸ τὸν σκόλον, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑμετόν του· διότι ἐάν μὲν, ἀφοῦ ἐμέσῃ μίαν φοράν, ἔπαυε, δὲν θὰ ἦτο πρὸς κατηγορίαν του, ἐάν δὲ πάλιν τὰ ἴδια κάνη ἑμετον, εἶναι φανερόν ὅτι ἐπειδὴ ἔφαγε τὰ ἴδια.

Τί, λοιπόν, (ὁπάρχει) περισσότερο σιχαμερόν ἀπὸ τὸ τοιοῦτο; τί δὲ περισσότερο ἀκάθαρτον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον τρώγει τοιοῦτου εἶδους τροφάς; Ἄν καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φύσεως, ἐκεῖνο δὲ ἔχει μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο (εἶναι) παρὰ φύσιν. Πῶς; Διότι δὲν εἶναι τὸ νὰ ὑβρίσῃς ματαίως σὺμφωνον μὲ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ φύσιν· τίποτε, λοιπόν, δὲν λέγει ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν ὡς θηρίον, ἄλλοτε δὲ ὡς παράφρων. Ὅπως, λοιπόν, ἀκριβῶς ἡ ἀσθένεια τῶν σωμάτων (εἶναι) παρὰ φύσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτό. Καὶ βεῖ εἶναι παρὰ φύσιν, (ἰσοῦ ἢ ἀπόδειξις), ἐάν παραμείνῃ ἀρκετὸν χρόνον εἰς αὐτό (τὸ σῶμα), θὰ καταστραφῇ συντόμως· ἐάν δὲ παραμείνῃ εἰς αὐτὸ σὺμφωνῶς μὲ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, δὲν θὰ καταστραφῇ.

Θὰ προετίμων ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διατρέφεται μὲ ἀκαθαρσίας, νὰ μετασχη εἰς τὴν τράπεζαν, παρὰ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος λέγει τοιαῦτα. Δὲν θέπετε τοὺς χοίρους νὰ τρώγουν ἀκαθαρσίαν; Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοί. Διότι τί (ὁπάρχει) θωραμώτερον ἀπὸ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους λέγουν οἱ ὑβρισταί; Αὐτοὶ φροντίζουν νὰ μὴ εἴπουν οὐδὲν ὀγμέ, οὐδὲν καθάρν, ἀλλ' ἐάν ὑπάρχῃ κάτι αἰσχρόν, ἐάν κάτι ἀσχημον, αὐτὸ (φροντίζουν) καὶ νὰ πρήξουν καὶ νὰ εἴπουν.

Καὶ τὰ κατ' ἐξοχὴν φοβερώτερον, βεῖ, ἐνῶ ἐντροπιάζουν περισσότερο τοὺς ἑαυτοὺς των, νομίζουν βεῖ ἐντροπιάζουν τοὺς ἄλλους· διότι ἀπὸ ἐκεῖ εἶναι φανερόν, ὅτι ἐντροπιάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι μὴ μοῦ ἀναφέρῃς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι λέγουν ψεύδη, ἀλ-

λὰ ὡς εἶναι κάποια πόρνη καλὴ γνωστή, ἢ καὶ ἄλλος ἀπὸ τὸ θέατρον, καὶ ὡς φιλονικῇ μὲ κάποιον, ἔπειτα ἐκεῖνος ὡς λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτόν καὶ ἐκεῖνος πάλιν τὰ ἴδια, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑβρίσθῃ περισσότερο μὲ τὰ λόγια; Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὅσα ἀκριβῶς εἶχε, ἤκουσεν, αὐτὸς δὲ ὅσα δὲν εἶχε· ἐπομένως εἰς ἐκεῖνον μὲν τίποτε ἐπὶ πλέον δὲν ἔχει γίνεαι εἰς λόγους ἐντροπῆς, εἰς αὐτόν δὲ προστεθῇ πολλὴ ἀπρέπεια. Ἀλλὰ ὡς εἶναι πάλιν μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν πραχθῇ καὶ ὡς τὰ γνωρίζῃ μόνον ὁ ὑβριστής, ἔπειτα, ἐνῶ σιωπᾷ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς ὑβρίσῃ, καὶ τοιοῦτοτρόπως περισσότερο ἔχει ὑβρισθῇ ὁ ἴδιος. Πῶς; Ἐπειδὴ ἐγίνε κήρυξ τῆς κακίας, ἐπειδὴ ἀπέκτησε φήμην τῆς ἀσυνειδησίας ἐνός ἀπίστου καὶ ὅλους θὰ τοὺς ἴδῃς νὰ κατηγοροῦν καὶ νὰ λέγουν πανταχοῦ τοιαῦτα. Διότι ἐάν, λοιπόν, ἐγνωρίζε κάποιον φόνον, λέγει, ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ ἀναφέρῃ καὶ αὐτὸν μὲν τὸν περιφρονοῦν ὡς νὰ μὴ εἶναι ἄνθρωπος, τὸν μισοῦν, ἰσχυρίζονται βεῖ εἶναι ἀγριον καὶ τραχὺ θηρίον, αὐτὸ δὲ περισσότερο συγχωροῦν παρὰ ἐκεῖνον· διότι δὲν μισοῦμεν τόσον δαούς ἔχουν σφάλματα, ὅσον ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σπεύδουν νὰ τὰ ἀποκαλύψουν καὶ νὰ τὰ φανερώσουν. Τοιοῦτοτρόπος καὶ αὐτὸς προσέθελεν ἔτι μόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἀκροατὰς καὶ τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἐκτόπησε τὸν ἀκροατὴν, οὐδὲν καλὸν ἐπραΐε.

Δι' αὐτὸ λέγει ὁ Παῦλος· «Εἰ τις ἀγαθὸς λόγος πρὸς οἰκοδομὴν, ἵνα διῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν»¹². Ἄς ἀποκτήσωμε γλῶσσαν ἐπαινετικήν, διὰ νὰ εἰμεθα ἐπιθυμητοὶ καὶ ἀγαπητοί· διότι ὅλα γενικῶς ἐφθασαν εἰς

¹² Ἐφεσ. 4, 29.

τοιοῦτο σημεῖον κακίας. Ἔστε, δι' ὅσα ἐπῆρε ναὶ καλύπτῃ (κανεῖς) τὰ πρόσωπόν του, δι' αὐτά πολλοὶ ὑπερφηφανεύονται· διότι ὅσα ἀπειλοῦν οἱ πολλοί, τοιοῦτου εἶδους εἶναι.

«Δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν γλῶσσαν μου», λέγει. Εἶναι λόγια γυναικῶς, γριᾶς μεθυμένης, ἡ ὅποια φέρεται ἀπρεπῶς, τῶν συρομένων εἰς τὴν ἀγοράν, τοῦ παραινούντος εἰς πορνείαν.

Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον αἰσχρὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια, τίποτε πλεον ἄνθρωπον, τίποτε περισσότερον ἀρμόζον εἰς τὰς γυναῖκας, ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη (κανεῖς) τὴν δύναμιν εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπερφηφανεύεται διὰ τὰς ὕβρεις, ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς πανηγύρεις, ὅπως οἱ μῦμοι καὶ παράσιτοι καὶ κέλακες. Περισσότερον εἶναι χοῖροι παρὰ ἄνθρωποι, ὅσοι διὰ τοῦτο ὑπερφηφανεύονται.

Εἶναι πρέπον νὰ θάψῃς τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ ἂν κάποιος ἄλλος ἐμμετρῶς αὐτὰ εἰς σέ, εἶναι πρέπον νὰ ἀποφύγῃς τὴν κατάθεσιν ὡς μισητὴν καὶ ἄνθρωπον, σὺ δὲ ἔχεις γίνεαι διαλαλήτης (κήρυξ) τῶν βθεῶν· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ προξενήσῃς οὐδεμίαν θλάσθην εἰς ἐκείνον ὃ ὅποιος κακολογεῖται.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἀφοῦ κατανοήσωμεν πόση εἶναι ἡ κακία, καὶ ὅτι πολλοὶ ὑπερφηφανεύονται, ἅς συνέλθωμεν, ἅς διορθώσωμεν τοὺς τόσον παραφρονοῦντας, ἅς καταργήσωμεν αὐτὰ τὰ συνῆθρια ἀπὸ τὴν πόλιν, ἅς στολίσωμεν τὴν γλῶσσαν μας, ἅς (τὴν) ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε κακὸν λόγον, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ γίνωμε καθαροὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, νὰ προσελκύσωμε τὴν ἐξ οὐρανοῦ εὐνοιαν καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς

τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν ἡ βόεα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΒ' (32)

(Πράξ. ιδ', 28 — ιε', 11)

«Διέτριβον δὲ ἐκεῖ, φησί, χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς».

«Καὶ τινες, κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι, ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τὸ εἶναι Μωυσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι»¹.

α'. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ εἰσάγεται ἀπὸ αὐτοῦ ἀναγκαῖα ἡ ἐναρκίς τῆς μεταβάσεως εἰς τὰ ἔθνη. Πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ εἴταν κατηγορεῖτο ἀπελογηθῇ καὶ κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀπολογίας εἶπε τὸ πᾶν (τὸ ὅποιον ἔκαμε τὸν λόγον παροδεκτόν), ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐστράφησαν ἄλλαχοι οἱ Ἰουδαῖοι, τοιοῦτοτρόπως ἦλθεν εἰς τὰ ἔθνη. Ἐβῶ πάλιν θλέπων νὰ παρουσιάζεται ἄλλη ὑπερβολή, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προβάλλει τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ συνωμῖλουν με' ὅλους ἀνεξαιρέτως, διότι ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸ ἐδιδάχθησαν, αὐτὸ παρῆκινε τοὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων προερχομένους εἰς ζηλοτυπίαν. Καὶ δὲν ἐδίδασκον μόνον τὴν περιτομήν, ἀλλὰ ὅτι οὕτε νὰ σωθῇτε δύνασθε. Τὸ ἀντιθετὸν τοῦ ὁποίου ἦτο καταλλήλοτερον νὰ λέγουν, ὅτι εἴταν περιτέμνησθε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇτε.

Βλέπετε τοὺς πειρασμοὺς συνεχεῖς καὶ ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω; Τακτοποιεῖται δὲ αὐτὸ καλῶς, ἐνῶ εἶναι

1. Πράξ. 14, 28 - 15, 1.

παρὼν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐναντιωσὴν. Καὶ δὲν εἶπε ὁ Παῦλος· «Διατί; Δὲν εἰμὶ ἀξίος ἐμπιστοσύνης μὲ τόσας ἀποδείξεις;», ἀλλὰ ἐπέισθη πρὸς χάριν ἐκείνων. Καὶ πρόσεξε, πληροφοροῦνται, λοιπὸν, ὅλοι καὶ οἱ Σαμαρεῖται τὰ ὅσα ἔχουν συμβῆ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἔχαιρον.

«Γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῃ πρὸς αὐτοὺς, ἔταξαν ἀναβαίνειν τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καὶ τινὰς ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν, προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν· καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγελλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖται· «Ἐξανέστησαν δὲ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἵρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωυσέως. Συνήχθησαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· «Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀπ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ῥήθη τὸν λόγον τοῦ Ἐωγγελοῦ, καὶ πιστεῦσαι.»

Παρατήρησε ὅτι ὁ Πέτρος ἐξ ἀρχῆς ἔχει ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὴν ὁπόθεν καὶ ὅτι μέχρι τῶρα συμπεριφέρεται ἰουδαϊκῶς. «Ὑμεῖς ἐπίστασθε», λέγει. Ἰσως παρευρίσκοντο καὶ οἱ κατηγορήσαντες αὐτὸν παλαιότερον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κορνηλίου, καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον εἰσελθεῖ μαζὶ του· δι' αὐτὸ τούτους φέρει ὡς μάρτυρας.

«Ἀπ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ὁ Θεὸς ἐξελέξατο. Τί σημαίνει· «Ἐν ὑμῖν»; Ἀπλοῶς, λέγει, εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ καθ' ὃν χρόνον εἰσθε παρόντες.

«Διὰ στόματός μου». Ἰδὲ πῶς παρουσιάζει τὸν Θεὸν τὰ ὀμίλη δι' αὐτοῦ καὶ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. «Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς», (ὡδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν πνευματικὴν μαρτυρίαν), «δοὺς αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν. Πρόσεξε πῶς ἐξισώνει πανταχοῦ τοὺς ἐθνικοὺς. «Καὶ οὐδὲν διέκρινε μετὰ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν». Λέγει, ἐπέτυχον τὰ ῥήματα μόνῃ τὴν πίστιν. Καὶ δι' ἐκείνους αὐτὰ (εἶναι) προτρεπτικά· περισσότερο δὲ δύνανται νὰ διδάξουν ἐκείνους, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα μόνῃ ἡ πίστις καὶ ὅχι τὰ ἔργα ὅτε ἡ περιτομή· διότι θεσπάζει δὲν λέγουν αὐτὰ μόνον ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ διδάσκοντες καὶ ἐκείνους νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν νόμον· ἀλλὰ μέχρι τώρα δὲν τὸ λέγουν.

«Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὐτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὐτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; Ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι». Τί σημαίνει· «Πειράζετε τὸν Θεόν»; «Διατί θείχνετε ἀπιστίαν εἰς τὸν Θεόν; λέγει. Διατί θέζετε εἰς πειρασμὸν αὐτόν, ὡς νὰ μὴ δύνανται νὰ σώσῃ διὰ τῆς πίστεως;». Ἐπομένως εἶναι ἀπιστία τὸ νὰ προβάλλῃ τὸν νόμον. Ἐπειτα ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ὠφελοῦνται οὐδόλως καὶ τὸ πᾶν στρέφει πρὸς τὸν νόμον, ὅχι πρὸς αὐτούς, καὶ μετριάξει τὴν κατηγορίαν.

«Ὅν οὐκ ἰσχύσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, λέγει, βαστάσαι· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι». Μὲ πό-

σιν δύναμιν εἶναι πλήρη αὐτὰ τὰ λόγια! Ὅσα ἀκριθῶς ὁ Παῦλος εἶπε διὰ πολλῶν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους, αὐτὰ καὶ οὗτος.

«Εἰ γὰρ Ἀθωράμ, λέγει, ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν»². Βλέπεις ὅτι αὐτὸ εἶναι περισσύτερον διδαχὴ δι' αὐτοὺς παρὰ ἀπολογία διὰ τὰ ἔθνη; Ἀλλὰ, ἐὰν μὲν εἶλε αὐτὰ ἀνευ προφάσεως, ἴσως οὐδὲν ἦτο ὑποκτος, ἀφοῦ δὲ ἔκαμεν ἀρχὴ ἀπὸ ἐξῆς ὁμιλεῖ ἀνευ φόβου. Καὶ ἰδὲ πανταχοῦ ὅτι γίνονται τὰ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν μαζὶ μὲ αὐτὰ διότι ἐὰν ἐκείνοι δὲν ἐξημουργοῦν ζήτημα, δὲν θὰ ἐλέγοντο αὐτὰ, οὔτε τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ. Ἀπὸ ἐξῆς μαθαίνουσι ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἤθελον τὰ ἔθνη νὰ προσέλθουν, δὲν ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ τὰ παραβλέπουν. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμε τὰ λεχθέντα ἐξ ἀρχῆς.

Ἐν ὧν, λέγει, ἐξελέξατο, καὶ ἀπ' ἡμερῶν ἀρχαίων. Εἶπεν αὐτὸ, δεικνύων ὅτι ἀπὸ παλαιότερον καὶ οὐχὶ τώρα. Δὲν εἶναι μικρὸν πρῶγμα δὲ τὸ νὰ ἀποκηρύξη τοῦτο, ἂν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι (τὸ) ἐπίστευον. Μὲ αὐτὸ τὸ ὅποιο τοὺς λέγει δύο πράγματα ἐπιθεωρεῖ, διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον. Καὶ τὸ «ἐξελέξατο» καλῶς (εἶπεν)· ὅπως δὲν εἶπε σχετικῶς μὲ αὐτὰ. «ἠθέλησεν», ἀλλ' «ἐξελέξατο». Ἀπὸ τοῦ τοῦτο εἶναι φανερόν; Ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, λέγει. Ἐπειτα ἀποδεικνύει ὅτι τοῦτο ἔγινε μαρτυρία εἰς αὐτάς, ὅχι ἀπλῶς τῆς χάριτος ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτι δὲν παρείχε εἰς αὐτοὺς τίποτε ὀλιγώτερον διότι, λέγει, τίποτε δὲν διαχωρίζει ἡμᾶς καὶ αὐτοὺς. Ἐπομένως πρέπει πανταχοῦ νὰ ζητῶμεν καρδίας.

Καὶ καταλλήλως εἶπεν· «Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς», ὅπως καὶ ἐκεῖ· «Σὺ, Κύριε, καρ-

1α. Ρωμ. 4, 2.

διογνώστα πάντων, ἀνάδειξεν»². Ὅτι δὲ τοῦτο ἐπιθυμῇ, παρατήρησα τί προσθέτει· ὅτι «δὲν κάνει διάκρισιν μεταξύ ἡμῶν καὶ αὐτῶν». Ὅταν ἀνέφερε τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τότε εἶπε ταῦτα τὸ σπουδαῖον, τὸ ὅποion ἀκριθῶς λέγει ὁ Παῦλος· «Οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία»³ καὶ «ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτοῖς»⁴.

Ὅλων αὐτῶν τῶν λόγων τὰ σπέρματα εὗρισκονται εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ Πέτρου. Καὶ δὲν εἶπε· «τῶν ἐκ περιτομῆς», ἀλλὰ «μεταξὺ ἡμῶν», δηλαδὴ τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι ὕβρις τὸ «οὐδὲν», συμπληρῶναι· «ἵστασι καθαρίας τὰς καρδίας αὐτῶν» καὶ δι' αὐτοῦ καταργεῖ τὴν ὑπόψιν. Ἐκαθάρισαν ἐντελῶς προηγουμένως τὸν λόγον καὶ τότε ἀποδεικνύει δὲχι τὸν νόμον κουραστικόν, ἀλλὰ αὐτοὺς ἀδυνάτους.

6'. Πρόσεξε πῶς κατέληξεν εἰς κάτι φοβερόν. Συνομιλεῖ μὲ αὐτοὺς χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τίποτε ἀπὸ πᾶς προφήτας, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ παρόντα γεγονότα, τῶν ὁποίων οἱ ἴδιοι ἦσαν μάρτυρες. Εὐλόγως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ καταθέτουν τὴν μαρτυρίαν των καὶ κάνουν τὸν λόγον δυνατώτερον μὲ ὅσα ἤδη ἔγιναν.

Καὶ ἰδὲ, συμφωνεῖ νὰ γίνῃ πρῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν συζήτησις πρὸς διευκρίνησιν καὶ τότε ὁμιλεῖ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν εἶπε· «Τῶν ἐκ περιτομῆς», ἀλλὰ «τῶν ἐθνῶν», (βλέπει ταῦτα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον προστιθέμενον, ἐγίνετο δυνατώτερον, ἐκείνο δὲ ἦτο διὰ τὸν δοκιμάζοντα, ἐὰν εἶναι δυνατόν ὁ νόμος καὶ ἔπειτα νὰ σώσῃ), πρόσεξε τί πράττει. Δεικνύει ὅτι αὐτοὶ εὗρισκονται εἰς κίνδυνον, ἐὰν θεσπιάς, ἐκείνο τὸ ὅποion δὲν ἠδυνήθη ὁ νόμος, ἠδυνήθη ἡ πίστις. Ἐὰν δὲ αὐτὴ ἐκπέ-

2. Πράξ. 1, 24.

3. Α' Κορινθ. 7, 19.

4. Ἑβρ. 2, 13.

ση, είναι ἀναπόφευκτον αὐτοὶ νὰ χαθοῦν. Καὶ δὲν εἶπε· «Ἀπιστεῖτε», τὸ ὁποῖον ἦτο βαρύτερον, καὶ αὐτὰ ἐνῶ εἶχε ἐξαιτασθῇ τὸ πρᾶγμα.

Εἰς μὲν τὰ Ἱεροσόλυμα, λοιπόν, δὲν ὤψηρχον μερικοὶ ἀπὸ τὰ ἔθνη, εἰς δὲ τὴν Ἀντιόχειαν φυσικὸν εἶναι νὰ ὤψηρχον. Διὰ τοῦτο καὶ φεύγουν καὶ περνοῦν ἐκεῖ ἀρκετὸν χρόνον.

Ἐσηκώθησαν δὲ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, ἀκόμη πάσχοντες ἀπὸ φιλαρχίαν, καὶ θέλοντες νὰ ἔχουν τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀντιθέτους πρὸς αὐτοὺς. (Καίτοι καὶ ὁ Παῦλος ἦτο νομομοθής, ἀλλὰ δὲν ἔπαθεν αὐτὸ ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθε καὶ τὸ δόγμα ἔγινε περισσότερον ἀκριβές)· διότι ἐὰν οἱ ἐδρισκόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα οὐδὲν τοιούτου εἴδους διατάσσουν, πολὺ περισσότερον αὐτοὶ. Βλέπεις, ὅσοι δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ἐξουσίαν, χαίρουν εἰς τὴν πίστιν· δὲν εἶναι, λοιπόν, αἱ διηγῆσεις αὐταὶ διὰ φιλοδοξίαν οὔτε δι' ἐπιβίειν, ἀλλὰ δι' ἀπολογίαν (ὁπερὰ σπιν) τοῦ κηρύγματος εἰς τὰ ἔθνη· διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγουν τίποτε ἐξ ὧν ἔχουν συμφῆ εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Πολὺς ὁ ἐρεθισμὸς τῶν Φαρισαίων, ἐπειδὴ νομοθετοῦν ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν πίστιν καὶ δὲν πείθονται εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ἀλλὰ πρόσθε πῶς ἐκεῖνοι μὲ ἐπιείκειαν καὶ ὅχι μὲ ἐξουσίαν συνομιλοῦν· διότι τὰ τοιούτου εἴδους εἶναι ἐπιθυμητὰ καὶ περισσότερον ἔχουν γίνεи σταθερά. Βλέπεις, οὐδόλως ἀπόδειξιν λόγων, ἀλλὰ τὴν ἀπόδειξιν διὰ τῶν γεγονότων, διὰ τοῦ Πνεύματος· Ἀλλὰ ὅμως, ἂν καὶ ἔχουν τισιὰς ἀποδείξεις, ἀκόμη μὲ ἐπιείκειαν συνομιλοῦν. Καὶ ἰσά. δὲν φεύγουν, συκοφαντοῦντες τοὺς ἐδρισκομένους εἰς Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνο λαμβάνουν πάλιν ἀφορμὴν τοιοῦτοτρόπως ἐσκέπτοντο τὴν φιλαρχίαν, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι κατηγόρησαν καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουν οἱ

Ἀπόστολοι. Ἀλλὰ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν κατηγόρησαν αὐτοὶ, ἀλλὰ, ὅταν ἔφερον τὰς ἀποδείξεις, τότε γράφουν μὲ περισσώτεραν οφροδρότητα.

Διότι ἡ ἐπιείκεια πανταχοῦ εἶναι μέγα καλόν. Ἐπιείκεια λέγω, ὅχι ἀδιαφορίαν· ἐπιείκεια, ὅχι κολασκία· διότι πολὺ διαφέρουν αὐτὰ μετὰ τοῦ των. Τίποτε δὲν ἔκαμε σκληρόν τὸν Παῦλον, τίποτε τὸν Πέτρον. Ὅταν ἔχης ἀποδείξεις, διατὶ ὀργίζεσαι; ἢ, διὰ νὰ τὰς κάμῃς καὶ αὐτὰς ἀναξιολογῇς; δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀργίζεται νὰ πείσῃ ποτέ.

Καὶ χθὲς ὁμιλήσαμε διὰ τὴν ὀργὴν, τίποτε δὲν ἐμποδίζει καὶ σήμερον· διότι ἡ συνέχεια ἴσως φέρῃ κάτι καλόν. Διότι καὶ τὸ φάρμακον, τὸ ὅποιο ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ θεραπεύσῃ τραῦμα, ἂν δὲν τίθεται συνεχῶς, τὸ πᾶν ἔχασε. Μὴ νομίζετε, λοιπόν, ὅτι εἶναι διὰ σὲς κατηγορία τὸ νὰ ὁμιλοῦμε συνεχῶς διὰ τὰ ἴδια· διότι ἐὰν εἴχαμε κατηγορηθῇ, δὲν θὰ ὁμιλοῦσαμε· τώρα δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι σὲς ὠφελεῖσθε κατὰ πολὺ, λέγομεν αὐτά. Εἶθε συνεχῶς νὰ ἐλέγομεν διὰ τὰ ἴδια! εἶθε νὰ μὴ ὤψηρχε κάποια ἄλλη ἐνασχόλησις λόγων ἢ φροντίς, ἀλλὰ πῶς θὰ νικήσωμε τὰ πάθη μας! Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, εἰς μὲν τοὺς βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι διάγουν βίον μὲ μαλθακότητα καὶ μὲ τὴν τιμὴν, νὰ μὴ ὀπάρῃ ἄλλη συζήτησις, οὔτε εἰς τὴν τράπεζαν, οὔτε εἰς οὐδὲμίαν ἄλλην εὐκαιρίαν, ἀλλὰ μόνον πῶς πρέπει νὰ κατανικήσουν τοὺς ἐχθρούς, καὶ δι' αὐτὸ κάθε ἡμέραν νὰ κάνουν πολεμικὰ συμβούλια, καὶ νὰ συγκεντρῶνουν στρατηγούς καὶ στρατιώτας, καὶ νὰ ζητοῦν φόρους, καὶ νὰ νομίζουν ὅτι αὐτὰ αἱ δύο αἰτίαι εἶναι ἀναγκαῖαι ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, πῶς καὶ ἐκεῖνους μὲ τοὺς ὁποίους πολεμοῦν θὰ κατανικήσουν, καὶ τοὺς ὀπτικούς πῶς θὰ ἔχουν εἰς εἰρήνην, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ λέγωμεν δι' αὐτὰ οὔτε εἰς τὸ ἐνεῖ-

ρον, ἀλλὰ πῶς θὰ ἀγορεύσωμεν ἀγρόν, καὶ πῶς δοῦλους, καὶ πῶς θὰ κάνωμε μεγαλυτέραν τὴν περιουσίαν, κάθε ἡμέραν ὁμιλοῦντες δὲν μὲς καταλαμβάνει κορεσμός, διὰ δὲ τὰς ἐσωτερικὰς μας ὑποθέσεις καὶ διὰ τὰς πραγματικὰς προσωπικὰς οὐτε οἱ ἴδιοι θέλωμεν νὰ ὁμιλῶμεν, οὐτε ἀνεχόμεθα νὰ ἀκούωμεν ἄλλους νὰ ὁμιλοῦν;

Περὶ ποίου, λοιπόν, πράγματος, εἰπέ μου, θέλεις νὰ συζητήσῃς; Περὶ φαγητοῦ; Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι λόγια τῶν μαγείρων. Περὶ χρημάτων; Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι τῶν μικρεμπόρων καὶ τῶν ἐμπόρων. Περὶ οἰκοδομημάτων; Ἀλλὰ αὐτὰ διὰ τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς οἰκοδόμους. Διὰ τὴν γῆν; Ἀλλὰ αὐτὰ διὰ τοὺς γεωργούς. Δὲν ὁπάχει ἄλλη καμμία πρέπουσα ἀσχολία δι' ἡμᾶς, παρὰ πῶς θὰ ἀποκτήσωμε πλοῦτον διὰ τὴν ψυχὴν. "Ἄς μὴ γίνῃ, λοιπόν, ὁ λόγος βαρετός.

Διότι διατὶ δὲν κατηγορεῖ οὐδεὶς τὸν ἱατρόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πάντοτε περὶ τῆς ἱατρικῆς, οὐτε τοὺς ἄλλους τεχνίτας, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν διὰ τὰς ἰδικὰς τῶν τέχνας; Διότι ἐάν μὲν τοιουτοτρόπως εἶχον ἐπιτευχθῇ ἀπὸ ἡμᾶς τὰ σχετικὰ μὲ τὰ πάθη, ὥστε νὰ μὴ χρειάζωνται ὀπνεύμασιν, εὐλόγως κάποιος θὰ κατηγοροῖσε ἡμᾶς διὰ φιλοδοξίαν καὶ ἐπιβειξίαν, μᾶλλον δὲ οὐτε τοιουτοτρόπως διότι καὶ ἂν συνετελούντο, καὶ τοιουτοτρόπως ἔπρεπε νὰ συζητῶμεν, ὥστε νὰ μὴ ὑποπέσωμεν πάλιν ἐπειδὴ καὶ οἱ ἱατροὶ δὲν συνομιλοῦν μὲ τοὺς ἀσθενεῖς ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὑγιεῖς, καὶ ὑπάρχουν δι' αὐτοὺς εἰθέλας τοιαύτης ἐπιμελοῦς σπουδῆς, διὰ τοὺς μὲν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, διὰ τοὺς δὲ, διὰ νὰ προφυλάξουν τὴν ὑγίαν. Ἐπομένως, καὶ ἂν εἰμεθα ὑγιεῖς, οὐτε οὕτως ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῶμεν, ἀλλὰ τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, διὰ νὰ διατηρηθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ ὑγεία.

γ'. Καὶ ὅταν εἰμεθα ἀσθενεῖς, εἶναι διπλὴ ἡ ἀνάγκη τῶν λόγων· πρώτη μὲν, νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, δεύτερον δὲ νὰ μὴ ὑποπέσωμεν ἐκ νέου, ἐνδὲς ἀπηλλάγημεν. Βεβαίως συζητοῦμε τώρα διὰ θεραπευτικὴν μέθοδον, οὐχὶ διὰ πραγματείαν περὶ ὑγείας. Πῶς, λοιπόν, θὰ ἀπέκοπτε κάποιος αὐτὸ τὸ κακὸν πάθος; πῶς θὰ ἡλάττωνε τὸν ὑπερβολικὸν πυρετόν; "Ἄς ἴδωμεν ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ἐγεννήθη καὶ ἄς ἐξαλείψωμεν τὴν αἰτίαν. Ἀπὸ ποῦ συνήθως γεννᾶται; Ἀπὸ ὑπερφηάνειαν καὶ πολλὴν ἀφροσύνην. Αὐτὴν, λοιπόν, τὴν αἰτίαν ἄς ἐξαλείψωμεν καὶ θὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ἡ νόσος.

Τί εἶναι ἡ ὑπερφηάνεια; ἀπὸ ποῦ προέρχεται; (διότι ἴσως πλησιάζομεν νὰ ἀπανηλώσωμεν εἰς ἄλλην πάλιν ἀρχὴν. Βεβαίως ἐκείνην τὴν ὁποίαν ὁ λόγος θὰ ἐξιστορήσῃ, αὐτὴν ἄς θαδίζωμεν, διὰ νὰ ἐκριζώθῃ ἀπὸ κάτω καὶ σὺρριζὸν τὸ κακόν). Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, ἡ ἀλαζονεία; Ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐξετάζομεν ἐπιμελῶς τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλὰ περὶ τοῦ εἵδους μὲν τῆς γῆς, ἂν καὶ δὲν εἰμεθα γεωργοί, ἀσχολούμεθα πολὺ, καὶ περὶ τοῦ εἵδους τῶν φυτῶν, καὶ περὶ τοῦ εἵδους τοῦ χρυσοῦ, ἂν καὶ δὲν εἰμεθα ἔμποροι, καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα, καὶ δι' ἅλας διὰ δὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὴν φύσιν μας οὐδέποτε ἀνεχόμεθα νὰ πρόξωμεν τοῦτο. Καὶ ποῖος δὲν γνωρίζει, λέγει, τὸν χαρακτήρα του; Πολλοί! Ἰσως δὲ ὅλοι ἐκτός ἀπὸ ὁλίγους καὶ ἂν θέλατε, ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἐλέγξω.

Διότι εἰπέ μου, τί τέλος πάντων εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Ἐάν κάποιος ἠρωτάτο· «Εἰς τί διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, πῶς εἶναι συγγενὴς τῶν ὄντων εἰς τὸν οὐρανόν, τί εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθῇ (νὰ προέλθῃ) ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον;», μήπως θὰ ἡμπορέσῃ ἀπ' εὐθείας νὰ ἀποκριθῇ; Οὐτε ἐγὼ νομίζω διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς κάθε βλὴν, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ μὲν ὑπόστασις (εἶναι) ὁ ἄνθρωπος, ἡμπορεῖ δὲ νὰ γίνῃ καὶ ἀγ-

γελος καὶ θηρίον. Ἄρα γε δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι παράξενος ὁ λόγος αὐτός; Καὶ ὅμως πολλάκις τὸν ἠκούσατε εἰς τὰς Γραφάς. Διότι περὶ μερικῶν ἀνθρώπων ἐλέγετο ὅτι «ἄγγελος Κυρίου ἐστὶ» καὶ ἐκ χειλέων, λέγει, αὐτοῦ ζητήσουσι κρίσιν⁵, καὶ πάλιν «Ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου⁶, περὶ δὲ μερικῶν «Ὁφείς, γεννήματα ἐχιδνῶν»⁷.

Λοιπὸν ἀπὸ τούτων δοκιμάζοντας εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τὸ πᾶν καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος. Τί λέγω ἄγγελος; Καὶ τέκνον Θεοῦ· ἐγὼ γὰρ εἶπα, λέγει, θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες⁸. Καὶ τὸ μεγαλύτερον θεοειδές (εἶναι) ὅτι διὰ τὸ νὰ γίνῃ καὶ θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ τέκνον Θεοῦ ἔχει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τὴν ἐξουσίαν ὁ ὢσιος. Καὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος δημιουργὸς ἀγγέλου. Ἰσως σὰς ἐτάραξε ὁ λόγος; Ἀλλὰ ἀκούετε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ· «Ἐν τῇ ἀναστάσει οὐτε γαμοῦσιν οὐτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι⁹ καὶ πάλιν «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖται»¹⁰. Ἐξ ὁλοκλήρου δὲ ἡ ἀρετὴ κάμνει ἀγγέλους, αὐτῆς δὲ ἡμεῖς εἰμεθα κύριοι, ἐπομένως δυνάμεθα νὰ δημιουργῶμεν ἀγγέλους, καὶ ἂν ὅχι κατὰ τὴν φύσιν, ὅμως κατὰ τὸν χαρακτήρα· διότι ὅταν αὐτὴ ἀπουσίῃ, οὐδόλως ὠφελεῖ νὰ εἶναι ἄγγελος κατὰ τὴν φύσιν, (καὶ φανερώνει αὐτὸ ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ) ὅταν δὲ αὐτὴ εἶναι παρούσα, οὐδεμία θλάθῃ εἶναι τὸ νὰ εἶναι ἄνθρωπος κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸ φανερώνει ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄν-

5. Μαλακ. 2, 7.

6. Αὐτόθ. 3, 1.

7. Ματθ. 23, 33.

8. Ψαλμ. 81, 6.

9. Ματθ. 22, 30.

10. Αὐτόθ. 19, 12.

θρώπος, καὶ ὁ Ἥλιος, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔλοι ὅσοι πρόκειται νὰ ἀπέλθουν ἐκεῖ· διότι αὐτοὶ μὲν καὶ μετὰ τὸ σῶμα δὲν ἠμπούνησαν νὰ κατοικοῦν τὸν οὐρανόν, ἐκεῖνοι δὲ, ἂν καὶ δὲν εἶχαν σῶμα, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μείνουν εἰς τὸν οὐρανόν.

Οὐδαίς, λοιπὸν, ἂς μὴ στενοχωρῆται καὶ ἂς μὴ ἀγανακτῇ ἐναντίον τῆς φύσεως, διότι εἴθευ ἐμποδίζαι, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς διαθέσεως. Ἐκεῖνος ἐγίνε λέων ἀπὸ ἀσώματος· (διότι ἰδοὺ, λέγει· «ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν, ἂς λέων ὠρυόμενος περιέρχεται, ζητῶν τίνα καταπήν»¹¹, ἡμεῖς ἄγγελοι ἀπὸ σώματα. Διότι ὅπως ἐκκριθῶς, ἂν κάποιος ὁ ὁποῖος ἤρε πολῦτιμον ὀλικόν, ἐνῶ δὲν εἶναι τεχνίτης, ἂν τὸ περιφρονῇ, θὰ ζημωθῇ πολὺ, (ὅπως ἡ μαργαρίτας ἡ περφεύραν ἢ ἀπὸ τοιούτου εἶδους), τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ἂν δὲν γνωρίσωμεν τὴν φύσιν μας, θεοειδέτατα θὰ τὴν περιφρονήσωμεν, ἂν δὲ τὴν γνωρίσωμεν, θὰ δεῖξωμεν μεγάλην φροντίδα, καὶ τὰ μεγαλύτερα θὰ ἀπολαύσωμε· διότι ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἐνῶμα γίνεται βασιλικόν, ἀπὸ αὐτὴν ἡ οἰκία βασιλική, ἀπὸ αὐτὴν γίνονται τὰ ἀνθρώπινα μέλη βασιλικά· τὰ πάντα βασιλικά.

Μὴ, λοιπὸν, κάνωμε κακὴν χρῆσιν τῆς φύσεώς μας πρὸς θλάθην. «Βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡμᾶς ἡλάττωσε»¹² ὡς πρὸς τὸν ἑάναντον ἐννοῶν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχομε δεχθῇ ὀλίγον. Τίποτε, λοιπὸν, δὲν ὑπάρχει τὸ ὅποιον μᾶς ἐμποδίζει νὰ προσεγγίσωμε τοὺς ἀγγέλους, ἂν θέλωμεν. Ἄς βελήσωμεν λοιπὸν, ἂς βελήσωμεν, καὶ ἀφοῦ ἐξασκηθῶμεν, ἂς ἀναπέμψωμε δοξολογίαν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

11. Α' Κοθολ. Πέτρ. 5, 8.

12. Ψαλμ. 8, 6.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΓ' (33)
(Πράξ. ιε', 13 - 38)

«Μετά δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἱκανότατος λαβεῖν ἐξ ἔθνων λαὸν τῇ ἀνάστασι αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν¹.

α'. Ἦτο ἐπίσκοπος αὐτὸς (ὁ Ἰάκωβος) τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ τοῦτο καὶ τελευταῖος ὁμιλεῖ καὶ τὸ ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθίζεται πᾶν ῥῆμα²· ἐδῶ ἐκπληροῦται. Πρόσεξε δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν φρόνησιν, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ὁμιλίαν συμφώνως πρὸς τοὺς νέους καὶ τοὺς παλαιούς προφήτας. Διότι δὲν ἤθύνετο νὰ δεῖξῃ κάποιο γεγονός, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὅπως ὁ Παῦλος. Καὶ καλῶς κατ' οἰκονομίαν τακτοποιεῖται νὰ γίνουιν αὐτὰ ἀπὸ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐνδημοῦν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος τοὺς διδάσκει νὰ μὴ ἔχη εὐθύνην, μήτε θεοαίως νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς ἀποφάσεως. Καὶ τί λέγει;

«Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο». Μερικοὶ ἱσχυρίζονται ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ· ἄλλοι δὲ (ὅτι εἶναι) ἄλλος συνώνυμος πρὸς αὐτόν. Εἴτε δὲ εἶναι αὐτὸς εἴτε ἐκεῖνος, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκριβολογοῦμε, ἀλλὰ μόνον νὰ δεχθῶμε ὡς ἀναγκαῖα, ὅσα λεπτομερῶς διηγῇ. «Ἄνδρες, λέγει, ἀδελφοί». Μεγάλη ἡ ἐπαικεία τοῦ ἀνδρός καὶ αὐτὴ ἡ ὁμιλία πληρεστέρα, ἐπειδὴ θεοαίως θέτει τέλος εἰς τὰς ὑποθέσεις.

1. Πράξ. 13, 13.

1α. Δευτερ. 19, 15 καὶ Ματθ. 18, 16.

«Καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἔθνων λαὸν τῇ ἀνάστασι αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν». Ἐπειδὴ ἐκεῖνος μὲν ἦτο φανερόν ὅτι ἀπείχε τοῦ χρόνου, δὲν εἶχε δὲ ἀξιοπιστίαν ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν ἦτο παλαιός, προσθέτει καὶ παλαιὰν προφητείαν, λέγων· «Καθὼς γέγραπται· Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' ὧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει Κύριος, ὁ ποιῶν πάντα»².

Τί λοιπόν; ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ μᾶλλον δὲν κατεστράφησαν ἐκ θεμελίων; Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ἐλέγησαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶντα τὰ γεγονότα. Καὶ ποῖαν ἔγερσιν, λέγει, ἀναφέρει; Τὴν μετὰ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν. «Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος ἐστὶ τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ». Ἐπειτα τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ λόγου, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι νέον, ἀλλὰ αὐτὰ ἔχουν προφητευθῇ ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ πάλιν ἡ ἀρχή. «Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἀποστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδῶλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· Μωϋσῆς γάρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρέσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκόμενος». Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀκούσει τὸν νόμον, εὐλόγως αὐτὰ διατάσσει ἐκ τοῦ νόμου, διὰ νὰ μὴν φανῇ ὅτι τὸν καταργεῖ. Καὶ ἰδὲ πῶς δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ τὰ ἀκούσουσιν ἀπὸ τὸν νόμον, ἀλλὰ ἀ-

2. Ἀμώς 9, 11, 12.

πρὸ τὸν ἑαυτὸν του, εἰπὼν· «ὦρίνω ἐγὼ», δηλαδή, «ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου ἀφοῦ ἠκουσα καὶ οὐχὶ ἀπὸ τὸν νόμον».

Ἔπειτα, λοιπὸν, ἡ ἀπόφασις γίνεται κοινή. «Τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν, τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν, καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε».

Πρόσεξε ὅτι αὐτοὶ δὲν νομοθετοῦν ἀπλῶς αὐτὰ διὰ τὴν γίνῃ δὲ ἡ ἀπόφασις ἀξιόπιστος, ἀποστέλλουν τοὺς ἰδικούς των καὶ διὰ τὴν μὴ ὑποπεύονται εἰς τὸ ἐξῆς οἱ περὶ τὸν Παῦλον. Καὶ ἰδὲ πῶς ἐνοχλητικῶς κατηγοροῦντες ἐκείνους παραγγέλλουν. «Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξεληθότες ἐτάραξαν ὑμᾶς, λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμναι αὐτοὺς τὰ τέκνα, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα. Ἐπειδὴ εἶναι ἀρκετὴ ἀσὶς ἡ κατηγορία διὰ τὴν ἀπερισκεψίαν ἐκείνων, καὶ ἕξις διὰ τὴν ἐπιείκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν εἰπεῖ τίποτε περισσότερον. «Ἐδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνδράσι παραδεδοκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τὴν δὲ δεῖξουν ὅτι οὐχὶ δεσποτικῶς, ὅτι εἰς ὅλους αὐτὰ φαίνονται καλὰ, ὅτι μετὰ ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως αὐτὰ γράφουν. Ἀφοῦ ἐξελέξαμεν, εἶπεν, ἄνδρας ἀπὸ ἡμᾶς. Ἔπειτα, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῆναι ὅτι εἶναι συκοφαντία διὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν τὸ νὰ ἀποσταλοῦν ἐκεῖνοι, παρατήρησε τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν.

«Ἀνθρώποις, λέγει, παραδεδοκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπεστάλακαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (ἐπομένως τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, ἐάν αὐτὰ φαίνονται καλὰ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα), «μηδὲν πλέον ἐπιτιθεσθαι ὑμῖν θάρους. (ὀνομάζει πάλι θάρους τὸν νόμον) ἔπειτα καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀπολογεῖται), «πλὴν τῶν ἐπ' ἀνάγκης τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας καὶ αἱμάτων, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε». Αὐτὰ δὲν τὰ ἀριζεν ἡ Καινὴ Διαθήκη (διότι οὐδόλως ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὁ Χριστός), ἀλλὰ τὰ παίρνουν ἀπὸ τὸν νόμον. «Καὶ πνικτοῦ», λέγει. Ἐδὼ ἀναγκαιεῖται τὸν φόνον.

«Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ, συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. Ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει». Ἔπειτα, φανεράνουν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι τοὺς παρηγόρησαν, προσέθεον· «Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐπειστήριξαν. Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους».

β'. Οὐχὶ πλέον διαφωνία καὶ φιλονικία· διὰ τοῦτο καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐξησφάλισαν ἔφυγον μετ' εἰρήνῃ διότι πρὸς τὸν Παῦλον συμπεριφέροντο μετ' περισσοτέραν φιλονικον διάθεσιν· καὶ ὁ Παῦλος, λοιπὸν, διδάσκει. Ταισσοτρόπως οὐδεμία ἀλαζονεία ὄψιντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μεγάλη ἦτο ἡ παιδαγωγία. Καὶ ἰδὲ, ὁ Παῦλος μετὰ τὸν Πέτρον ὁμιλεῖ, καὶ οὐδεὶς ἐμποδίζει· ὁ Ἰάκωβος ἀνέχεται καὶ δὲν ἀπομακρύνεται· διότι ἐκεῖνος εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐξουσίαν. Τίποτε ἔδω ὁ Ἰωάννης, τίποτε οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι· δὲν λέγουν, ἀλλὰ σιωποῦν καὶ δὲν ἀγανακτοῦν· τὸσον ἀπληλαγμένη ἦτο

ή ψυχὴ των ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν. Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, λέγει, ἀπεκρίθη Ἰάκωθος, λέγων· Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ἐπεσκέφατο ὁ Θεός· ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ μὲν Πέτρος ὠμίλει μὲ σφοδρότητα, αὐτὸς δὲ ἡπιώτερον. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει πάντοτε νὰ πράττῃ ὁ εὐρισκόμενος εἰς μεγάλην ἐξουσίαν, νὰ ἀφήνῃ, δηλαδὴ, τὰ βαρετὰ εἰς ἄλλους, ὁ Ἰδιος δὲ νὰ ὁμιλῇ περισσύτερον ἡπιως.

Καλῶς εἶπε· «Συμεὼν ἐξηγήσατο», ὥστε νὰ λέγῃ καὶ ἐκεῖνος γνώμην ἄλλων. Ἰδὲ πῶς δείχνει ὅτι εἶναι αὐτὸ παλαιόν. «Λαθεῖν δὲ ἐθνῶν λαόν, λέγει, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ». «Ὅχι ἀπλῶς «ἐξελέξατο», ἀλλὰ «τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»· δηλαδὴ, «διὰ τὴν δόξαν του». Δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀποκαλῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δόξαν ἕνεκα τῆς δεισιδαιμονίας τῶν ἐθνῶν. Διότι τοῦτο ἦτο μεγαλύτερα δόξα. Καὶ ἐδῶ μέγα τι ὑπαινίσσεται. Πῶς (εἶναι) αὐτό; Ὅτι, λέγει, πρὸ πάντων αὐτοῖ.

«Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω, λέγει, τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν». Ἐάν κάποιος ἐξετάσῃ μὲ προσοχὴν, θὰ εὕρῃ τώρα νὰ ὑπάρχῃ ἡ θασιλεία τοῦ Δαβὶδ· διότι ἐνῷ θασιλεύει ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ αὕτη πανταχοῦ ἔχει ἐδραιωθῇ. Διότι ποία ὠφέλεια (ὁπάρχει) ἀπὸ τὰ οἰκοδομήματα καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅταν δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐπὶ κοιοί; ποία δὲ θλάθῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἂν καὶ ὅλοι θέλουν νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν των; Ἐπομένως ὅχι μόνον ἔχει ἐδραιωθῇ, ἀλλὰ καὶ ἔχει γίνεῃ λαμπροτέρα πάντων· διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης τώρα διαδίδεται. Ἐκεῖνο ἐξεπληρώθη· λοιπὸν καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἐκπληρωθῇ. Ὅταν εἶπε δὲ· «Καὶ ἀνοικοδομήσω», συμπληρῶναι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ διατί, λέγων· «Ὅπως ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον». Ἐάν, λοιπόν,

διὰ τοῦτο ἐξηγέρθη ἡ πάλιν διὰ τὸν προερχόμενον ἀπὸ αὐτοῦς, φανερόν εἶναι ὅτι αἰτία τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως ἔχει γίνεῃ τὸ νὰ κληθεῖν τὰ ἔθνη. Ποῖοι εἶναι οἱ κατάλοιποι; Ὅσοι ὑπαλείποντο τότε.

Ἀλλὰ πρόσεξε ὅτι αὐτὸς καὶ τὴν τάξιν διατηρεῖ καὶ εἰσάγει αὐτοὺς δευτέρους. «Λέγει Κύριος, ὁ ποιῶν, λέγει, ταῦτα πάντα». Δὲν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πράττει· ἐπομένως ἡ κλήσις τῶν ἐθνῶν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἄλλο ἦτο αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐζητεῖτο, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς σαφέστερον καὶ ὁ Πέτρος ἔλεγε· δὲν πρέπει αὐτοὶ νὰ περιτέμνωνται. Διατί, λοιπόν, αὐτὰ λέγεις; Διότι δὲν ἔλεγον θεοβίως αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ τοὺς δέχωνται, ἐνῷ πιστεύουν, ἀλλὰ ὅτι (πρέπει) μαζί μὲ τῶν νόμων. Καὶ αὐτὸ ὁ Πέτρος καλῶς εἶπεν· ἀλλὰ, ἐπειδὴ τοῦτο ἐτάρασσε περισσύτερον ἀπὸ ὅλα τοὺς ἀκρατάς, καὶ αὐτὸ πάλιν βεραπεύει. Καὶ ἰδὲ, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ νομοθετηθῇ, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ φυλάσσουν τὸν νόμον, ὁ Πέτρος τὸ εἰσήγαγε· τὸ δὲ ἱδικόν μας, καὶ τὸ ὅποιον παλαιότερον εἶχε γίνεῃ ἀποδεκτόν, αὐτὸ λέγει οὕτως, καὶ ἀσχολεῖται μὲ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον τίποτε δὲν ἔχει γραφῇ, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ καὶ αὐτὸ καταλλήλως, ἀφοῦ ἐκαλλιέργησε τὴν σκέψιν αὐτῶν, δι' αὐτοῦ τὸ ὅποιον εἶχον ἀποδεχθῇ.

«Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι»· δηλαδὴ «νὰ μὴ ἐμποδίζωμεν»· διότι ἐάν ὁ Θεὸς ἐκάλεσε, αὐτὰ δὲ αἱ παρατηρήσεις ἐμποδίζουν, μαχόμεθα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁρθῶς εἶπε· «Τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι», φανερώων καὶ τὴν ἀνωθεν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτούς, καὶ τὴν τελείαν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ τὴν προθυμίαν των εἰς τὴν κλήσιν.

Τί σημαίνει· «Κρίνω ἐγώ»; Ἀντὶ τοῦ «μὲ ἰσχύον λέγω ὅτι εἶναι αὐτό». «Ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι,

λέγει, ἀπὸ τῶν ἀλλοιογμάτων τῶν εἰδῶλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· διότι αὐτὰ ἂν καὶ ἀφοροῦν εἰς τὸ σῶμα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φυλάττονται, ἐπειδὴ προεκάλουν μεγάλα κακὰ. Καὶ διὰ νὰ μὴ προσβολὴ κάποιος τὸ ἐρώτημα· «Διατί δὲν παραγγέλλομε τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους;» προσέθεσε λέγων «Μωϋσῆς ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει· δηλαδή, ἐὼ Μωϋσῆς συνεχῶς ὁμιλεῖ εἰς αὐτούς· τοῦτο σημαίνει τὸ «κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκόμενος». Ἰδὲ πόση ἡ συγκρατήσις. Ἐκεῖ ὅπου οὐδόλως ἔβλαπτε ὥρισεν εἰς αὐτοὺς διδάσκαλον, καὶ τοὺς ἔκομε χάριν, ἡ ὁποία οὐδόλως ἡμπούδιζε, μὲ τὸ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ τὸν ἀκούουν καθ' ὅλα (τὸν νόμον) καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπομακρύνη τοὺς ἐθνικούς. Ἐπειτα δι' αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἐφάνη ὅτι αὐτὸς τιμᾷ καὶ ὅτι ὀρίζει εἰς τοὺς Ἰδικούς του, δι' αὐτῶν ἀπεμάκρυνε τὰ ἔθνη ἀπὸ αὐτῶν (τὸν νόμον). Διατί, λοιπόν, νὰ μὴ μνησθάνουν ἀπὸ αὐτῶν; Ἐξ αἰτίας τῆς Ἰδικῆς τῶν ἀνυπακοῆς. Ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν πρέπει τίποτε περισσότερο νὰ φυλάττουν. Ἐὰν δὲ δὲν παραγγέλλομεν, οὐχὶ διότι αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ φυλάττουν κάτι περισσότερο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχουν αὐτὸν ὁ ὁποῖος (τοὺς) ὁμιλεῖ. Καὶ δὲν εἶπε· «Μὴ σκαίδολίζειν αὐτοὺς μηδὲ καταστρέφειν»³ τὸ ὁποῖον λέγει εἰς τοὺς Γαλάτας ὁ Παῦλος, ἀλλὰ «μὴ παρενοχλεῖν, τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι δὲν ἦτο τίποτε τὸ ἐπίτευγμα, παρὰ μόνον ἐνόησις.

Τοιοῦτοτρόπως ἐξωμάλυνε τὸ πᾶν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι τηρεῖ καὶ τὸν νόμον, ἐνεκα τοῦ ὅτι ἔλαθεν αὐτὰ ἐξ αὐτοῦ, κατήργησε δὲ αὐτόν, ἐπειδὴ ἔλαθεν αὐτὰ μόνον. Καὶ ὅμως πολλάκις συνωμίλησε μὲ αὐτοὺς περὶ

3. Γαλ. 4, 17.

τούτων, ἀλλὰ, διὰ νὰ φανῇ ὅτι καὶ τὸν νόμον σέβεται, καὶ αὐτὰ οὐχὶ ὡς νὰ τὰ λέγῃ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἐντολάς, διήρσε τὴν μίαν. Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἀνεκούφισεν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ ἔχει γίνεαι καὶ ἡ ἀντίρρησις, διὰ νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἀντίρρησιν ἡ ἀπόφασις σταθερωτέρα.

«Τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις, λέγει, ἀνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς πέμψαι». Οὐχὶ τοὺς ὁποιουδήποτε, ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον πρωτεύουσιν θέσιν ἀποστέλλουν, ἀπὸ τοὺς ἐξέλεξαν. «Τοῖς κατὰ Ἀντιόχειαν, λέγει, καὶ Συρίαν καὶ Κίλικίαν, ὅπου ἐγεννήθη τὸ νόσημα.

γ'. Παρατήρησε ὅτι δὲν λέγουν τίποτε τὸ θεαρετὸν ἐναντίον ἐκείνων, ἀλλὰ ἀποθέλουν εἰς ἓν μόνον, νὰ ἀνατρέψουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχει γίνεαι· διότι τοῦτο ἔκαμε καὶ τοὺς ἐκεῖ διαφωνοῦντας νὰ τὸ παραδεχθῶν. Δὲν εἶπαν ὅτι οἱ ἀπατεῶνες, οἱ καταστροφεῖς, καὶ ὅσα ὁμοῖα ἂν καί, ὅπου ἔπρεπε, τὸ κάμνει ὁ Παῦλος, ὅπως, ὅταν λέγῃ· «Ὡς πλήρης παντὸς βόλου»⁴ ἐδῶ ὅμως ἐπειδὴ (τοῦτο) ἐπετεύχθη, δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀνάγκη.

Καὶ πρόσθε, δὲν γράφουν ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς σὰς προέτρεψαν νὰ φυλάττεται τὸν νόμον, ἀλλ' «ἐτάραξαν ἡμᾶς, λόγους ἀνασκευάζοντες». Τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἔχη περισσότερο κύρος ἀπὸ τὴν λέξιν (τὸ λεχθέν). Οὐδεὶς τοιοῦτοτρόπως εἶπε. Τὰς ἤδη στερεωθεῖσας ψυχὰς, λέγει, κλονίζοντες, ὅπως ἀκριδῶς εἰς τὴν οἰκοδομήν, γράφοντες εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὰ ὅσα ἀπὸ ἐκείνους ἔχουν γίνεαι.

«Οἱς, λέγει, οὐ διεστείλαμεθα. Ἐδοξεν οὖν ἡμῖν,

4. Πράξ. 13, 10.

γενομένοις δορυμαδὸν σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς». Ἐάν εἶναι ἀγαπητοί, δὲν θὰ τοὺς περιφρονήσουν ἐὰν ἐξέδωσαν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν των, καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀξιοὶ ἐμπιστοσύνης. «Ἀπεστάλκαμεν οὖν, λέγει, Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά». Διότι ἔπρεπε νὰ μὴ φθάσῃ μόνον ἡ ἐπιστολή, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι τοὺς παρέσυραν καὶ ὅτι εἶπαν ὅλα ἀντ' ἄλλων. Ὁ ἔπαινος διὰ τὸν Παῦλον τοὺς ἐκλείσσει τὰ στόματα· διότι δι' αὐτὸ οὐτε ὁ Παῦλος ἔρχεται μόνον, οὐτε ὁ Βαρνάβας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ ἐμπνεύσῃ ὑποψία, ἐπειδὴ αὐτὸς συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, οὐτε μόνοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Δεικνύει πῶς εἶναι ἀξιοὶ ἐμπιστοσύνης· οὐτε ἰσοπεδώνοντες ἑαυτούς, λέγει· δὲν εἶναι τόσοι εἰς κατάστασιν μανίας. Διὰ τοῦτο θεοβαίως καὶ τὸ «ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» προσέθεσε καὶ ἕνεκα τοῦ λόγου εἶπεν· «Ἐδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, ἂν καὶ ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ· «Τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· Τὸ μὲν «τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι εἶναι κάτι ἀνθρώπινον, τὸ δὲ «ἡμῖν» διὰ νὰ διδασκῶν, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι ἀποδέχονται, ἂν καὶ εἶναι περιτετμημένοι.

«Μηδὲν πλέον, λέγει, ἐπιτίθεσθαι θάρος ὑμῖν». Λέγουν αὐτά, ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀπευθύνεται εἰς ἀνθρώπους ἀδυνάτους ἀκόμη, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν φοβηθῇ αὐτούς διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ὑπάρχει ἀκόμη. Δεικνύει δὲ ὅτι δὲν εἶναι ὁ λόγος ἀπὸ συγκιτάσεως, οὐτε ἐπειδὴ τοὺς λυποῦνται, οὐτε ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατοι, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον· διότι πολλή ἦτο καὶ τῶν διδασκάλων ἡ συστολή· διότι ἐκεῖνο ἦτο θάρος περιττόν.

Ἰδὲ ἐπιστολὴν σύντομον, οὐδὲν περιττὸν ἔχουσαν, οὐτε ἐπινοήσεις, οὐτε συλλογισμούς, ἀλλὰ προσταγὴν·

διότι ἦτο ἡ νομοθεσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος ὀνομάζουν θάρος. Καὶ πάλιν «συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν». Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἐνισχύουν διὰ τοῦ λόγου· διότι ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ αὐτό, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ κάθε ὑποψίας.

«Καὶ αὐτοί, λέγει, προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς». Ἐδῶ δεικνύει τὴν ἀξιοπιστίαν· διότι ἠμποροῦσε καὶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ αὐτοὶ ἔπρεπε.

«Τοιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης». Οὐχὶ πλέον διαφωνία, οὐχὶ πλέον ἀποστροφή. Ἐδῶ νομίζω ὅτι ἔχουν λάθῃ αὐτοὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει· «Δεξιὰς ἔδωκαν ἡμεῖς καὶ Βαρνάβαν κοινωνίας». Ἐπειτα λέγει ὅτι· «οὐδὲν μοι προσανέθεντο»· διότι τὴν γνώμην του ἀπεδέχθησαν, αὐτὴν ἐπήνεσαν, καὶ ἐθαύμασαν. Ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι θανάτων τοῦτο νὰ γίνῃ ἀντίληπτόν καὶ ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι δηλαδὴ διέπραξαν ἀμαρτήματα, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ διορθωθῇ· διότι τὰ τοιοῦτου εἰδους δὲν ἔχουν ἀνάγκη τοῦ Πνεύματος. Ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἄλλα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, ἀλλὰ περιττά, ἐὰν θεοβαίως αὐτὰ εἶναι ἀναγκαῖα.

«Ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, λέγει, εἰ πράξετε». Δεικνύει ὅτι τίποτε δὲν λείπει ἀπ' αὐτούς, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο· διότι ἦτο μὲν θανάτων καὶ ἀνευ ἐπιστολῆς, ἀλλὰ στέλλουν ἐπιστολήν, ὥστε νὰ εἶναι ἡ ἀπόφασις ἐγγράφος. Καὶ πάλιν, ὥστε νὰ πεισθοῦν εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ εἰς ἐκείνους ἔλεγαν, καὶ ἐκεῖνοι αὐ-

5. Γαλάτ. 2, 9.

6. Αὐτόθ. 8.

τὸ ἔπραττον, καὶ «μετ' εἰρήνης». Ἄς μὴ σκανδαλιζώμεθα ἀπὸ τοῦ ἀρετικοῦς· διότι παρατήρησε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος πᾶσα σκάνδαλα· δὲν λέγων τὰ προεργάμενα ἀπὸ τοῦς ἔξω, (διότι αὐτὰ δὲν ἦσαν τίποτε), ἀλλὰ τὰ ἀπὸ μέσα· ὅπως, πρῶτον ὁ Ἀνανίας, ἔπειτα τὰ παράπονα (τῶν Ἑλληνιστῶν), ἔπειτα ὁ Σίμων ὁ Μάγος, ἔπειτα οἱ κατηγοροῦντες τὸν Πέτρον ἐνεκα τοῦ Κορινθίου, ὕστερα ἡ πείνα, ἔπειτα αὐτὸ τοῦτο τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ κακὰ διότι δὲν εἶναι δυνατόν ὅταν γίνῃ κάτι καλὸν νὰ μὴ συνυπάρχῃ καὶ τὸ κακόν.

Ἄς μὴ ταρασσώμεθα, λοιπόν, ἐάν μερικοὶ σκανδαλιζῶνται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰ ὡς εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν, διότι μᾶς καθιστᾷ περισσότερον καρποφόρους· διότι ὅχι μόνον αἱ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ οἱ ὕβριοι οἱ πειρασμοὶ μᾶς κάνουν λαμπροτέρους· διότι ὁ μὲν, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐξαπατῶν, καὶ κατέχει τὴν ἀλήθειαν, δυνατόν νὰ μὴ εἶναι μεγάλως λάτρης τῆς ἀληθείας, ὁ δὲ, ἐνῶ πολλοὶ τὸν παρασύρουν, αὐτὸς ἀποδεικνύεται δόκιμος.

Τί λοιπόν; δι' αὐτὸ συμβαίνουν τὰ σκάνδαλα; Δὲν λέγω, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὰ πράττει, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ ὅτι μᾶς ἐδεργεῖ ἀπὸ τὴν πονηρίαν ἐκείνων· ἐπειδὴ οὐδὲν ἠθελε νὰ γίνῃ. «Δὸς αὐτοῖς, λέγει, ἵνα ἐν ᾧ σιν»· ἐπειδὴ δὲ συμβαίνουν τὰ σκάνδαλα, οὐδὲν αὐτοὺς θλάπτουν ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ τοὺς μάρτυρας ὠφελοῦν παρὰ τὴν θέλησίν των· ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τοὺς σὺρουν εἰς τὸ μαρτύριον, δὲν ὠθοῦνται θεσπῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτό, τοιούτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδὼ ὡς μὴ ἴδωμεν ὅτι σκανδαλιζοῦνται. Αὐτὸ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι εἶναι σημαντικόν τὸ δόγμα, τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ μᾶς παριστάνουν καὶ

7. Ἰωάν. 17, 21.

μᾶς μιμοῦνται· διότι δὲν θὰ μᾶς παρίστανον, ἐάν δὲν ἦτο καλόν. Καὶ θὰ σὰς τὸ κάνω πλέον ἐμφανές.

Δ'. Τὰ εὐῶδη μόρα αὐτὰ ἔχουν ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὰ νοθεύουν, ὅπως τὸν ἀρωματικὸν κισσὸν τὸν ἀμπελῖνον· διότι ἐπειδὴ εἶναι σπάνια καὶ ἀναγκαῖα, κατασκευάζονται καὶ πολλὰ νόθα. Οὐδείς, λοιπόν, θὰ προετίμα κάποιον ἄλλο νὰ νοθεύσῃ ἀπὸ τὰ φθηνά. Ὁ ἀνεπιληπτος εἶδος ἔχει πολλοὺς οἱ ὅποιοι τὸν νοθεύουν· οὐδείς δὲ θὰ προετίμα νὰ παρίστανῃ τὸν ζῶντα ἀσχημον θίον, ἀλλὰ τὸν διάγοντα θίον ἐξαίρετον.

Τί, λοιπόν, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν πρὸς τοὺς ἔθνικους; Ἐρχεται ἔθνικὸς καὶ λέγει ὅτι «θέλω νὰ γίνω Χριστιανός, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω μὲ ποῖον νὰ συμφωνήσω, πολλὴ διαμάχη ὑπάρχει εἰς σὰς καὶ διαφωνία, πολὺς θόρυθος, ποῖον δόγμα νὰ ἐκλέξω; τί θὰ προτιμήσω; Ὁ καθείς λέγει ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν ἀλήθειαν»· ποῖον νὰ πιστεύσω, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζω τίποτε ἐντελῶς ἀπὸ τὰς Γραφάς; Καὶ ἐκεῖνοι τὸ ἴδιον προσβάλλουν ὡς ἐπιχείρημα· αὐτὸ θεσπῶς εἶναι παλὸ ὑπὲρ ἡμῶν διότι ἐάν ἐλέγομεν νὰ δώσῃς ἐμπιστοσύνην εἰς σκέψεις, εὐλόγως θὰ ἐταράσσεσο, ἐάν δὲ λέγομεν νὰ πιστεύῃς εἰς τὰς Γραφάς, αἰσθαι δὲ εἶναι ἀπλοῖ καὶ ἀληθεῖς, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κρίνεται σοῦ εἶναι εὐκόλον. Ἐάν κάποιος συμφωνῇ μὲ ἐκεῖνας, αὐτὸς εἴσαι Χριστιανός· ἐάν κάποιος καταπολεμῇ, αὐτὸς εἶναι μακράν αὐτοῦ τοῦ κριτηρίου.

Τί λοιπόν θὰ συμφῇ ἂν ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔλθῃ, εἴπῃ, ὅτι αὐτὸ ἔχει ἡ Γραφή, σὺ δὲ ἂν λέγῃς ὅτι ἄλλο, καὶ διαφορετικῶς παρερμηνεύετε τὰς Γραφάς, παρασύροντες τὰς σκέψεις των; Σὺ, λοιπόν, εἰπέ μου, νοθὸν καὶ κρίνῃς δὲν ἔχεις; Καὶ πῶς θὰ ἡδυνάμην, λέγει, χωρὶς νὰ γνωρίζω νὰ κρίνω τὰ ἱδικά σας; θέλω νὰ γίνω μαθητής, σὺ δὲ μὲ καθιστᾷς ἥδη διδάσκαλον. Ἄν ἱσχυρίζε-

ται αὐτά, λέγει, τί νὰ ἀπαντήσωμε; πῶς θὰ τὸν κάνωμε νὰ πεισθῇ; Ἀς ἐρωτήσωμεν ἂν δὲν εἶναι αὐτὰ βικαιολογία καὶ πρόφασις; ἄς ἐρωτήσωμεν, ἂν περιεφρόνησε τοὺς ἐθνικοὺς. Ἐξάπαντος κατὰ θὰ εἴπῃ· διότι θεθαίως ἂν δὲν περιεφρόνησε, δὲν θὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἰδικὰ μας. Ἀς ἐρωτήσωμε τὰς αἰτίας, ἔνεκα τῶν ὁποίων περιεφρόνησε· διότι δὲν περιεφρόνησε θεθαίως ἀπλῶς. Καταφανές ἐστι θὰ εἴπῃ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι εἶναι κτίσματα καὶ δὲν εἶναι Θεὸς ἀκτίστος. Ὁρθῶς. Ἄν, μὲν, λοιπόν, εὐρῇ αὐτὸ εἰς τὰς ἄλλας αἰρέσεις, τὸ δὲ ἀντίθετον εἰς ἡμᾶς, ποίου λόγου ὑπάρχει ἀνάγκη;

Ὅλοι ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ Χριστὸς (εἶναι) Θεός. Ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν ποιοὶ πολεμοῦν καὶ ποιοὶ δὲν πολεμοῦν. Ἡμεῖς, ὀνομάζοντες Θεόν, ἄξια διὰ τὸν Θεὸν καὶ ὁμολοῦμεν, ὅτι ἔχει ἐξουσίαν, ὅτι δὲν εἶναι δοῦλος, ὅτι εἶναι ἐλευθερός, ὅτι πράττει τὰ πάντα μόνος τοῦ· ἐκεῖνος δὲ τὸ ἀντίθετον. Ἐρωτῶ πάλιν, ἂν ἐπρόκειτο νὰ σπουδάσῃ ἱατρός, ἀρὰ γε ἀπλῶς καὶ τυχαίως, εἰπέ μου, θὰ παρεδέχεο ὅσα λέγονται; καὶ ὅμως πολλὰ ὑπάρχουν δόγματα εἰς ἐκείνους. Ἐάν μὲν, λοιπόν, μόνον αὐτὰ τὰ ὅποια θὰ ἀκούσης, παραδέχεσαι, δὲν εἶναι τοῦτο ἴδιον ἀνδρός, ἂν δὲ ἔχῃς κρίσιν καὶ νοῦν, ἐξάπαντος θὰ γνωρίσῃς τὸ ὁρθόν.

Υἱὸν ἡμεῖς λέγομεν, ἀποδεικνύομεν ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγομεν ἐκεῖνο δὲ λέγουν μὲν, δὲν ὁμολογοῦν δὲ. Διὰ τὸ νὰ εἴπω δὲ καὶ περισσότερο σαφῶς, ἐκεῖνοι ἔχουν μερικοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὀνομάζονται, δηλαδὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αἰρέσεως, ὁμοίως καὶ ἐκάστη αἵρεσις· εἰς ἡμᾶς οὐδεὶς ἀνθρωπος ἐδῶκε ὄνομα, ἀλλὰ ἡ ἰβία ἡ πίστις.

Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι δικαιολογία καὶ πρόφασις. Διότι διατί, εἰπέ μου, ἂν μὲν πρόκειται νὰ ἀγοράσῃς ἔνδυμα, ἂν καὶ εἶσαι ἀπειρος τῆς ὀφρακτικῆς τέχνης, δὲν λέ-

γεις αὐτὰ τὰ λόγια, ὅτι «ἂν γνωρίζω νὰ ἀγοράσω, μὲ ἐμπαίζου», ἀλλὰ πράττεις τὰ πάντα ὥστε νὰ μάθῃς; Καὶ ἂν ὁτιδήποτε ἄλλο θελήσῃς νὰ ἀγοράσῃς, τὰ πάντα πράττεις ἄφοῦ ἐξετάσῃς ἐπὶ πολὺ ἐδῶ δὲ αὐτὰ λέγεις. Ἐπομένως δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν θὰ ἀποδεχθῇς τίποτε ἐντελῶς. Διότι ἄς εἶναι κάποιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὐδὲν δόγμα, ἂν καὶ ἐκεῖνος λέγῃ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο σὺ περὶ τῶν Χριστιανῶν «ὑπάρχει τόσον πλῆθος ἀνθρώπων, καὶ ἔχουν διάφορα δόγματα» ὁ μὲν εἶναι ἐθνικός, ὁ δὲ Ἰουδαῖος, ὁ δὲ Χριστιανός, δὲν πρέπει οὔτε ἓνα δόγμα νὰ ἀποδεχθῶ, (διότι μάχονται μεταξύ των) ἐγὼ δὲ εἶμαι μαθητὴς, καὶ δὲν θέλω νὰ εἶμαι κριτής, οὔτε νὰ κατηγορῶ ἕξ ἓνα δόγμα, δὲν ἰσχύει πλέον διὰ σέ αὐτὴ ἡ πρόφασις· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡδυνήθησαν νὰ ἐκβάλουν τὸ νοθευμένον, τοιοῦτοτρόπως θὰ δυνηθῇ καὶ ἐδῶ ἄφοῦ ἔλθῃς νὰ ἐξετάσῃς τὸ ὀφελίμον· διότι ὁ μὲν, οὐδὲν ἐντελῶς δόγμα κατηγορήσας, μὲ εὐκολίαν θὰ εἴπῃ αὐτά, ὁ δὲ κατηγορήσας, καὶ ἂν τίποτε δὲν ἔχῃ ἐκλέξει, θαδίζων τὴν ὁδόν, θὰ ἡμπορήσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὸ πρῆπον. Ἀς μὴ προσποιούμεθα, λοιπόν, οὔτε νὰ προφασίζόμεθα· διότι ὅλα εἶναι εὐκόλα.

Θέλεις νὰ σοὶ ἀποδείξω ὅτι αὐτὰ εἶναι πρόφασις; Τὰ ὅσα πρέπει νὰ πράττωνται καὶ ὅσα δὲν πρέπει νὰ πράττωνται, τὰ γνωρίζεις; Διατί, λοιπόν, δὲν πράττεις αὐτὰ τὰ ὅποια πρέπει νὰ πράττῃς, ἀλλὰ τὰ μὴ πρέποντα; Πρᾶξε ἐκεῖνα καὶ μὲ ὁρθὰς σκέψεις ζήτησας ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς ὅπωςδῆποτε θὰ σοὶ φανερώσῃ. «Οὐκ ἔστι προσωπολήπτης, λέγει, ὁ Θεός, ἀλλ' ἔν παντι ἔθνηι ὁ φοβούμενος αὐτόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστί»⁸. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πει-

σθῇ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀκούει χωρὶς προκατάληψιν· διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐάν ὑπῆρχε κάποιος κανὼν, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ὁ καθείς νὰ εὐθυγραμμισθῇ, δὲν ἐχρειάζετο πολλὴ σκέψις, ἀλλὰ ἦτο εὐκόλουν νὰ συλλάβῃ (τις) ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος σφάλλει, τοιοῦτο-τρόπως καὶ τώρα.

Πῶς, λοιπόν, δὲν ἀντιλαμβάνονται; Πολλὰ δημιουργεῖ καὶ ἡ προκατάληψις καὶ αἱ ἀνθρώπιναι αἰτίαι. Αὐτὸ καὶ δι' ἡμᾶς, λέγει, καὶ ἐκεῖνοι τὸ λέγουν. Πῶς; Μήπως διότι ἔχομεν ἀποσχισθῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν; μήπως διότι ἔχομεν ἀρχηγούς αἵρέσεων; μήπως διότι ἐλάθωμεν τὸ ὄνομα ἀπὸ ἀνθρώπους; μήπως διότι ὑπάρχει κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος προσεῖρχει, ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλους μὲν ὁ Μαρκίαν, εἰς ἄλλους δὲ ὁ Μαρινχάιος, εἰς ἄλλους δὲ ὁ Ἀρείος, εἰς ἄλλους δὲ κάποιος ἄλλος ἀρχηγὸς αἵρέσεως; Ἐάν δὲ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ὀνομασίαν κάποιου, ἀλλὰ ὄχι ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀρχὴν τῆς αἵρέσεως, ἀλλὰ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι προΐσαντο ἡμῶν καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνησαν τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν ἔχομεν ἐπὶ γῆς διδασκάλους, μὴ γένοιτο! Ἔνα ἔχομεν, τὸν οὐράνιον. Καὶ ἐκεῖνοι, λέγει, τὰ ἴδια, προτείνουν ὡς πρόφασιν. Ἀλλὰ ἔχει παρουσιασθῇ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον τοὺς κατηγορήσῃ καὶ ἔβραξεν τὰ στόματα.

Πολλοὶ ἐθνικοὶ ἔχουν γίνῃ Χριστιανοὶ καὶ οὐδεὶς αὐτὰ ἠρώτησε, καὶ εἰς τοὺς φιλοσόφους ὑπῆρχαν αὐτά, καὶ οὐδεὶς ἠμποδίσθη ἀπὸ δούσε εἶχον τὴν ὁρθὴν ἐκλογὴν. Διατί δὲν εἶπον, ὅταν αὐτὰ ἀνεκίνουν, ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι (εἶναι) Ἰουδαῖοι, εἰς τί πρέπει ἡμεῖς νὰ πεισθῶμεν; Ἀλλὰ ἐπεισθησαν, ὡς ἔπρεπε.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅς ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅς πράττωμεν τὰ πάντα ὅπως φαίνεται καλῦτερον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅς ζῶμεν κατὰ τὸ θέλημά του, ὅσον ἀκόμη εὐρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦ-

σαν ζωὴν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν ὁπολοῖπον χρόνον τῆς ζωῆς μας μὲ ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι εὐηρέστησαν εἰς αὐτόν νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς τιμῆς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τῆς μιάς καὶ ἀληθοῦς θεότητος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΔ' (34)

(Πράξ. ιε', 35 — ις', 19)

«Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτρεβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ ἐπαγγελλόμενοι μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν· ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψόμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγελαμεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πῶς ἔχουσιν»¹.

α'. Πρόσεξε πάλιν τὸ ταπεινὸν των φρόνημα, πῶς μεταδίδουν τὸν λόγον καὶ εἰς ἄλλους. Καὶ διὰ τὸν χαρακτήρα τῶν ὁπολοῖπων Ἀποστόλων μᾶς ἔγραψεν ἡ β' ὁ Λουκάς, δεικνύων ὅτι ὁ μὲν ἦτο ἡπιάτερος καὶ περὶ σσότερον συγχωρητικὸς, αὐτὸς δὲ προσεκτικώτερος καὶ αὐστηρότερος (διότι εἶναι διαφορετικὰ τὰ χαρίσματα)· ὅτι εἶναι δὲ καὶ τοῦτο χάρισμα, εἶναι φανερόν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο μὲν ταιριάζει εἰς ἄλλους χαρακτήρας ἀνθρώπων, αὐτὸ δὲ εἰς ἄλλους· καὶ ἂν τὸ μετατρέψουν, ἔχει γίνῃ εἰς τὸ ἐξῆς χωρὶς χρησιμότητα. Καὶ φαίνεται

1. Πράξ. 15, 35 - 36.

ὅτι ὑπάρχει μὲν κάποιος ἔρεθισμός, τὸ πᾶν δὲ εἶναι πρόνοια· διότι τοῦτο γίνεται, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ ἕκαστος τοὺς ἀρμόζοντας τόπους. Ἀλλῶς τε δὲ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀπολαμβάνουν ὅλοι τὴν ἰδίαν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ μὲν νὰ κυβερνᾷ, ὁ δὲ νὰ κυβερνᾶται· καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν· διότι οἱ μὲν Κύριοι δὲν παρουσίασαν τίποτε τοιοῦτου εἰδους, ὅπως οἱ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι· καὶ ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην περισσότερον ἡπιωτέρου χαρακτήρος, αὐτοὶ δὲ τοῦτο.

«Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν καὶ Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον· Παῦλος δὲ ἤξιον τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. Ἐγένετο οὖν παροξυσμός, ὥστε χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τὸν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον, ἐκπλεῖσαι εἰς Κύπρον· Παῦλος δὲ, ἐπυλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὁπὸ τῶν ἀδελφῶν». Τοιοιουτρόπως καὶ εἰς τοὺς προφήτας εὐρίσκομεν διαφοροὺς γνώμης καὶ χαρακτήρας· ὅπως ὁ Ἥλιος αὐστηρὸς, ὁ Μωϋσῆς πρῶτος. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, ὁ Παῦλος εἶναι ὁρμητικώτερος. Ἀλλὰ ἰδὲ καὶ οὕτω τὴν ἐπιεικειάν του. «Ἡξίου, λέγει, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας μὴ συμπαραλαβεῖν». Διότι ὅπως ἀκριβῶς κάποιος στρατηγὸς δὲν θὰ προετίμα νὰ ἔχῃ τὸν μεταφέροντα τὰς ἀποσκευὰς πάντοτε τραχύν, τοιοιουτρόπως οὕτε ὁ Ἀπόστολος. Αὐτὸ καὶ τοὺς ἄλλους ἐδίδασκε καὶ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον καθοδῆγει. Λοιπόν, λέγει, κακὸς εἶναι ὁ Βαρνάβας· Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφαλμένον τὸ νὰ νομίζῃ κάποιος αὐτό. Πῶς δὲν εἶναι ἐσφαλμένον νὰ λέγῃ ὅτι γίνεαι αὐτὸς κακὸς διὰ τὸσον ἀσήμενον πρᾶγμα; Ἀλλὰ παρατήρησε πρῶτον μὲν ὅτι δὲν ἔχει γίνεαι οὐδὲν κακόν, ἐάν, ἐπειδὴ ἐπήρκουν δι' ὀλόκληρα ἔθνη, ἀπεχωρίσθησαν μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ

μέγα ἀγαθόν· ἔπειτα δτι, ἐάν δὲν ἦτο αὐτό, δὲν θὰ προετίμων εὐκόλως νὰ ἀφήσουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Σὺ δὲ νὰ τὸν θαυμάσῃς αὐτὸν ἐπειδὴ δὲν ἔκρυψε οὔτε αὐτό. Ἀλλὰ ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ χωρισθοῦν, λέγει, ἀνεὺ ἔρεθισμοῦ.

Ἰδιαίτερος λοιπὸν καὶ ἀπὸ ἐδῶ φανερώνονται τὰ ἀνθρώπινα· διότι ἐάν τοῦτο ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ, πολὺ περισσότερον ἐδῶ· ἄλλως τε δὲ ὁ ἔρεθισμός δὲν θὰ ἦτο ἀσχημος, ὅταν ὁ καθεὶς διαφωνῇ διὰ τοιοῦτου εἰδους πράγματα, καὶ μὲ δίκαιον λόγον. Ἐάν μὲν, λοιπόν, κάποιος ἐξ αὐτῶν παρωργίζετο, ἐπειδὴ ἐζήτει τὸ ἰδικόν του καὶ τὴν τιμὴν διὰ τὸν ἑαυτόν του, καλῶς· ἐάν δὲ, ὁ καθεὶς ἐκ τῶν δύο, θέλων νὰ παιδευαγῶσῃ καὶ νὰ διδάξῃ, ὁ μὲν ἐπορεύετο αὐτὴν τὴν ὁδόν, ὁ δὲ ἐκείνην, αὐτὸ ποῖον κακόν ἦτο; Πολλὰ ἔπραττον καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως· διότι δὲν ἦσαν λιθοὶ ἡ ζύλα. Καὶ ἰδὲ τὸν Παῦλον νὰ κατηγορεῖ καὶ νὰ λέγῃ τὴν αἰτίαν· διότι ἐσέθετο τὸν Βαρνάβαν ἕνεκα τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης, διότι εἶχε συμμετάσχει μὲ αὐτὸν εἰς τόσας περιστάσεις καὶ ἦτο μαζὶ του· ἀλλὰ δὲν τὸν ἐσέθετο τόσον, ὥστε νὰ παραβλέψῃ τὸ πρέπον.

Ποῖος μὲν, λοιπόν, ἐσκέπτετο τὸ ἄριστον, δὲν εἶναι ἰδικόν μας ἔργον νὰ ἐκφράσωμε γνώμην· ἕως τῶρα δὲ, ὅτι ἔχει γίνεαι μεγάλη μέριμνα, ἐάν θεοδαίως αὐτοὶ μὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀξιωθοῦν ἐπισκέψεως διὰ δευτέραν φοράν, ἐκεῖνοι δὲ οὔτε μίαν φοράν.

Δὲν ἔμενον ἀπλῶς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ ἐδίδασκον. Τί ἐδίδασκον; τί ἐκήρυττον; Καὶ τοὺς πιστοὺς πόλεον, καὶ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν ἀκόμη. Διότι, ἐπειδὴ ὑπῆρχον πλεῖστα σκάνδαλα, ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς παρουσίας των. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν εἶναι ὅχι ὅτι εἶχον διαφορὰς εἰς τὰς γνώμας, ἀλλὰ ὅτι κατεδέχθησαν νὰ ἴδουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Τοιοιουτρόπως μεγαλὴ

τερον αγαθόν ἔγινε τὸ νὰ χωρισθοῦν, καὶ ἔλαβε τὸ πρᾶγμα ἀπὸ αὐτὸ ἀφορμὴν.

Τί λοιπόν; ὡς ἐχθροὶ ἔφυγαν; Μὴ γένοιτο! Διότι θλέπεις μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸν Βαρνάβαν νὰ ἀπολαμβάνῃ πολλῶν ἐπαίνων ἀπὸ τὸν Παῦλον εἰς τὰς ἐπιστολάς, «Παροξυσμός, λέγει, ἐγένετο», ὅχι ἐχθρότης, οὕτως ἔρις. Τόσην δύναμιν εἶχεν ὁ ἐρεθισμός, ὥστε νὰ χωρίσουν. Καὶ εὐλόγως διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ καθείς θεώρησεν ὅτι εἶναι ὠφέλιμον, αὐτὸ μετὰ ταῦτα δὲν (τὸ) διεκινδύνευσε διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἐκεῖνον.

Θ'. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἔχει γίνεαι ὁ χωρισμός μὲ φρόνησιν, καὶ ὅτι εἶπον μετὰ τοῦ τῶν ἀδελφῶν, «ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν θέλω, οὐ δὲ θέλεις, διὰ νὰ μὴ φιλονικώμεν, ὥς χωρίσωμεν τοὺς τόπους». Ὡστε, ὀποχωροῦντες πολὺ μετὰ τοῦ τῶν, τὸ ἔπραττον αὐτό. Διότι ἤθελε νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Παύλου ὁ Βαρνάβας, διὰ τοῦτο καὶ ἔφυγε· ἤθελε καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως τὸ θέλημα ἐκείνου, δι' αὐτὸ τὸ ἴδιον πράττει καὶ φεύγει. Εἶπε καὶ ἡμεῖς νὰ ἐχωρίζομεθα τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ ἀπερχώμεθα μὲ σκοπὸν τὸ κήρυγμα.

«Παῦλος δέ, λέγει, ἐπιλεξάμενος τὸν Σίλαν, ἐξῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν». Ἀξιοθαύμαστος αὐτός ὁ ἄνθρωπος καὶ πολὺ ἀξιόλογος. Πολὺ δὲ ὠφέλει τὸν Μάρκον αὐτῇ ἡ διαμάχῃ· διότι ἡ αὐτοτηρῆσις μὲν τοῦ Παύλου τὸν ἐπανέφερε, ἡ δὲ ἡπιότης τοῦ Βαρνάβας τὸν ἔκαμε νὰ μὴ ἀποχωρήσῃ πλεόν, ὥστε διαφωνοῦν μὲν, πρὸς ἕνα δὲ σκοπὸν καταλήγει ἡ ὠφέλεια· καθ' ὅσον θλέπων τὸν Παῦλον νὰ προτιμᾷ νὰ ἀπομακρυνθῇ, πολὺ θὰ ἐφοβήθῃ καὶ κατεφρόνησε τὸν ἑαυτὸν του, καὶ πάλιν θλέπων τὸν Βαρνάβαν τοιοῦτοτρόπως νὰ τὸν κρατῇ πλησίον του, πολὺ θὰ τὸν ἡγάπησεν· καὶ ἐθελοῦτο ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὴν διαμάχην τῶν διδασκάλων· τῶσον μακρὰν ἦτο ἀπὸ τὸ νὰ σκανδα-

λισθῇ. Διότι ἐὰν μὲν ἔπραττον αὐτὸ διὰ τὴν τιμὴν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦς τῶν, εὐλόγως· ἐὰν δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ δι' ἐν πράγματι φιλονικούν, ὥστε νὰ ἀποδειξοῦν ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸν ἐτίμησε, καλῶς ἔχει σκεφθῇ, ποῖον εἶναι ἐσφαλμένον;

γ'. Παρατήρησε τὴν φρόνησιν τοῦ Παύλου, δὲν ἔρχεται προηγουμένως εἰς ἄλλας πόλεις, πρὶν νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα. «Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς ἑκκλησίας».

«Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν»· καθ' ὅσον εἶναι ἴδιον μωρίας νὰ τρέχῃ ματαίως. Αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ὥς πράττωμεν· κατὰ πρῶτον ὥς παιδαγωγῶμεν τοὺς πρῶτους, διὰ νὰ μὴ γίνουιν αὐτοὶ ἐμπόδιον εἰς τοὺς μετέπειτα.

«Ἐπισκεψάμεθα, λέγει, πῶς ἔχουσι». Καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἐγνώριζεν εὐλόγως, διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀδελφούς. Ἰδὲ ὅτι αὐτὸς πάντοτε ἦτο ἐν ἐργηγόρῃ, ἐφρόντιζε, δὲν ἤμποροῦσε νὰ καθῆσθαι, ἀν καὶ ὑπέφερε ἀπείρους κινδύνους. Βλέπεις, ὅτι δὲν ἦτο προϊὼν δειλίας τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; Διότι ἐπήγανει ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἱατρὸς πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας καὶ ἐφανέρωσε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπισκέψεως, εἰπὼν· «Ἐν αἷς κατηγγεῖλαμεν τὸν λόγον».

Ἀπεμακρύνθη ὁ Βαρνάβας καὶ πλέον δὲν ἦλθε μαζὶ τῶν. «Ἐπιλεξάμενος, λέγει, τὸν Σίλαν, καὶ παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ». Τί σημαίνει αὐτό; Προσυχῆθησαν, λέγει, παρεκάλεσαν τὸν Θεόν. Ἰδὲ ὅτι πανταχοῦ μεγάλα δύναται ἡ προσευχὴ τῶν ἀδελφῶν.

Καὶ ἐθάδιζε, λοιπόν, πεζός, καὶ ἐπειδὴ ἤθελε καὶ διὰ τῆς ὁδοιπορίας νὰ ὠφελήσῃ ἐκεῖνους αἱ ὁποῖοι τὸν ἐθέλειον. Εὐλόγως· διότι δεῖν ἐθιάζοντο, ἔπλεον· τῶρα δὲ οὐχὶ πλέον. «Καὶ ἰδοὺ μαθητὴς τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι

Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατὴρ δὲ Ἕλληνας· ὃς ἐμμετρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. Τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λασφῶν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἤδεσαν γὰρ πάντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν.

Εἶναι ἄξιον νὰ μᾶς προκαλέσῃ κατὰ πληξίν ἡ σύνεσις τοῦ Παύλου. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος τόσους ἀγῶνας ἔκαμε διὰ τὸ θέμα τῆς περιτομῆς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος διατάραξε τὰ πάντα καὶ ὁ ὁποῖος δὲν παρητήθη, ἕως οὗτου ἐπέτυχεν, ἐνῷ ἔχει ἐπικυρωθῇ ἡ ἀπόφασίς, περιτέμνει τὸν μαθητήν. Ὅχι μόνον δὲν ἐμποδίζει ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἐκτελεῖ αὐτό. Τίποτε δὲν ὑπάρχει περισσότερον φρόνιμον ὅπῃ τὸν Παῦλον· ὥστε ἔθλεπε τὰ πάντα διὰ τὸ συμφέρον· τίποτε δὲν ἔπραττε ἀπλῶς ἐνεκα προκαταλήψεως.

«Τοῦτον ἠθέλησε, λέγει, ἐξελθεῖν σὺν αὐτῷ». Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅτι καὶ ἐπῆρε μὲ τὸ μέρος τοῦ αὐτόν. «Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, λέγει, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις». Αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία τῆς περιτομῆς· διότι δὲν θὰ ἠγείλοντο νὰ ἀκούσουν τὸ κήρυγμα ἀπὸ μὴ περιτετμημένων. Καὶ τί; Ἰβὲ τὸ ἐπίτευγμα· ἔκανε περιτομήν, διὰ νὰ καταργήσῃ τὴν περιτομήν· διότι ἐκήρυττε τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἀποστόλων. Βλέπεις διαφωνία καὶ διὰ τῆς διαφωνίας πνευματικῆν ὠφέλειαν; Χωρὶς νὰ πολεμοῦνται ἀπὸ ἄλλους καὶ οἱ ἴδιοι πράττοντες τὰ ἀντίθετα, τοιοῦτοτρόπως ὠφέλουν τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰσγηθήσαν δόγμα νὰ μὴ περιτέμνουν, καὶ περιτέμνει.

«Καὶ ἐπερίσσευσεν, λέγει, τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν». Εἶδες τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τῆς περιτομῆς; Ἐπειτα, λοιπόν, δὲν χρονοτριβεῖ μὲ αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦλθε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ, ἀλλὰ τί; Μακρὰν προχωρεῖ.

Ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐ-

τοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Αἱ μὲν οὖν Ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευσεν τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. Διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, καλυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατίαν ἀπέντες, εἰς τὴν μεσόγειαν ἔσπευσον. Ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα.

Διὰ ποῖον, λοιπόν, λόγον ἠμποδίσθησαν δὲν λέγει, εἶπε δὲ ὅτι ἠμποδίσθησαν, παιδαγωγῶν ἡμᾶς νὰ πειθώμεθα μόνον καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν τὰς αἰτίας, καὶ δακνύων ὅτι πολλὰ ἔπραττον καὶ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν.

«Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν, κατέβησαν εἰς Τρωάδα. Καὶ ὄραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὄφθη τῷ Παύλῳ· Ἄνθρωπος ἦν Μακεδὼν ἐστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν». Διατί ὄραμα, καὶ δὲν παρώτρυνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Ἦθελε καὶ τοιοῦτοτρόπως αὐτοὶ νὰ ὀδηγηθῶν· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους παρουσιάσθη δεινὸν καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἶδεν ὄραμα, δηλαδὴ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε καὶ ἔδεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας. Ἐπειτα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸν ὀδηγεῖ ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπεκτείνεται τὸ κήρυγμα. Ἀλλῶς τε καὶ δι' αὐτὸ ἐμποδίζεται νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, διότι ὁ Χριστὸς τὸν παραινέει· διότι αὐτοὶ μὲν ἐπρόκειτο νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ δι' ἄρκετόν χρόνον, καὶ ἴσως δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην, ἔπρεπε δὲ ἐκεῖ νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐπέρασε, λοιπόν, ἀπέναντι ἐξῆλθεν.

Ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκείμεται

ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθεν τε εἰς Φίλιππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς Μακεδονίας πόλις κολώνεια. Ἦμεν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν λέγων ὅτι «Καίσαρ σε βεῖ παραστήναι»¹α, ὥς περὶ ἀναφέρει καὶ τοὺς τόπους, ἐπειδὴ ἀφηγγεῖται ἱστορίαν καὶ δεικνύει ποῦ ἔμεινε περισσότερον χρόνον καὶ δεικνύει ὅτι εἰς τὰς μεγαλυτέρας, τὰς δὲ ἄλλας παρέρχεται. Εἶναι τιμὴ διὰ τὴν πόλιν νὰ εἶναι ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Προβάλλει εἰς τὸν Βαρνάβαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναχωρήσεως, λέγων «Ἐπισκεψόμεθα τὰς πόλεις, ἐν αἷς κατηγγελαμεν τὸν λόγον»² ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀξιώσῃ αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸν κατηγορήσῃ.

δ'. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μωϋσέως, ὁ μὲν προβάλλει τὴν ἀξίωσιν, ὁ δὲ ὀργίζεται ὅπως ὅταν λέγῃ «Εἰ ὁ πατήρ αὐτῆς ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς»³ καὶ πάλιν «Ἄφες με, καὶ θυμωθεὶς ἐξαλείψω τὸν λαόν τοῦτον»⁴ καὶ ὁ Σαμουὴλ, ὅταν πένθῃ τὸν Σαούλ· διότι καὶ διὰ τῶν δύο χωριστὰ γίνονται μεγάλα ἀγαθὰ.

Ὅττω, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ὁ μὲν ὀργίζεται, ὁ δὲ οὐδόλως. Τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς συμβαίνει. Καὶ εὐλόγως ὁ ἐρεθισμός, διὰ νὰ διδαχθῇ ἐκεῖνος καὶ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦν ἐπεισώδιον διότι δὲν ἦτο

1α. Πράξ. 27, 24.

2. Ἀρθ. 12, 14.

3. Ἑεδ. 32, 33.

4. Α' Βαυλ. 15, 35.

δυνατὸν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ αὐτὸς ὁ ὁποῖος πανταχοῦ ὑπεχώρει, ὁ ἀγαπῶν τόσοι τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ τὸν ζητήσῃ εἰς τὴν Ταρσὸν πρὸ αὐτοῦ, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ κοινοῦ διενήργησαν καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ δόγμα ἀπὸ κοινοῦ ἀπεδέχθησαν. Δὲν δὲ ὀργίζεται, λοιπόν, διὰ τοιοῦτου εἴδους πρᾶγμα, ἀλλὰ χωρίζονται ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ὅλου, ὥστε νὰ διδάξουν καὶ νὰ καταρτίσουν διὰ τοῦ χωρισμοῦ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας ἀπὸ αὐτοῦς ὅπως λοιπὸν καὶ ἄλλοι πρᾶττει, λέγων «Ὑμεῖς δὲ μὴ ἐκκακεῖτε τὸ καλὸν ποιοῦντες»⁵. Καὶ ἐπιπλήττει μὲν ἄλλους, προτρέπει δὲ νὰ πράττουν τὸ καλὸν πρὸς ὅλους.

Αὐτὸ πράττομε καὶ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Ἐδῶ φαίνεται εἰς ἐμὲ ὅτι καὶ ἄλλοι ἠγανάκτησαν μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον. Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀφοῦ ἐλάθεν ἐκεῖνους ἰδιαιτέρως τὰ πάντα πράττει, καὶ προτρέπει καὶ συμβουλεύει. Ἡ ὁμόνοια πολλὰ κατορθώνει, πολλὰ ἡ ἀγάπη· καὶ ἂν ἔχῃς ἀξίωσιν διὰ μεγάλα, καὶ ἂν εἶσαι ἀνάξιος, δὲ εἰσακουσθῇς ἀπὸ τὴν καλὴν διάθεσιν, μὴ φοβῆσαι.

«Διήρχετο, λέγει, τὰς πόλεις. Καὶ ἰδοὺ ἦν μαθητὴς, ὀνόματι Τιμόθεος, ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίᾳ ἀδελφῶν». Μεγάλῃ ἡ πίστις τοῦ Τιμοθέου, διότι ἀπὸ ὅλους ὁμολογεῖται. Ὅταν ἀπεμακρύνῃ ὁ Βαρνάβας, εὐρίσκει ἄλλον ἰσοδύναμον. Περὶ αὐτοῦ λέγει «Μεμνημένος σου τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀνυποκρίτου σου πίστεως, ἥτις ἐνώκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐδίκη»⁶. «Καὶ λαθὼν, λέγει, περιέτεμεν αὐτόν». Ἐνεκα τοιοῦτο λόγου αὐτὸς συμπλη-

5 Β' Θεσσαλ. 3, 13.

6 Β' Τιμόθ. 1, 4, 5.

ρώνει, λέγων· «Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις; Διὰ τοῦτο, λοιπόν, περιτέμνεται, ἢ καὶ διὰ τὸν πατέρα του· διότι παρέμενε νὰ εἶναι Ἑλλην. Ἐπομένως δὲν ἦτο περιτετμημένος. Ἰδὲ ὅτι ὁ νόμος ἤδη καταργεῖται. Εἰς μερικοὺς φαίνεται ὅτι αὐτὸς ἀνεγεννήθη μετὰ τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ δὲν συνέβη ταχέως αὐτό· ἀπὸ θρέφους γάρ, λέγει, τὰ ἱερὰ Γράμματα οἶδας»⁷.

Ἐκεῖνο, λοιπόν, εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ, παρὰ, ἐὰν ὅχι αὐτό, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν κάνῃ ἐπίσκοπον, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι μὴ περιτετμημένος. Ἔως τῶρα δὲ τὰ ἔθνη δὲν ἔπρεπε νὰ φυλάττουν τίποτε ταιούτων. Καὶ δὲν ἦτο αὐτὸ ἀσήμενον, τὸ ὅποιον θεοαίως καὶ μετὰ τόσον χρόνον καὶ αὐτὸ τοὺς ἐσκανδαλίζεν. Ἀρχὴ καταργήσεως ἦτο τὸ νὰ μὴ τηροῦν τὰ ἔθνη αὐτά, καὶ οὐδὲν νὰ ἐλαττώνεται, οὔτε νὰ ἀπολείπεται εἰς τὴν πίστιν· μὲ τὴν θέλησίν των, λοιπόν, ἀπεμακρύνθησαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐπρόκειτο νὰ κηρύττῃ, διὰ νὰ μὴ δώσῃ διπλοὺν κτύπημα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἔκαμε περιτομὴν εἰς αὐτόν, ἃν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἦτο, (διότι ἦτο ἀπὸ πατέρα Ἑλληνα καὶ μητέρα πιστή), ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο σημαντικὸν ἐκεῖνο τὸ ἐπίτευγμα τὸ ὅποιον ἐγένεε εἰς τὰ ἔθνη, δὲν ἐφρόντιζε δι' αὐτό· διότι ἔπρεπε νὰ κατασπαρῇ ὁ λόγος διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τοῦ ἔκαμε περιτομὴν.

Ἰδὲ καὶ ἐδῶ ὅτι ἐγένεε μεγάλο τι ἀγαθὸν ἀπὸ τὴν ἀντίθεσιν. «Καὶ ἐπερίσσειον τῷ ἀριθμῷ», λέγει. Βλέπεις ὅτι ὅχι μόνον εἰς τίποτε δὲν ἔβλαψεν ἡ περιτομή, ἀλλὰ τὰ πλείστα ὠφέλησε; «Ἦς δὲ τὸ δράμα εἶδεν, εὐθέως, λέγει, ἐξητήσαμεν ἐξελεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκλήθῃται ἡμᾶς ὁ Κύρι-

7. Αὐτόθ. 3, 15.

ος». Πρόσεξε, ὅχι δι' ἀγγέλου, ὅπως εἰς τὸν Φίλιππον, ὅπως εἰς τὸν Κορνήλιον, ἀλλὰ τί; Παρουσιάζεται εἰς αὐτόν, λοιπόν, δι' ὀράματος περισσότερον ἀνθρωπίνως καὶ ὅχι θεϊκῶς. Διότι ἐκεῖ μὲν ὅπου εἶναι εὐκολώτερον τὸ νὰ πεισθῇ, περισσότερον ἀνθρωπίνως (φαίνεται)· ἐκεῖ δὲ ὅπου πολλὴ ἡ δυσκολία, περισσότερον θεϊκῶς. Διότι ὅπου μὲν ἐδιόχετο νὰ κηρύξῃ μόνον, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν παρουσιάζεται μὲ ὄνειρον εἰς αὐτόν, ὅπου δὲ δὲν συγκατετίθετο νὰ μὴ κηρύξῃ, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φανερώνει.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν Πέτρον· Ἀναστὰς κατὰθῃς⁸. Διότι ὅχι θεοαίως, καὶ τὰ εὐκόλα ἐφερὲν εἰς πέρας τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ ἦτο ἀρκετὸν εἰς αὐτόν καὶ τὸ ὄνειρον. Καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ δέ, ὁ ὁποῖος εὐκόλως ἐπείθετο, εἰς ὄνειρον παρουσιάζεται, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους μὲ δράμα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον.

«Καὶ Ἰησοῦ, λέγει, ἀνὴρ Μακεδὼν ἐστὼς, παρακαλῶν καὶ λέγων». Δὲν εἶπε «διατάσσων», ἀλλὰ «παρακαλῶν»· δηλαδὴ, ὑπὲρ αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς σωτηρίας.

Τί σημαίνει· «Συμβιβάζοντες»; Σκεπτόμενοι, λέγει. Διότι καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἶδεν ὁ Παῦλος καὶ οὐδεὶς ἄλλος, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εὐρίσκοντο πλησίον τῶν συνόρων, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ συνεφέρναν ταῦτα· ἄλλως τε καὶ τὸ διὰ θαλάσσης ταξίδι αὐτὸ ἐφανέρωνε· δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅθεν φθάνουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς Μακεδονίας.

Ὡστε ὁ ἐρεθισμὸς τακτοποιεῖται διὰ νὰ γίνῃ κατὰ τὸ συμφέρον· διότι δὲν θά ἐνήργει τὸ Ἅγιον Πνεῦ-

8. Πρόβ. 10, 20.

μα, δὲν θὰ ἐδέχετο τὸν λόγον ἡ Μακεδονία. Ἡ τόσον μεγάλη δὲ πρόσδος εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τὸ συμβᾶν δὲν ἦτο κατὰ ἀνθρώπινον. Ἄν καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Βαρνάβας ἡρεθίσθη, ἀλλὰ «μεταξὺ αὐτῶν παροξυσμὸς ἐγένετο». Ἐὰν αὐτὸς δὲν ἡρεθίσθη, οὔτε ἐκεῖνος.

ε'. Αὐτὰ γνωρίζοντες, ἅς μὴ διαλέγωμεν ἀπλῶς αὐτά, ἀλλὰ ἅς διδασκώμεθα καὶ ἅς παιδαγωγώμεθα· διότι δὲν ἔχουν γραφῇ τυχαίως. Εἶναι μεγάλο κακὸν ἡ ἀγνοία τῶν Γραφῶν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὠφελοῦμεθα, ἀπὸ αὐτὰ θλαπτόμεθα. Τοιοῦτοτρόπως παλλάκις καὶ τὰ φάρμακα, ἐνῶ ἔχουν θεραπευτικὴν ἰδιότητα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν ὀρθῶς ὅσοι κάμνουν χρήσιν, καταστρέφουν καὶ ἀφανίζουν καὶ θύλα τὰ ὁποῖα ἤμπορουν νὰ διαφυλάξουν, ἂν κάποιος δὲν γνωρίζῃ νὰ τὰ ἀναλάβῃ, φονεύεται ἀπὸ αὐτά. Ἡ αἰτία δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πάντα ἐπιδιώκομεν περισσότερο ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ ἐξ-
να περισσότερο ἐξετάζομεν ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας συμφέρον. Καὶ ἐπιδιώκομεν παλλάκις μὲν τὴν δημιουργίαν οἰκίας, καὶ δὲν θὰ ἀνεχόμεθα νὰ τὴν ἴδωμεν νὰ γίνεταί παλαιά, οὔτε νὰ πίπτῃ οὔτε νὰ ἀπειλῇται ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας, διὰ τὴν ψυχὴν δὲ οὐδὲν ἐνδιαφέρουν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἴδωμεν τὰ θεμέλιά της νὰ ἀποσυντίθενται, καὶ ἂν τὸ κτερίον καὶ τὴν στέγην, οὐδεμία συζήτησις γίνεται ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἄν πάλιν ἔχωμεν ἱπποὺς, ζητοῦμεν τὸ συμφέρον τῶν, καὶ ἱπποτρόφους καὶ ἱππιάτρους καὶ τὰ πάντα μεταχειριζόμεθα, καὶ φροντίζομεν τὰς οἰκίας, καὶ συμβουλευόμεν ἄκελους εἰς τοὺς ὁποίους τοὺς ἔχομεν ἐμπιστευθῇ, ὥστε νὰ μὴ ὀδηγοῦν ἀπλῶς καὶ τυχαίως, οὔτε νὰ θέτουν ἐπ' αὐτῶν ἄραρος, οὔτε νὰ ὀδηγοῦν ἐξω ἄργα τὰς νύκτας, οὔτε νὰ ἐμπορεύωνται τὰς τροφάς, καὶ πολλοὶ νόμοι λοχούουν εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἀλό-

γων ζώων· διὰ τὴν ψυχὴν δὲ οὐδεὶς λόγος.

Πάλιν διατὶ λέγω διὰ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ ὁποῖα μᾶς εἶναι χρήσιμα; Ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μικρὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν οὐδεμίαν χρησιμότητα, ἀλλὰ ἀπλῶς προσφέρουν εὐχαρίστησιν, καὶ δι' ἐκεῖνα πολλοὶ νόμοι, καὶ τίποτε δὲν εἶναι χωρὶς φροντίδα καὶ τάξις, καὶ τὰ πάντα φροντίζομεν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Τόσον εἰμεθα ἀπὸ ἄλλους ἀναξιώτεροι τιμῆς. Καὶ ἂν μὲν κάποιος προσθάλλων ἡμᾶς εἴπῃ «Κύων», στενοχωρούμεθα, ἡμεῖς δὲ, ἐνῶ προσθάλλομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ὅχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα, καὶ δὲν δίδομεν μερίδιον εἰς τὴν ψυχὴν τσαούτης ἐπιμελείας, ὅσης εἰς τοὺς σκύλους, δὲν θεωροῦμεν ὅτι παθαίνομεν τίποτε φοβερόν.

Βλέπετε ἀπὸ πόσον σκότος τὰ πάντα ἔχουν γεμίσει; Πόσοι φροντίζουν τοὺς σκύλους, ὥστε νὰ μὴ φάγουν περισσότερο τοῦ πρέποντος, ὥστε νὰ εἶναι γρήγοροι καὶ κυνηγετικοί, ὅταν δὲ πιέζονται ἀπὸ τὴν ἀστίαν καὶ τὴν πείναν, δὲν φροντίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε διατάσσουν ὥστε νὰ μὴ διαγαυν τρυφλὸν βίον· καὶ τὰ μὲν ἄλογα (τὰ) διδάσκουν νὰ φιλοσοφοῦν, οἱ ἄνθρωποι δὲ ἀνέχονται νὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν ἀλόγων.

Εἶναι αἰνίγμα τὸ πρῶγμα. Καὶ πῶς εἶναι φιλόσοφα τὰ ἄλογα; λέγει. Ἡ δὲν σοφ φαίνεται ὅτι εἶναι ἴδιον μεγάλης φιλοσοφίας, ὅταν σκύλος, ἐνῶ πλήττεται ὑπὸ τῆς πείνης, ἐπειτα ἀπὸ τὴν σύλληψιν καὶ τὸ κυνήγιον, ἐνῶ εἶναι ἐμπρὸς ἡ τροφῇ, καὶ βλέπει τὴν τράπεζαν νὰ εἶναι πλησίον, καὶ ἐνῶ πιέζει ἡ πείνα, περιμένει τὸν κύριον; Ἐντραπήτε τοὺς ἑαυτοὺς σας· διδάξατε τὰς ἰδικὰς σας κοιλίας νὰ εἶναι τοιοῦτοτρόπως φιλόσοφοι.

Δὲν ὑπάρχει εἰς σὰς ἀπολογίας. Ἐνῶ ἡδυνήθης νὰ ἐμβάλλῃς τέσπιν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ἄλογον φύσιν, ἡ δ-

ποία ούτε όμιλει, ούτε έχει σκέψιν, πολύ περισσότερον θά ήμπορέσης εις τόν έαυτόν σου. Διότι θει είναι άποτέλεσμα ανθρωπίνης έπιμελείας και όχι της φύσεως, άποδεικνύεται έκ του θτι έπρεπε όλοι γενικώς οι σκύλοι νά τώ έχουν αυτό. Γίνετε, λοιπόν, όπως οι σκύλοι. Σεις μέ άναγκάζετε νά φέρω άπό εκεί παραδείγματα; διότι έπρεπε μέν (νά φέρω παραδείγματα) άπό τά ούράνια, έπειδή δέ, άν είπω τοιούτον, λέγετε θτι εκείνα είναι μεγάλα, διά τούτο δέν λέγω τίποτε άπό τά ούράνια. Καί άν είπω τόν Παύλον, λέγετε θτι εκείνος ήτο 'Απόστολος, δι' αυτό δέν αναφέρω ούτε τόν Παύλον έάν αναφέρω άνθρωπον, λέγετε θτι εκείνος ήτο 'ικανός' δι' αυτό δέν αναφέρω άνθρωπον, αλλά θηρίον, και θηρίον τώ όποίον δέν έχει αυτό έκ φύσεως, διά νά μή είπηση θτι έπέτυχε αυτό έκ φύσεως και όχι διά της έλευθέρας βουλήσεως και τώ αξιοθαύμαστον θεθαίως, όχι διά της προσωπικής έλευθέρας βουλήσεως, αλλά διά της ίδι-κής σου έπιμελείας. Δέν αναλογίζεται, θτι κατέβαλε προσπάθειας, ούτε θτι κατεπηγώθη έκ του δρόμου, ούτε τώ έπέτυχε μέ προσωπικούς κόπους αυτό; αλλά, άφού όλα αυτά τά έγκαταλείψη, φυλάττει την διαταγήν του κυρίου και γίνεται άνώτερος της κοιλίας. Ναί, λέγει' διότι περιμένει νά έπαινεθί, περιμένει νά άπολαύση μεγαλύτερας τραπέζης.

Είπé, λοιπόν, και εις τόν έαυτόν σου θτι ό σκύλος ένεκα έλπίδος μελλοντικής ευχαριστήσεως περιφρονεί την παρούσαν' ου δέ δέν θέλεις μέ την έλπίδα τών μελλόντων αγαθών νά περιφρονήσης τά παρόντα, αλλά εκείνος μέν γνωρίζει, θτι άν εις άκατάλληλον καιρόν δοκιμάση την τροφήν παρά την γνώμην του κυρίου, και εκείνην θά στερηθί και ούτε θά έχη την καθωρισμένην, άφού λάθρη κτυπήματα αντί της τροφής, ου δέ ούτε τούτο ήμπορείς νά ίδης και, εκείνο τώ όποίον άπό συ-

νήθειαν έμαθεν αυτός, αυτό ου δέν έπιτυγχάνεις μέ την κρίσιν. 'Ας μιμηθώμε τούς σκύλους. Αυτό λέγουν θτι πράττουν και οι Ιεράκες και οι άστοι. 'Εκείνο τώ όποίον εις τά όλογα και εις τās έλάφους εκείνοι, αυτό πράττουν εις τά πτηνά αυτοί' και αυτοί πάλιν άπό την ανθρωπίνην άσκησιν. Αυτά είναι δυνατόν νά μάς καταδικάσουν, αυτά νά μάς καταστρέψουν.

Και άλλο θά αναφέρω όταν λάβουν ίππους άγρίους και άνημέρους, οι όποιοι τινάσσουν και κτυπούν διά τών ποδών και δαγκώνουν, εις όλίγον χρόνον τοι' ουτοτρόπως τούς εκπαιδεύουν οι έχοντες πείραν, ώστε νά εύχαριστήται ό αναθάτης, ό όποιος κάθεται, έξ αίτίας του φρονίμου της θαδισως' την ψυχήν δέ ουδεις φροντίζει, όταν άτάκτως θαδίζει, αλλά και πηδῆ και κλωτσῆ και σύρεται κάτω, όπως ακριβώς τώ παιδί, και φέρεται άρκετά άπρεπώς και ουδεις περιβάλλει αυτήν μέ άλυσίδας, ούτε μέ σχοινία τών ποδών, ούτε μέ χαλινούς, ούτε καθίζει τόν έμπειρον αναθάτην, τόν Χριστόν έννοώ. Δι' αυτό θεθαίως όλα έχουν γίνει άνω - κάτω' διότι όταν εκπαιδεύης τούς σκύλους νά κυριαρχούν της κοιλίας, και δαμάξης τόν θυμόν εις τόν λείοντα, και την άταξίαν εις τούς ίππους, και εις τά πτηνά τώ ώραϊον κελάδημα, πώς δέν είναι παράδοξον νά έμβάλλωμεν μέν εις τās άλόγους φύσεις λογικά έπιτεύγματα, εις τās λογικάς δέ νά εισάγωμεν τά πάθη τών άλόγων;

Δέν υπάρχει δι' ήμας, δέν υπάρχει συγχώρησις. "Ολοι δοσι έχουν έπιτύχει μάς κατηγορούν, και οι πιστοι και οι άπιστοι' διότι και οι άπιστοι έπέτυχον, και τά θηρία, και οι σκύλοι, όχι μόνον οι άνθρωποι' και ήμεις θά κατηγορήσωμεν τούς έαυτούς μας, διότι, όταν θέλωμε μέν, έπιτυγχάνομεν, όταν δέ έμμεθα όκητροί, (συρμέμεθα πρós τά κάτω) παρασυρόμεθα καθ' όσον και πολλοί άπό εκείνους οι όποιοι εύρίσκονται εις μεγά-

λην φαυλότητα πολλάκις, όταν ήβέλησαν, ήλλαξαν. Ή δέ αίτία, εκείνο τὸ ὅποιον εἶπα, ὅτι περιπλανώμεθα, ἐπιδιώκοντες τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων, ὄχι τὰ ἰδικά μας.

Ἄν οἰκοδομῆσης οἰκίαν μεγαλοπρεπῆ, ἀπέθλῃς εἰς τὸ συμφέρον τῆς οἰκίας, ὄχι εἰς τὸ ἰδικόν σου· ἂν λάθῃς ἐνδυμα ὠραῖον, εἰς τὸ συμφέρον τοῦ σώματος, ὄχι τὸ ἰδικόν σου· ἂν ἵππον καλόν, ὁμοίως. Οὐδεὶς σκέπτεται πῶς θὰ εἶναι ἡ ψυχὴ καλὴ, ἂν καὶ, όταν εἶναι αὐτὴ καλὴ, δὲν ἔχῃ ἀνάγκην οὐδενὸς ἀπὸ ἐκεῖνα, όταν δὲν εἶναι δέ, οὐδεμία ἀπὸ ἐκεῖνα προέρχεται ὠφέλεια. Ὅπως ἀκριθῶς (συμφαίνει) καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νόμφης, καὶ ἂν οἱ νυμφικοὶ θάλαμοι εἶναι ἀπὸ χρυσοῦ παρατετάσματα, ἂν οἱ χοροὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ γυναικας ὠραίας καὶ εὐμόρφους, καὶ ἂν τριαντάφυλλα, καὶ ἂν στέφανα, καὶ ἂν ὁ γαμήριος εἶναι ὠραῖος, καὶ ἂν αἱ ὑπηρετρίαι καὶ αἱ φίλαι, καὶ ἂν ὅλοι εἶναι ἐμφανίσμοι, ἐκεῖνὴ δὲ εἶναι ἀσχημος, οὐδεμία ἡ ὠφέλεια. Ὅπως, λοιπόν, δὲν θὰ ἐγίνετο κάποια ὁλόθη ἀπὸ αὐτά, ἂν ἦτο ὁμορφη, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον· διότι ἀπὸ ἐκεῖνα μὲν, ἂν ἦτο ἀσχημος, ἀσχημότερα θὰ ἐφαίνετο, ἀπὸ αὐτά δὲ (ἂν ἦτο ὠραία) θὰ ἐγίνετο ὠραιότερα.

Τοιοιότρόπως λοιπόν, καὶ ἡ ψυχὴ, όταν εἶναι καλὴ, ὄχι μόνον δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ καλύπτει διὰ σκίας τὰ πάντα τὸ κάλλος τῆς. Διότι τὸν φιλόσοφον ὄχι τόσον εἰς τὰ πλοῦτη, ὅσον εἰς τὴν πέναν θὰ τὸν ἴδωμεν νὰ διαπρέπῃ. Διότι ἐκεῖ μὲν αὐτὸ πολλοὶ θὰ τὸ ἀποδώσουν εἰς τὰ χρήματα καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, όταν δὲ συζῇ μὲ τὴν πτωχείαν, καὶ δι' ὧν διαπρέπῃ, καὶ τίποτε αἰσχρὸν δὲν ἀναγκάζεται νὰ πράξῃ, οὐδεὶς ἄλλος πλέον δὲν μοιράζεται μαζί του τὸν στέφανον διὰ τὴν φιλοσοφίαν.

Αὐτὴ, λοιπόν, ὡς καλλωπίζωμεν, ἂν θεοαίως θέλωμεν νὰ πλουτίζωμεν. Ποιά ἡ ὠφέλεια, όταν οἱ ἡμίονοι εἶναι μὲν λευκοὶ καὶ πλήρεις σφρίγγους καὶ εὐσωμοί, σὺ δὲ ὁ ὅποιος κάθεται λεπτὸς καὶ εὐτελής καὶ ἀσχημος; Ποῖον δὲ τὸ κέρδος, όταν τὰ στρώματα εἶναι ἀπαλά καὶ ὠραία, καὶ πλήρη πολλῆς ποικιλίας καὶ τέχνης, ἡ δὲ ψυχὴ εἶναι περιθελήμενὴ μὲ ῥάκη καὶ (εἶναι) γυμνὴ καὶ αἰσγρά; Ποῖον τὸ κέρδος, όταν ὁ μὲν ἵππος θαβίζῃ μὲ τάξιν καὶ ὁμοιάζῃ περισσότερον μὲ χορεύοντα παρὰ μὲ θαβίζοντα, καὶ μὲ τὴν συνοδεῖαν εἶναι στολισμένος μὲ στολισμὸν νυμφικόν, ὁ δὲ ἀναβάτης χορεύῃ περισσότερον ἀπὸ τοὺς χλωούς καὶ εἶναι διαστρελῶμενος εἰς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας περισσότερον ἀπὸ τοὺς μεθυσμένους καὶ τοὺς τρελλούς; Εἰπέ μου, λοιπόν, ἂν κάποιος σοῦ εἶδε ὠραῖον ἵππον καὶ (σοῦ) κατέστρεψε τὸ σῶμα, ποῖα ἡ ὠφέλεια; Τώρα ἔχεις ψυχὴν κατεστραμμένην καὶ δὲν σὲ ἐνδιαφέρει;

Ἄς φροντίσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας κόπτε, παρακαλῶ. Ἄς μὴ κάνωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀτιμότερους ὧν. Καὶ ἂν μὲ λόγια κάποιος μᾶς ὀβριζῇ, ἐρεθίζομεθα καὶ στενοχωρούμεθα, όταν δὲ ὀβριζώμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ ἔργα, δὲν μεταβαλλόμεθα.

Ἄς συνέλθωμεν, λοιπόν, ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ ἐπιμεληθῶμε τὴν ψυχὴν, καὶ ἀφοῦ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνῆκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΕ' (35)

(Μαρκ. ις', 13 - 24)

«Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, ὃ ἐνομιζέτο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἀλαλούμεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξί. Καὶ τις γυνὴ, ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις, πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν ἥς ὁ Κύριος ἤνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν ταῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου».

α'. Ἰδὲ πάλιν ὅτι συμπεριφέρεται ὁ Παῦλος ἰουδαϊκῶς καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον. «Οὐ ἐνομιζέτο, λέγει, προσευχὴ εἶναι»· διότι ὅχι ὅπου ἦτο μόνον συναγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἔξω προσηύχοντο, ὥς νὰ ἐξεχωρίζον κάποιον τόπον, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν περισσότερον συνδεμένοι μὲ τὰ ὀλικά.

«Τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῶν Σαββάτων», ὅταν ἦτο φυσικὸν νὰ συγκεντρωθῇ καὶ ὁχλος. «Καὶ καθίσαντες ἀλαλούμεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξί. Καὶ τις γυνή, ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις, πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν ἥς ὁ Κύριος ἄνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου». Πρόσεξε πάλιν τὴν ταπείνωσιν. Γυναίκα καὶ ὁσημος αὐτῇ, καὶ εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν· ἀλλὰ παρατήρησε τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν διότι πρῶτον μὲν τοῦτο δι' αὐτὴν ἔδωκεν μαρτυρίαν, τὸ ὅτι σέβεται τὸν Θεόν, ἔπειτα τὸ ὅτι αὐτὴ ἐκάλεσε τοὺς Ἀποστόλους.

«Ὡς δὲ ἑθαπίσθη αὐτὴ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρέκάλεσε, λέγουσα· Κύριοί μου, εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε. Καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς». «Ὡς δὲ ἑθαπίσθη, λέγει, αὐτὴ καὶ ἡ οἰκία αὐτῆς». Ἐξέτασε πῶς ὅλους τοὺς ἐπεισε· ἔπειτα παρατήρησε φρόνησιν, πῶς ἱκετεύει τοὺς

Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ΟΜΙΛΙΑ ΑΕ' (Κεφ. 16) 118

Ἀποστόλους, μὲ πόσῃν ταπείνωσιν εἶναι πλήρεις οἱ λόγοι, μὲ πόσῃν σοφίαν. «Εἰ κεκρίκατέ με, λέγει, πιστὴν τῷ Κυρίῳ». Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον προτρεπτικόν. Ποῖον δὲν θὰ ἐμαλάκωναν αὐτὰ τὰ λόγια; Δὲν προέβαλε ἀξιώσιν, δὲν παρείκαλε ἀπλῶς, δὲν τοὺς ἀφῆσε νὰ εἶναι κύριοι (μόνοι), ἀλλὰ καὶ τοὺς ἠνάγκασεν ἐντόνως· διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «παρεβιάσατο ἡμᾶς» δηλαδὴ «μὲ αὐτὰ τὰ λόγια».

Παρατήρησε πῶς ἀμέσως ἔφερε καρπούς, καὶ θεωρεῖ μεγάλην ὠφέλειαν τὴν κλησίν. «Ὅτι δὲ πιστὴν με ἑθεωρήσατε, εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι μοῦ προσεφέρατε τοιαῦτα μυστήρια, διότι δὲν θὰ προσεφέρατε, ἐάν δὲν με ἐκρίνατε τοιαύτην. Καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ τοὺς καλέσῃ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὅταν ἑθαπίσθη, φανεροῦσα ἐκ τούτου, ὅτι διαφορετικῶς δὲν θὰ τοὺς ἐπειθε.

Διατὶ δὲν ἤθελον οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἀλλ' ἠρνοῦντο ὥστε καὶ νὰ πεισθοῦν οἱ ἴδιοι; Ἡ θεοφάνεια παρακινούντες ἐκείνην εἰς μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἡ ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Χριστός· «Εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε, εἰς ἐστὶν ἄξιος ἐρωτῆσατε, καὶ ἐκεῖ μένετε»¹. «Ὡς τὰ πάντα ἔπραττον κατ' ὁκονομίαν.

Ἐγένετο δὲ, πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινά, ἔχουσαν πνεῦμα Πύθωνος, ἀπαντήσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρέιχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. Αὕτη, κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε, λέγουσα· Ὁδοὶ οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας». Διατὶ τέλος πάντων καὶ ὁ δαίμων ἔλεγεν αὐτά, καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἠμώδισε; Καὶ ἐκεῖνος ἔπραττε μὲ κακίαν καὶ αὐτὸς μὲ σύνεσιν· διότι ἤθελε νὰ τὸν κἀν ἀναξιώτιστον διότι ἂν παρεδέχετο

1. Μαρκ. 16, 11.

τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁ Παῦλος πολλοὺς ἀπὸ τούτους τοὺς βὰ ἐξηπάτα, ἐπειδὴ ἔγινε ὅπ' ἐκείνου δεκτός δι' αὐτὸ ἀνέχεται νὰ εἴπῃ τὰ φερόμενα εἰς αὐτούς, διὰ νὰ στερεώσῃ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς χρησιμοποιεῖ συγκατάθεσιν ἔναντι τοῦ ὁλέθρου.

Κατὰ πρῶτον, λοιπόν, ὁ Παῦλος δὲν τὸν παρεδέχετο, ἀλλὰ τὸν περιεφρόνησε, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ῥίψῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὰ δαιμονικά σημεῖα, ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενε πράττειν αὐτὸ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ εἰκνε τοῦ ἔργον λέγων «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας», τότε τὸ διέταξε νὰ ἐξέλθῃ.

«Διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε· Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξελεῖν ἀπ' αὐτῆς. Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβέμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, εἴλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαῖοις οὖσα. Πανταχοῦ αἴτια τῶν κακῶν (εἶναι) τὰ χρήματα. Ὡς τῆς σκληρότητος τῆς ἐλληνικῆς! Ἦθελον νὰ κατέχευται ὑπὸ δαίμονος ἢ κορασίδος, διὰ νὰ κερδίζουν χρήματα. «Ἐπιλαθόμενοι, λέγει, τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, ἔλεγον Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν». Τί πράξαντες; Διὰ τοῦ, λοιπόν, δὲν τοὺς εἰσάγαγε πρὶν ἀπὸ αὐτῶν; Ἰουδαῖοι, λέγει, ὑπάρχοντες» τὸσον εἶχε συκοφαντηθῇ τὸ βίωμα. Καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαῖοις οὖσα». Ἐφερον τὸ πρᾶγμα εἰς ἐσχάτην προδοσίαν.

«Καὶ οὐνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν». Ὡς τῆς ἀφο-

σύνης! δὲν τοὺς ἐξήτασαν, δὲν τοὺς ἔδωκαν τὸν λόγον καὶ ὁμῶς, ἀφοῦ ἔγινε τοιοῦτου εἶδους θαῦμα, ἔπρεπε νὰ τοὺς προσκυνήσουν, ἔπρεπε νὰ τοὺς ἔχουν ὡς σωτήρας καὶ εὐεργέτας· διότι ἐὰν ἠθέλετε χρήματα, διὰ τί, ἐνῶ εὐρήκατε τοιοῦτον πλοῦτον, δὲν ἐτρέξατε; Τοῦτο τοὺς κάνει λαμπροτέρους, τὸ νὰ ἡμποροῦν δηλαδὴ νὰ ἀποδιώκουν δαίμονας, παρὰ νὰ πείθωνται εἰς αὐτούς. Ἰδοὺ καὶ θαύματα, καὶ ἡ φιλοχρηματία ἦτο περισσώτερον ἰσχυρά.

«Καὶ οἱ στρατηγοί, περιρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐκέλευον ραβδίζειν» πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγέλλοντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. Ὁ μὲν, λοιπόν, Παῦλος τὸ πᾶν ἔκανε, καὶ τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὁ Σίλας δὲ μετέειε εἰς τοὺς κινδύνους. Τί σημαίνει «Διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος»; Ἐπειδὴ τὴν δολιότητα τοῦ δαίμονος, λέγει, καθὼς ὁ ἴδιος εἰς ἄλλον σημεῖον λέγει· «Ὁ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»².

Διὰ τοῦ δὲν εἶπον ὅτι «τὸν δαίμονα ἐξεδύωσαν, ὅτι ἐφάνησαν ἀσεβεῖς εἰς τὸν Θεόν», ἀλλὰ στρέφονται εἰς τὴν ἐσχάτην προδοσίαν; Ἦντα ἦτο τοῦτο δι' αὐτούς. Τοιοῦτοτρόπως ἔλεγον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ· «Ὁκ ἔχομεν ἐσσιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα. Πᾶς ὁ ἑαυτὸν ποιῶν θεσιλέα ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»³.

«Καὶ ἔβαλον αὐτούς, λέγει, εἰς φυλακὴν». Πολλὴ ἡ ὀργή. «Ὅς παραγγέλλαν τοιαύτην εὐληφᾶς, ἔβαλεν αὐτούς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἡσφαλιστοὺς εἰς τὸ ξόλον». Ἰδέ, καὶ ἐκεῖνος πάλιν τοὺς ἐγκλείει εἰς τὴν ἐνδοτέραν φυλακὴν, καὶ τοῦτο

2. Β' Κορινθ. 2, 11.

3. Ἰωάν. 19, 12.

κατ' οἰκονομίαν. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μέγα θαῦμα, κρίνεται κατέλληλος ὁ τόπος διὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ ὁποῖος ἦτο ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πειρασμῶν καὶ κινδύνων.

Πρόσεξε πῶς δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀναφέρῃ τὰ ἐπαγγέλματα ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γράφει τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἦτο ἀργία, περισσότερον βδοῖον προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα⁴ καὶ δὲν ἦτο μεγάλη αὐτὴ ἡ πόλις τῶν Φιλιππησίων. Αὐτά, λοιπόν, ἀπὸ διδοχθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅς μὴ ἐντρέπωμεθα δι' αὐθέντα. Πλησίον θυροσδέφου μένει ὁ Πέτρος, πλησίον πορφυροπόλεως ὁ Παῦλος. Ποῦ εἶναι ὁ ἐγωισμὸς; Ἐπομένως ὅς ἱκετεύομεν τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν⁵ ὁ Θεὸς δὲ ἀνοίγει τὰς καρδίας αἱ ὁποῖαι ἐπιθυμοῦν διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις καὶ ἡκρωτηριασμένους.

Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεγόμενα. «Ἦν δὲ, λέγει, πορφυρέπαις, ἧς ὁ Κύριος ἠνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχων τοῖς λαλομένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου». Τὸ νὰ ἀνοίξῃ, λοιπόν, ἦτο τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ προσέχῃ, ἰδικόν τῆς ἐπομένως ἦτο καὶ θεῖον καὶ ἀνθρώπινον. «Ὡς δὲ ἐθαπτίσθη, λέγει, παρεκάλεσα, λέγουσα· Εἰ κεκρίκατέ με», Ἰδὲ, καὶ θαπτίζεται, καὶ δέχεται τοὺς Ἀποστόλους μετὰ τόσῃς παρακλήσεως, μετὰ περισσότερας ἀπὸ τὸν Ἀθραάμ. Καὶ δὲν εἶπεν οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐσώθη⁶ δὲν εἶπεν «ἐάν σπουδαίαν γυναῖκα, ἐάν εὖσεθῇ μὲ ἔχετε κρίνει», ἀλλὰ τί; «Πιστὴν τῷ Κυρίῳ» ἐάν πιστὴν εἰς τὸν Κύριον, πολὺ περισσότερον εἰς σὸς, ἐάν δὲν ἔχετε ἀντιθετὸν γνώμην. Καὶ δὲν εἶπε· «Πλησίον μου», ἀλλὰ «εἰς τὴν οἰκίαν μου μένοντας», ὥστε νὰ δείξῃ, ὅτι τοῦτο ἔπραττε μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Πραγματικῶς πιστὴ ἡ γυναῖκα. Εἰπέ μου, λοιπόν, ποῖος εἶναι αὐτός ὁ δαίμων; Θεός, λέγει, μὲ μαντικὰς

ἱκανότητος τοιοῦτοτρόπως λέγεται ἀπὸ τὸν τόπον. Βλέπεις ὅτι καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶναι δαίμων; Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς θάλῃ εἰς πειρασμούς, ὥστε περισσότερον νὰ τοὺς ἐρεθίσῃ, τὴν παρεκίνησε νὰ λέγῃ.

Θ'. «Ὡς οἰχαμερὲ καὶ ἐκθάρατε! Ἐάν, λοιπόν, γνωρίζῃς ὅτι κηρύσσουν ὁδὸν σωτηρίας, διατί δὲν παρεμβρίξεις ἐκουσίως; Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤθελεν ὁ Σέμων, λέγων· «Δότε μοι, Ἰνα, ὦ ἐάν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ Πνεῦμα ἁγίον»⁴, αὐτὸ καὶ οὗτος ἔπραττεν· ἐπειδὴ τοὺς εἶδε νὰ φέρουν καρπούς, καὶ ἐδῶ προσοιεῖται τοιοῦτοτρόπως ἐνύμνῃν ὅτι δὲ ἀρεθῇ εἰς τὸ σῶμα, ἐάν τὰ ἴδια ἐκήρυττε. Ἐάν δὲ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐχ ὁραῖος ὁ αἶνος ἐν τῷ στόματι ἁμαρτωλοῦ⁵, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν δαίμονα⁶ ἐάν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δὲν δέχεται ὁ Χριστὸς τὴν μαρτυρίαν, οὔτε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, πολὺ περισσότερον δὲν δέχονται ἀπὸ τὸν δαίμονα διότι τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐφύροντο μὲ ἀλαζονείαν κραυγάζοντες, ἐνέμισαν ὅτι δὲ καταπλήξουν μὲ τὴν κραυγὴν, λέγοντες· «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράττουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν». Τί λέγεις; πείσεις εἰς τὸν δαίμονα; διατί οὐ καὶ ἐδῶ; Ἐκεῖνος λέγει ὅτι «οὐλοὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὀψίστου», σὺ λέγεις ὅτι «ἐκταράττουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν»· ἐκεῖνος λέγει ὅτι «ἐκαταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας», σὺ λέγεις· «Παραδιδόασιν ἡμῖν βῆθ, ἃ οὐκ ἔξεστι παραδέχεσθαι». Παρατήρησε ὅτι οὐτε εἰς τὸν δαίμονα αὐτοὶ προσηλθόνται, ἀλλὰ ὅτι εἰς τὸν ἀποθλέπον, τὴν φιλαργυρίαν.

4. Πράξ. 8, 18.

4α. Σοφ. Σιρ. 15, 9.

«ΕΔικυσάν τε αὐτούς, λέγει, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ συναπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν». Ἰ-δὲ δὲ αὐτοὶ οὐτὲ ἀποκρίνονται οὐτὲ ἀπολογοῦνται, διὰ τὴν ἀξιοῦσθαι μεγαλυτέρου θαύματος· «ἦσαν γάρ, λέγει, ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἰμι. Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ εὐνομία μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». Ὡστε εἴ-πρεπε νὰ γίνονιν θαυμάστοι αὐτοὶ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιεικείας. Ὅσον γίνεται ἡ φυλακὴ αὐστηροτέρα, τό-σον τὸ θαῦμα λαμπρότερον. Ἰσως, ἐπράττον αὐτὸ, ἐ-πειδὴ ἤθελον νὰ σταματήσουν τὴν συμπλοκὴν. Ἐπειδὴ εἶδον νὰ ἔχη παρουσιασθῇ ὁ ὄχλος, μὲ τὰ κτυπήματα ἤθελον νὰ σταματήσουν ἐπ' ὀλίγον τὸν θυμὸν των, μὲ τὸ νὰ τοὺς ρίψουν δὲ εἰς τὸ δεσμοτήριον καὶ μὲ τὸ νὰ παραγγεῖλαιον νὰ τοὺς φυλάττουν μὲ ἀσφάλειαν, ἤθε-λον νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ὑπόθεσιν.

«Καὶ ἡσφαλίσατο, λέγει, εἰς τὸ ξύλον», ὅπως θὰ ε-λεγε κάποιος. «Εἰς τὸν νέβρον»⁵. Πόσων δακρύων εἶ-ναι ἀξία τὰ παρόντα; Ἐκεῖνοι μὲν ὑπέστησαν, ὅσα ὑ-πέστησαν, ἡμεῖς δὲ ζῶμεν τρυφηλὸν βίον, ἡμεῖς εἰς τὰ θέατρα. Διὰ τοῦτο καὶ χανόμεθα καὶ καταβυθίζόμε-θα, ζητοῦντες πανταχοῦ ἀνάπαυσιν καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ λυπηθοῦμε διὰ τὸν Χριστὸν μέχρι χλευασμοῦ, οὔτε μέχρι ἐνὸς λόγου. Ἀς ἐνθυμούμεθα συνεχῶς αὐτούς, παρακαλῶ, ὅσα ἐκποθόν, ὅσα ὑπέμειναν, πῶς δὲν ἐτα-ράσσοντο, πῶς δὲν ἐσκαρδαλίζοντο. Τὸ ἔργον τοῦ Θε-οῦ ἐπράττον καὶ φῶτα ὕφισταντο. Δὲν ἔλεγον· «Διατί αὐτὸ κηρύσσομεν, καὶ δὲν μᾶς προστατεύει ὁ Θεός»; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τοὺς ὠφέλει, καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν μὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καθίστα αὐτοὺς σιθαρωτέρους, συ-

5. Β' Κορινθ. 12, 10, β.

6. νέβρος: ξύλον θασσανισμοῦ.

νατωτέρους, ἀπτοήτους. «Ἡ θλίψις, λέγει, ὑπομονὴν κα-τεργάζεται»⁷.

Ἀς μὴ ἐπιδιώκωμεν, λοιπόν, τρυφηλὸν καὶ ἐκλυ-τον βίον· διότι ὅπως εἶδω, διπλοῦν εἶναι τὸ καλόν, ὅτι θηλαθῇ καὶ ἰσχυροὶ γίνονται καὶ μεγάλοι εἶναι αἱ ἀ-μοιβαί, τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖ διπλοῦν τὸ κακόν, ὅτι θη-λαθῇ καὶ μαλθακώτεροι καθίστανται καὶ ὅτι (δὲν χρη-σιμοποιοῦνται) εἰς τίποτε ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κα-κόν. Διότι τίποτε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀχρεϊότερον ἀνθρώ-που, ὁ ὅποιος περνεῖ βίον τὸν χρόνον μὲ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφηλότητα· διότι (εἶναι) ἄνθρωπος, λέγει, ἀδοκίμα-στος καὶ κίβηλος, κίβηλος ὅχι εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐ-τούς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ἀχρηστον πρᾶγμα ἡ ἀνάπαυσις, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν τρυφηλότητα τίποτε τόσο ἀκατάλληλον, ὅσον τὸ νὰ ζῇ τις τρυφηλὸν βίον διότι εἶναι θαρατόν. Οὔτε ἀπὸ τὰ φαγητὰ τοσαύτῃ εὐχαρίστησις, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνά-παυσιν, ἀλλὰ ὅλα ἐκαλεῖσθαι καὶ ἐξαφανίζονται. Ἀς μὴ ἐπιδιώκωμεν, λοιπόν, αὐτήν· διότι ἂν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν πόλος διάγει περισσώτερον εὐχαρίστως, ὁ καταπονούμενος καὶ ὁ ταλαιπωρούμενος ἢ ὁ ζῶν εὐ-χαρίστως, αὐτὸν θὰ εὐρωμεν περισσώτερον διότι κα-τὰ πρῶτον μὲν τὸ σῶμα τὸ ἴδιον τοῦ τοιοῦτου εἶναι ἀ-κόλαστον καὶ πλασθρόν, ἔπειτα καὶ αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος δὲν εἶναι καθαροὶ οὔτε ὀνείες, ἀλλὰ πλασθα-ροὶ καὶ μολθνοί· ὅταν δὲ δὲν ὑπάρχουν αὐταί, οὔτε τὸ ἀγαθὸν τῆς ὀνείας θεωρεῖται εὐχαρίστησις.

Πόιος ἵππος εἶναι χρήσιμος, ὁ τρυφηλὸς ἢ ὁ γυμνα-ζόμενος; ποῖον πλοῖον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πλέει ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μένει ἄργόν; ποῖον ὄδιον, τὸ ρέον ἢ τὸ στά-

7. Ρωμ. 5, 3.

σιμον; ποίος σιδηρός; ὁ ἐργαζόμενος ἢ ὁ μὴ; δὲν εἶναι λαμπερός ὁ μὲν καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀργυρὸν, ἐνῶ ὁ ἄλλος σκωριάζει· ἐπειδὴ εἶναι ἀχρηστος πανταχοῦ, καὶ ἐπειδὴ χάνει μέρος τῆς ἰδίας του τῆς ὕλης; Κάτι παρόμοιον συμβαίνει εἰς τὴν ἀργὴν ψυχὴν· κάποια σκωρία χύνεται ἐπ' αὐτῆς καὶ κατατρώγει καὶ τὴν λαμπρότητα καὶ δίδει τὰ ἄλλα. Μὲ ποῖον τρόπον, λοιπόν, θὰ ἡμπορούσε κάποιος νὰ ἀποσπογγίσῃ αὐτὴν τὴν σκωρίαν; Μὲ τὴν ἀκόνην τῶν θλίψεων· αὗται καθιστοῦν τὴν ψυχὴν χρησίμην, δι' ἧλα κατὰλληλον. Διότι, εἰπέ μου, πῶς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποκόψῃ τὰ πάθη, ὅταν ἡ δύναμις ἐξασθενήσῃ καὶ λυγίῃ ὅπως ὁ μόλυθος; πῶς θὰ τρωιμοτίσῃ τὸν διάβολον; Εἰς ποῖον δὲν εἶναι ἀηδιαστικός ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ πολυσσάρκιαν, συρόμενος ὅπως ἡ φώκια;

γ'. Δὲν λέγω αὐτὸ δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ δι' αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἔκαναν τοιαῦτα τὰ σώματα ἕνεκα τοῦ τρυφηλοῦ θίου, ἐνῶ ἦσαν ἐκ φύσεως λεπτοί. Ἀνέτειλε ὁ ἥλιος, ἐσκόρπισε πανταχοῦ τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας, ἐσήκωσε τὸν κόμβον ἕνα διὰ τὴν ἐργασίαν· ὁ γεωργός, ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἀξίνην, ἀξέρχεται, ὁ χαλκοργὸς τὸ μεταλλινὸν ἐργαλεῖον, καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν τεχνιτῶν τὸ κατὰλληλον, καὶ θὰ εὕρῃ νὰ χρησιμοποιοῖ ὁ καθεὶς τὰ ἰδικὰ του ἐργαλεῖα ἢ γυνὴ τὴν ρόκην ἢ τὰ ὑφάσματα· αὐτὸς δέ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χοῖρος, ἀμέσως ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀξέρχεται διὰ τροφὴν τῆς καλίας, ἐπιζητῶν πῶς θὰ ἐτοιμώσῃ πολυτελεῖα τράπεζαν, ἂν καὶ εἶναι ἴδιον μόνον τῶν ἀλλῶν ζώων νὰ τρέφονται ἀπὸ τὸ πρῶτ', ἐπειδὴ διὰ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι χρήσιμα, ἀλλὰ

7α. Μῆλλον ἐννοοῦνται ὄργανα ἐκ σιδήρου, ὡς μάχαιρα, βρέπανον, δόλο κ.λπ., τὸ ὅποιο ἐκ τῆς χρῆσεως ἀπακτῶν σπληνόνητα, ἀλλὰ ὡς ὀξευδαίνονται.

διὰ τὴν σφαγὴν. Ἐξ αὐτῶν τὰ πρὸς μεταφορὰν καὶ ἐργασίαν ἀναλαμβάνοντα ἐξέρχονται καὶ αὐτὰ διὰ τὸ ἐργον ἀπὸ τὴν νύκτα αὐτὸς δέ, ἀφοῦ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν κλίνην, ἐνῶ ἐγέμισε τὴν ἀγορὰν ὁ ἥλιος, καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐχώρτασαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν, ἐγείρεται καὶ τευτάνεται πραγματικῶς ὅπως ὁ χοῖρος, ὁ ὁποῖος παχύνεται, ἀφοῦ κατηνάλωσε τὸ ἄριστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σκετάδι· ἔπειτα κάθεται· πολλὴν ὥραν ἐπὶ τῆς κλίνης, πολυλάκις μὴ θυνάμενος νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐσπερινὴν μέθην, ἀφοῦ κατεδαπάνησε τὸν περισσότερον χρόνον εἰς αὐτά· ἔπειτα καλλωπίζεται, καὶ ἐξέρχεται ὡς θέατρον ἀσχημίας, χωρὶς νὰ ἔχῃ τίποτε ἀνθρώπινον, ἀλλὰ πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ θηρίου ἀνθρωπομορφου, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ ἐντελῶς ὄγροι, τὸ στόμα ἀναδίδον κακοσμίαν οἴνου, ἡ δύστυχος ψυχὴ ὡς νὰ ἔχῃ ριφθῇ εἰς τὴν κλίνην ἀπὸ τῆς ἀνευ μέτρου χυνομένης ἐσλοκρασίας*, περιφέρουσα τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὅπως ὁ ἄλεφος· ἔπειτα ἀφοῦ εἴθῃ κάθεται εἰς τόπους, καὶ λέγει καὶ πράττει τοιαῦτα, ὅτι εἶναι καλότερον νὰ κοιμῆται αὐτὸς ἀκόμη παρὰ νὰ εἶναι εἰς ἐργήγορον.

Ἄν ἀναγγελθεῖν δυσκολία, γίνεται περισσώτερον μολθακὲς ἀπὸ κάθε μικρὰν κόρη· ἂν αἰσία, περισσώτερον πλοσθαρός καὶ ἀπὸ κάθε παιδίον γεμίζει τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ γάσημα. Παροδίδεται εἰς ὅλους οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ εὐλόγητον, ἂν καὶ ἔχῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ εἰς τὰ πάθη, καὶ ὁ θυμὸς εὐκόλως τὸν τοιοῦτον διεγείρει καὶ ἡ ροπή πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ἡ κακολογία καὶ τὰ πάντα. Ὅλοι τὸν κολακεῖον, ὅλοι τὸν περιποιοῦνται καθιστάντες τὴν ψυχὴν περισσώτερον μολθακὴν ἀπὸ ὅ,τι εἶναι· καὶ καθημερινῶς ἐξέρχεται,

8. Ἐσλοκρασία: Ζωὴν παλαιὴν καὶ ἐπικυρόμενον εἰς τοῦδε μεθυμένουτος χόρον παθεῖν καὶ μεταφορικῶς ἡ κραθῆναι.

ἀποκτῶν ἀρκετὸν μέρος ἀπὸ τῶ νόσημα. Ἄν ἐμπλακῇ εἰς δυσκόλους περιστάσεις, γίνεται σπάκτη καὶ σκόνῃ, οὐδόλως τὸν ὠφελοῦν τὰ μεταξενὰ ἐνδύματα.

Αὐτὰ δὲν ὡς ἐλέχθησαν ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ διδάσκωμεν νὰ μὴ ζῇ οὐδεὶς νωθρῶς καὶ ἀνευ σκοποῦ· διότι ἡ ἀργία καὶ ἡ τρυφή λήθης ὁδηγοῦ εἰς ἐργασίαν ἀκατάλληλον, μόνον εἰς δόξαν, εἰς ἡδονήν. Πῶς ὅλοι δὲν θὰ κατηγορήσουν τὸν τοιοῦτον καὶ οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς; ποῖος δὲ θὰ εἴπῃ ἀδίκως· «Βάρος αὐτὸς τῆς γῆς, ματαίως ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ τοιοῦτος μῦλλον δὲ οὐχὶ ματαίως, ἀλλὰ διὰ τὸ κακὸν τοῦ αὐτοῦ του, διὰ ἱδικήν του καταστροφὴν καὶ διὰ θλάσθην τῶν ἄλλων»;

Τί, λοιπόν, γλυκύτερον εἰς αὐτόν, ἅς ἴδωμεν διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ζητεῖται, ἀργία καὶ ἀδράνεια. Καὶ τί θὰ ὑπῆργε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ τὸν ἀνέργον, ὁ ὅποιος δὲν δύναται νὰ πράττῃ οὐδέν; τί ἀθλιώτερον, τί δυστυχέστερον; Δὲν εἶναι αὐτὸ χειρότερον ἀπὸ ἀπειράν δεσμά, τὰ νὰ χασιμάται θηλαδὴ καὶ νὰ ἔχῃ ἀνοικτὸν τὸ στόμα, κατῆμενος συνεχῶς εἰς τὴν ἀγοράν καὶ βλέπων τοὺς διερχομένους;

Διότι ἡ ψυχὴ, ἢ φύσεως ἐπειδὴ ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν νὰ κινῆται συνεχῶς, δὲν ἔμπορεῖ νὰ μὴ ἐνεργῇ. Ἀρραστήριον ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ζῶον, καὶ εἶναι ἡ ἐργασία σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν του. Ἐξω δὲ ὅπῃ τὴν φύσιν του ἡ ἀργία. Ἄς μὴ ἐξετάζωμε τὰ πράγματα ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι νοσοῦν, ἀλλὰ ἅς δοκιμάσωμεν τὸ πρᾶγμα.

Οὐδὲν περισσότερον ὀθλίον ὅπῃ τὴν σπράξιν, οὐδὲν ἀπὸ τὴν ἀργίαν. Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησε μὲ τὴν ἀνάγκην δι' ἐργασίαν· διότι τὰ πάντα θλάπτει ἡ ἀργία, καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τοῦ σώματος κατὰ κάποιον τρόπον θλάπτει. Καθ' ὅσον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς, ἐάν δὲν ἔκανε τὴν ἱδικήν του ἐργασίαν καὶ τὸ στόμα, καὶ ἡ

κοιλία, καὶ ὅτιδήποτε θὰ ἀνέφερε κάποιος ἀπὸ τὰ μέλη, πίπτει εἰς τὴν χειρίστην ἀσθένειαν. Τίποτε δὲ τόσον, ὅσον ἡ ψυχὴ. Ὅπως ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀργία (εἶναι) κακόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἐργασία ἡ ἀπρεπὴς. Διότι ὅπως, ἐάν τις δὲν τρώγῃ, ἐλαττεται εἰς τοὺς ὀδόντας, καὶ ἂν τρώγῃ ὅσα δὲν πρέπει, τοὺς κάνει νὰ μουδιάζουν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ καὶ ἂν δὲν ἐργάζεται καὶ ἂν ἐργάζεται τὰ μὴ ἀρμόζοντα, χάνει τὴν δυνάμειν τῆς.

Λοιπὸν ἅς προσπαθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ καὶ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἐργασίαν ἢ ὅποιαν εἶναι φοθερωτέρα τῆς ἀργίας. Ποία εἶναι δὲ αὕτη; Ἀὖ πλεονεξία, ὁ θυμὸς, αἱ κακολογίαι καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ τὰ πάθη. Εἰς αὐτὰ ἅς ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀργίαν, διὰ τὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια μᾶς ἔχει ὀπασχεθῇ ὁ Θεὸς διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἀνῆκει) δόξα, δύναμις, τιμὴ, γὰρ καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α΄ (36)

(Πράξ. ΙϚ', 25 - 40)

«Καὶ δὲ τὸ μεσοῦν Πάυλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ἔκρινον τὸν Θεόν» καὶ ἐπηρωτῶντο αὐτῶν οἱ δῆμοι. Ἄρουν δὲ σεις μὲν ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ μέλη τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀνθρώπων· ἀνεχώρησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πάντοι, καὶ πάντων τὰ θεμέλια ἀνέστη».

α'. Τί θὰ ἦτο ἀντάξιον διὰ τὰς ψυχὰς αὐτὰς; Ἐμαστιγώθησαν, πληγωθέντες πολὺ, ὀφρίσθησαν, ἐκιν-

δύνευσαν μέχρι θανάτου, ἐρρίφθησαν εἰς τὸ ξύλον τοῦ θασσανισμοῦ, εἰς τὴν ἐλωτέραν φυλακὴν, καὶ δὲν ἠδύναντο οὔτε τοιουτοτρόπως νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλὰ ἐψάλλον τὴν νύκτα. Ἐλέπετε πόσον ἀγασθὸν εἶναι ἡ θλίψις; Ἡμεῖς δὲ, (δὲν ψάλλομεν) οὔτε ἐνθ' εὐρισκόμεθα εἰς μαλακὰ στρώματα χωρὶς νὰ φοβούμεθα αὐθέναν δαλὴν τὴν νύκτα κοιμώμεθα. Ἰσως διὰ τοῦτο ἐψάλλον δαλὴν τὴν νύκτα, ἐπειδὴ εὐρίσκοντο εἰς αὐτὰς τὰς δυσκολίας. Δὲν τοὺς ἐκυρίευσεν ἡ δύναμις τοῦ ὕπνου, οὔτε ὁ πόνος τοὺς ἐλύγισεν, οὔτε ὁ φόθος τοὺς ἔρριπεν εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια πολὺ περισσύτερον τοὺς ἀφύπνιζον καὶ τοὺς ἐγέμμιζον μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν.

«Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον ὕμνου τὸν Θεόν, λέγει, ἐπηκραῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δεσμοὶ» διότι ἐφαινετο ὅτι εἶναι παράξενον καὶ ἀπροσδόκητον.

«Ἀφ' οὗ δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου· ἀνεώχθησαν τε παραχρήμα πᾶσαι αἱ θύραι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέστη». Ἐγίνετο σεισμός, ὥστε νὰ ἀφυπνισθῇ ἐκεῖνος καὶ αἱ θύραι ἦνοιξαν, ὥστε νὰ θαυμάσῃ τὸ γεγονός. Αὐτὰ οἱ φυλακισμένοι δὲν τὰ ἐθέλεον· διότι θεοβλαβῶς βλοῖο ἦτο θυσαντὸν νὰ φύγουν.

«Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεφγμένους τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἐμελλεν αὐτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. Ἐφώνησε δὲ φωνὴ μεγάλη ὁ Παῦλος, λέγων Μηδὲν πράξεις σεαυτῷ κακόν· ἀπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε». Ἐθαύμασε περισσύτερον τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Παύλου· ἠπόρησε μὲ τὴν γενναιότητα, διότι δὲν ἐφυγεν, ἀν καὶ ἠδύνατο νὰ φύγῃ, καὶ διότι τὸν ἠμπόδισεν ἀπὸ τὴν αἰματοχυσίαν. «Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσαπήδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων προσέειπε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλῳ, καὶ προσαγῶν αὐτοὺς ἔξω, εἶπε· Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; Εἶδες πῶς τὸν ἐκυρίευσεν τὸ θαῦ-

μα; «Οἱ δὲ εἶπον· Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ, οὐ καὶ ὁ οἶκός σου. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ». Ἐνεκα τοῦ ὅτι ἐκήρυξαν εἰς αὐτὸν ἀμέσως ἐφανέρωσαν τὴν πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπίαν.

«Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτός, ἔλυσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν. Καὶ ἐθαπίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρήμα. Ἀναγῶν τε αὐτοὺς, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἡγαλλίατο πανοικί πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ». Τοὺς ἔπλυνε, ὥς νὰ ἐξεπλήρωνε τὴν εὐεργεσίαν καὶ ὥς νὰ τοὺς ἐτίμα δι' ὧσαν ἔπραττε.

«Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ραβδούχους, λέγοντες· Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους». Ἐγνώρισαν ἰσως οἱ στρατηγοὶ τὸ συμβῆναι, καὶ δὲν ἐτόλμαν νὰ τοὺς ἀπολύσουν οἱ ἴδιοι. Ἀπ' οὗ γαίλα δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, φήσας ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε. Νῦν σὺν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· Δείραντες ἡμᾶς θημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λόθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; Οὐ γὰρ ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. Ἀνήγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ραβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσι. Καὶ ἐξελθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. Ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον. Ἄν καὶ εἰδοποίησαν ἐπισήμως οἱ στρατηγοί, ὁ Παῦλος δὲν ἐξέρχεται ταχέως διὰ τὴν Λυδίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, ἡ καὶ διὰ τὸν φόβον, διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι ἔχουν ἐλευθερωθῇ ἐπειδὴ προσέβαλον ἀξίως καὶ

διά νά καταστήσουν καί τοὺς ἄλλους θαρραλέους.

Τριπλοῦν ἦτο τὸ ὀδῆγμα, ἀγαπητοί, ὅτι καὶ Ρωμαίους, καὶ χωρὶς νά καταδικασθοῦν καὶ δημοσίως τοὺς ἔβαλον εἰς τὴν φυλακὴν. Βλέπετε ὅτι συνέθετον καὶ πολλὰ ἀνθρώπινα ἐπιχειρήματα.

Ἄς συγκρίνωμεν πρὸς ἐκείνην τὴν νύκτα αὐτὰς τὰς νύκτας, ὅπου διασκεδάσεις καὶ μέθαι, καὶ ἀκολασίαι, ὅπου ὁ ὕπνος δὲν ἔχει οὐδεμίαν διαφορὰν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅπου αἱ ἀγρυπνίαι εἶναι φοβερώτεραι τοῦ ὕπνου· διότι αὐτοὶ μὲν ἡσυχάζουν, χωρὶς νά γίνωνται αἰσθητοί, ἐκείνοι δὲ εὐρίσκονται εἰς ἐγρήγορσιν φάουλως καὶ ἀθλίως, κατασκευάζοντες πανουργίας, μεριμνῶντες διὰ χρήματα, ἐνδιαφερόμενοι πῶς θά ἀποκρούσουν ἐκείνους τοὺς ὀκλοὺς ὀδικοῦν, σκεπτόμενοι τὰ μίσος, ἀναλογιζόμενοι καθημερινῶς λόγια ὕβριστικά*.

Παρατήρησε πῶς ὁ Πέτρος ἐκοιμήτο. Κατ' οἰκονομίαν ἔχει γίνεαι ἐκεῖνο· διότι ὁ ἄγγελος παρευρίσκατο καὶ δὲν ἔπρεπε νά ἴῃ οὐδεὶς τὸ συμβάν· καὶ αὐτὸ ὁρῶς πάλιν, διὰ νά ἐμποδισθῇ ὁ δεσμοφύλαξ νά αὐτοκτονήσῃ. Καὶ διὰ τὴν δὲν ἔγινε κάποιον ἄλλο θαῦμα; Διότι τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἦτο ἱκανὸν νά ἐλκύσῃ καὶ νά πείσῃ αὐτόν, καθ' ὅσον θεθαίως καὶ ὁ ἴδιος ἐκινδύνευε, ἂν δὲν εἶχε γίνεαι. Διότι δὲν μᾶς κυριεύουν τόσον τὰ θαύματα, ὅσον τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ νά μὴ φανῇ ὅτι ἔγινεν ὁ σεισμός τυχαίως ἐπηκολούθησε καὶ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἁμαρτυρεῖ δι' ἐκεῖνο. Καὶ παρουσιάζεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός· διότι δὲν ἔπραττον τίποτε δι' ἐπίδειξιν, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν.

Δὲν ἦτο πανοῦργος ὁ δεσμοφύλαξ· τοὺς ἔβαλε εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, ἐπειδὴ ἔλαθε τοιαύτην διατα-

* Τοιοῦτοτρόπως ὀπαδοῦνται τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς, πρῶτοντα τὸ ἀνυπόφορα.

γὴν, ὅχι μόνος του. Καὶ διὰ τὴν ὁ Παῦλος δὲν ἐφώναξε πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ; Ὁ ἄνθρωπος ἦτο πλήρης συγχύσεως καὶ ταραχῆς, καὶ δὲν θά ἦτο δυνατόν νά τὸ ἀποδεχθῇ. Διὰ τοῦτο ὅταν εἶδε ὅτι ἐπρόκειτο νά αὐτοκτονήσῃ, προλαμβάνει καὶ φωνάζει, λέγων «Πάντες ἐσμέν ἐνθάδε». Δι' αὐτὸ καὶ «ἀτήσας φῶτας εἰσεπήδησε, καὶ προσέπεσε τῷ Παύλῳ, λέγει, καὶ τῷ Σίλαρ». Πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ φυλακισμένου ὁ φύλαξ, καὶ τοὺς ὀδηγεῖ ἔξω, καὶ λέγει· «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ»; Διότι τί εἶπον; Ἰδὲ ὅτι συμφωνεῖ αὐτὸς με τοῦτο ὅχι ἐπειδὴ διώσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν δύναμιν.

Ὁ· Εἴδες τί ἔγινε ἐκεῖ καὶ τί ἐδῶ; Ἐκεῖ ἡλευθερώθη ἀπὸ τοῦ πονηρὸν πνεύμα ἡ μικρὰ κόρη καὶ τοὺς ἐκλείσαν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐπειδὴ τὴν ἀπῆλλαξαν ἀπὸ τὸν δαίμονα, ἐδῶ ἔδειξαν μόνον ὅτι ἔχουν ἀνοιχθῇ αἱ θύραι καὶ ἡνοίξε τὰς θύρας τῆς καρδίας του, ἔλυσε διπλὰ δεσμά, ἡγάγετο ἐκεῖνο τὸ φῶς· διότι ἔλαμπε τὸ φῶς εἰς τὴν καρδίαν του. Καὶ ἐπήδησεν ἐντὸς τῆς φυλακῆς καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας, καὶ δὲν ἔρωτᾷ· «Πῶς ἔχει γίνεαι αὐτό; τί ἔχει συμβῆ;» ἀλλὰ ἀμέσως λέγει· «Τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ»; Τί λέγει, λοιπόν, ὁ Παῦλος; «Πιστεύσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ, λέγει, οὐ καὶ ὁ οἶκός σου». Ἰδιαίτερος τοῦτο ἐλκύει τοὺς ἀνθρώπους τὸ νά σωθῇ καὶ ὁ οἶκος του. «Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ». Τοὺς ἔλυσε καὶ ἐλούσθη· ἐκείνους μὲν τοὺς ἔλυσε ἀπὸ τὰ τραύματα, αὐτὸς δὲ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Ἐθρεψε καὶ ἐτρέφῃ, ὅκα ἡγαλλιάτο, λέγει· ἂν κί δὲν ἦτο τίποτε, ἀλλὰ μόνον λόγοι καὶ ἐλπιδες αἰσίσαι. Αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχε πιστεύσει αὐτός, ὅτι δηλαδὴ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ ἐλα.

Τὶ χειρότερον ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα; τί περισσότερον τραχὺ, τί περισσότερον ἀπολίτιστον; Ἄλλ' ὅμως τοὺς ὑπέδεχθη μετὰ μεγάλῃς τιμῆς. Ὅχι ἐπειδὴ ἐσώθη,

εὐφράνθη, ἀλλὰ «πεπιστευκώς τῷ Θεῷ». «Πιστεύσαν, λέγει, ἐπὶ τὸν ἡμέριον». Δι' αὐτὸ εἶπε· «Πιστευκώς τῷ Θεῷ», διὰ τὸ μὴ φανῆναι ὅτι ἡλευθερώθη ὡς νὰ (ἦτο) κατὰφικος καὶ ὡς νὰ εἶχε διαπράξει σφάλμα. Διὰ τοῦτο λέγουσι «λείραντες ἡμᾶς διημοσίᾳ ἀκατακρίτους ἀνθρώπους, ἔβαλον εἰς φυλακὴν» διὰ τὸ μὴ εἶναι μόνον τῆς χάριτος ἐπίτευγμα, ἀλλὰ καὶ ἰδικόν των τὸ πρῶγμα. Ἰδὲ ὅτι ἡ χάρις τακτοποιεῖ κατ' οἰκονομίαν διαφόρως, πῶς ἐξηλθεν ἐκεῖνος¹², πῶς αὐτὸς ἂν καὶ οἱ δύο ἦσαν Ἀπόστολοι.

«Ἐφοβήθησαν», λέγει. Φοβοῦνται, διότι ἦσαν Ῥωμαῖοι, οὐχὶ διότι τοὺς ἐφυλάκισαν ἀδίκως. «Καὶ ἡρώτων αὐτοὺς ἐξελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως». Ἐζήτησαν αὐτὴν τὴν χάριν. Αὐτοὶ δὲ φόβῳ ἐπῆγαν εἰς τὴν Λυδίαν καὶ ἀφ' οὗ τὴν ἐστήριξαν, τοιουτοτρόπως ἀνεχώρησαν· διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήρουν αὐτὴν ἢ ὅποια τοὺς περιεποιήθη ὡς ξένους εἰς ἀγωνίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐφυγον δὲ ὅχι ἐπειδὴ ὀπῆκουσαν εἰς ἐκεῖνους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιόκοντο διὰ τὸ κήρυγμα, ἀφ' οὗ ὠφελήθη ἀρκούντως ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ θαύματος δὲν ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ μένουν εἰς τὸ ἐξῆς· διότι τὸ θαῦμα φαίνεται μεγαλύτερον, ἐπειδὴ ἂν καὶ ἀπεχώρησαν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τὸ ἐπέτελεσαν τὸ ἴδιον περισσότερον βοᾶ· διότι ἡ πίστις τοῦ θεομοφύλακος ἦτο εἰς ἀντικατάστασιν τῆς φωνῆς.

Τί εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτό; Δεσμεύεται¹³ καὶ θεσμιευμένος ἐλευθερώνει, λύει θιπλόην δεσμόν, ἔλυσε ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸν ἔδεσε μὲ τὸ νὰ δεθῇ. Πραγματικῶς εἶναι αὐτὰ ἔργα τῆς θείας χάριτος. «Νῦν οὖν, λέγει, ἐξεληθόντες, παρεύθετε ἐν εἰρήνῃ» δηλαδὴ, «μὲ ἀσφάλει-

¹² Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀν. Πέτρου ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἰδὲ Πρὸς. 12. 8 κ. εἰ.

¹³ Ὁ Πῶλος ἐνοστέτα.

αν καὶ χωρὶς νὰ φοβηθοῦν οὐδέν». Ἄλλως τε δὲ ἐπιθυμοῦν νὰ εὐρεθῇ αὐτὸς ἐκτὸς κινδύνου, διὰ τὸ μὴ κατηγορήται μετὰ ἀπὸ αὐτά.

Καὶ δὲν λέγουσι «Μᾶς ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν ἀφ' οὗ μᾶς ἐκτίπησαν, ἂν καὶ ἐπετελέσαμεν θαύματα», (διότι δὲν ἐβίβον προσοχὴν εἰς αὐτά, ἀλλὰ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν ἠδύνατο νὰ ταράξῃ τὴν σκέψιν των, «ἀκατακρίτους», λέγει, «καὶ Ῥωμαίους ὑπάρχοντας»). Ἄς ἐνθυμούμεθα πάντοτε αὐτὸν τὸν θεσμόν, ὅχι τὸ θαῦμα. Τί θὰ εἰποῦν οἱ Ἕλληνες; πῶς ἐνῶ ἦτο θεσμὸς ἐπέισε τὸν θεομοφύλακα; Καὶ ποῖος, λέγει, ἔπρεπε νὰ πεισθῇ παρὰ ἀνθρώπου ὀδυνώδους καὶ ἀλλοῦ καὶ χωρὶς σκέψιν, ἀλλὰ πλήρης ἀπαίρων κακῶν καὶ ἐκκολοπιστος; Ἀκόμη καὶ αὐτὰ ἐκατομίζουσι. Διότι ποῖος, (ἐπίστευσε) παρὰ θυροδοῆφης, παρφυροπόλης, εὐνοῦχος, θεομοφύλαξ, δοῦλοι ἐπίστευσαν καὶ γυναῖκες; Τί, λοιπόν, θὰ ἠμπορέσουν νὰ εἰποῦν, ὅταν παρουσιάσωμεν καὶ δούλους εἰς ἀξιώματα, τὸν ἐκατόνταρχον, τὸν ἀνθύπατον, τοὺς ἀπὸ τότε μέχρι τῶρα, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἐξουσιάζουσι, τοὺς βασιλεῖς; Ἐγὼ δὲ λέγω ἄλλο μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτό· ὅς ἴδωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀσημάντους. Καὶ ποῦ εἶναι τὸ ἀξίον θαυμασμοῦ; λέγει. Αὐτὸ μὲν, λοιπόν, εἶναι ἀξιοθαύμαστον· διότι ἂν πεισθῇ κάποιος διὰ τὰ συνήθη πράγματα, τίποτε ἀξιοθαύμαστον, ὅταν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ χριστιανικὸν θῆλον ὁμιλῇ τις εἰς ἀνθρώπους ἀσημάντους καὶ πειθῇ, θὰ εἶναι περισσότερον θαυμαστόν, παρὰ ἐὰν ἐπιθεῖ σοφούς· διότι ὅταν δὲν ὑπάρχῃ κίνδυνος, καὶ πειθῇ κάποιος, ὁρθῶς προβάλλουσι τὴν μωρίαν, ὅταν δὲ λέγῃ εἰς τὸν δοῦλον, κατὰ τὴν γνώμην σου ὅτι, «ἂν πεισθῇς εἰς ἐμένα, διατρέχεις κίνδυνον, θὰ ἔχῃς τοὺς πάντας ἐχθρούς, πρέπει σὺ νὰ πεθάνῃς, νὰ ὁποστής ἀπειρα κακῶς», ἔπειτα τοιουτοτρόπως κυριεύει τὴν ψυ-

χὴν του, δὲν εἶναι αὐτὸ ἀποτέλεσμα πλέον μωρίας· διότι ἂν μὲν τὰ δόγματα εἶχον εὐχαρίστησιν, εὐλόγως θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος αὐτό, ἂν δέ, ἔκείνο τὸ ὁποῖον δὲν θὰ προστίμων οἱ φιλόσοφοι νὰ μάθουν, αὐτὸ ὁ δοῦλος ἀφομοιώνει, μεγαλύτερον τὸ θαῦμα.

Καὶ ἂν θέλετε, ὡς προβάλλωμεν τὸν ἴδιον τὸν θυροδοξῆμῶν καὶ ὡς ἴδωμεν τί λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Πέτρος· ἢ, ἂν θέλῃς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν δεσμοφύλακα. Τί τοῦ εἶπε, λοιπόν, ὁ Παῦλος; "Ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός, λέγει, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις νεκρῶν, ὅτι βασιλεία καὶ τὸν ἐπεισε εὐκόλως, ἐπειδὴ ἦτο εὐκολόπιστος. Τί λοιπόν; διὰ τὴν ζωὴν δὲν εἶπε τίποτε, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι σώφρων, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κύριος τῶν χρημάτων, νὰ μὴ εἶναι σκληρός, νὰ διδῇ τὰ ἰδικά του εἰς τοὺς ἀλλοιούς; Διότι θεθαίως δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν μωρίας καὶ τὸ νὰ πεισθῇ εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ μεγάλῃς ψυχῆς. Διότι ἔστω ὅτι τὰ δόγματα αὐτοὶ (τὰ) παραδέχονται περισσότερο ἀπὸ μωρίαν· τὸ νὰ ἀποδέχωνται τὸσον ἀσκητικὴν τὴν ζωὴν, ποίας μωρίας ἦτο χαρακτηριστικόν!

"Ὅτε ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀλόγιστος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πείθεται, πείθεται δὲ εἰς αὐτά, εἰς τὰ ὅποια οὔτε οἱ φιλόσοφοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πείσουν τοὺς φιλοσόφους, γίνεται μεγαλύτερον τὸ θαῦμα, ἰδιαίτερος δέ, ὅταν καὶ γυναῖκες καὶ δοῦλοι πείθωνται, καὶ ὅταν αὐτὰ δεκνύωνται μὲ ἔργα, εἰς τὰ ὅποια οἱ Πλάτωνες καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι δὲν κατόρθωσαν νὰ πείσουν οὐδένα. Καὶ διατί λέγω ὅτι οὐδένα; Ὅτε τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι ὁ Πλάτων ἐπεισε ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὰ χρήμα-

τα, μὲ τὸ νὰ διατηρήσῃ τὸσον μεγάλην περιουσίαν καὶ κοσμήματα χρυσᾶ καὶ δοχεῖα· ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν δόξαν ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, ὁ Σωκράτης εἰς αὐτοὺς τὸ ἀποδεικνύει, ἂν καὶ ἀπειρα περὶ αὐτοῦ φιλοσοφῇ· διότι τὰ πάντα ἐπράττε ἀποδιδόντων εἰς τὴν δόξαν. Καὶ, ἂν θεθαίως ἐγνωρίζετε καλῶς τοὺς λόγους ἐκείνου, θὰ ἠδυνάμην πολὺ νὰ παρατείνω τὸν λόγον δι' αὐτά, καὶ θὰ ἀπεδείκνυσον ὅτι ὑπάρχει πολλὴ προσποίησις εἰς αὐτούς, ἂν θεθαίως πρέπει νὰ πείθῃσθε εἰς ὅσα λέγει ὁ μαθητὴς του, καὶ πῶς ὅλα τὰ γραπτὰ αὐτοῦ ἔχουν τὴν θέσιν εἰς τὴν κενοδοξίαν.

γ'. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ἐκείνους, ὡς ὁμιλήσωμε πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι μὰζὶ μὲ ὅσα ἐλάχθησαν, καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἐπειθοντο εἰς αὐτά καὶ μὲ κινδύνον. Μὴ, λοιπόν, φέρεσαι μὲ ἀναισχυντίαν, ἀλλὰ ὡς ἐνοήσωμεν ἐκείνην τὴν νύκτα, τὸ ἔσλον τοῦ θασσανισμοῦ, τοὺς θύμους, καὶ ὡς φροντίζωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὸ νὰ πράττωμεν, καὶ θὰ ἀνοίξωμεν εἰς ἡμᾶς οὐχὶ τὸ δεσμοτήριον, ἀλλὰ τὸν οὐρανόν. "Ἄν προσευχώμεθα, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀνοίξωμε καὶ τὸν οὐρανόν. Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς προσευχῆς καὶ ἐκλείσει καὶ ἡνοίξε τὸν οὐρανόν. Ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δεσμοτήριον. "Ὅσα ἂν θήσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ". "Ὁς προσευχώμεθα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός καὶ θὰ λύσωμε αὐτά τὰ δεσμά· διότι οἱ προσευχαὶ συγχωροῦν ἁμαρτήματα, ὡς μᾶς πείθῃ ἡ γῆρας, ὡς μᾶς πείθῃ ἐκεῖνος ὁ φῶς, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε καὶ ἔκρουε κατὰ τὴν θαθεῖαν νύκτα, ὡς μᾶς πείθῃ ὁ Κορνήλιος, ("αἱ προσευχαὶ

2. Ἀναφέρεται εἰς τὸν θυροδοξῆμῶν Σίμωνα, ὅστις ἐφαλοῖτο τὸν Ἀπ. Πέτρον, ὅταν ἐρίσκειτο εἰς Ἱερὴν. Ἰδὲ Πρὸς Ε. 9, 43 κ. εἶ.

3. Ματθ. 18, 18.

4. Λουκ. 18, 3 κ. εἶ.

5. Λουκ. 11, 5 κ. εἶ.

σου γάρ, λέγει, και αὐ ἐλεημοσύνη σου ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»⁶, ὡς μὲς πείθῃ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπιεν ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας»⁷. Ἐάν ἐκεῖνος δὲ λέγῃ αὐτὰ διὰ χήραν, γυναῖκα ἀσθενή, πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς ἀνδρας.

Καὶ ἦδη σὰς ὠμίησα, καὶ τώρα θὰ εἶπω· «Ἄς ἐγειρώμεθα τὴν νύκτα καὶ ἂν δὲν κάνης πολλὰς προσευχάς, μίαν κάμε μετὰ νηφολότητος, καὶ ἀρκεῖ· δὲν ζητῶ τίποτε περισσότερον» καὶ ἂν δὲ εἶναι μεσονύκτιον, λοιπόν, κατὰ τὸν ὄρθρον. Δεῖξαι δὲ ἂν εἶναι ἡ νύκτα μόνον διὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ψυχὴν· νὰ μὴ ἀνεχθῇ νὰ διέλθῃ αὐτὴ ὀκνηρῶς, ἀλλὰ πρόσφερε εἰς τὸν Δεσπότην αὐτὴν τὴν ἀνταπόδοσιν, περισσότερον δὲ καὶ αὐτὴ εἰς σὲ ἐπανέρχεται.

Εἰπέ μου, λοιπόν, ἂν θὰ περιέλθωμεν εἰς δύσκολον κατάστασιν, ἀπὸ ποῖον δὲν ἀπαιτοῦμε; καὶ ἂν ἐπιτόχωμεν τὴν αἴτησιν ταχέως, ἀνακουφίζόμεθα. Ποῖος θὰ σοὶ κάμῃ τὴν χάριν νὰ εἶναι πρόθυμος ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖς νὰ σοὶ ὀφείλῃ εὐγνωμοσύνην, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖς; Ποῖος θὰ σοὶ κάμῃ τὴν χάριν νὰ μὴ περιέρχῃ καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ ποῖον νὰ ἀπαιτήσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν εὖβρης πρόθυμον; νὰ μὴ ἔγῃ ἀνάγκη ἄλλων, διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἐκείνους; Τί μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτό; Διότι αὐτὸς τότε κατ' ἐξογὴν πράττει, ὅταν δὲν παρακαλέσωμεν ἄλλους· ὅπως ἀκριθῶς ὁ ἀληθὴς φίλος τότε ἰδιαίτε-
 ρως μᾶς κατηγορεῖ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν φύλιν του, ὅταν τὸν παρακαλέσωμεν ἕνῃ εἶναι ἄλλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τοῦ ζητοῦν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς πράττομεν εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἡ-

6. Πρὸς Ε. 10, 4.

7. Α' Τιμόθ. 5, 5.

μᾶς. Τότε ἰδιαίτερος προσφέρωμε δῶρα εἰς αὐτοὺς, δ-
 ταν μᾶς πλησιάζουν μόνον τῶν καὶ ὄχι διὰ μέσου ἄλλων.

Τί λοιπόν, λέγει, ἂν ἔχω κτυπήσει; Νὰ σταματήσῃς νὰ κτυπᾷς, καὶ δάκρυσε καὶ τοιοῦτοτρόπως πλησίασε καὶ ταχέως θὰ τὸν κάνῃς εὐσεβεστικὸν διὰ τὰ προσηγοόμενα. Εἰπέ μόνον ὅτι «ἐκτόπησα»· εἰπέ ἀπὸ θάψους ψυχῆς καὶ ἀπὸ καθαρὸν νοῦν, καὶ ἔλα ἔχουν λυθῇ. Δὲν ἐπιθυμεῖς αὐτόσον νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἁμαρτίαι σου, ὅσον αὐτὸς ἐπιθυμεῖ νὰ σοὶ συγχώρησῃ τὰς ἁμαρτίμα-
 τας· διότι ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖς αὐτό, κατανόησε ὅτι δὲν καταδέχεσαι οὐτε νὰ μείνῃς ἀγρυπνος, οὐτε ἀπορρίπτεις τὰ χρήματα· αὐτὸς δὲ διὰ νὰ συγχώρησῃ τὰς ἁμαρτίας μας, δὲν ἐλυπήθη τὸν Μονογενῆ Του, τὸ ἀληθινὸν τέκνον, τὸν σύνθρονον. Εἰλέπεις ὅτι αὐτὸς ἐπιθυμεῖ περισ-
 σότερον νὰ σοὶ συγχώρησῃ τὰς ἁμαρτίας;

Μή, λοιπόν, διστάζωμε, μήτε νὰ ἀναστέλλωμε δι' ἄλλον χρόνον. Εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθός ὡς τοῦ δώσωμεν μόνον σφοδρὴν, καὶ αὐτό, διὰ νὰ μὴ μείνωμεν ἀχρησιμοποίητοι· ἐπειδὴ καὶ χωρὶς αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ· ἀλλὰ ὅπως ἀκριθῶς ἡμεῖς διὰ τοὺς ὀπηρέτας μας ἀπειρα ἐπινοοῦμε καὶ ἐφευρίσκομεν τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς πράττει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει»⁸, διότι εἶναι ολκίρμων καὶ ἐπικρίτης. Ἐάν δὲ δὲν καλέσῃς εἰς θεοῦθειαν μὲ εὐκρίνειαν, ἤτε θύλῃς νὰ εἴπῃς ἐκ καρδίας «συγχώρησε», ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ στόμα, τί θὰ κάνῃ αὐτός;

Τί σημαίνει, «νὰ καλῇς μὲ εὐκρίνειαν»; Μὲ ἐλευ-
 θέραν ἐκλογὴν, μὲ θέλησιν, μὲ εὐκρινῇ σκέψιν ὅπως λέγουν διὰ τὰ μύρα, εἶναι γνήσιον, δὲν ἔχει νοθευθῇ· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖ. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸν καλεῖ

8. Ὁμήρ. 24, 2.

εἰς θεήθειαν πραγματικῶς καὶ ἐκείνος ὁ ὁποῖος πραγματικῶς τὸν παρακαλεῖ κάθεται (ἐπιμένει) πλησίον του συνεχῶς καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἕως ὅτου λάθῃ· αὐτὸς δὲ ὁ ὁποῖος ἀπλῶς προσηλώνεται, ἐκπληρώνοντας μὲ αὐτὸ τοῦτο τὸν νόμον, δὲν παρακαλεῖ ἀληθῶς. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν εἰσαι, μὴ λέγῃς ὅτι «εἰμαι ἀμαρτωλὸς» μόνον, ἀλλὰ καὶ φροντίζε νὰ ἀπαλλάξῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ αὐτοῦ τὸ ὁποῖον νομίζεις (ὅτι εἶσαι)· μὴ λέγῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ πονῇς. Ἐὰν πονῇς, προσκαθεῖς· ἂν δὲν προσκαθεῖς, δὲν πονεῖς· ἂν δὲν πονῇς, περιπατεῖς. Ποῖος, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι «ὀψοφέρω ἀπὸ νόσημα», δὲν κάνει τὰ πάντα διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ; Μέγα ὅπλον ἡ προσευχή. «Εἰ ὑμεῖς οἴδατε, λέγει, δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν;»⁹. Διατί δὲν θέλεις νὰ πλησιάσῃς; Σὲ ἀγαπᾷ, περισσότερον ἀπὸ ὅλους, ἔχει τὴν δυνατότητα, καὶ θέλει, καὶ ἡμπορεῖ, τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔμποδίζει; Τίποτε.

Λοιπὸν, ἂς προσέλθωμεν μὲ πίστιν, ἂς προσέλθωμεν, προσφέροντες τὰ διδρα; τὰ ὁποῖα θέλει, συγχωρητικότητα, καλωσύνην, πραότητα. Καὶ ἂν εἰσαι ἀμαρτωλὸς, μὲ παρηγορίαν νὰ τοῦ ζητήσῃς τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων, ἐπειδὴ ἡμπορεῖς νὰ ἀποδείξῃς ὅτι αὐτὸ ἔχει γίνεαι ἀπὸ σέ· ἂν δὲ εἰσαι δίκαιος, καὶ δὲν ἔχῃς αὐτό, δηλαδὴ τὸ νὰ συγχωρῇς, εἰς τίποτε δὲν ὠφέλησες. Δὲν εἶναι δυνατόν ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος συνεχώρησε τὸν πλησίον, νὰ μὴ τύχῃ ἀσφαλοῦς συγχωρήσεως· διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότερον φιλόανθρωπος ἀπὸ ἡμᾶς· αὐτὸ εἶναι φανερόν εἰς ὅλους. Τί λέγεις; Ἐὰν εἴπῃς· «Ἠδικήθην, ἐκυριάρχησα τῆς ὀργῆς, ὑπέμεινα τὴν κακὴν ἐπίβρασιν τοῦ θυμοῦ πρὸς χάριν τοῦ θελή-

ματός του» δὲν θὰ συγχωρήσῃ καὶ αὐτός; Ὅπωςδήποτε θεοβαίως θὰ συγχωρήσῃ.

Ἐπομένως ἂς καθαρίσωμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν μνησικακίαν. Αὐτὸ μᾶς εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ εἰσακουσθῶμεν, καὶ ἂς προσευχόμεθα μὲ νηφαλιότητα καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμονήν, ἵνα, ἀφοῦ ἀπηλαύσαμε τῆς γενναιοδωροῦ φιλανθρωπίας του, ἀξιωθῶμεν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει ὑποσχεθῇ μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΖ' (37)

(Πράξ. ιε', 1 - 15)

«Ἀποδείξαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ δὲ τὸ εἰσθὲς τοῦ Παύλου εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ Σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, διακονοῦν καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν»¹.

α'. Πάλιν μὲν παρατρέχουν τὰς μικρὰς πόλεις, σπεύδουν δὲ εἰς τὰς μεγαλυτέρας, διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπως ἀπὸ κάποιας πηγῆς πρόκειται ὁ λόγος νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὰς πλησίον. Κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Παύλου εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. Ἄν καὶ εἶπε ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη»², δὲν τοὺς ἐγ-

9. Ματθ. 7, 11

1α. Πράξ. 13, 48.

1α. Πράξ. 13, 48.

κατέλειψε²· διότι είχε μεγάλην αγάπην πρὸς αὐτούς· ἄκουε, λοιπὸν, αὐτὸν νῦν λέγει· «Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ βέβαιος ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν³, καὶ «εὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου»³. «Ἐπράττετε δὲ τοῦτο διὰ τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ μὴ εἶναι αὐτὸ σκάνδαλον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

«Καὶ ἐπὶ Σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Βλέπετε ὅτι πρὶν ἀπὸ ὅλα κηρύττει τὸ πάθος τοῦ Κυρίου· τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐντρέπετο, ἀλλὰ ἐγνώριζον ὅτι αὐτὸ εἶναι αἰτία σωτηρίας· «Καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεισθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλῳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι». Τὸ σημαντικώτερον τῆς ἐμιλλίας εἶπε· τοιοῦτοτρόπως ἦτο ὁπλοὺς μὲ τὸ νὰ μὴ λέγῃ πανταχοῦ τὰς ὁμιλίας του.

«Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἀνδρας πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορόθουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον· μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς, ἔσφαραν τὸν Ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφούς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, δοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσιν, οὗς ὑποδέδεκται Ἰάσων καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πρᾶσσουσιν, βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν». «Ὡς τῆς κατηγορίας! πόλιν τοὺς ἄ-

συκοφάντησαν δι' ἐσχάτην προδοσίαν, ἀλέγοντες εἶναι, λέγει, ἕτερον βασιλέα Ἰησοῦν. Ἐτάραξαν δὲ τὸν δῆλον καὶ τοὺς πολιτάρχας, ἀκούοντες ταῦτα καὶ λαθόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς». Ἀξιοθαύμαστος ὁ ἄνθρωπος, διότι ὁ Ἰ. βίος διεκινδύνευσε, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν.

«Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν· οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων. Ὁδοὶ δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐβέβησαν τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα ὁρθῶς. «Εὐγενέστεροι», λέγει· δηλαδὴ, «περισσότερον καλοδιάδοτοι». Καὶ ἰδὲ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ προσεκτικότητα ἡρεῶνων τὰς Γραφάς, διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀνέκρινον». Θέλοντες περισσότερον ἀπὸ αὐτὰς νὰ λάθουν πληροφορίαν διὰ τὸ πάθος· διότι ἤδη εἶχον πιστεύσει.

«Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσημῶνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὡς δὲ ἐγνώσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγγέλθη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κακέαι σαλεύοντες τοὺς δόχλους. Εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ὑπέμενον δὲ ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ». Πρόσεξε ὅτι αὐτοὺς καὶ ὑπογῶρᾷ καὶ ἐναντιώνεται, καὶ ὅτι πράττει πολλὰ μὲ ἀνθρώπινον τρόπον. «Οἱ δὲ καθιστίνοντες τὸν Παῦλον ἡγάγον αὐτὸν ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαθόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν».

Ἄς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα. Ἐπὶ Σάββατα τρία, λέγει, διελέχθη αὐτοῖς, διανοίγων ἀπὸ τῶν Γρα-

2. Ρωμ. 10, 1.

3. Αἰν. 8, 3.

φῶν». Ὅρθως, ὅταν εἶχον ἀργίαν· διότι αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος συνωμίλει ἀπὸ τὰς Γραφὰς εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος, καὶ ὅχι πανταχοῦ ἀπὸ τὰ θαύματα. Διότι, ἐπειδὴ ἠγαντιοῦντο πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐσυκοφάντουσαν ὡς ἀπατεῶνα καὶ ἀγύρτην, δι' αὐτὸ καὶ οὕτως ὁμιλεῖ ἀπὸ τὰς Γραφὰς· διότι αὐτὸς μὲν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἀπὸ μόνου τὰ θαύματα, εὐλόγως θεωρεῖται ὑποπτος, ἐκείνος δὲ ὁ ὁποῖος πείθει ἀπὸ τὰς Γραφὰς δὲν ἐμπνέει αὐτὴν τὴν ὑποψίαν. Καὶ πολλάκις τὸν εὐρίσκομεν νὰ πείθῃ μὲ τὴν διδασκαλίαν· καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν συνεκεντρώθη ὅλη ἡ πόλις πλησίον αὐτοῦ ὅταν ἐβίβασκε τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸ εἶναι κατὰ σπουδαίον καὶ ὅχι μικρὸν θαῦμα, ἀλλὰ καὶ λίαν σημαντικὸν εἶναι αὐτὰ. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι οἱ ἴδιοι κατάρθωσαν τὸ πᾶν, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ διώκωνται αὐτοί· διότι δύο ἀπὸ αὐτὰ συνέβαινον· οὔτε ὑπερηφανεύοντο ὡς νὰ κατάρθωσαν οἱ ἴδιοι, οὔτε πάλιν ἐφοβοῦντο ὡς ἀπεύθυνον τοιοῦτοτρόπως ἦτο τῆς προνοίας καὶ τὸ ὅτι ἐκαλοῦντο εἰς τὴν πίστιν.

«Τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων, λέγει, πολὺ πλῆθος, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσημόνων ἐπίστευσαν, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι». Ἐκείνοι δὲ ἀντιθέτως. Πῶς δέ, ἐνῶ ἔλεγε· «Ἰνὰ ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν»⁴, ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Πράττων τοῦτο ἐκ τοῦ περισσεύματος. Ἐπειδὴ, ἐὰν ἔπρεπε νὰ ὁμιλῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, πῶς ἔλεγε πάλιν· «Ὁ γὰρ ἐνεργήσας ἐκεῖνον εἰς τὴν περιτομήν, ἀνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη»⁵. Ὅπως ἐκείνοι ὁμιλοῦσαν καὶ εἰς τὰ ἔθνη, (ἐὰν καὶ ἦσαν προσωριμῆνοι διὰ τοὺς

Ἰουδαίους), τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτός. Τὸ μὲν, λοιπόν, περισσότερο μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλὰ ὅμως δὲν παρημέλησεν οὔτε ἐκεῖνους, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἔχουν διαχωρισθῇ.

4'. Καὶ πῶς, λέγει, προηγουμένως εἰσῆρχετο εἰς τὰς συναγωγάς; Ἀλλὰ ἐπειθε διὰ τῶν Ἰουδαίων τοὺς Ἑλληνας, μὲ ὅσους ἐξ αὐτῶν Ἰουδαίους συνωμίλει. Ἐγνώριζε δὲ ὅτι αὐτὸ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἐλκυστικὸν πρὸς τὴν πίστιν διὰ τοὺς ἐθνικούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Ἐφ' ὅσον εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν Ἀπόστολος»⁶. Καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ δὲ ὅλαι ἐναντιώνονται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. «Ὅτι τὸν Χριστὸν, λέγει, ἔδει παθεῖν». Ἐὰν ἔπρεπε νὰ πάθῃ, ὁπωσδήποτε (ἔπρεπε) καὶ νὰ ἀναστήθῃ· διότι αὐτὸ εἶναι πολὺ περισσότερο θαυμάσιον ἀπὸ ἐκεῖνο. Διότι ἐὰν παρέδωκε εἰς θάνατον αὐτὸν ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει διαπράξει οὐδεμίαν ἀδικίαν, πολὺ περισσότερον τὸν ἀνέστησε.

«Προσλαβόμενοι δὲ τινες τῶν ἀγοραίων οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐβούρθουν τὴν πόλιν», λέγει. Ἐπομένως ἦσαν περισσότεροί οἱ Ἑλληνας. Καὶ λαμβάνουν μαζί τινες μερικούς, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἐπαρκοῦν οἱ ἴδιοι διὰ τὴν συμπλοκὴν, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον αἰτίαν δικαιολογημένην. Διὰ τοῦτο βούρθου πάντοτε κατορθώνουν τὰ τοιούτου εἶδους καὶ διὰ τῆς προσλήψεως ἀνδρῶν φαύλων. Μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς, λέγει, ἔσυραν τὸν Ἰάσονα». Ὡς τῆς καταδυναστεύσεως! τοὺς ἔσυραν ἀπὸ τὰς οἰκίας ἀνοήτως. «Ὅσοι πάντες ἀπέναντι τῶν τοῦ Καίσαρος δογμάτων πράσσουσιν, θασιλέα, λέγει, λέγοντες ἕτερον εἶναι Ἰησοῦν». Ἐπειδὴ οὐδὲν ἔλεγον ἀντίθετον πρὸς τὰ παραδεδεγμένα, οὕτε παρεκκινῶν τὴν πόλιν, τοὺς ὁδηγοῦν δι' ἄλλο ἀδίκην.

4. Γαλ. 2, 9.
5. Αὐτ. 8.

6. Ρωμ. 11, 13.

μα, καὶ τοὺς ἀνεκφαντοῦν δι' ἐσχάτην προδοσίαν. Καί τι φοβέσθαι, ἐὰν θεοβαίως ἔχη ἀποθάνει; Γράσας ἐτι πανταχοῦ οἱ διωγμοὶ ἐπεκτείνουσι πανταχοῦ τὸ κήρυγμα.

«Οὗτοι μὲν οὖν, λέγει, εὐγενέστεροι ἦσαν τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ»· δηλαδή, χωρὶς νὰ πράττουν τι φαῦλον· ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν ἐπεισέθησαν, αὐτοὶ δὲ πράττουν καὶ τὸ ἀντίθετον, ταράσσοντες αὐτούς. «Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ τῶν Ἑλληνίδων, λέγει, γυναικῶν». Ἰδιῶν ἐδῶ πιστεύουσιν Ἕλληνες. Σὺ δὲ ἔλεπε ὅτι ἐφυγον κατ' οἰκονομίαν, χωρὶς νὰ διαλύζουν διότι ἀληθῶς θὰ ἔπαυον νὰ κηρύττουν καὶ θὰ τοὺς παρῶργιζον περισσότερο. Ἀλλὰ ἀπὸ αὐτῶ δύο ἔγιναν καὶ ὁ θυμὸς ἐκείνων κατέκλιπε καὶ τὸ κήρυγμα προέκοπτε. Ἀνταξίως δὲ τῆς ἀταξίας τῶν εἶπε ὅτι «ἤλθον κακεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους», ὑπαινισσόμενος τὴν ἀσυγκράτητον μανίαν τῶν.

«Εὐθέως δὲ ἐξοπέσταν τὸν Παῦλον οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι, λέγει, ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν». Ἐδῶ, λοιπόν, στέλλουν μόνον τὸν Παῦλον· διότι δι' αὐτὸν ἐφοβήθησαν μήπως πάθῃ κατὰ κακόν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτο τὸ σημαντικόν δι' αὐτούς· τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐνήργει πανταχοῦ ἡ θεία χάρις, ἀλλὰ ἄφηκε νὰ πράττουν αὐτοὶ καὶ κατ' ἀνθρώπινον τρόπον, ἀνορθοῦσα αὐτούς, καὶ ἀφυπνίζουσα, καὶ ὠθοῦσα εἰς φροντίδα. Ἰδὲ, λοιπόν, προσφύλαξε μόνον ἕως τοὺς Φίλιππους, ἀπ' ἐκεῖ δὲ οὐχὶ πλέον.

«Καὶ λαθόντες ἐντολήν, λέγει, πρὸς τὸν Σίλαν καὶ τὸν Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἐλθῶσι πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν». Καὶ τοῦτα εὐλόγως· διότι ἂν καὶ ἦτο Παῦλος, ὅμως εἶχε ἀνάγκην ἐκείνους. Ἐπομένως ὁρθῶς ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν· διότι, λαμπρὰ ἦτο καὶ ἡ Ἑλλάς πλέον· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα περισσὰ ἔπραττε. Ὁ Χριστὸς ἔδωκεν ἐντολήν νὰ ζοῦν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέ-

λιον (ἀπὸ τὰς συνδρομάς τῶν πιστῶν), αὐτὸς δὲ δὲν ἔπραττε τοῦτο· ὁ ληιστὴς δὲν τὸν ἀπέστειλε νὰ θαπτεῖ, αὐτὸς δὲ ἐθάπτεν. Ἰδὲ πῶς ἦτο ὁ ἱεῖρος ἰσχυρὸς πρὸς ὅλους εἰς τοὺς Ἰουδαίους, αὐτὸς εἰς τοὺς ἔθνικοις, εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος.

«Καὶ λοθόντες τὸ ἱκανόν, λέγει, παρὰ τοῦ Ἰάσονος, ἀπέλυσαν αὐτούς». Ἰρῶσεως πῶς ὁ Ἰάσων, ἀπὸ ἀρκετὰ προσέφερε, ἐφυγάδευσεν τὸν Ἰαῦλον, ὥστε ἔβωσε τὴν ζωὴν τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ. Οὗτοι, λέγει, ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ· δηλαδή, ἦσαν τοιοῦτοι ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. «Οὕτως ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, λέγει, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως». Ὅχι ἀπλῶς ἀπὸ ὁρμῆς καὶ ζήλου. Ἄν καὶ ἦτο μεγαλύτερα ἢ πόλις ὑπῆρχαν εἰς αὐτὴν ἄνθρωποι φαῦλοι· οὐδόπως δὲ (εἶναι) παρόδοξον καὶ ἐὰν ὑπάρχουν εἰς μεγαλύτεραν πόλιν χειρότεροι. Ἰδιαιτέρως μὲν, λοιπόν, φυσικόν εἶναι νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν μεγαλύτεραν χειρότεροι, ὅπου εἶναι πολλοὶ αἱ ἀφορμαὶ τῶν παραχῶν· διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σώμα, ὅταν ἡ ἀσθένεια εἶναι φοβερώτερη, ἔχει περισσότεραν τὴν τροφήν καὶ τὸ ὑλικόν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔγινε εἰς τὸ ἱκόνιον καὶ τώρα γίνεται. Καὶ ἀναχωρεῖ ὁ Παῦλος διὰ νὰ τιμωρηθῶν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἁλίων. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε ὁ Παῦλος· «Κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλεῖν». Καὶ διατί, λέγει, θὲν ἔμειναν ἐδῶ; διατί δὲν ἔκαναν θαύματα; Διότι ἂν ἐκεῖ, ὅπου ἐλιθοβολεῖτο ἔμεινε ἀρκετὸν χρόνον, πολὺ περισσότερον ἐδῶ. Διατί; Δὲν ἦ-

7. Α' Κορινθ. 9, 14.

8. Αὐτόθ. 18, 17.

9. Α' Θεσσαλ. 2, 18.

θελε πάντοτε ὁ Θεὸς νὰ κάνουν αὐτοὶ θαύματα· διότι δὲν ἦτο κατώτερον θαῦμα, ἀπὸ τὸ νὰ κάνουν θαύματα, τὸ ὅτι ἂν καὶ ἐδιώκοντο ὑπερίσχυον χωρὶς θαύματα. Ἐπομένως, ὅπως τώρα ἐπικρατεῖ ἐνευ θαυμάτων, τοιοιτοτρόπως καὶ τότε ἤθελε εἰς πολλὰς περιστάσεις νὰ ἐπικρατῇ.

Οὕτε, λοιπόν, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὰ θαύματα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ ὁ ἴδιος λέγει. «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον»¹⁰. Εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ζητοῦν θαύματα, εἰς ὅσους σοφίαν, αὐτὰ διδομεν, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ πείσουν οὔτε μὲ θαύματα, καὶ πείθωμεν ὥστε αὐτὸ εἶναι μέγα θαῦμα.

Ἰδὲ, λοιπόν, ὅταν ἐπεξετάθη τὸ κήρυγμα, πῶς φθάνουν εἰς τὰ θαύματα· διότι ἔκρεπε, λοιπόν, δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν νὰ εἶναι περισσότερα τὰ θαύματα ἀπὸ ὅτι διὰ τοὺς ὀπολιτικούς, διὰ τοῦτο καὶ γίνονται· ἀλλὰ τὰ ἔπραττον αὐτὰ μὲ τὸ νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ ἐπιτιθενται.

Ἐξαπέστειλαν αὐτὸν, λέγει, ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Διὰ τί λοιπόν; Ὡστε νὰ μὴ εἶναι δι' αὐτοὺς εὐκολὸς ἡ σύλληψις· διότι τοιοιτοτρόπως μόνοι των θὰ ἔπραττον κατὰ σπουδαίον, καὶ μὴ ἐκείνων πολλὰ ἔφεραν εἰς πέρας καὶ κατάρθωσαν. Κατὰ πρότερον ἤθελον νὰ τὸν διασώσουν.

γ'. Πρόσεξε πόσῃ προθυμίᾳ εἶχον οἱ ὑπόλοιποι μαθηταὶ διὰ τοὺς κορυφαίους· ἀλλὰ ὅχι ὅπως τώρα ἔχομε διαχωρισθῇ, ἔχομε διαιρεθῇ μεγάλοι καὶ μικροί· οἱ μὲν ὑπερηφανεύομεθα, οἱ δὲ φθονοῦμεν δι' αὐτὸ καὶ ἐκείνοι φθονοῦν, διότι ἡμεῖς ἔχομε γίνῃ ἀλχόνες, δὲν ἀνεχόμεθα νὰ ὀμιλοῦμεν ὡς ἴσοι μαζί μὲ αὐτούς. Δι'

10. Α' Κορινθ. 1, 23.

αὐτὸ ὑπάρχει ἡ συμφωνία εἰς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐπαροις· ὡς ὑπάρχει δὲ ἐπαροις, διότι ἔχουν φασκεῖ τὰ μέλη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ χρειάζωνται τὸ ἓν τὸ ἄλλο· καὶ ἡ κεφαλὴ ἔχει ἀνάγκην τῶν ποδῶν, καὶ οἱ πόδες τῆς κεφαλῆς.

Καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὸ ἔκαμαν ὁ Θεός, καὶ οὔτε οὕτω ἀνεχόμεθα· διότι ἔπρεπε μὲν καὶ χωρὶς αὐτοῦ νὰ ὑπάρχῃ ἀγάπη. Ἐν δὲν ἀκούετε αὐτούς, οἱ ὅποιοι μὴ συκοφαντοῦν ἔξω, ὅταν λέγουν· «Αἱ ἀνάγκαι (εἶναι) φιλίας; Οἱ λαῖκοι ἔχουν ἀνάγκην ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ πάλιν εἰμεθα δι' αὐτούς. Τοιοιτοτρόπως καὶ διδάσκαλος καὶ ἀρχὼν δὲν θὰ ὑπῆρχε, ἐάν δὲν ὑπῆρχον οἱ διδασκόμενοι καὶ οἱ ὑπῆκοοι, δὲν θὰ ἐπεδείκνυε τὰ ἰδικά του· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ γῆ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν γεωργόν, καὶ ὁ γεωργὸς τῆς γῆς, τοιοιτοτρόπως καὶ ἐδῶ· διότι ποίαν ἀμοιβὴν ἔχει ὁ διδάσκαλος, ὅταν δὲν ἡμπορῇ νὰ ἐπιδείξῃ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐδιδάχθησαν; ποίαν δὲ οἱ διδασκόμενοι, ὅταν δὲν ἀπῆλθασαν ἀρίστης διδασχῆς; Ἐπομένως ὁμοίως πάλιν ἔχομεν ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἑλλοῦ, καὶ οἱ ἀρχόντες τῶν ἀρχομένων καὶ ὁ ἡγούμενος ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὸν ὀπακοῦν· διότι οἱ ἀρχόντες (ὑπάρχουν) ἕνεκα τῶν πολλῶν· διότι οὐδεὶς ἐπαρκεῖ νὰ πράξῃ κατὰ μόνος του, καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ χειροτονήσῃ, καὶ ἂν νὰ ἐξετάσῃ τὰς διαθέσεις καὶ τὰς γνώμας, ἀλλὰ γίνονται ἄλλοι περισσώτερας ὑπολήψεις ἀπὸ τὴν συνάθροισιν καὶ τὸ πλῆθος. Ὅπως, οἱ πτωχοὶ ἔχουν ἀνάγκην ἐκείνων οἱ ὅποιοι δίδουν, οἱ ἐλεοῦντες πάλιν (ἔχουν ἀνάγκην) ἐκείνων οἱ ὅποιοι λαμβάνουν. Ἐλλήλους, λέγει, κατανοοῦντες εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων»¹¹. Διὰ τοῦτο μεγαλύτερα κατορθώνει τὸ πλήρωμα τῆς ἐκ-

11. Ἐβρ. 10, 24.

κλησίας, καὶ ὅσα δὲν ἡμπορεῖ τις μόνος του, ὅταν εἶναι μετὰ τοὺς ἄλλους ἡμπορεῖ. Δι' αὐτὸ μάλιστα εἶναι ἀπαραίτηται αἱ προσευχαὶ νὰ γίνωνται ἐδῶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐκτετατομένης εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὑπὲρ τῶν εὐρισκομένων εἰς συμφοράς. Καὶ αὐτὸ θηλώνει ὁ Παῦλος λέγων· «ἵνα τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα ἐκ πολλῶν προσώπων διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν»¹². θηλαδὴ, διὰ νὰ χάριση εἰς πολλούς. Καὶ πολλάκις ἐπιζητεῖ τὰς προσευχὰς αὐτῶν. Ἰδὲ, τί λέγει ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὴν περίπτωσηί των Νινευιτῶν· «Ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τῆς πόλεως, ἐν ἣ κατὰ οὐκοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες»¹³. «Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι, λέγει, εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»¹⁴. Ἐάν δὲ οἱ δύο μεγάλα καταρθῶνουν, πόσον περισσότερο οἱ περισσότεροι;

Ἐάν δὲ θὰ ἔχῃς ἰσχύον καὶ ἐνῶ εἶσαι εἰς, ἀλλὰ ὅχι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διὰ τὴν δὲ καὶ εἶσαι εἰς; διὰ τὴν δὲν δημιουργεῖς πολλούς; διὰ τὴν νὰ μὴ γίνῃς δημιουργὸς ἀγάπης; διὰ τὴν δὲν δημιουργεῖς φίλιαν; Δὲν ἔχεις τὸν μέγιστον ἔπαινον τῆς ἀρετῆς; διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ εἶναι οἱ κακοὶ σύμφωνοι περισσότερο παροργίζει τὸν Θεόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ νὰ ἔχουν οἱ καλοὶ ὁμόνοιοι περισσότερο τὸν εὐχαριστεῖ. «Οὐκ ἔστι, λέγει, μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακία»¹⁵. «Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν»¹⁶, καὶ ἔγιναν ὥς νὰ δίδουν εἰς τὰς κακίας των.

Δημιούργησε διὰ τὸν ἑαυτὸν σου φίλους περισσό-

12. Β' Κορινθ. 1, 11.

13. Ἰανθ. 4, 11.

14. Ματθ. 18, 20.

15. Ἑβρ. 23, 2.

16. Ψαλμ. 13, 3.

τερον ἀπὸ τοὺς οἰκείους, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἐάν ὁ εἰρηνευτὴς (εἶναι) υἱὸς Θεοῦ, πόσον περισσότερο ὁ δημιουργὸν φίλους; εἴαν ὁ συμφίλιος τῆς μόνον ὀνομάζεται υἱὸς Θεοῦ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κάνει φίλους τοὺς συμφιλιομένους ποῖου δὲν εἶναι ἀξιός; Αὐτὴν τὴν συναλλαγὴν ἂς κάνωμε, φίλους μεταξὺ των ἂς κάνωμε τοὺς ἐχθρούς, καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, οὐτε καὶ φίλοι, καὶ αὐτοὺς ἂς ἐνώσωμεν καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἑαυτοὺς μας· διότι ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὴν οἰκίαν του ἐχθρὸν καὶ ἔχει διαφωνίαν μετὰ τὴν γυναῖκα του, δὲν εἶναι ἀξιὸς ἐμπιστοσύνης ὅταν συμφιλιώσῃ ἄλλους, ἀλλὰ θὰ ἀκούσῃ «Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν»¹⁷, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ θὰ ἀκούσῃ. Ποῖα, λοιπόν, εἶναι ἡ εἰς ἡμᾶς ἐχθρα; Ἡ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα, ἡ τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴν ἂς διαλύσωμεν, αὐτὸν τὸν πόλεμον ἂς καταργήσωμεν, καὶ τότε θὰ συνομιλοῦμε καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους μετὰ εἰρήνην, μετὰ πολὺ θάρρος, διότι δὲν θὰ μᾶς κατηγορῇ ἡ συνείδησις.

Μάχεται ἡ ὁργὴ πρὸς τὴν ἐπεικίαν, ἀγωνίζεται ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη διὰ τὰ χρήματα μετὰ τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, μάχεται ἡ κακία μετὰ τὴν καλῶσύνην. Αὐτὸν τὸν πόλεμον ἂς καταλύσωμεν, αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς ἂς καταστρέψωμεν, αὐτὰ τὰ σύμβολα νίκης ἂς στήσωμεν, ἂς δημιουργήσωμεν εἰς τὴν πόλιν μας εἰρήνην· διότι ἔχομεν ἡμεῖς πόλιν, καὶ πολίτευμα, καὶ πολίτας, καὶ ξένους πολλούς· ἀλλὰ ἂς ἀπομακρύνωμε τοὺς ξένους, ὥστε νὰ μὴ καταστραφῶν οἱ οἱ κεῖτοι. Ἄς μὴ εἰσέλθῃ οὐδὲν ξένον, οὐδὲν μὴ γνήσιον δόγμα, οὐδὲν διανόημα σαρκικόν. Δὲν ἐλέπομεν ὅτι ἂν συλληφθῇ τις ἐκ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὰς πόλεις, ὥς κατὰ-

17. Λουκ. 4, 23.

σκοπος κατηγορείται; Λοιπόν ὡς ἀπομακρύνουμε τοὺς ξένους; μαλλον δὲ ὅχι ἀπομακρύνειν τῶν ξένων μόνον, ἀλλὰ ὡς ἀπομακρύνουμε καὶ τοὺς ἐχθροὺς.

Ἄν ἀντιληφθῶμεν κάποιον, ὡς παραδῶσμεν ἐκείνην τὴν σκέψιν εἰς τὸν ἄρχοντα νοῦν, ἣ ὅποια εἶναι μὲν ἐσθέρως, εἶναι δὲ ἐφωδιασμένη μετ' ἐνδομια κοινόν. Πολλὰ τοιοῦτου εἶδους σκέψεις ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς, ἐκ φύσεως μὲν ἐχθρικά, περιβεβλημένοι δὲ δέρμα προβάτων. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἀφαιρέσουν τὸ ἀνατολικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὰς ἀνατολικὰς περικνημίδας καὶ τὰ θαρραλινὰ ὀποδήματα, καὶ ἀφοῦ κρυφίως ἐνδύσων τὴν ἄλλην στολὴν τὴν συνήθη εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀφοῦ κόψουν τελείως τὰ μαλλιά, καὶ ὀμολοῦντες εἰς τὴν συνθησμένην γλῶσσαν, ἀποκρύπτουν μετ' ἐπιβολὴν τὸν πόλεμον, ἐν δὲ ὁμῶς ἐλέγχῃς, ἀπεκάλυψας ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κρύπτεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἐξέτασε λεπτομερῶς ἀπείρους φορὰς τὴν τοιαύτην σκέψιν, καὶ ταχέως θὰ ἴδῃς τὸ θαρραλινὸν φρόνημα.

Διὰ τὰς οὗτοι δεῖξω δὲ τοὺς τοιοῦτου εἶδους κατασκόπους εἰς παράδειγμα, τοὺς ὁποίους τοποθετᾷ ἐκ τῶν προτέρων ὁ διδάσκαλος, διὰ τὰς ἰδὼν τὰ εἰς ἡμᾶς, ἐμπρὸς ὡς ἐκδύσμεν ἕνα, καὶ ὡς ἐξετάσμεν εἰς τὸ δικαστήριον μετ' ἀκρίβειαν, καί, ἂν θέλετε, ὡς παρουσιάσμεν μερικαὺς ἀπὸ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐγίναν ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου.

«Ἐτινά ἐστι, λέγει, λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐσθλοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν τῆς σαρκὸς»¹⁸. Δηλαδή, ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ διδάσκαλος τὸν Ἰουδαϊσμόν· ἐάν μὲν, λοιπόν, τὸν εἰσῆλθον ἀπὸ τὸν αὐτὸν του, δὲν θὰ ἔπειθε. Ἰδὲ, λοιπόν, πῶς τὸν ἐδημοῦργη-

σε. Πρέπει, λέγει, νὰ μὴ φροντίζωμε τὸ σῶμα. Αὐτὸ εἶναι φιλοσοφία, νὰ μὴ δεχώμεθα δηλαδὴ τὴν τροφήν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλέπαμεν αὐτὸ εἶναι ταπεινώσις. Καὶ τώρα δὲ πάλιν εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν αἰρετικῶν ἤθελε νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν κτίσιν. Ἰδὲ, λοιπόν, πῶς ἐπινόησε τὸ τέχνασμα· ἐάν ἔλεγε ὅτι «προσκόνησε τὴν κτίσιν, θὰ ἐνικᾷτο», ἀλλὰ τί (λέγει); Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι πιστός. Ἀλλὰ ὡς ἐμφανίσωμε πλησίον τῆς ἀποφάσεως τῶν κρινόντων τὸν νοῦν τῶν Ἀποστολικῶν Γραφῶν· ἐκεῖ ὡς τὸν ὁδηγήσωμεν αὐτοὶ θὰ διακρίνουν καὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν ὁμιλίαν.

Πολλοὶ ἀποκομίζουν κέρδη, κέρδη ἀδίκαια, διὰ τὰς ἡμπορῶν νὰ δίδουν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις εἶναι φοβερά. Ἀλλὰ ὡς τὴν ἀποκαλύψωμεν, ὡς τὴν ἐξετάσωμεν, διὰ τὰς μὴ κυριευθῶμεν· ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀποφύγωμεν τὰ τεχνάσματα δια τοῦ διαβόλου, ὡς ἡμπορεύωμεν, κατέχοντες μετ' ἀκρίβειαν τὰ ὀρθὰ δόγματα, νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὸν παρόντα βίον μετ' ἀσθεράτητά, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔχει ὁποσχεθῇ μετ' ἐλπίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἀνέκει) δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

18. Κολοσ. 2. 23.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΗ' (38)

(Πρόλ. ιζ', 18 - 31)

«Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παραξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατεῖβαλον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πάσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας¹.

α', Πρόσεξε δὲ αὐτὸς ἔχει μεγαλυτέρους πειρασμοὺς ἀπὸ μέρους τῶν Ἰουδαίων, παρὰ ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰς Ἀθήνας, λοιπόν, δὲν παθαίνει τίποτε τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐφθασε μέχρι χλευασμοῦ, ἀν καὶ ἐπεισε θέσθαι μερικοῦς. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἰουδαίων πολλοὶ αἱ εὐσεβεῖς. Οὕτως εἶχον ἐμπλοκὴ εἰς πόλεμον μᾶλλον. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παραξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατεῖβαλον οὖσαν τὴν πόλιν». Εὐλόγως ἐξοργίζεται. Διότι δὲν ἤμπορουσε νὰ τῷ ἀλλαχθῇ τόσα εἰδωλα.

«Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πάσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας». Παρατήρησε, πάλιν συνομιλεῖ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἀποστομῶν μὲ πάντα τρόπον αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔλεγον δὲ τοὺς ἐγκατέλειψεν, ἐπειδὴ ἐστράφη πρὸς τὰ ἔθνη. Εἶναι ἀξιοθαύμαστον πῶς δὲν τὸν ἐχλεύασαν οἱ φιλόσοφοι, δταν αὐτὸς ὁμιλεῖ τοιοῦτοτρόπως, κατ' εὐθείαν προσβλητικῶς, οὔτε ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ κήρυγμα μὲ τὸ νὰ εἰπουν· «αὐτὸ ἀπὲξαι μακρὰν τῆς φιλοσοφίας». Διότι δὲν

Εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων ὁμιλία ΑΗ' (Κεφ. 17) 181

εἶχε οὐδεμίαν ἀλαζονείαν, καὶ ἀλλώστε διότι δὲν ἂν τελαμῶνόντο, οὔτε ἀντελήφθησαν κατὰ ἑπ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοήσουν ἐνῶ ἔλεγον ἄλλοι μὲν δὲ ὁ Θεὸς εἶναι τὸ σῶμα, ἄλλοι δὲ ὅτι μακαριότης εἶναι ἡ ἡβονή; «Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἑπικουρείων καὶ τῶν Σταϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλον αὐτῷ, καὶ τινες ἔλεγον· Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμιόλογος οὗτος λέγειν; Οἱ δὲ Ἐξένων θαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐαγγελίζετο». Διότι ἐνόμουν δὲ ἡ ἀνάστασις εἶναι κάποιος Θεός, ἐπειδὴ εἶχον συνηθίσει νὰ λατρεύουν καὶ γυναῖκας.

«Ἐκλασόμενοι τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν Ἀρειὸν Πάγον ἤγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἢ καὶνὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχὴ; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· θουλόμεθα οὖν γινῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι». Ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον, ὅχι διὰ νὰ μάθουν; ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν τιμωρήσουν, ἐκεῖ ὅπου ἐγίνοντο αἱ δίκαι διὰ φόνους. Πρόσεξε, λοιπόν, πῶς καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μάθουν καὶ πανταχοῦ ἐπικαλοῦνται τὴν καινοτομίαν.

Ἡ πόλις ἐκείνων ἦτο πόλις πολυλόγων. «Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς ἕτερον οὐδὲν εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότητων. Σταθεῖς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρειοῦ Πάγου, ἔφη· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶν· διερχόμενος γάρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεθάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ θωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Ὡς νὰ τοὺς ἐπαινῇ, φαίνεται δὲ δὲν λέγει τίποτε θαρῶ. «Ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς, λέγει, θεωρῶ». Δηλαδὴ «εὐλαβεστέρους». «Ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ». Τί σημαίνει αὐτό; Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους και-

1. Πρόλ. 17, 18 - 17.

ρούς ἐδέχθησαν πολλοὺς θεοὺς καὶ ἀπὸ τὴν πέραν τῶν ὁρίων των χώραν, ὅπως τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Πάνα, καὶ ἄλλους ἀπὸ ἄλλα μέρη, φοβούμενοι μήπως ὑπάρχη καὶ ἄλλος, εἰς αὐτοὺς μὲν οὐδὲν ἔγνωστος, λατρευόμενος δὲ ἀλλαχοῦ, διὰ περισσοτέραν ἔβηθεν ἀσφάλειαν, ἔστησαν θωμὸν καὶ εἰς αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο γνωστὸς ὁ θεός, εἶχε γραφῇ· «Ἀγνώστου Θεοῦ». Αὐτός, λοιπόν, λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς τῶν πάντων.

«Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες, λέγει, ἐδουλοῦντο, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Πρόσεξε πῶς ἀποδεικνύει ὅτι τὸν εἶχον προλάβει. Τίποτε γένον, λέγει, τίποτε νέον δὲν φέρω. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτὸ εἰλεγον ἔκεινοι· «Τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ λαλουμένη ὑπὸ σοῦ διδασχῇ; ξενίζοντα γὰρ τίνα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν». Ἀμέσως, λοιπόν, ἀναιρεῖ τὴν προκατάληψιν των καὶ λέγει· «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων». «Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴ νομίσουν ὅτι εἶναι εἰς ἕκ τῶν πολλῶν, διορθώνει, λοιπόν, προσθέτων· «Οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τις». Παρατηρεῖς πῶς κατ' ὀλίγον εἰσάγει τὴν γριστηρικὴν διδασχὴν; Πῶς περιγελά τὴν Ἑλληνικὴν κλάνην;

«Δαὺς πᾶσι ζῶν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα ἐποίησεν ἐξ ἐνὸς σίμματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρῶτον τῆς γῆς». Αὐτὸ εἶναι ἴδιον τοῦ Θεοῦ. Πρόσεξε, λοιπόν, ἂν δὲν ἡμποροῖν αὐτὰ νὰ λέγωνταί καὶ διὰ τὸν Υἱόν. «Οὐρανοῦ, λέγει, καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, τὰ ὅποια ἐνόμιζον ὅτι εἶναι θεοί, Ἐδήλωσε καὶ τὴν δημιουργίαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. «Ὅρισας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ἀρραβὰς τῆς καταικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Θεόν, εἰ δὲν ἔα ψηλαφήσειαν αὐτόν. καὶ εἰδοῖεν, καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκά-

στοῦ ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὅμας ποιητῶν εἰρήκασιν. Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Αὐτὸ τὸ εἶπεν ὁ ποιητὴς Ἀρατος. Παρατήρησα ὅτι παρέχει τὰς ἀποδείξεις καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν λεχθῇ.

«Γένος οὖν ὑπάρχοντος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀφαιρομένη νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Καὶ θεοβαίως δι' αὐτό, λέγει, ὀφειλομένη. Οὐδὲν ὁμοίως οὐτε ἡμεῖς εἶμεθα ὅμοιοι, οὐτε αἱ ἰδικαί μας ψυχαί.

Διατὶ τέλος πάντων δὲν εἶναι ἀπροκάλυπτος πρὸς τοὺς φιλοσόφους καὶ δὲν εἶπε· «Ὁ Θεός εἶναι ἕκ φύσεως ἀσώματος, ἀόρατος καὶ χωρὶς σχήματος; Διότι ἐνόμιζε ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ λέγῃ αὐτὰ πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον μάθει ἀκόμη ὅτι ὑπάρχει ἕνας καὶ μόνον Θεός. Δι' αὐτό, ἀφοῦ παρέλεψε νὰ εἰπῇ ἐκεῖνα, μένει εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπεδίωκε καὶ λέγει· «Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπερίδων ὁ Θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ μᾶλλον κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρί, δι' ὅρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Παρατήρησα, ἀφοῦ συνετάραξε τὴν διάνοιαν των μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «Ἐστησεν ἡμέραν», καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐφόβισε, τότε εἰς κατάλληλον καιρὸν, προσθέτει αὐτὸ τὸ «ἀναστήσας αὐτόν ἐκ νεκρῶν». Ἀλλ' ὅς ἴδωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέγχθησαν.

«Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωζόνετο, λέγει, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ». Ἐδῶ ὁ παρωζυμὸς δὲν εἶναι ὀργή οὐτε ἀγανάκτησις, ἀλλὰ φανερώνει ἑξαψιν καὶ ζῆλον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ

ἀλλ' αὐτοῦ λέγει, «ἐγένετο παροξυσμός μεταξύ αὐτῶν»². Ὁ δὲ Πρόσεξε δὲ πῶς τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ διὰ νὰ ἀναμείνῃ ἐκείνους. Τί σημαίνει, λοιπόν, «παρωξύνετο»; Ἀντὶ τοῦ «διαγείρετο». Διότι τὸ χάρισμα ἀπέχει μακρὰν τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀγανακτήσεως. Δὲν ὀπέφερε, ἀλλ' ἔλειωνε.

«Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις, λέγει, καὶ τοῖς σεβομένοις». Παρατήρησε ὅτι πάλιν αὐτὸς συνομιλεῖ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Σεβομένους δὲ ὀνομάζει τοὺς προσηλύτους. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι διεσκορπίσθησαν πανταχοῦ ἐπειτα ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπειδὴ κατηργεῖτο ὁ νόμος ἐκεῖνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους τὴν ζωὴν τῆς εὐσεβείας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἐκέρδιζαν τίποτε, παρὰ μόνον ἔχον μαρτυρίας τῶν ἱδικῶν των συμφορῶν.

«Τινὲς δὲ, λέγει, τῶν Ἐπικουρεῶν καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλον αὐτῷ». Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν πλεον τοὺς ἱδικούς των νόμους, ἐπειδὴ ἔχον ὑποκύψει ἡθὴ εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ διατὶ ἠθέλησαν αὐτοὶ νὰ συζητήσουν; Ἐπειδὴ ἔδλεπον καὶ ἄλλους νὰ συνομιλοῦν καὶ νὰ ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος (ὁ Παῦλος) δόξαν. Καὶ πρόσσεξε ἀπ' εὐθείας περιφρονητικῶς διότι ψυχικός (μὴ ἀναγεννημένος) ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος³. «Ξένων δαιμονίων, λέγει, δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι». Ὀνόμαζον τοὺς θεοὺς των δαιμόνια. Διότι αἱ πόλεις ἦσαν πλήρεις εἰδώλων.

«Ἐπιλαθόμενοι τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν Ἀρείον Πάγον ἤγαγον, λέγοντες». (Διατὶ τὸν ἔσυρον εἰς τὸν Ἀρείον

Πάγον; Διὰ νὰ τοῦ προξενήσουν φόβον, ἐκεῖ σπουδίζοντες τὰς δίκας διὰ φόβους). «Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἡ καὶνὴ αὐτῇ ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδοχῇ; Ξενίζοντα γάρ τινὰ εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοάς ἡμῶν. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδηροῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον ἐσκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκοῦειν καινότερον». Ἐβὼ ἐκεῖνο φανερώνεται, ὅτι, ὅν καὶ πάντοτε ἡσυχολοῦντο μὲ τοῦτο, μὲ τὸ νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ ἀκούουν, ὅμως ἐθεώρουν ὅτι εἶναι παράξενα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἤκουσαν.

«Σταθεῖς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη. Ἀνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς βεσιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν. Δὲν εἶπε τοὺς δαίμονας ἐμφανῶς, ἀλλὰ προετοιμάζει τὸν δρόμον μὲ τὸν λόγον. Δι' αὐτὸ εἶπε. «Δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ», ἔξ αἰτίας τοῦ θωμοῦ, «Ὁ Θεός, λέγει, οὐκ ἔσθλας τὸν κόσμον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ». Ἐξέβαλε μίαν φωνήν, διὰ τῆς ὁποίας κατέστρεψε πάντα τὰ τῶν φιλοσόφων. Διότι οἱ μὲν Ἐπικουρεῖοι λέγουν ὅτι δὲα γίνονται ἀνευ αἰτίας καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ αἰτομα, οἱ δὲ Στωϊκοὶ ὅτι εἶναι (τὰ πάντα) σῶμα καὶ ἡδονή, αὐτὸς δὲ ὀνομάζει τὸν κόσμον ἔργον Θεοῦ καὶ δὲα δὲα ὑπάρχουν εἰς αὐτόν. Βλέπεις συντομίαν καὶ εἰς τὴν συντομίαν σαφηνεῖαι; Καὶ πρόσσεξε ποῖα ἦσαν παρὰξενα εἰς αὐτούς. Ὅτι ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον. Αὐτὰ τὰ ὅποια γινώσκουν καὶ τώρα μερικὸι ἐκ τῶν τυχόντων, αὐτὰ δὲν τὰ ἐγνώριζον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ σοφοί. Διότι ἐὰν ἐδημιούργησεν, εἶναι φανερόν ὅτι εἶναι καὶ Κύριος.

Πρόσεξε τί λέγει ὅτι εἶναι γνώρισμα τῆς θεότητος, τὸ δημιουργικόν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔχει καὶ ὁ Υἱός. Διότι οἱ προφῆται πανταχοῦ αὐτὸ λέγουν, ὅτι γνώρισμα

2. Πράξ. 15, 38.

3. Ἄ' Κορ. 2, 14.

τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ δημιουργῇ. "Οχι ὥπως ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὑποθέτουν ὅτι ἄλλος μὲν εἶναι ὁ δημιουργός, ὅχι δὲ ἐξουσιαστής, ἢ δὲ ὅλη δημιουργήτος. Ἐδῶ, λοιπόν, εἶπε τὸ ἰδικόν του αἰνιγματικῶς καὶ τὸ ἔθεσε καὶ καταρρίπτει τὸ ἰδικόν των.

«Οὐκ ἐν χειροποιήτοις, λέγει, κατοικεῖ. Διότι κατοικεῖ μὲν μέσα εἰς ναοὺς, ἀλλ' ὅχι εἰς τοιοῦτους, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Πρόσεξε, ἀνήρесе τὴν λατρείαν τὴν σωματικὴν. Τί λοιπόν; Δὲν κατόκει εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων; "Οχι θεδαίως, ἀλλ' ἐνήργει ἐκεῖ. Πῶς, λοιπόν, ὑπηρετεῖτο ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; "Οχι ἀπὸ χειρὸς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διανοίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐζήτει ἐκεῖνα τόσο, ὥς νὰ εἶχε ἀνάγκην. «Μὴ φάγομαι γὰρ, λέγει, κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίομαι;»⁴. Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε· «Οὐδὲ ἀπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσθεόμενός τινος», (ἐπειδὴ οὐτε αὐτὸ ἥρκει, τὸ ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκην οὐδενός, τὸ ὅποιον διεκήρυξε· διότι εἶναι μὲν θεῖόν καὶ αὐτό, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάργῃ ἐπὶ πλέον καὶ ἄλλο) προσθέτει τὸ αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα.

Δύο ἀποδείξεις θεότητος δεικνύει, τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν εἶχε ἀνάγκην οὐδενός, καὶ ὅτι παρέχει τὰ πάντα εἰς ὅλους. Φέρε ἔδῳ πλῆσιόν σου ὅσα ὁ Πλάτων ἐφιλοσόφησε περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅσα ὁ Ἐπικουρος, καὶ ὅσα εἶναι φλυαρία ἐναντι αὐτῶν. «Διδοὺς, λέγει, ζωὴν καὶ πνοήν». Ἰδοὺ τὸν καθιστῇ δημιουργόν καὶ τῆς ψυχῆς, ὅχι γεννήτορα. Πρόσεξε πάλιν πῶς καταρρίπτει τὸν λόγον περὶ τῆς ὕλης μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «ἐποίησά τε ἐξ ἐνός αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Αὐτὰ εἶναι κολύτρεα ἀπ' ἐκεῖνα καὶ

4. ὡσμ. 48, 13.

κατηγορία καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῆς ὕλης.

Ἐδῶ δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι κεχωρισμένη οὐτε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγουσιν ἐκεῖνοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι αὐτὸ δημιουργός. Ὅταν δὲ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ὑπηρετεῖται ἀπὸ χειρῶν ἀνθρώπων, ὁπαινίσσεται ὅτι λατρεύεται διὰ τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοός. «Οὗτος, λέγει, οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος». Βαθαίως ὅχι οἱ κεχωρισμένοι δαίμονες. «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ». Ἀφοῦ ἔδειξε προηγουμένως πῶς εἶχε γίνεῖ ὁ οὐρανός, τότε διεκήρυξε ὅτι δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποιήτους (ναοὺς) ὥς νὰ ἐλεγεν· «Ἐάν εἶναι ἑσός, εἶναι φανερόν ὅτι ἐδημιούργησε τὰ πάντα· ἐάν δὲ δὲν ἐδημιούργησε, δὲν εἶναι Θεός». «Θεοί, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, λέγει, οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν». Παρουσιάζει πολὺ μεγαλύτερας διδασκαλίας ἀπὸ ἐκείνας (ἐν καὶ δὲν εἶπεν ἀκόμη τὰς μεγάλας, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρός· ἀλλὰ συνομιλεῖ ὥς πρὸς παιδας), τὴν δημιουργίαν, τὴν ἐξουσίαν, τὸ ὅτι δὲν εἶχε οὐδεμίαν ἀνάγκην.

γ'. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ «πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων ἐξ ἐνός αἵματος ἐποίησε», ἐφάνερωσε τὸ αἷτιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Ποῖον εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὸ τὸ ὁμῆλόν; Διότι εἶναι μὲν ἀξιοθαύμαστον καὶ τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὸς ἐξ ἐνός, τὸ δὲ νὰ συγκρατῇ αὐτὸς ὅλους, εἶναι πολὺ θαυμαστότερον· «διδοὺς γὰρ, λέγει, πᾶσι πνοὴν καὶ ζωὴν».

Τι σημαίνει· «Ὅρισας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Θεόν, εἰ ἀρὰ γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ ὑδροῖεν;». Ὅτι δὲν ὀπηρεοῦτο κάποιοι, λέγει, νὰ περιφέρεται καὶ νὰ ζητῇ τὸν Θεόν. "Ἢ, ἂν ὅχι αὐτό, ὅτι ὥρισε νὰ ζητῇ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ δὲν τὸ ὥρισε αὐτὸ διὰ πάντοτε, ἀλλὰ «προστεταγμένους καιροὺς». Αὐτὸ δὲ τὸ λέγει δεικνύ-

ων ὅτι οὐτε τῶρα τὸν εὐρον ἐπειδὴ τὸν ἐζήτησαν, ἂν καὶ ἦτο τόσοι φανερώς διὰ τὴν εὐρίσκειν, ὥς νὰ ἦτο εἰς τὸ μέσον κατὰ τὸ ὅποιον ψηλαφῶνται. Διότι οὐτε ἔδω μὲν ὤπηρχε οὐρανός, ἀλλοχοῦ δὲ ὄχι. Ὅτε κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ὤπηρχε, κατ' ἄλλον δὲ ὄχι. Ὡστε καὶ εἰς κάθε καιρὸν καὶ εἰς κάθε τόπον εἶναι δυνατόν νὰ τὸν εὕρουν.

Τοιοῦτοτρόπως ἐτακτοποίησε τὸ νὰ ἀναζητῆται, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζεται κάποιος οὐτε ἀπὸ τὸν τόπον, οὐτε ἀπὸ τὸν χρόνον. Καὶ αὐτὸ, λοιπόν, τὸ ἴδιον περισσότερον τοὺς ἀφέλει, ἐὰν θεθαίως ἤθελον, τὸ ὅτι ὁ οὐρανὸς ὑπάρχει πανταχοῦ, τὸ νὰ παραμένῃ εἰς κάθε χρόνον. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν οὕτως· «καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα», ἀλλ' ὅτι εὐρίσκεται πλησίον εἰς ὅλους. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγει εἶναι τοῦτο. «Δὲν ἔδωσε μόνον τὴν ζωὴν καὶ τὴν πνοὴν καὶ τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, ὡδήγησεν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔδωσε αὐτά, διὰ τῶν ὁποίων ἡμποροῦμε νὰ τὸν εὕρωμεν καὶ νὰ τὸν ἀντιληφθῶμεν». Ἀλλὰ δὲν ἠβελήσαμεν νὰ τὸν ζητήσωμεν, ἂν καὶ εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας. «Οὐ μακρὰν, λέγει, ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα». Πῶ, πῶ! Λέγει ὅτι εἶναι πλησίον ὅλων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Τί εἶναι μεγαλύτερον ἀπ' αὐτό; Πρόσεξε πῶς καὶ καταρρίπτει μερικὸς. Τί λέγω μακρὰν. Τόσο πλησίον εἶναι, ὥστε χωρὶς αὐτὸν νὰ μὴ ζῆ κανεὶς· «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Ὡς εἰς παράδειγμα σωματικὸν λέγει αὐτὸ περίπου. «Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοήσωμεν τὸν ἀέρα, ὁ ὅποιος εἶναι πανταχοῦ διεσκορπισμένος, καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸν κάθε ἕνα ἀπὸ ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ εὐρίσκεται καὶ ἐντὸς ἡμῶν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων».

Παρατήρησε πῶς λέγει ὅτι εἶναι ὅλα ἰδικά του. Ἡ πρόνοια αὐτοῦ, λέγει, καὶ ἡ συγκράτησις, καὶ ἡ ὑπαρξὶς ἀπ' αὐτόν, τὸ νὰ ἐνεργοῦμε καὶ τὸ νὰ μὴ ἐξαφανιζώμεθα. Καὶ δὲν εἶπε· «Δι' αὐτοῦ», ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἦτο πλησιέστερον· «Ἐν αὐτῷ». Ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτε ὀρθὸν ὅταν εἶπε· «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν εἶπε περὶ τοῦ Διὸς, αὐτὸς δὲ τὸ λαμβάνει αὐτὸ περὶ τοῦ δημιουργοῦ, χωρὶς νὰ λέγῃ τὸν ἴδιον μὲ ἐκεῖνον λόγον, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ προσαρμόζων αὐτὰ κυρίως τὰ ὅποια ἐλέγχσαν δι' αὐτόν. Ἐπειδὴ εἶπε καὶ ὁ ὡμὸν αὐτοῦ, ὅχι ἐκείνου, τὸν ὅποιον ἐλάτρευον. Διότι ἔχουν μὲν λεχθῆ μερικά καὶ πράττονται εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, ἀλλὰ εἰς ἄλλον τὰ ἔχουν ἀποδώσει. Διότι εἰπέ μου, περὶ τίνος θὰ ἐλέγετο κυρίως «ἀγνώστῳ Θεῷ», περὶ τοῦ δημιουργοῦ ἢ περὶ τοῦ δαίμονος; Εἶναι φανερόν ὅτι περὶ τοῦ δημιουργοῦ, ἂν καὶ τὸν μὲν ἡγνῶουν, τὸν δὲ τὸν ἐγνώριζον. Ὅμοιως καὶ ὅτι ἐδημιούργησε τὰ πάντα, θὰ ἦτο κατάλληλον νὰ ἔχῃ λεχθῆ περὶ τοῦ Θεοῦ, παρὰ περὶ τοῦ Διὸς, κάποιου ἀνθρώπου σιχαμεροῦ καὶ ἐβελουροῦ καὶ ἀγύρτου.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον, μὴ γένοιτο! καὶ τὸ «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν», ἀλλὰ μὲ ἄλλην ἔννοιαν. Διότι εἶπεν ὅτι εἰμεθα γένος τοῦ Θεοῦ ἡμεῖς Δηλαδὴ οἰκεῖσι, ἐγγύτατοι· ἢ, ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος· «Πάροικοι καὶ γείτονες». Καὶ διὰ τὸ μὴ λέγουν πάλιν· «Ξενίζοντα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν», (διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο ἀντίθετον εἰς τοὺς ἀνθρώπους) φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν ποιητὴν. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν πρέπει νὰ νομίζετε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν χρυσὸν ἢ τὸν ἄργυρον, σιχαμεροὶ καὶ παμμίαροι!» ἀλλὰ ἡπιώτερον αὐτὸ «οὐκ ὁφείλομεν νομίζειν, λέγει, ἀλλὰ ὑπεράνω αὐτῶν».

Τί είναι, λοιπόν, τὸ ὑπεράνω αὐτοῦ; Ὁ Θεός. Ἀλλ' οὔτε αὐτό, (διότι τὸ ὄνομα εἶναι ἀνδεικτικὸν ἀνεργείας), ἀλλ' ὥς τώρα αὐτά. Ὅμως δὲν λέγομεν ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁμοίος πρὸς αὐτό. Διότι ποῖος θὰ τὸ ἐλεγεν;

Πρόσεξε πῶς εἰσηγήθη τὸ ὅτι δὲν ἔχει σῶμα (ὁ Θεός): διότι ἡ διάνοια ὅταν σκεφθῇ ὄμμα, ὁπονοεῖ καὶ ἀπόστασιν. Ἐάν τις οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, λέγει, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐιδυμῆσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὁμοίον. Ἀλλὰ θὰ ἔλεγε κάποιος: «Δὲν τὸ νομίζομεν αὐτό: διατί, λοιπόν, τὰ λέγει αὐτά»; Ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ ἡτο πρὸς τοὺς πολλοὺς: καλῶς ὠμίλησε τοιουτοτρόπως. Διότι ἐάν ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ὁμοιοὶ πρὸς ἐκεῖνα ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν, πολὺ περισσότερον ὁ Θεός. Κατὰ πρῶτον ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γνώμην αὐτῇ. Ὅχι δὲ μόνον ὁ Θεός δὲν εἶναι ὁμοίος πρὸς χάραγμα (ἀγαλμα) τέχνης, ἀλλ' οὔτε ὑποτάσσεται εἰς κάποιαν ἑλλήνην ἀνθρωπίνην σκέψιν. Διότι ἡ ἢ τέχνη ἢ ἡ διάνοια τὸν εἶρε. Δι' αὐτὸ ὠμίλησε τοιουτοτρόπως: «Ἄν, λοιπόν, αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶρε ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη ἢ σκέψις, αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, καὶ εἰς τὸν λίθον ἢ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς λοιπόν, ἐάν ζῶμεν ἐν αὐτῷ, δὲν τὸν εὐρίσκομεν; Τὸ σφάλμα εἶναι διπλοῦν, καὶ διότι δὲν εἶδον ἐκείνον καὶ διότι εἶδον τοιοῦτους θεοὺς. Οὐδαμοῦ ἡ διάνοια εἶναι ἀξία ἐμπιστοσύνης μόνῃ της. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ συνετέραζε τὴν ψυχὴν των, ἀφοῦ τοὺς ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ἀναπολόγητοι, πρόσεξε τί προσθέτει: «Τοὺς μὲν χρόνους τῆς ἀγνοίας ἐπεριδόν, τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν».

Τί λοιπόν; Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν τιμωρεῖται; Οὐδεὶς ἐξ ὧν θέλουν νὰ μετανοήσουν. Περὶ αὐτῶν λέγει, ὅχι δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀπέθανον, ἀλλὰ δι' αὐτοὺς εἰς

τοὺς ὁποίους παραγγέλλει. Δὲν ζητεῖ ἀπὸ ὧν λόγον, λέγει. Δὲν εἶπεν: «Ἐκεῖνος παρεῖδε»; δὲν εἶπε: «ἐπείτρεψεν», ἀλλ' «ὁμείβεσθε ἡγιασάσθε». Δηλαδή δὲν τὸ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν. Ἐάν ζητεῖ τιμωρίαν, ἐπειδὴ ἔργον ἀξιοί τιμωρίας. Ἰγιασάσθε. Καὶ δὲν λέγει: «θεληματικῶς ἐπράξατε τὸ κακόν», ἀλλ' αὐτὸ τὸ εἶδειε διὰ τῶν προηγουμένων μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «πανταχοῦ μετανοεῖν». Ἐδῶ ὑπαινίσσεται δὴν τὴν οἰκουμένην.

Β'. Πρόσεξε πῶς τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους (τὰ φθαρτά). «Διότι ἔστησεν ἡμέραν, λέγει, ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ». Παρατήρησε, εἶπε πάλιν τὴν οἰκουμένην, ὀνομάζων οὕτω τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν ἀνδρὶ ὁ ὠρίων, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Πρόσεξε πῶς πάλιν ἐφανέρωσε τὸ πάθος (τοῦ Χριστοῦ) μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀνάστασιν. Ὅτι δὲ εἶναι ἀληθὴς ἡ μέλλουσα κρίσις, εἶναι φανερόν ἐκ τῆς ἀναστάσεως. Διότι ἀπὸ κοινοῦ ἐτοιμάζονται. Καὶ ὅτι ὅλα τὰ εἶπεν ἀληθῶς εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἀνεστήθη. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς ὅλους προσέφερον αὐτὴν τὴν πίστιν, τὸ ὅτι ἀνεστήθη αὐτὸς ἐκ νεκρῶν, καὶ αὐτὸ λοιπὸν εἶναι φανερόν.

Αὐτὰ μὲν ἐλέγθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εἰς κατάλληλον δὲ περιστάσιν θὰ ἡδύνατο νὰ λέγεται καὶ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ὅλα πρέπει πανταχοῦ νὰ μετανοῶμεν, ὅτι καθ' ὅσον ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην.

Πρόσεξε πῶς τὸν παρουσιάζει καὶ δικαστὴν, καὶ ὅτι προνοεῖ διὰ τὸν κόσμον, καὶ φιλόανθρωπον, καὶ συγχωρητικόν, καὶ δυνατόν καὶ σοφόν καὶ ὅτι ἔχει ὅλα γενικῶς τὰ ἰδιώματα τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐδῶσεν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀνεστήθη οὕτως ἐκ νεκρῶν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέγθησαν. Ἄς μετανοήσωμεν λοιπόν. Διότι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ κριθῶμεν. Ἐάν δὲν ἀνεστήθῃ ὁ Χριστός,

δὲν κρινόμεθα, ἐὰν ὅμως ἀνεστήθῃ, ὅπως οὐδέποτε κρινόμεθα. «Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἀπέθανεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ»⁵ λέγει, καὶ πάλιν «Πάντες γὰρ παραστήσόμεθα τῷ ἔθμῳ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἕκαστος κομίσῃται πρὸς ἃ ἐπραξε»⁶.

Μὴ νομίζετε θεθαίως ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγοι μόνον Ἰσοῦ παρουσιάσας καὶ τὸν λόγον περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν πάντων. Διότι δὲ νκρίνεται κατ' ἄλλον τρόπον ἢ οἰκουμένη. Καὶ τὸ «ἀναστήσας δὲ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» εἰχει λεχθῇ περὶ τοῦ σώματος. Διότι αὐτὸ ἦτο καὶ νεκρόν, αὐτὸ καὶ ἔχει πέσει. Ἀπὸ τούτων Ἕλληνας, ὅπως ἀκριβῶς τὰ περὶ τῆς δημιουργίας, τοιουτοτρόπως καὶ τὰ περὶ κρίσεως ἀπορρίπτονται. Αὐτὰ δὲ εἶναι ἐφευρέσεις παίδων καὶ ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι μεθοῦν. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὅποιοι γνωρίζομεν περὶ αὐτῶν μὲ ἀκρίθειαν, ὡς πράττωμεν κατὰ χρησίμην καὶ ὡς φροντίζομεν νὰ γίνωμεν φίλοι τοῦ Χριστοῦ. Μάχρι πότε θὰ εἰμεθα ἄχθροι πρὸς αὐτόν; Μάχρι πότε θὰ τὸν ἀποστρεφόμεθα; Μὴ γένοιτο! λέγει διὰ τὰ λέγεις αὐτά; Δὲν ἤθελα νὰ τὰ λέγω αὐτά, ἐὰν δὲν τὰ ἐπράττετε αὐτὰ σὺς. Τώρα δὲ ποῖον εἶναι τὸ κέρφος τῆς σιγῆς τῶν λόγων, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα κραυγάζουν τοιουτοτρόπως τὸσον ἔμφανως;

Πῶς, λοιπόν, θὰ τὸν ἀγαπήσωμεν; Εἶπα μὲν ἀπειρα μυρίας φορές, θὰ εἴπωμεν δὲ καὶ τώρα. Νομίζω ὅτι ἔχω εὑρεῖν ἕνα τρόπον πολὺ μέγαν καὶ ἀξιοθαύμαστον. Μαζὶ μὲ τὸ νὰ σκεπτόμεθα αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται δημοσίᾳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια εἶναι τόσα πολλά, ὅσα δὲν ἡμπορεῖ κάποιος οὔτε νὰ ἀριθμῇ, καὶ δι' ὅλα αὐτὰ νὰ ἀναγνωρίζωμεν εἰς αὐτόν εὐγνωμοσύνην, ὡς ἐνθυμούμεθα ὅλοι αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν γίνεαι διὰ τὸν κα-

5. Ρωμ. 14, 9.

6. Ρωμ. 14, 10 καὶ Β' Κορ. 5, 10.

θένα ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὡς τὰ σκεπτόμεθα καθημερινῶς.

Ἐπειδὴ λοιπόν αὐτὰ ἔχουν μεγάλην δύναμιν, ὁ καθεὶς ἐξ ἡμῶν ὡς ἀναλογίζεται μόνος του καὶ ὡς ἐρευνᾷ μὲ λεπτομέρειαν, ἐὰν κάποτε ἐνῶ εἶχε περιπέσει εἰς κινδύνους, διέφυγε τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ ἔχη τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ ἀναγεγραμμένας ὡς εἰς βιβλίον ὅπως, ἐὰν κάποτε διέφυγε κινδύνον, ἐνῶ εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν δρόμον ἀργά. Ἐάν κάποτε ἐνῶ συνέζητησε μετὰ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἔγινεν ἀνώτερος ἀπ' αὐτούς; ἐὰν κάποτε ἐνῶ εἶχε περιπέσει εἰς ἀσθένειαν καὶ ὅλοι εἶχον ἀπελπισθῇ, ἀνέλαθε δυνάμεις. Διότι αὐτὸ ἔχει μεγάλην δύναμιν εἰς τὸ νὰ μᾶς συμφιλιώσῃ μὲ τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν θεθαίως ὁ Μαρδοχαῖος⁷ ἐκεῖνος, τὰ ἀγαθὰ ἔργα τὰ ὅποια εἶχον γίνεαι ἀπ' αὐτόν, ἀφοῦ τὰ ἐνεθυμήθῃ ὁ βασιλεὺς, τὰ εἶχε πρὸς ὑπεράσπισίν του οὕτως, ὥστε νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν λαμπρότητα ἐκείνην, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς, ἂν ἐνεθυμηθῶμεν καὶ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς δύο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τί μὲν ἐσφαλόμεν ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν, τί δὲ ἀγαθὸν ἔχει αὐτὸς προσφέρει εἰς ἡμᾶς. Τοιουτοτρόπως καὶ εὐγνώμονες θὰ εἰμεθα καὶ ὅλα (τὰ σφάλματα) θὰ τὰ ἀποβάλωμεν. Ἀλλὰ οὐδεὶς ἐνθυμεῖται οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ὅπως λέγομεν διὰ τὰ ἀμαρτήματα, ὅτι εἰμεθα ἁμαρτωλοί, χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ, τοιουτοτρόπως καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ λέγομεν ὅτι μᾶς εὐηργέτησεν ὁ Θεός, δὲν ἐξετάζομεν κεχωρισμένως αὐτάς (τὰς εὐεργεσίας), δὲν λέγομεν ποῦ καὶ πῶς καὶ εἰς ποῖον καιρὸν, Ἀλλ' ἀπὸ τώρα θὰ ἐξετάζωμεν μὲ πολλὴν ἀκρίθειαν. Διότι ἂν κάποιος ἡμπορῇ καὶ τὰ παλαιὰ νὰ ἐπαναφέρῃ, ὅλα νὰ τὰ σκέπτεται μὲ ἀκρίθειαν, διὰ νὰ εὕρῃ μέγαν θησαυρόν.

70. Περὶ τῆς διασώσεως τοῦ Μαρδοχαίου καὶ τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους 106 Ἑσθῆρ 8, 1 καὶ 12.

Αὐτὸ εἶναι χρήσιμον εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ τὰ μὴ ἀπελπιζόμεθα. Διότι ὅταν ἰδῶμεν ὅτι πολλάκις μὴς ἐπρωστάμεθα, δὲν θὰ ἀπελπισθῶμεν, οὔτε θὰ νομίσωμεν ὅτι ἔχομεν ἀπορριφθῆ, ἀλλὰ θὰ λάβωμεν μέγα ἐνέχυρον αὐτοῦ διὰ τὴν φροντίδα δι' ἡμᾶς, ὅταν κατανοήσωμεν ὅτι ἐνῷ ἡμαρτήσαμεν δὲν τιμωρούμεθα, ἀλλὰ καὶ προστασίας ἀπολαύομεν.

ε'. Νὰ εἰπω λοιπὸν καὶ ἐγὼ κάτι, τὸ ὁποῖον ἔχω ἀκούσει ἀπὸ κάποιον. Ὑπῆρχε κάπου κάποιος παῖς, καὶ συνέθη κάποτε νὰ εὐρίσκειται αὐτὸς μὲ τὴν μητέρα του εἰς ἀγρόν, χωρὶς νὰ ἔχουν περάσει ἀκόμη δεκαπέντε ἔτη. Τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ συνέθη νὰ πνεύσῃ κάποιος φοβερός ἀνεμος, κατέλασθε πυρετὸς καὶ τοὺς δύο. Διότι ἦτο φθινόπωρον. Τότε λοιπὸν ἡ μὲν μητὴρ ἐπρόφθασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ὁ δὲ παῖς ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ διέταξαν νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ ὁ πυρετὸς ἔκαιγε, ἤρχισε νὰ πλύνῃ τὸ στόμα, ὅθιθεν ἐγκαρτερῶν, μᾶλλον ἐπειδὴ ἐνόμιζε ὅτι θὰ σῶσθαι τὸ πῦρ, μήπως ἐπιτύχῃ ὅ,τι δέησθε. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἦτο παῖς, ἀπὸ ἐριστικότητος παράκαιρον δὲν τὸ παρεδέχθη. Ὅταν δὲ ἔφθασε εἰς τὴν πόλιν, παρέλυσε ἡ γλῶσσα καὶ ἦτο ἄλλος διὰ πολὺν καιρὸν, χωρὶς νὰ λέγῃ οὐδὲν ἐναρθρὸν, ἀλλ' ἐδιόθαζε μὲν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμαθήτευεν εἰς διδασκάλους, ἀπλῶς δὲ καὶ ἀφανῶς.

Ὅλας λοιπὸν αἱ ἐλπίδες εἶχον κοπῇ ἀπ' αὐτὸν καὶ ἡ μητὴρ τοῦ ἦτο κυριευμένη ἀπὸ πόνο. Καὶ πολλὰ ἐπενόησαν οἱ ἱατροὶ καὶ πολλοὶ πολλὰ ἄλλα, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο, ἕως ὅτου ὁ φυλάνθρωπος Θεὸς ἐθεράπευσεν τὸν γλασσοδέτην καὶ τότε τὸν ἀποκατέστησε καὶ τὸν ἐπανάφερε εἰς τὴν προηγουμένην εὐγλωττίαν καὶ λαμπρότητα.

Διηγῆθη δὲ ἡ μητὴρ αὐτοῦ καὶ ὅτι ὅταν ἦτο παιδίον πολὺ μικρόν, εἶχε εἰς τὴν μύτην ἀσθένειαν, τὴν ὁ-

ποῖαν ὀνομάζουσι πολυπόδα. Καὶ πάλιν οἱ ἱατροὶ εἶχον ἀπελπισθῆ καὶ ἡ μητὴρ ἠδύχετο νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ὁ πατήρ τὸν κατηράτο (διότι ἀκόμη ἔαυχε νὰ ζῇ) καὶ πάλιν ὅλα ἦσαν εἰς δύσκολον θέαν. Αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἔβηξε ἀμέσως ἀπὸ τὸ θογγητὸν ἐξώθησε ἀπὸ τὴν μύτην μὲ τὴν ὀρμὴν τοῦ ἀέρος τὸ θηρίον ἐκεῖνο καὶ ὅλας αἱ δυσκολίαι ἐλύθησαν.

Αὐτὸ ἀφοῦ ἐσθῆθη, μία ροὴ ἡ ὁποία ἔχοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐρεθιστικὴ καὶ κολλώδης, ἐδημιούργει τόσας λήμνας⁷ καὶ τὸσον μεγάλας ὥστε νὰ γίνουσι εἰς τὴν κόρην ὡς διόφραγμα, καὶ τὸ φοβερόν (ἦτο αὐτό), ἐσχεδίαζεν (ἡ ἀσθένεια) ἀναπηρίαν καὶ ὅλοι εἶπον ὅτι θὰ συμθῇ αὐτό. Ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπηλλάγη καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν.

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὁποῖα ἐπηροφηρήθη, αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα γνωρίζω καλῶς ὁ ἴδιος, θὰ εἰπω πρὸς ὑμᾶς. Προεκλήθη κάποτε ὁποῖα τυράννων εἰς τὴν Ἰσικὴν μας πόλιν (τότε δὲ ἦμουν ἀκόμη ἐφηβος) καὶ ἐνῷ εἶχον στρατοπεδεύσει ἐξω ἀπὸ τὴν πόλιν ὅλοι οἱ στρατιῶται, ἰσως εὐλικρινῶς ἐζήτουν θιβλίαι γοητικὰ καὶ μαγικά. Καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ θιβλίον, ἀφοῦ τὸ ἔρριπεν ἀκατασκεύαστον εἰς κάποιον ποταμόν, συνελήφθη καὶ ἐνῷ τοῦ ἐζήτουν δὲν εἶχε νὰ τὸ δώσῃ, ἀλλὰ ὠδηγεῖτο εἰς θάλασσαν τὴν πόλιν δέσμιος.

Ὅταν δὲ ἐτιμωρήθη, ἐνῷ ἡ ἐξέτασις παρετείνετο, τότε ἐγὼ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ πορευθῶ εἰς τὸ μαρτύριον, ἐπανερχόμενον διὰ μέσου τῶν κήπων πλησίον κάποιου ποταμοῦ μαζὶ μὲ κάποιον ἄλλον. Ὅταν δὲ ἐκείνος εἶδε τὸ θιβλίον νὰ ἐπιπλέῃ ἐπάνω, εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ἐνόμι-

7. Λήμνα = ἡ ὅλη ἡ ὁποία πηγνυται εἰς τὴν ἀκρὴν τῶν ὀφθαλμῶν, κοινῶς τσίμπλο.

8. Γοητικὰ = μαγικά, τῶν γοήτων.

ζε ὅτι εἶναι λευκὸν ὄφρασμα, ὅταν δὲ ἐπληρίσασεν ἀντελήφθη ὅτι ἦτο εἰδῶλον καὶ ἀφοῦ κατέβη τὸ ἔλασεν. Ἐγὼ δὲ ἐφίλοναί κουν, διὰ τὰ εἶναι κοινὸν τὸ εὐρημα καὶ ἐχαιρόμουν. Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν, λέγει, διτιδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἀνασύρει ἐν μέρος τῆς σελίδος καὶ εὕρισκεται ὅτι εἶχον γραφὴ ἐντός μαγικά.

Συνέβη δὲ κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν νὰ διέρχεται κάποιος στρατιώτης. Ἐπειτα ἀφοῦ τὸ ἔβλεπε ἐντός τῶν ἱματίων τοῦ ἀπήγγετο καὶ εἶχεν ἀπολιθωθῇ ἐκ τοῦ φόβου. Διότι ποῖος θὰ ἐπίστευεν ὅτι τὸ ἐσηκώσαμεν ἀφοῦ τὸ ἐπάσαμεν ἀπὸ τὸν ποταμὸν, ἐνῶ τότε ἐκρατοῦντο ὅλοι καὶ οἱ μὴ δημιουργοῦντες ὁποῖαν; Καὶ νὰ τὸ ρίψωμεν δὲν εἶχομεν τὸ θάρρος, μήπως μᾶς ἴδουν, καὶ νὰ τὸ κατατεμαχίσωμεν πάλιν ὁπῆρχε παρόμοιος φόβος. Ἐπέτρεψε, λοιπὸν, ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἐρρίψαμεν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπηλλογήμεν τότε ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Καὶ ἀπειρα θὰ ἡμπορούσα νὰ λέγω, ἂν ἤθελα νὰ τὰ ἀποριεμῇσω ὅλα. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπα ἐξ αἰτίας ὁμῶν, ὥστε ἂν κάποιος καὶ ἂν ὅχι τοιαῦτα, ἀλλὰ μερικὰ ὅλα ἔχη, αὐτὰ νὰ ἐνθυμῇται συνεχῶς. Ὅπως, ἐάν κάποιος κάποιος λίθος ὁ ὁποῖος ἐρρίφθη, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ἐπάνω σου, δὲν ἦλθε ἐπάνω σου, αὐτὸ νὰ τὸ ἐνθυμῇσαι πάντοτε. Αὐτὰ δημιουργοῦν εἰς ἡμᾶς μεγάλην φύλαν πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἐάν ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μᾶς διέσωσαν, πολὺ στενοχωρούμεθα, ὅταν δὲν ἡμπορέσωμεν νὰ τοὺς τὸ ἀνταποδώσωμεν, πολὺ περισσότερον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις χρησίμον.

Ὅταν λοιπὸν θέλωμεν νὰ μὴ στενοχωρούμεθα, ὡς λέγωμεν λοιπὸν. «Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὁποίσαμεν»⁹. Καὶ ὁ Παῦλος δι' αὐτὸ

ἔλεγεν ἀπὸ τοῦ διεσώθη, διὰ τὰ ὁπνευμένη (αὐτὸ) καὶ εἰς ἐκεῖνους.

Πρόσεξε καὶ ὁ Ἰακώβ πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχε εἰς τὸν νοῦν τοῦ, δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν «Ὁ ἄγγελός σου ὁ ρυόμενός με ἐκ νεότητός μου»¹⁰. Καὶ ὅχι μόνον ὅτι μᾶς ἐγγλύτωσεν, ἀλλὰ νὰ σκεπτόμεθα πῶς καὶ διὰ τί. Παρατήρησε, λοιπὸν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνθυμεῖται διὰ τὸν αὐτὸν τοῦ τὰς εὐεργεσίας. «Ἐν τῇ ράβδῳ μου, λέγει, διήλθον τὸν Ἰορδάνην»¹¹. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐνθυμοῦνται πάντοτε καὶ ὅσα συνέβησαν εἰς τοὺς προγόνους τῶν, ἐνθυμοῦμενοι ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Λοιπὸν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς τὰ ἱδικὰ μας καὶ ὅσα συνέβησαν εἰς ἡμᾶς, πόσας φορές εἰς ἐλαττωρὰς ἐνεργείας καὶ συμφορὰς ἔχομεν πέσει. Καὶ ἂν δὲν ἐδιδεν ἀνωθεν ὁ Θεὸς βοήθειαν, θὰ εἶχομεν καταστραφῇ πρὸ πολλοῦ. Αὐτὰ σκεπτόμενοι ὅλοι καὶ ἀναλογιζόμενοι καθημερινῶς, ὡς ἀναγνωρίζωμεν συνεχῶς τὴν εὐεργεσίαν εἰς τὸν Θεόν καὶ ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ὡς ἀναπέμψωμεν εἰς αὐτὸν δόξαν, καὶ ὡς μὴ παραλείπωμεν νὰ τὸν δοξάζωμεν, διὰ τὰ ἀσκομιζώμεν πολλὴν πληρωμὴν διὰ τὴν ἐγνωμοσύνην, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐσπλαγχνίαν τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόξα, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10. Γέν. 48, 18.

11. Αὐτῶν. 32, 10.

9. Ἰακ. 2, 10.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΘ' (39)

(Πράξ. ιζ', 38, — ιη', 17)

«Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλάζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσάμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. Καὶ αὗτος ὁ Παῦλος ἐξηλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν»¹.

α'. Διατείλει τὸν, ὡς τοιοῦτοτρόπως ἐπεισαν αὐτόν, ὥστε καὶ νὰ εἰπουν οἱ Ἀθηναῖοι· «Ἀκουσάμεθά πάλιν περὶ τούτου» καὶ ὡς δὲν ὑπῆρχον κίνδυνοι, δίδεται ὁ Παῦλος νὰ ἀφήσῃ τὰς Ἀθήνας· Ὡς γὰρ γινώσκοντες ὅτι δὲν εἶχε ἀφελῆσθαι πολλὰ ἄλλα, τε ἀδυνατοῦν καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Κόρινθον. «Τινὲς δὲ ἄνδρες, καλλιθέμενοι αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρσενάριος, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἑταροὶ σὺν αὐτοῖς».

Μετά δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Καὶ εὗρον τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, (διὰ τὸ διατεταγέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ρώμης), προσήλθεν αὐτοῖς καὶ διὰ τὸ ἐρέεγγον εἶναι ἔμεινε παρ' αὐτοῖς, καὶ ἐργάζετο ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ². Εὐλόγως εἰς τὴν Κόρινθον ἀδυνατοῦν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Ὡς εἶπα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ μὲν. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι καίτοι ἤρεσαν εἰς τὴν πορνείαν ἀκρόασις, ὅμως δὲν εἶδον προσοχὴν. Διότι δὲν ἐφρόντιζον ἐπ' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχουν πάντοτε κάτι νὰ εἰπουν, τὸ ὁποῖον ἀκρι-

Εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων ΟΜΙΛΙΑ ΑΘ' (ΚΕΘ. 17-18) 188

βῶς τοὺς ἔκαμε νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Ἄν δὲ αὐτὸ τὸ εἶχον συνήθειαν, πῶς κατηγοροῦν ὅτι «ἐξέσωσεν δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι»³. Ἀλλ' αὐτὰ ἦσαν πολλὰ δυσκολοκατανόητα. Ἀλλ' ὅμως ἐπείσε τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρσενάριον καὶ μερικοὺς ἄλλους. Διότι αὐτοὶ μὲν οἱ ὅποιοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν ζωὴν των, ταχέως ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ὅχι ἀκόμη.

Ἐθεώρησε λοιπὸν ὁ Παῦλος ὅτι ἦτο ἀρκετὸν τὸ νὰ σπεύρῃ ἐπὶ τινα χρόνον τὰ σπέρματα. Διότι τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐδῶ εἶχε προῆλθαι. Πέθανε μὲν ἐπὶ Νέρωνος, ἀπὸ δὲ τοῦ Κλαυδίου προητοιμάζετο ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ μακρὰν μὲν, ὅχι ἀκατάλληλος δὲ, ὥστε τοῦλάχιστον τοιοῦτοτρόπως νὰ συνετισθοῦν, καὶ καταδιώκοντο ἀπὸ τὴν Ρώμην ὡς διασπορεῖς. Δι' αὐτὸ προνοεῖται αὐτὸς νὰ ἀδυνατοῦν ἐκεῖ ὡς δέσμιος, διὰ νὰ μὴ ἐκδιώκεται ὡς Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὡς ἐνεργῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας καὶ νὰ φυλάττεται ἐκεῖ.

Καὶ ἔρπει, λέγει, παρ' αὐτοῖς. Πῶ, πῶ! Ποῖον δικαίωμα εἶδεν, διὰ νὰ συγκατοικήσῃ! Διότι ἐπειδὴ ἔπρεπε ἐδῶ περισσότερον νὰ μὴ λάθῃ (διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν), καθὼς λέγει· «Ἰνα, ἐν ᾧ καυχῶνται, εὐρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς»⁴, τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς Προνοίας νὰ μὲν αὐτὸς ἐκεῖ.

Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν Σάββατον, ἐπειδὴ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Ὡς δὲ κατήλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνέχετο τῷ Πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρούμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Δηλαδὴ «τὸν παρηνόχου, τὸν ὑπόβριζον». Ἀλλ' αὐτοὶ μὲν τοιοῦτο-

1. Πράξ. 17, 32.

2. Πράξ. 18, 1 - 3.

3. Πράξ. 17, 18.

4. Β' Κορ. 11, 12.

τρόπως (φέροντο), ὁ Παῦλος ὁμῶς τί (ἔπραξε); Ἄπομακρύνεται ἐξ αὐτῶν καὶ μὲ πολλὸν φόβον. Δὲν ἦτο ἀκόμη ἀναγκαῖον εἰς ὅμῃς, λέγει, νὰ κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον. Ἀλλὰ καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς αἰνιγματωδῶς.

«Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ θλασφημούτων, ἐκτιναχόμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς· Τὸ πῆμα ὁμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν. Καθαρὰς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύομαι. Καὶ μεταθὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τινός, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο». Πρόσεξε πῶς πάλιν μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἀπὸ τοῦ νῦν» οὐτε τοιουτοτρόπως τοὺς παραμελεῖ. Ὡστε τὸ εἶπεν αὐτὸ ἐπειδὴ τὸν ἠρέθισαν. Καὶ λοιπὸν ἦλθεν εἰς τὸν Ἰούστον, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία ἦτο γειτονικὴ πρὸς τὴν συναγωγὴν. Ἦτο γειτονικὴ ὥστε νὰ ἔχουν καὶ ζῆλον ἐξ αἰτίας τῆς γειτνιάσεως, ἀν' θεοβαίως ἠθελον.

«Κρίσπος δέ, λέγει, ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ». Καὶ αὐτὸ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀρκετὸν διὰ νὰ προστεθῇ· «Εἶπε δὲ ὁ Κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ· Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Παρατήρησε, μὲ πόσα τὸν πείθει, καὶ πῶς, αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν τὸν κατέβαλλε, αὐτὸ ὑστερον τοῦ λέγει· «Ὅτι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Πῶς λοιπὸν ἐπετέθησαν ἀπὸ κοινοῦ εἰς αὐτόν, θὰ ἔλεγε κάποιος; Καὶ ὁμῶς δὲν κατάρθωσαν οὐδὲν, ἀλλὰ μόνον τὸν ὠδήγησαν πρὸς τὸν Ἀνθόπατον.

«Ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἔξ, διδάσκων ἐν

αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Γαλλῖωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ θῆμα, λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπέθει τοὺς ἀνθρώπους σέβασθαι τὸν Θεόν». Παρατηρεῖς διατὶ ἐκείνοι πάντοτε δημοσίως ἔπλεον τὰς κατηγορίας; Παρατήρησε λοιπὸν ἐδῶ, ἐνῷ εἶπον αὐτοὶ ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον παρὰσοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ λατρεύουν τὸν Θεόν, δι' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐνδιεφέρθη ὁ ἀνθύπατος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Καὶ ἀκούε πῶς ἀπαντᾷ· «Εἰ μὲν ἦν τῶν τῆς πόλεως ἀπτόμενον ἀδίκημά τι ἢ ραδιούργημα ποιηρὲν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἀν' ἡμεσχόμεν ὁμῶν».

Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐπικερὴς ἄνθρωπος αὐτός καὶ εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἀπαντᾷ συνετῶς. Ἐμέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου, λέγει, ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλῖων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ραδιούργημα ποιηρὲν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἀν' ἡμεσχόμεν ὁμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὁνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὁμᾶς, ὁρᾶσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ θεόλομαι εἶναι. Καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θήματος. Ἐπισπασμένοι δὲ πάντες Ἑλληνες Σωσθένης τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔκυπτον ἐμπροσθεν τοῦ θήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελε. Καὶ ἀπ' ἐδῶ πάλιν φαίνεται ἡ ἐπιεικεία τοῦ ἀνδρός. Διότι ἐνῷ αὐτὸς ἐκυπτοῦ, δὲν ἐθεώρησεν ὅτι εἶναι ἱδική του προσβολή. Τόσον περιφρονημένοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι.

6'. «Ἀς ἴδωμεν δὲ ἔξ ἀρχῆς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν. Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθά σου πάλιν. Πόσα μεγάλα καὶ ὑψηλὰ ἀν' καὶ ἤκουσαν, δὲν ἐδίδον προσοχὴν, ἀλλ' ἐχλεύαζον. Ἐχλεύαζον δὲ τὴν ἀνάστασιν· ψυ-

χικός γάρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος»⁵. «Καὶ οὕτω, λέγει, ἐξῆλθεν ὁ Παῦλος ἐκ μέσου αὐτῶν». «Οὕτω» πῶς; Ἀφοῦ ἔπεισε τοὺς μὲν, καὶ χλευαζόμενος ὅπῃ τῶν ἄλλων.

«Χωρισθεὶς δὲ ἀπὸ Ἀθηνῶν, λέγει, ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Καὶ εὗρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἔμεινε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο». Παρατήρησε πῶς ὁ νόμος ἀρχίζει νὰ καταργηται, λοιπὸν. Διότι ἀφοῦ ἔκοψε τὰ μαλλιά του, καίτοι ἦτο Ἰουδαῖος αὐτός, εἰς τὰς Κεγχρεάς, μετὰ ἀπ' αὐτὰ ἀναχωρεῖ μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον διὰ τὴν Συρίαν. Ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τὸν Πόντον, δὲν ἐθιάζετο νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, οὔτε πηλοῖον, ἀλλὰ μακρότερον.

Πλησίον αὐτοῦ μένει, λοιπὸν, καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ μένῃ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μόνον μένει, ἐπειδὴ εἶρε κατέλληλον κατόλιμα. Διότι δι' αὐτὸν ἦτο πολὺ καταλληλότερον ἀπὸ τὰ θαυρικά ἀνάκτορα. Καὶ μὴ γέλῃς καθὼς ἀκούεις, ἀγαπητέ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀθλητὴν ἡ παλαιότερα εἶναι περισσότερον χρῆσιμος ἀπὸ τὰ ἀπαλά στρώματα, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸν πολεμιστὴν τὸ σιδηροῦν ξίφος, ἀλλ' ὅχι τὸ χρυσοῦν. Καὶ εἰργάζετο ἐνῷ ἐκήρυσσε. Ὡς ἐντραπόμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ζῶμεν νωθρῶς καὶ χωρὶς νὰ κηρύσσωμεν.

«Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ, λέγει, κατὰ πᾶν Σάββατον, ἐπειθὲ τε Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ θλασσομένων» ἀπεμακρύνθη. Ἐνῷ ἐπερίμενε τοιοῦτοτρόπως νὰ τοὺς ἐλκύσῃ μάλλον, ἀπομακρύνεται. Διότι διατὶ ἀφοῦ ἄφησε ἐκείνην τὴν οἰκίαν, ἦλθε πλησίον τῆς συναγωγῆς; Ὁρᾷ γὰρ ὅχι δι' αὐτό; Διότι δὲν ἔθελεν ἐδῶ κίνδυνον. «Δια-

5. Α' Κορ. 2, 14.

μαρτυρούμενος αὐτοῖς, λέγει. Δὲν διδάσκει πλέον, ἀλλὰ διαμαρτύρεται.

«Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, λέγει, καὶ θλασσομένων, ἐκτιναζόμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε· Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν». Αὐτὸ τὸ πράττει, ὥστε ὅχι μόνον μὲ λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ πράξεις νὰ φοβήσῃ. Καὶ συνομιλεῖ ἔντονώτερον, καθ' ὅσον καὶ πολλοὺς εἶχε πείσει. «Καθαρὸς εἰμι, λέγει, ἐγὼ» ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι.

Ἐπομένως καὶ ἡμεῖς εἰμεθα ὀπεύθουνοι διὰ τὸν (πνευματικόν) θάνατον αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἔχουν παραδοθῇ εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ τοὺς παραμελοῦμεν. Ὡστε καὶ ὅταν λέγῃ· «Τὸ λοιπὸν κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω»⁶ τὸ λέγει διὰ νὰ φοβήσῃ. Διότι δὲν τοὺς ἐφόβειε τόσο ἡ τιμωρία, ὅσον τοὺς ἐβλίσεν αὐτό. «Καὶ μεταθὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν Ἰούστου». Πηγαίνει, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἐθιάζετο νὰ πορευθῇ πρὸς τὰ ἔθνη.

«Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, λέγει, ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ αὖν δλαὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Παρατήρησε ὅτι οἱ πιστοὶ τότε τὸ ἐπραττον αὐτὸ μὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκίαν. Ἀφοῦ δὲ ἔγινε αὐτό, ἀμέσως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀφοῦ ἐπίστευσαν ἐβαπτίσθησαν. Αὐτὸν τὸν Κρίσπον λέγει τὸν ἀρχισυνάγωγον, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὅταν γράφῃ· «οὐδένα ἄλλον ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάιον»⁷. Νομίζω δὲ ὅτι αὐτὸς ἐλέγετο καὶ Σωσθένης, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο πιστὸς ἀνὴρ, ὥστε καὶ νὰ κτυπᾶται καὶ νὰ εὐρίσκεται πάντοτε πλησίον τοῦ Παύλου.

«Εἶπε δὲ, λέγει, ὁ Κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ· Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει. Δι' αὐτὸ μένει πολὺν και-

6. Γαλ. 2, 17.

7. Α' Κορ. 1, 14.

ρόν εκεί. Διότι τὸν ἔπειθε μὲν καὶ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἡ φιλία τοῦ Χριστοῦ περισσότερον. Διότι γίνετο ὁ κίνδυνος μεγαλύτερος εἰς τὸ ἐξῆς, ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἐπίστευον καὶ ὁ ἀρχισυνάγωγος.

«Μὴ φοβοῦ», λέγει. Αὐτὸ ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸν ἀνορθώσῃ, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἐφοβείτο, ἡ δὲν ἀπεδείχθη μὲν, ἀλλὰ τοῦ ἐμπνέεται θάρρος, ὥστε νὰ μὴ πάθῃ αὐτὰ. Διότι δὲν τοὺς ἀφῆνε πάντοτε νὰ δυστυχοῦν, ὥστε νὰ μὴ γίνουιν ἀσθενέστεροι. Διότι οὐδὲν ἐλλόπει τόσον τὸν Παῦλον, ὅσον αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἐπείθοντο, ὅσον αὐτοὶ οἱ ὅποιοι παρετάσσοντο ἐναντίον του. Αὐτὸ ἦτο δι' αὐτὸν χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. «Καὶ μὴ σιωπήσῃς», λέγει, διότι λαὸς πολὺς ἔστι μοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. «Ἰσως δι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός.

«Γαλλίανος δέ, λέγει, ἀνθυπατεύοντας τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ. Πρόσεξε, ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἔν ἔτος καὶ τοὺς ἐξ μηνῶν ἐπιτίθενται, ὅταν δὲν ἤδύναντο πλέον νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς ἰδικούς των νόμους. Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἐξεσήκωσε τοὺς Κορινθίους, τὸ ὅτι ἐπέστησαν κυρίως ὅτι ὁ ἀρχὼν δὲν ρίπτει κάτω τὸν ἑαυτὸν του. Διότι δὲν ἤρμαζεν εἰς αὐτὸν τὸ νὰ νικήσῃ ἀπὸ λογομαχίαν, καὶ νὰ μάθουν ἑκεῖνοι ὅτι οὐδόλως τὸν ἐνδιαφέρουν τὰ τῆς ὑποθέσεως. Καὶ παρατήρησε πῶς ἦτο συνετὸς ἐκεῖνος. Διότι δὲν εἶπε ὅταν ἀπεκρίθῃ ἀμέσως· «Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει», ἀλλὰ τί; «Εἰ μὲν ἦν τι ἀδίκημα ἢ ραδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζητημὰ ἔστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὁμᾶς, ὕψεσθε οὗτοι· κριτὴς γάρ ἐγώ τοῦτων οὐ θούλωμαι εἶναι. Ἀπετελήσαν (ἀπέφραξεν) αὐτοῖς τὸ δικαστήριον». Ἡ νίκη ἔχει γίνῃ λαμπρά.

«Ἐπιλαβόμενοι δὲ Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον,

ἔτυπον ἐμπροσθεν τοῦ θεήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελεν». Ὡς τῆς ἐντροπῆς, τὴν ὅποιαν ὁπέστησαν· «Καὶ οὐδὲν τούτων, λέγει, τῷ Γαλλίῳ ἐμελε» ἂν καὶ τὸ πᾶν ἦτο πρὸς ἰδικὴν του προσβολήν. Ἀλλ' αὐτοὶ κτυποῦν ὥς νὰ ἐλαβον δῆθεν ἐξουσίαν, πράττοντες ἔργον ἀπερίσκεπτου θυμοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἀτιμίας.

Καὶ διατὶ ἐκεῖνος δὲν ἐκτόπησε τοὺς κτυπώντας ἂν καὶ εἶχε καὶ αὐτὸς ἐξουσίαν; Ἀλλ' ἐδιδάσκοντο ν' ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθειαν. Δὲν κτυπᾷ δὲ τοὺς κτυπώντας, ὥστε καὶ ὁ δικαστὴς νὰ μάθῃ ποῶς ἦτο ὁ ἐπιεικέστερος. Αὐτὸ πολὺ ὠφέλησε τοὺς παρόντας. Διότι ἐδίδαξε καὶ ἡ ἐπιείκεια αὐτῶν καὶ ἡ θρασύτης ἐκείνων ὅτι τὰ αὐτοῦ τοῦ εἵβους θέματα ἔχουν ἀνάγκην δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα τὰ πράττουσιν ἀνευ τάξεως. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν πρέπει», διὰ νὰ μὴ τὸν καυράζουιν πάλιν, ἀλλὰ «οὐ θέλω» κριτὴς γάρ, λέγει, ἐγώ τούτων εἶναι οὐ θούλωμαι. Τόσον ἐπιεικὴς ἦτο ὁ ἀνὴρ.

Αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Πιλάτος διὰ τὸν Χριστὸν «Λάθετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε». Ὁ μὲν προέβαλλε τὴν ἀξίωσιν νὰ κρίνουσιν αὐτοὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον, οἱ δὲ ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι μεθοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι εἶναι τρελλοί, τοιαύτην στάσιν ἐτήρουν. Δι' αὐτὸ ἐγκατέλειψε τὰς Ἀθήνας ἐπειδὴ λαὸς ἦν ἐκεῖ πολὺς. Ἐκτυπᾶτο, καὶ δὲν ἔλεγε τίποτε (ὁ ἀρχισυνάγωγος).

γ'. Αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ὡς κτυπώμεν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι μᾶς κτυποῦν μὲ τὴν ἐπιείκειαν, μὲ τὴν σιγὴν, μὲ τὴν μακροθυμίαν. Αὐτὰ τὰ τραύματα εἶναι χειρότερα, μεγαλύτερα ἢ πληγὴ καὶ πλεον ἀνυπόφορος. Διότι τὸ δυσάρεστον δὲν εἶναι τὸ νὰ κτυπᾷ-

ται τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἡ διάνοια. Πολλοὺς κυπῶμεν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ γίνεται εἰς κατὰστασιν φιλίας, καὶ εὐχαριστοῦνται. Ἄν δὲ κάποιον τυχαῖον κυπῆσης αὐθαδῶς, ἐπειδὴ ἐπέβρασε εἰς τὴν καρδίαν, πολὺ τὸν ἐλύπησες. Τοιοῦτοτρόπως περισσότερον κυπῶμεν τὴν καρδίαν των.

Ὅτι δὲ περισσότερον κυπῶ ἡ ἐπιείκεια ἀπὸ τὴν θρασυσύτητα, ἐμπρός ἂς τὸ ἀποδείξωμεν ὅσον εἶναι δυνατὸν μετὰ τὸν λόγον. (Διότι ἡ μὲν ἐμφανὴς ἀπόδειξις γίνεται διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς πείρας, ἂν δὲ φαίνεται καλὸν, θὰ ἐξετάσωμεν καὶ διὰ τοῦ λόγου, ἂν καὶ πολλάκις ὡς τῶρα ἐξητάσωμεν). Διότι εἰς τὰς προσβολὰς οὐδὲν μᾶς λυπεῖ τόσον, ὅσον ἡ γνώμη ἀπὸ μέρους αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐλέπουν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ προσβάλλεται κάποιος δημῳσίᾳ καὶ ἰδιαίτερώς, ἀλλὰ ἐκεῖνας μὲν τὰς προσβολὰς τὰς ὁπομένων μετὰ εὐκολίαν, ὅταν γίνωνται εἰς ἔρημον μέρος, ὅταν πάθωμεν αὐτό, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς νὰ μαρτυρήσῃ, οὔτε νὰ γνωρίσῃ. Τοιοῦτοτρόπως δὲν εἶναι ἡ φύσις τῆς προσβολῆς αὐτῇ ἡ ὁποία ἐρεβίζει, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ κάποιος αὐτὸ ἐνώπιον ὄλων. Ὅπως ἔάν κάποιος, ἐνῶ ἐνώπιον ὄλων τιμᾷ, προσβάλλῃ ἰδιαίτερώς, καὶ εὐγνωμοσύνην θὰ τοῦ ἀναγνωρίσωμεν.

Λοιπὸν τὸ λυπηρὸν δὲν εἶναι εἰς τὴν φύσιν τῆς προσβολῆς, ἀλλ' εἰς τὴν γνώμην αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐλέπουν, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως. Τί γίνεται λοιπὸν, ὅταν αὕτη εἶναι ὅπῃ ἡμῶν; Δὲν ἔχει προσβληθῇ περισσύτερον ὁ προσβάλλων, ὅταν ἐκφέρουν γνώμην ὅπῃ ἡμῶν; Εἰπέ μου ποῖον περιφρονοῦν οἱ παρόντες; Αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλει ἢ αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσεβλήθη καὶ σιγᾷ; Διότι ὁ μὲν θυμὸς παρουσιάζει ὅτι (περιφρονοῦν) αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλεται, τῶρα δὲ καθ' ὅν χρόνον εἰμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ

τὸ πάθος, ἂς προσέξωμεν, διὰ νὰ μὴ παρασυρθῶμεν ποτέ.

Ποῖον λοιπὸν καταδικάζωμεν ὅλοι; Εἶναι φανερόν ὅτι αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλει. Καὶ ἂν μὲν εἶναι κατώτερος, θὰ εἴπωμεν καὶ ὅτι εἶναι τρελλός, ἂν δὲ ἰσότημος, ὅτι εἶναι ἀνόητος, ἂν δὲ ἀνώτερος, οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τὸ ἀποδεχθῶμεν. Διότι εἰπέ μου, ποῖος εἶναι ἄξιος ἀποδοχῆς; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ταράσσεται, τολαιωρεῖται, ἐξαγριοῦται, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντιμετωπίζει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἢ αὐτὸς ὁ ὁποῖος μετὰ γαλήνην καὶ ἡρεμίαν καὶ πολλὴν ἐγκρατέρειαν; Δὲν ὁμοιάζει ὁ μὲν πρὸς ἀγγελόν, ὁ δὲ πρὸς ἀνθρώπον; Διότι ὁ μὲν δὲν ἡμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ οὔτε τὰ ἰδικὰ του κακά, ἐκεῖνος δὲ καὶ τὰ ξένα. Αὐτὸς δὲν ἡμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του, ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄλλον. Ὁ μὲν εὐρίσκειται εἰς ναυάγιον, αὐτὸς δὲ εἰς ἀσφάλειαν πλέει, ἐνῶ τὸ πλοῖον ὀδηγεῖται ἀπὸ εὐνοϊκούς δι' αὐτὸν ἀνέμους. Διότι δὲν ἀφηγεῖται τὸν ἀνεμὸν τοῦ θυμοῦ, ἀφοῦ ἐμπέσῃ εἰς τὰ ἰστία, ν' ἀνατρέψῃ τὸ σκάφος τῆς διανοίας, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπνευσε κάποια λεπτή καὶ εὐχάριστος αὔρα, ὁ ἀνεμὸς τῆς ἀνεξικακίας, μετὰ πολλὴν ἡσυχίαν δι' αὐτόν, ὀδηγεῖ εἰς τὸν λιμένα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς πλοῖον τὸ ὁποῖον νευραγῇ οἱ ναῦται δὲν γνωρίζουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ρίπτουν, καὶ ἂν λάθουν τὰς ἰδικὰς των, ἂν τῶν ξένων τὰς πρὸς φύλαξιν ἀποσκευάς, ἀλλὰ ὅλα θὰ β. σα εὐρίσκονται ἐντὸς καθ' ὅμοιον τρόπον τὰ πετοῦν β. ξω, καὶ τὰ πολύτιμα καὶ τὰ μὴ πολύτιμα, ὅταν δὲ σταματήσῃ ἡ κακοκαιρία, τότε, καθὼς σκέπτονται ὅσα ἐπέταξαν, θαυμάζουν, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν γαλήνην, ἐξ αἰτίας τῆς ζημίας τοῦ ριφθέντος φορτίου, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὅταν πνεύσῃ ὁ θυμὸς καὶ σηκωθῇ κακοκαιρία, δὲν γνωρίζουν νὰ πετοῦν μετὰ τάξιν ὅσα

πράγματι ὅταν δὲ σταματήσει ὁ θυμός, τότε σκεπτόμενοι ποῖα ἐρρίψαν ἐξω, ἀντιλαμβάνονται τὴν ζημίαν, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκαισιν, ἐπειδὴ ἐνθυμοῦνται τοὺς λόγους, διὰ τῶν ὁποίων προσέβαλον τοὺς ἐαυτοὺς τῶν καὶ πολὺ ἐξημιώθησεν, ὅχι ὡς πρὸς χρήματα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν φήμην τῆς ἐπαικτικῆς καὶ τῆς πρᾶτης.

Πράγματι, ὁ θυμός ἐστὶν σκότος. «Εἶπεν ἄφρων, λέγει, ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Ὅχι ἐστὶ Θεός»⁹. Ἰσως εἶναι κατέλληλον νὰ εἴπῃ αὐτὸ καὶ δι' αὐτὸν ὁ ὁποῖος θυμῶναι, ὅτι εἶπεν ὁ θυμῶνων· «Δὲν ὑπάρχει Θεός». «κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, λέγει, τῆς ὀργῆς αὐτοῦ οὐκ ἐκζητήσῃ»¹⁰. Διότι ὅποιος λογισμὸς εὐσεβῆς καὶ ἂν ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν, ὅλους τοὺς ἀποκρύπτει καὶ τοὺς ἀποκρούει, ὅλους τοὺς καταρρίπτει. Ἄν οὐ δὲν ὑποφέρει περισσώτερον ἀπ' αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐχλευάσθῃ, χλευάζῃ, καὶ ἂν δὲν εἶναι κανεὶς ὁ κατήγορος, παρὰ μόνον τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, ἀφοῦ σὲ λάθῃ ἰδιαίτερος, σοὶ δίδει μυρία μαστιγώσεις.

Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς ὅτι ὁ χλευαζόμενος δὲν προέφερε οὐδένα λόγον πικρόν, δὲν πονεῖς περισσώτερον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Εἰπέ μου, πῶς ἐξυθρίσας μὲ μυρίας κακολογίας ἀνθρώπων πρᾶν καὶ ταπεινὸν καὶ ἐπικεῖν; Αὐτὰ τὰ λέγομεν συνεχῶς, δὲν θλίβομεν δὲ νὰ παρουσιάζονται διὰ τῶν ἔργων. Ἐνθ' εἰσαι ἄνθρωπος, χλευάζεις ἄνθρωπον; Ἐνθ' εἰσαι βοῦλος, τὸν σὺν-δουλον; Ἀλλὰ διατί ἀπορῶ δι' αὐτό, καθ' ὅσον θεοσάως πολλοὶ χλευάζουν καὶ τὸν Θεόν;

Β'. Αὐτὸ ἂς εἶναι παρηγορία δι' ὁμᾶς οἱ ὅποιοι

⁹. Ψαλμ. 13, 1.

¹⁰. Ψαλμ. 9, 25.

χλευάζετε. Περιφρονεῖσθε; Περιφρονεῖται καὶ ὁ Θεός. Χλευάζετε; Χλευάζεται καὶ ὁ Θεός. Καταπτύετε; Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱδικός μας Δεσπότης. Εἰς αὐτὰ μὲν συμμετέχει μαζί μας, εἰς τὰ ἀντίθετα δὲ ὅχι. Διότι ποτὲ δὲν ἐχλεύασεν ἀδίκως, μὴ γένοιτο! οὔτε ἀπλῶς ἐκακολόγησεν, οὔτε ἠδίκησεν. Ὡστε ἡμεῖς εἰμεθα αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχομεν ἐπικοινωνίαν μαζί του, ὅχι ἐσεῖς. Διότι τὸ νὰ ὑπομένῃ κάποιος ὅταν χλευάζεται, εἶναι θεϊκόν, τὸ δὲ νὰ χλευάζῃ μόνον, δαιμονικόν.

Ἰδετε τὰς δύο μερίδας. «Δαμιόνιον ἔχεις»¹¹ ἤκουσεν ὁ Χριστός. Ἐρραπίσθῃ ἀπὸ τὸν βοῦλον τοῦ ἀρχιερέως¹². Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ὁποῖοι χλευάζουν ἀδίκως, τάσσονται μαζί μὲ ἐκείνους. Εὐλόγως. Διότι ἂν ὁ Πέτρος ὀνομάσῃ καὶ σατανᾶς¹³ δι' ἑνα λόγον, πολὺ περισσώτερον αὐτοὶ δὲ ὀνομασθεῖν Ἰουδαῖοι, ὅταν πράττουν τὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τέκνα τοῦ διαβόλου¹⁴, ἐπειδὴ ἔπραττον τὰ τοῦ διαβόλου.

Χλευάζεις, ἐνθ' εἰσαι τί; εἰπέ μου. Περισσότερον δὲ δι' αὐτὸ χλευάζεις ἐπειδὴ δὲν εἰσαι τίποτε. Διότι οὐδεὶς χλευάζει, ἂν εἶναι ἄνθρωπος. Ὡστε αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγεται εἰς τὰς φυλονικίας· «Σὺ ποῖος εἰσαι;» ἔπρεπε νὰ λέγεται ἀντιθέτως· δηλαδὴ, «χλευάζεις» ἔπρεπε νὰ λέγῃ· διότι δὲν εἰσαι τίποτε. Τώρα ὅταν ἡμεῖς λέγωμεν «Ὡς ποῖος χλευάζεις;», ὥς ἀνώτερός σου» εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσῃμεν ἀπὸ ὅλους. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ λέγῃ τὸ ἀντίθετον. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡμεῖς κακῶς ἐρωτῶμεν, δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι κακῶς ἀπαντοῦν, ὥστε ἡμεῖς εἰμεθα αἴτιοι. Διότι ὡς νὰ ᾔσαν μεγάλοι ἄνδρες αὐτοὶ οἱ ὁ-

¹¹. Ἰωάν. 7, 20.

¹². Αὐτόθ. 18, 22.

¹³. Μάρκ. 8, 33.

¹⁴. Ἰωάν. 8, 44.

ποιοι χλευάζουν, λέγομεν οὕτως· «Ὡς ποῖος χλευάζεις; Δι' αὐτό καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοτρόπως ἀπαντοῦν. Τὸ ἀντίθετον δὲ ἔπρεπε νὰ λέγωμεν· «Χλευάζεις; χλευάζε· διότι δὲν εἶσαι τίποτε». Πρὸς αὐτοὺς δὲ οἱ ὅποιοι δὲν χλευάζουν, αὐτὰ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ λέγεται. «Ὡς ποῖος δὲν χλευάζεις; Ὑπερέβης τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν»; Αὐτὸ εἶναι εὐγένεια, αὐτὸ ἐλευθερία, τὸ νὰ μὴ λέγῃς τίποτε φάυλον, καὶ ἂν εἶναι ἀξίος κάποιος νὰ τὰ ἀκούῃ.

Εἰπέ μου λοιπόν, πόσοι δὲν εἶναι ἀξιοὶ νὰ φανεωθοῦν; Ἄλλ' ὅμως δὲν τὸ πράττει αὐτὸ μόνος τοῦ ὁ δικαστῆς, ἀλλ' ἑρωτᾷ. Καὶ οὕτως αὐτὸ μόνος τοῦ. Ἐάν δὲ δὲν εἶναι ὑποφερτὸν αὐτὸς ὁ ὁποῖος δικάζει νὰ συνομιλῇ μὲ ἀνθρώπων πονηρὸν, ἀλλὰ χρησιμοποίῃ κάποιο μέσον, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ χλευάζωμεν ἡμεῖς οἱ ἱστίμοι. Διότι δὲν θὰ ὑπερτερῶμεν ἀπὸ αὐτοῦς τόσοον μὲ τὸ νὰ χλευάζωμεν, ὅσον μὲ τὸ νὰ διδασχόμεν, ὅτι ἐχλευάσαμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας. Δι' αὐτὸ τοὺς μὲν πονηροὺς δὲν πρέπει οὔτε νὰ τοὺς χλευάζῃ κανεὶς, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς καὶ δι' ἄλλο, διότι δὲν εἶναι ἀξιοὶ (χλευασμοῦ). Καὶ τρίτον, διότι δὲν πρέπει νὰ εἶναι χλευαστῆς.

Τώρα δὲ παρατήρησε πόσα γίνονται. Χλευάζεται καὶ ἀπειλεῖται ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θλέπουν ἄνθρωποι. Τί λοιπόν; Πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέσον τὰ θηρία καὶ νὰ τοὺς διαχωρίσουν; Διότι αὐτὸ ἀπομένει. Διότι ὅταν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι εὐχαριστοῦνται μὲ πῃν ἀδικίαν εἶναι ἄνθρωποι, ἡ συμφιλίωσις ἀπομένει εἰς τὰ θηρία. Ὅπως, λοιπόν, ὅταν οἱ οἰκοδεσπόται φιλονικοῦν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπομένει νὰ τοὺς συμφιλιώσουν οἱ ὑπηρέται (διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τοῦ πράγματος, ἂν καὶ δὲν γίνεται ἴσως τοιοῦτοτρόπως), κατ' αὐ-

τὸν τὸν τρόπον καὶ ἐδῶ. Χλευάζεις; Εὐλόγως. Διότι δὲν εἶσαι οὔτε ἄνθρωπος. Δι' αὐτὸ ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι κάτι μέγα ἡ ἀλαζονεία καὶ ἐθεωρήθη ὅτι ἀρμόζει εἰς τοὺς μεγάλους. Αὐτὸ ὅμως ἀρμόζει περισσότερον εἰς δοῦλους, ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ ἐπαινῇ κάποιος ἀρμόζει εἰς ἐλευθέρους. Διότι ὅπως τὸ νὰ κακοποιοῦν εἶναι γνώρισμα ἐκείνων, τοιοῦτοτρόπως τὸ νὰ δυστυχοῦν εἶναι αὐτῶν. Ὅπως εἶναι ἡ κλέπτρια δοῦλη, ἡ ὁποία κρυφίως ὀποικλέπτει τὰ τοῦ κυρίου της, κάτι τοιοῦτον εἶναι καὶ ἡ ἀλαζονεία. Καὶ ὅπως θὰ εἶπαι κάποιος, ὅπως ὁ κλέπτης, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται μὲ δισαύνην, πανταχοῦ παρατηρεῖ γύρω, προσπαθῶν νὰ κλέψῃ κάτι, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὰ ἐξετάζει ὅλα, ἐπειδὴ θέλει κάτι νὰ λέγῃ.

Ἀμέσως θὰ τὸν περιγράψωμεν μὲ κάποιο ἄλλο παράδειγμα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς; ἂν κάποιος, ὁ ὁποῖος κλέπτει ἀπὸ οἰκίαν ἀκαθάρτα σκευὴ καὶ ὁ ὁποῖος τὰ ἐξάγει ἐνώπιον ὁλων, δὲν θὰ ἐδημιούργει ἐντροπὴν τῶν εἰς τὰ κλαπέντα, ὅσον ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ἐπειδὴ ἔκλεψε αὐτὰ καὶ τὰ ἐξάγει, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπόν καὶ αὐτὸς, ἀφοῦ ἐξεστόμενη ἐνώπιον ὁλων ἀκαθάρτους λόγους, δὲν ἐδημιούργησεν ἐντροπὴν εἰς ὁλλους. Ἄλλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τῶν λόγων, ἀφοῦ ἐπαρουσίασε τοιαῦτα καὶ κατεμύλωνε καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ καὶ τὴν σκέψιν. Διότι τὸ ἴδιον γίνεται ὅταν φιλονικῶμεν μὲ τοὺς πονηροὺς, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος ἄνθρωπος μολύνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κτυπήσῃ αὐτὸν ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν σῆμιν, ἀφοῦ ρίψῃ τὰς χεῖρας τοῦ εἰς τὸν θόρβον.

Αὐτὰ λοιπόν ὅλα σκεπτόμενοι, παρακαλῶ, ὅς ἀποφύγωμεν τὴν ἐλάθην ἡ ὁποία προέρχεται ἀπ' ἐδῶ καὶ ὅς ἔχωμεν ἐπαινετικὴν γλῶσσαν, ὥστε, ἀφοῦ ἀπὸ καθε ἀλαζονείαν, νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν τὴν πα-

ροῦσαν ζωὴν με δρεῦτητα καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ἑποῖα ἔχει ἐποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὸν ἀγαποῦν, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Μ' (40)

(Πράξ. ιη', 18 — ιθ', 7)

«Ὁ δὲ Παῦλος, ἔα προσηλύτους ἡμέρας ἱκανὰς, πρὸς ἀδελφοὺς ἀποσταζέμενος, ἐξέλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρόσπυλλον καὶ Ἀκύλλαν, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς εἶχε γὰρ εὐχήν»¹.

α'. Πρόσεξε πῶς ὁ νόμος ἔχει καταργηθῇ, πρόσσεξε πῶς ἦσαν κυριευμένοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν. Αὐτὸ ἦτο Ἰουδαϊκόν, τὸ νὰ κουρεύουν τὰς κεφαλὰς συμφώνως πρὸς τὸν νόμον. Ἀλλ' ὅμως ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ θυσία, ἡ ὅποια δὲν ἔγινε μετὰ ἀπὸ τότε ποῦ ἐκτυπήθη ὁ Σωσθὲνης. Ἐπρεπε νὰ ἀναχωρήσῃ αὐτός, δι' αὐτὸ καὶ θιάζεται. Καὶ ἐνῷ παρεκαλεῖτο νὰ μείνῃ πλησίον των εἰς τὴν Ἔφεσον, δὲν δέχεται. Διὰ ποῖον πρᾶγμα λοιπὸν φθάνει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; «Ἀναθὰς γάρ, λέγει, καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν». Εἶχε ἐπιθυμήσει τὴν πόλιν, ἀπ' οὗ ἔπαθε κατὰ ἀνθρώπων πρὸς αὐτήν. Διότι ἐδῶ ἔλαθον ἐντολὴν οἱ μαθηταὶ νὰ ὀνομάζωνται Χριστιανοί, ἐδῶ παρεδόθη εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐδῶ ἔφερον εἰς πέρας ἔργα συμφώ-

νως πρὸς τὴν ἀπόφασιν (τῆς συνόδου). Καὶ αὐτὸς μὲν ἔπλεε πρὸς τὴν Συρίαν, αὐτὸς δὲ τοὺς ἀφησεν εἰς τὴν Ἔφεσον εὐλόγως, διὰ νὰ διδάξουν. Ἀφοῦ παρέμειναν πλησίον του ἐπὶ τὸσον χρόνον, ἔμαθον πολλὰ. Καὶ ὅμως ἀκόμη δὲν τοὺς ἀπαμάκρυνε ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν.

Ἰδοὺ καὶ γυνή, ἡ ὅποια πράττει ὅμοια πρὸς τοὺς ἀνδρας καὶ διδάσκει. Δι' αὐτὸ ἡμποδίζετο νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, νομίζω, ἐπειδὴ ὠδηγεῖτο πρὸς τὰ πλεονθιστικά. Παρατήρησε λοιπὸν ὅτι καὶ ἐδῶ παρακαλεῖται αὐτὸς νὰ μείνῃ καὶ δὲν δέχεται, ἐπειδὴ ἐθιάζετο νὰ φύγῃ. Ὅμως δὲν τοὺς ἀφησεν ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πόσεσιν καὶ ἀκούσε πῶς «Κατήντησε δὲ, λέγει, εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκεῖνους κατέλειπε αὐτὸς αὐτὸς δὲ, ἐπιστὰς εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐρωτῶντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μείναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐκέλευεν, ἀλλ' ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπὼν Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τῇ ἐρχομένῃ ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα· πάλιν δὲ ἀνακάνω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ Θεοῦ θέλοντος. Καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ κατέβη εἰς Καισάρειαν, ἀναθὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ποιήσας χρόνον τινα, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθέξης τὴν Γαλιτικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς». Καὶ πρόσσεξε, πηγαίνει εἰς ἐκεῖνους τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆλθε προηγουμένως.

«Ἰουδαῖος δὲ τις, Ἀπαλλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς». Ἰδοὺ καὶ μορφωμένοι ἦσαν πρόδουμοι νὰ κηρύττουν, καὶ ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν πόλιν λοιπὸν οἱ μαθηταί. Βλέπετε διάδοσιν τοῦ κηρύγματος; «Οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ Πνεύματι ἐλάλη, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ

1. Πράξ. 18, 18.

Κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ θάπτισμα Ἰωάννου. Οὐτός τε ἤρξατο παρηγοιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάθοντο αὐτόν, καὶ ἀκριθέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ Θεοῦ δόξιν. Ἐὰν αὐτὸς ἐγνώριζε μόνον τὸ θάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, πῶς ἐφλέγατο ἀπὸ τοῦ Πνεύματος; Διότι τὸ Πνεῦμα δὲν ἐδίδοτο τοιοῦτοτρόπως. Ἄν δὲ καὶ οἱ μετὰ αὐτὸν εἶχον ἀνάγκην τοῦ θαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ, πολὺ περισσότερον αὐτὸς βὰ εἶχεν ἀνάγκην. Τί εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν; Διότι δὲν τὰ ἔθεσαν ἀπλῶς εἰς τὴν συνέχειαν ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ δύο. Ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσιν², οἱ ὅποιοι ἐβαπτίσθησαν μαζὶ με τοὺς Ἀποστόλους. Ἡ, ἂν ὅχι αὐτό, αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κορινθίου, ἔχει γίνεαι καὶ εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ δὲν θαπτίζεται, παρὰ ὅταν ἐξέθεσαν εἰς αὐτόν (τὴν διδασκαλίαν) λεπτομερέστερον.

Αὐτὸ δὲ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀληθές, ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸς καὶ νὰ θαπτισθῇ. Ἐπειδὴ οἱ δώδεκα οἱ ἄλλοι οὐδὲν ἐγνώριζον μὲ ἀκριθείαν οὔτε τὰ σχετικὰ με τὸν Ἰησοῦν. Εἶναι εὐλογον δὲ καὶ νὰ θαπτισθῇ αὐτός. Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου ἐβαπτίζοντο, πάλιν μετὰ τὸ θάπτισμα, ἔπρεπε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νὰ πράξουν.

«Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρέζόμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραφαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνεβόλετο πολλοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος» εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνύς διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κο-

ρίνθῳ, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἐφεσον. Καὶ εὐρών τινος μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. Εἶπε τε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; Οἱ δὲ εἶπον. Εἰς τὸ Ἰωάννου θάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐθάπτισε θάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτόν ἵνα πιστεύσωσι· τοῦτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐθαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προσφίτευσον. Ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δέκα δύο. Πολὺ διέφερον ὅτι ἐκαίνον αὐτοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον οὔτε ἂν ὀπάρχη Πνεῦμα ἅγιον. Αὐτοὶ λοιπὸν, οἱ ὅποιοι καὶ ἐξέθεσαν εἰς αὐτόν λεπτομερέστερον τὸν ὅρον τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν κατευοδώνουν καὶ τοῦ διδόναι εἰς χεῖρας γράμματα. Ἦθελε λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀχαΐαν. Πρὶν δὲ τὸν ἐνθαρρύνουν καὶ τοῦ δώσουν γράμματα οἱ ἀδελφοὶ δὲν ἀναχωρεῖ.

«Ὅς παραγενόμενος συνεβόλετο, λέγει, τοῖς πεπιστευκόσιν· εὐτόνως γὰρ διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνύων διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐβῶ δεικνύει πῶς ὁ Ἀπολλῶς ἦτο δυνατὸς εἰς τὴν γνώσιν τῶν Γραφῶν. Διότι τοὺς μὲν Ἰουδαίους τοὺς ἀπεστόμωμεν με δύναμιν (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «διακατηλέγχετο»), τοὺς δὲ πιστοὺς τοὺς ἐνεθάρρυνε περισσότερον, καὶ νὰ παραμένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν.

«Ἐγένετο δὲ, λέγει, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἐφεσον. Αὐτὰ θεοαίως τὰ πρὸς τὴν Καισάρειαν καὶ τὰ ὀπίσθια. Καὶ εὐρών τινος μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πι-

2. Πρόξ. 1. 15.

στεύσαντες; "Ότι δὲν ἐπίστευσαν οὐτε εἰς τὸν Χριστὸν αὐτοὶ εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν «Εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεῦσάτωσι». Καὶ δὲν εἶπε: «δὲν εἶναι τίποτε τὸ θάπτισμα τοῦ Ἰωάννου», ἀλλ' ὅτι εἶναι «ἀτελές». Καὶ οὐτε αὐτὸ τὸ προσέθεσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκίαν καὶ τὴν πείσιν αὐτοῦς νὰ θαπτισθοῦν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτὸ καὶ πράττουν καὶ λαμβάνουν τὸ Πνεῦμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Παύλου· «ἐπιθέντος γάρ, λέγει, αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτοῖς».

"Ὡστε εἰς ὧν τὰς κεφαλὰς ἔθετε τὰς χεῖρας, ἐλάμβανον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἦτο λοιπὸν εὐλογον νὰ ἔχουν μὲν αὐτοὶ Πνεῦμα, νὰ μὴ φαίνεται ὁμῶς. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνεργείας καὶ ἐκ τῶν ὀλιωσάντων τὰς ὁποίας ὁμολοῦν ἐδείκνυν αὐτὸ.

β'. Ἀλλ' ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀναγνώσθησαν, «Ὁ δὲ Παῦλος ἐξέπλει εἰς τὴν Ζυρίαν, λέγει, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκυλλα καὶ Ἀκύλας», τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ ἔφθασε εἰς τὴν Ἔφεσον, τοὺς ἄφησε ἐκεῖ. Ἦ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς περιφέρῃ καὶ δι' αὐτὸ τοὺς ἄφησεν, ἢ μᾶλλον διὰ τὸ μόνον ὡς διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ. Αὐτοὶ δὲ ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ κατώκησαν εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ διδοὶ σπουδαίας μαρτυρίας, καὶ γράφων ἐπιστολὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀποστέλλει χαιρετισμὸν πρὸς αὐτούς. Δι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔπειτα ἦλθον αὐτοὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ἔπειδὴ ἔμνον εὐχαρίστως εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ἀπὸ θύου ἐξωρίσθησαν ἐπὶ Νέρωνος.

«Καὶ καταθὰς, λέγει, εἰς Καισάρειαν, ἀναθὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέθετο εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος τὴν Γαλατικὴν καθέξης χώραν καὶ Φρυγίαν». Μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ οἱ πιστοὶ ἀκόμη συγκεντρώνονται ἐκεῖ. Διότι δὲν

τοὺς ἀπεμάκρυναν ἀμέσως. Πρόσεξε δὲ πῶς τοὺς ἐπιθυμεῖ διακαῶς. Καὶ διέρχεται πάλιν ἀπὸ αὐτὰς τὰς χώρας, ὥστε μὲ τὴν παρουσίαν του νὰ στήρῃ τοὺς μαθητάς.

«Ἰουδαῖος δὲ τις λέγει, Ἀπολλῶς ὀνόματι, κατήνησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς Γραφαῖς». Ὁ ἄνθρωπος εἶχε παρακινήθῃ (ὅπῃ τοῦ Πνεύματος), δι' αὐτὸ καὶ φεύγει εἰς ξένας χώρας χάριν αὐτοῦ τούτου (τοῦ πράγματος). «Ὁς παραγενόμενος, λέγει, εἰς Ἀχαΐαν, εὐτόνως διακατηλέγχετο τοῖς Ἰουδαίοις διημυσίς».

"Ὅταν ἔγραφε περὶ αὐτοῦ, ἔλεγε: «Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ». Μὲ τὸ νὰ ἐλέγχῃ μὲν δημολογῶν φαίνεται ἡ παρρησία, μὲ τὸ δὲ εὐτόνως ἐφανερῶτο ἡ δύναμις, μὲ τὸ νὰ ἀποδεικνύῃ δὲ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ἡ ἐμπειρία. Διότι οὐτε ἡ παρρησία μόνη τῆς κατορθώσαι τίποτε, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ δύναμις, οὐτε ἡ δύναμις, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ παρρησία. Ἐπομένως δὲν ἄφησε τὸν Ἀκύλαν εἰς τὴν Ἔφεσον ματαίως, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ἰσως ἐπρονόησε τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀπολλῶ, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κόρινθον ἰσχυρότερος. Καὶ διατὶ λοιπὸν εἰς αὐτὸν μὲν δὲν ἐπραξαν τίποτε, εἰς τὸν Παῦλον δὲ ἐπείθοντο; Ἐγνώριζον ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ κορυφαῖος, ἡ καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο πολὺ δυνάστης.

«Προσλαβόμενοι δὲ, λέγει, αὐτὸν Ἀκύλας καὶ Πρίσκυλλα, ἀκρεβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν». Παρατήρησε πῶς ὅλα ἐγίνοντο μὲ πίστιν καὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχει φθόνος, οὐδαμοῦ κακολογία. Ὁ Ἀκύλας διδάσκει, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς διδάσκεται. Διότι ἔπειδὴ ἔμειναν μαζί του ἀρκετὸν διάστημα, τοιοῦτο

τρόπως ἐδιδάχθησαν, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ διδάσκουν καὶ ἄλλους.

«Βουλόμενον δὲ αὐτοῦ διελθεῖν, λέγει, εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν». Ἐξηγεῖ δὲ αἰτίας ποίου πράγματος στέλλουν γράμματα. «Ἵνα, λέγει, αὐτὸν ἀποδέξωνται». Καὶ ἀπὸ τί εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Ἐφῆσον εἶχον τὸ ἑαπτισμα τοῦ Ἰωάννου; Διότι ὅταν ἐρωτῶνται· «Εἰς τί ἑθαπτίσθητε;» λέγουσι· «Εἰς τὸ Ἰωάννου ἑαπτισμα». Ἵσως μετέβησαν τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνεχώρησαν καὶ ἑθαπτίσθησαν. Ἀλλὰ, καὶ ὅταν ἑθαπτίσθησαν, δὲν ἐγνώριζαν τὸν Ἰησοῦν. Καὶ δὲν λέγει εἰς αὐτοὺς «πιστεύετε εἰς τὸν Ἰησοῦν;», ἀλλὰ τί; «Ἐἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε;», διότι ἐγνώριζε ὅτι δὲν εἶχον. Καὶ θέλει νὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς, διὰ νὰ ζητήσουν, ὅταν μάθουν αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν στερηθῇ.

«Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς, λέγει, τὰς χεῖρας τοῦ Παύλου, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις, καὶ προσεφύτευον». Προφητεύουν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἑαπτισμα. Αὐτὸ δὲ δὲν τὸ εἶχε τὸ ἑαπτισμα τοῦ Ἰωάννου, δι' αὐτὸ καὶ ἦτο ἀτελής. Καὶ διὰ νὰ ἀξιοθῶσι αὐτῶν, τοὺς προητοίμαξε μᾶλλον. Ὡστε αὐτὸ ἐπεθύμει δ' Ἰωάννης ὅταν ἐθάπτιζε, νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτόν ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἔπειτα ἀπ' αὐτόν.

Ἀπ' ἐδῶ φεικνύεται μέγα δόγμα, ὅτι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι βαπτίζονται καθαρίζονται τελείως ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Διότι ἂν δὲν ἐκαθαρίζοντο, δὲν θὰ ἐδέχοντο αὐτοὶ τὸ Πνεῦμα, δὲν θὰ ἐγίνοντο ἄξιοι ἀμέως τῶν χαρισμάτων. Καὶ πρόσεξε ὅτι τὸ χάρισμα ἦτο διπλοῦν καὶ γλωσσολαλίας καὶ προφητείας. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ ἑαπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἑαπτισμα μετανοίας καὶ ὅχι ἀφέσεως, ἀνυψῶν αὐτούς καὶ πείθων ὅτι ἐκεῖνο ἔσπερεῖτο αὐτοῦ. Διότι ἡ ὕψις ἔχει γίνεαι ἔργον αὐτοῦ τὸ ὁ-

ποῖον ἐδόθη ὑστερον. Καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔλαβον τὸ Πνεῦμα δὲν ἐδίδασκον, ἀλλ' ὁ Ἀπολλῶς, ἂν καὶ δὲν εἶχε λάβῃ τὸ Πνεῦμα; Διότι δὲν ἦσαν τόσο θερμοί, οὐτε εἶχον καττήρηθῇ. Ἐκεῖνος δὲ καὶ εἶχε καττήρηθῇ καὶ ἦτο πολὺ θερμός. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ ἡ παρρησία τοῦ ἀνδρός ἦτο πολλή. Ἀλλὰ, ἂν καὶ μὲ ἀκρίβειαν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅμως εἶχεν ἀνάγκην ἀκόμη περισσότερον ἀκριβοῦς διδασκαλίας. Τοιουτοτρόπως, ἂν καὶ δὲν τὰ ἐγνώριζεν ὅλα, προσεβόησε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἕνεκα τῆς προθυμίας, ὥπως ἀκριβῶς οἱ περὶ τὸν Κορνήλιον⁴.

Ἵσως πολλοὶ ποθοῦν, ἂν ὤψιρχε καὶ τώρα, τὸ ἑαπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ πολλοὶ δὲ παρημέλουν τὴν ἐνάρετον ζωὴν, ἣ καὶ δὲ ἐθεωρεῖτο ὅτι ὁ καθὲς δι' αὐτὸ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ ὅχι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἀλλωστε πολλοὶ θὰ ἐγίνοντο ψευδοπροφῆται καὶ δὲν θὰ ἐφαινοντο λοιπὸν οἱ πολὺ ἄξιοι, οὔτε θὰ ἐμακαρίζοντο αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν τὴν πλῆσιν εὐκαιρίαν⁵. Ὅπως λοιπὸν οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες μακάριον⁶, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι πιστεύουν χωρὶς θαύματα. Εἰπέ μου λοιπὸν, ὁ Χριστὸς δὲν ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατηγορῶν· «Ἐάν μὴ σημεῖα ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε»⁶.

Λοιπὸν δὲν ἐζημιώθημεν εἰς τίποτε, ἂν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐχομεν τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοῦ ἑαπτισματος. Ἐλάβομεν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν, ἁγιασμόν, κοινωνίαν Πνεύματος, υἱοθεσίαν, ζωὴν αἰώνιον. Τί θέλετε περισσότερον; θαύματα; Ἀλλὰ αὐτὰ καταργοῦνται. Ἐχεις

4. Πράξ. 10, 44 - 48.

5. Ἰωάν. 20, 29.

6. Ἰωάν. 4, 46.

πίσιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τὰ ὅποια μένουσιν. Αὐτὰ νὰ ζη-
τῆς, αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ θαύματα. Δὲν ὁ-
πάρχει τίποτε ἴσον μὲ τὴν ἀγάπην. «Μαίζων πάντων ἡ
ἀγάπη», λέγει. Τώρα δὲ ἡ ἀγάπη κινδυνεύει. Διότι ἔ-
χει ἀπομείνει εἰς αὐτὴν μόνον τὸ ὄνομα, τὰ δὲ ἔργον
(δὲν ὑπάρχει) οὐδαμοῦ, ἀλλὰ ἔχομεν διαιρεθῆ μετα-
ξὺ μας.

γ'. Τί λοιπὸν θὰ ἡδυνάτω νὰ πράξῃ κάποιος, ὥστε
νὰ μᾶς συνεινώσῃ; Διότι τὸ νὰ κατηγορήσῃ εἶναι εὐκο-
λον, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τὸ ἥμισυ. Λοιπὸν πρέπει νὰ θαι-
κνύωμεν πῶς θὰ ἐδημιουργεῖτο φιλία. Διότι αὐτὸ εἶ-
ναι τὸ ἀντεκείμενον τοῦ ἀνδιαφέροντος, πῶς νὰ συγ-
κεντρώσωμεν τὰ μέλη, τὰ ὅποια ἔχουν διαχωρισθῇ.
Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ ἀπλῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ζητοῦμεν,
ἀν ἔχομεν μίαν Ἑκκλησίαν, ἢ μίαν διδασκαλίαν, ἀλ-
λὰ τὸ φανερόν αὐτὸ εἶναι, ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν δοσοληψί-
ας μεταξύ μας εἰς τὰ ἄλλα, εἰς τὰ ἀναγκαῖα δὲν ἔχο-
μεν δοσοληψίας, καὶ ἐνῶ εἰρηνεύομεν μὲ ἄλλους, μετα-
ξὺ μας φιλονικιοῦμεν. Διότι μὴ προσέχῃς, ἀν δὲν φιλο-
νικῶμεν καθημερινῶς, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔχομεν οὔτε ἀγά-
πην εὐλικρινῆ καὶ σταθεράν. Χρειάζονται ἐπίθεσμοι καὶ
ἐλασσι. Ὅσοι σκαθίζονται ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι γνῶρισμα
τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτὴν δὲν ἔχουν
οὐδεμίαν δύναμιν τὰ ἄλλα. Ὅτι εἶναι εὐκολὸν πράγμα,
ἀν θέλωμεν.

Ναί, λέγει, τὰ γνωρίζομεν αὐτά, ἀλλὰ πῶς νὰ κα-
ταβωθῶν; τί νὰ γίνῃ; πῶς νὰ ἀγαπῶμεν ὁ εἰς τὸν
ἄλλον; Προηγούμενος ἄς ἀφαιρέσωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια
ἀνατρέπουσιν τὴν ἀγάπην, καὶ τότε θὰ τὴν ἐγκαταστή-
σωμεν αὐτήν. Οὐδεὶς ἄς μὴ εἶναι μνησικακος, οὐδεὶς

7. Α' Κορ. 13, 13.

ἄς μὴ εἶναι φθονερός, οὐδεὶς χαίρεκακος. Αὐτὰ εἶναι
τὰ παρεμποδιστικά, ἐνῶ τὰ δημιουργικά εἶναι ἄλλα.
Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρέσωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐμποδίζουν,
ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποδεικνύωμεν καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια τὴν
δημιουργοῦν. Ὁ μὲν Σιρόχ λοιπὸν λέγει αὐτὰ τὰ ὅ-
ποια τὴν καταργοῦν, καὶ ἔχει αὐτὰ τὰ ὅποια τὴν δη-
μιουργοῦν, λέγων τὸν χλευασμὸν καὶ τὴν ἀποκάλυ-
ψιν μυστικοῦ καὶ τὸ δόλιον κτύπημα. Ἀλλ' εἰς ἐκεί-
νους μὲν εὐλόγως ὑπῆρχον αὐτά, ἔπειδὴ ἦσαν σαρκι-
κοί, εἰς ἡμᾶς δὲ μὴ γένοιτο! Δὲν ἄς παρακινού-
μεν ἀπὸ αὐτά; ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δὲν ἔχομεν τίποτε
χρήσιμον χωρὶς τὴν φιλίαν, ὅσοι ὑπάρχουν ἄπειρα ἀ-
γαθὰ, ἀλλὰ ποῖον τὸ ἔφελος; Ὅσοι ὑπάρχῃ πλοῦτος,
ἄς ὑπάρχῃ εὐχαρίστησις χωρὶς φίλους, ἀλλὰ ποῖον τὸ
κέρδος;

Δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἀπόκτημα καλότερον ἀπ' αὐ-
τὸ μεταξύ τῶν φωτικῶν πραγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς,
λοιπὸν, τίποτε φθερωτέρον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. «Ἀγά-
πη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτημάτων», ἡ δὲ ἐχθρα βλέ-
πει ὑπόπτως καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχουν. Δὲν ἄρ-
κεῖ νὰ μὴ εἶσαι ἐχθρός, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἀγαπᾷς.
Σκέψου ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετόν.
Καὶ ἡ θλίψις δημιουργεῖ φιλίαν καὶ συνενώνει. Τί λοι-
πὸν, λέγει, τώρα ὅποτε δὲν ὑπάρχει θλίψις; Εἰπέ, πῶς
νὰ γίνωμεν φίλοι; Δὲν ἔχετε ἄλλους φίλους; Εἰπέ μου.
Πῶς εἰσθε φίλοι αὐτῶν; Πῶς παραμένετε; Δι' ὀλίγον
χρόνον οὐδεὶς νὰ ἔχη οὐδένα ἐχθρόν. (Δὲν εἶναι αὐτὸ
μικρόν). Οὐδεὶς νὰ φθονῇ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατη-
γορή κάποιος αὐτὸν ὁ ὅποιος δὲν φθονεῖ. Ὅλοι κατοι-
κοῦμεν εἰς μίαν οἰκουμένην, τρεφόμεθα μὲ τοὺς ἰδίους

8. Σοφ. Σπ. 22, 22.

9. Α' Πέτρ. 4, 8.

καρπούς. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι μικρά. Μὰ τὰ ἴδια μυστήρια, τῆς ἰδίας πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύομεν. Αὐτὰ θεθαίως εἶναι δικαίωματα διὰ νὰ ἀγαπῶμεν.

Πῶς λοιπὸν θὰ διατεθῶμεν θερμῶς; λέγει. Τί δημιουργεῖ τὴν ἀγάπην τῶν σωμάτων; Ἡ λαμπρότης τοῦ σώματος. Λοιπὸν ὥς καταστήσωμεν τὰς ψυχὰς μας καλὰς καὶ θὰ εἴμεθα μετὰξὺ μας ἀγαπητοί. Διότι δὲν πρέπει μόνο νὰ ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπώμεθα. Πρῶτον αὐτὸ ὥς κατορθώσωμεν, ὥστε νὰ ἀγαπώμεθα, καὶ ἐκεῖνο θὰ εἶναι εὐκόλουν. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνῃ νὰ ἀγαπώμεθα; Νὰ γίνωμεν καλοὶ καὶ αὐτὸ ὥς πράττωμεν, ὥστε νὰ ἔχωμεν πάντοτε αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς ἀγαποῦν. Οὐδεὶς νὰ φροντίζῃ οὔτε χρήματα νὰ ἀποκτῇ, οὔτε δούλους, οὔτε οἰκίαν, ὅσο τὸ νὰ ἀγαπᾶται, ὅσο τὸ νὰ ἔχῃ ἔντιμον ὄνομα. «Κρεῖττον ὄνομα, ἢ πλοῦτος πολὺς»¹⁰. Διότι τὸ μὲν (ὄνομα) μένει, ὁ δὲ (πλοῦτος) καταστρέφεται. Καὶ τὸ μὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποκτήσωμεν, ἐκεῖνο δὲ ἀδύνατον. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔλαβε φάλῃν βόξαν, δυσκόλως θὰ τὴν ἀποβάλῃ· ὁ δὲ πτωχὸς ταχέως ἀπὸ τὸ ὄνομα θὰ εἶναι πλούσιος.

Ἄς εἶναι κάποιοι ὁ ὁποῖος ἔχει ἀμέτρητα τάλαντα, ὁ δὲ ἑκατὸν φίλους, αὐτὸς εἶναι πλουσιώτερος ἀπ' ἐκεῖνον. Ἄς μὴ τὸ πράττωμεν αὐτὸ λοιπὸν ἀπλῶς, ἀλλ' ὥς τὸ πράττωμεν ὥς (νὰ ἔχωμεν) κάποιον πλοῦτον. Καὶ πῶς ἡμποροῦμεν; λέγει. «Λάφυς γλυκύς πληθύνει φίλους αὐτοῦ, καὶ γλῶσσα εὐχάριστος»¹¹. Ἄς ἀποκτήσωμεν στόμα ἐπαινετικὸν καὶ τρόπους εὐλικρινεῖς. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς αὐτὸς ὁ ὁποῖος συμπεριφέρεται τοιοῦτοτρόπως.

10. Παροιμ. 22, 1.

11. Σοφ. Σίμ. 8, 5.

δ'. Παρατήρησε, οἱ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας πόσας φιλικὰς σχέσεις ἐπενέησαν, τὴν συντεκνίαν¹², τὴν γειτονίαν, τὰς συγγενείας. Ἀλλ' ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα αὐτὰ τὰ ὅποια ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς, ἡ τράπεζα αὐτῆς εἶναι περισσότερον σέβαστή. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους οὔτε γνωρίζομεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, αὐτὸ τὸ δημιουργεῖ τὸ πλῆθος, λέγει. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἡ ἰδική μας νεότης. Τρεῖς χιλιάδες ἦσαν¹³ καὶ πέντε χιλιάδες, καὶ ὅλοι εἶχον μίαν ψυχὴν. Τώρα δὲ ὁ καθείς δὲν γνωρίζει τὸν ἀδελφόν, καὶ δὲν ἐντρέπεται, κατηγορῶν τὸ πλῆθος.

Αὐτὸς ὅμως ὁ ὅποιος ἔχει πολλοὺς φίλους εἶναι εἰς πάντας ἀκυρίευτος, αὐτὸς εἶναι ἰσχυρότερος ἀπὸ πάντα τύραννον. Δὲν τὸν φυλάττουν ἐκεῖνον τόσον οἱ σωματοφίλακες, ὅσον αὐτὸν οἱ φίλοι, καὶ αὐτὸς εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον. Διότι ὁ μὲν φυλάσσεται ἀπὸ τοὺς δούλους του, ὁ δὲ ἀπὸ τοὺς ἰσοτίμους. Καὶ ὁ μὲν παρὰ ἀκουσίαν καὶ φοβούμενον, ὁ δὲ παρὰ ἐκουσίαν καὶ μὴ φοβούμενον. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς πράγμα ἀξιοθαύμαστον, εἰς πολλοὺς ἔνα, καὶ εἰς ἔνα πολλούς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν κιθάραν εἶναι διαφορετικοὶ μὲν οἱ φθόγγοι, μία δὲ ἡ ἀρμονία, εἰς δὲ ὁ μουσικὸς, ὁ χρησιμοποιοῦν τὴν κιθάραν, τοιοῦτοτρόπως ἐδῶ κιθάραι μὲν εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη, φθόγγοι δὲ, οἱ ὅποιοι ἤχου, οἱ φιλικοὶ λόγοι οἱ ὁποῖοι προφέρονται μετ' ἀγάπην, μίαν καὶ τὴν ἴδιαν ἀρμονίαν καὶ συμφωνίαν ἀφήνοντας ὅλοι, ὁ δὲ μουσικὸς εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης. Αὕτη κτυπᾷ (εἰς τὰς χορδὰς) τὴν γλυκεῖαν μελωδίαν.

12. Σχέσις τοῦ ἀναδόχου πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ βαπτισθέντος, κοινῶς κομπαριά.

13. Ἀναφέρεται εἰς τοὺς πρῶτους Χριστιανούς. Ἰβὶ Πράξ. 8, 41 κ. ἐξ.

Ἦθελα νὰ σὰς ὀδηγήσω εἰς τοιαύτην πόλιν, ἃν θεοβαίως ἦτο δυνατόν, ὅπου ἦτο μία ψυχὴ, καὶ θὰ ἐβλάπες πῶς ἡ ἐκεῖ ἁρμονία εἶναι καταλληλότερα ἀπὸ πᾶσαν κιβόραν καὶ πάντα αὐλόν, χωρὶς νὰ τραγουδῇ οὐδεμίαν ἀνάρμοστον μελωδίαν. Αὐτὴ ἡ μελωδία εὐχαριστεῖ καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν Δεσπότην Θεὸν τῶν ἀγγέλων. Αὐτὴ σηκώνει ὄρθριν ἔλον τὸ θέατρον εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὴ θέλγει καὶ τὸν θυμὸν τῶν δαιμόνων, ὑποτάσσει τὰς ὁρμάς τῶν παθῶν. Αὐτὴ ἡ μελωδία δὲν θέλγει μόνον τὰ πάθη, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀφήνει οὔτε νὰ σηκωθοῦν καὶ δημιουργεῖ πολλὴν οἰγὴν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ θέατρον ὅλοι ἀκούουν τὸν χορὸν τῶν μουσικῶν, καὶ οὐδεὶς θόρυβος ἐκεῖ (γίνεται), τοιοῦτοτρόπως καὶ μεταξὺ τῶν φίλων, ὅταν ἡ ἀγάπη κρούῃ (τὰς χορδὰς), ἡρεμεῖ ὅλα τὰ πάθη καὶ τὰ κοιμίζει τελείως, ὅπως τὰ θηρία, τὰ ὅποια θέλγονται καὶ μαγεύονται, ὅπως ἀκριβῶς ὅπου ὑπάρχει ἐχθρὰ, ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀντίθετα.

Ἄλλ' ὅς μὴ εἴπαμεν τίποτε περὶ ἐχθρας ἐπ' ὀλίγον χρόνον. Ἀς λέγωμεν μόνον περὶ φιλίας. Ἄν εἴπης κάτι ἀπερίσκεπτον, οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιτίθεται, ἀλλὰ ὅλοι συγχωροῦν. Ἄν πράξῃς, οὐδεὶς θλάπει ὑπόπτως, ἀλλὰ πολλὴ εἶναι ἡ συγγνώμη. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀπλώνουν χεῖρα εἰς τὸν πίπτοντα εἶναι πρόθυμοι. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ σηκωθοῦν εἶναι πρόθυμοι. Ἄλλ' ὅπως ἡ φιλία εἶναι τείχος ἀβραυστον, καὶ δὲν εἶναι εὐνοτὸν νὰ κυριευθῇ ὅτε ἀπὸ τὸν διάβολον, ὅτε θεβαίως ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιπέσῃ εἰς κίνδυνον αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσῃ πολλὰς φίλους. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀφορμὴν ὀργῆς, ἀλλὰ χαρᾶς. Πάντοτε εὐρίσκεται εἰς χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀφορμὴν φθόνου. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀφορμὴν

μνησικακίας. Παρατήρησε δι' ὁ τοιοῦτος κατορθώνει μὲ εὐκολίαν καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ σαρκικά.

Τί λοιπὸν θὰ ἐγίνετο ἴσον μὲ αὐτόν; Αὐτὸς εἶναι ὡς πόλις ἡ ὅποια ἔχει τείχη ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς, ἐκεῖνος δὲ ὡς πόλις χωρὶς τείχη. Εἶναι θεῖγμα μεγάλης σοφίας τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ εἴσῃ δημιουργὸς φιλίας. Κατάστρεψε τὴν φιλίαν, καὶ ὅλα τὰ κατέστρεψε. ὅλα τὰ ἀνεστάνεως. Ἄν εἴῃ ἡ παρομοίωσις τῆς φιλίας ἔχει τὴν δύναμιν, ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια πόση θὰ ἦτο; Ἀς δημιουργήσωμεν λοιπὸν δι' ἡμᾶς φίλους, παρακαλῶ, καὶ αὐτὴν τὴν τέχνην ὅς ἔχη ὁ καθείς.

Ἄλλ' Ἰδοὺ, λέγει, ἐγὼ φροντίζω, ἐκεῖνος δὲ δὲν φροντίζει. Περισσότερος θὰ εἶναι δι' ὅσῃ ὁ μισθὸς τοιοῦτοτρόπως. Naί λέγει, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσκολώτερον. Πῶς; Εἰπέ μου. Ἰδοὺ διαβεβαίω καὶ λέγω δι' ἑκατὸν μόνον ἐάν συνενώσητε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ τὸ καταστήσητε αὐτὸ ἔργον, ὅπως οἱ Ἀπόστολοι τὸ νὰ κηρύττουν, ὅπως οἱ προφῆται τὸ νὰ διδάσκουν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς τὸ νὰ δημιουργῶμεν φίλους, θὰ εἶναι μέγας ὁ μισθός. Ἀς κατασκευάζωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας θαυλικὰς εἰκόνας. Καὶ πῶς δὲν ἐπιτελοῦμεν μεγαλότερον ἔργον, παρὰ ἐάν ἐθέτομεν ἐντὸς αὐτῶν δύναμιν νὰ ἀνιστοῦν νεκρούς; Τὸ στέμμα καὶ ἡ πορφύρα δεικνύει τὸν θαυλίαν, καὶ, ὅταν δὲν ὑπάρχουν αὐτά, καὶ ἂν ἔχη χρυσοὶ ἐνδύματα, ὁ θαυλιεὺς δὲν εἶναι φανερός. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τώρα σὺ νὰ καλλιεργῇς τὸ διακριτικὸν σημεῖον, καὶ θὰ δημιουργήσῃς φίλους διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τοὺς ἄλλους.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἀγαπᾶται, θὰ θελήσῃ νὰ μισῇ. Ἀς μάθωμεν τὰ χρώματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀναμιγνύονται, διὰ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἡ εἰκὼν κατασκευάζεται. Ἀς εἰσμεθα φιλόφρονες. Na μή περίμμε-

νωμεν τοὺς πλησίον. Μὴ εἴπῃς· «Ἐάν ἴδω κάποιον νὰ περιμένῃ, γίνονται χειρότερος ἀπ' αὐτόν», ἀλλὰ μᾶλλον, ὅταν τὸν ἴδῃς, πρόλαβε καὶ σῆσε τὸ πάθος του. Βλέπεις νὰ ἰσθῇ καὶ ἐπαυξάνει τὴν φθόνην; Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν περισσότερον ἀπὸ ὅλα νὰ κατορθώσωμεν, τὸ νὰ προλαμάνῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον εἰς τὸ νὰ ἀποδίδῃ τὴν τιμὴν¹⁴. Μὲ τὸ νὰ θεωροῦν ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, ὅτι ὑπερέχουν ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς των, μὴ νομίσῃς ὅτι ὑποβιβάζονται. Ἄν ἐπομένως προλάβῃς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμῆς, περισσότερον ἐτίμησες τὸν ἑαυτὸν σου, παρὰ τῶν εἰς τὸ νὰ τιμηθῇς περισσότερον.

Πανταχοῦ ὅς διδωμεν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ πρωτεία. Ἄς μὴ ἐνθυμούμεθα οὐδὲν ἀπὸ τὰ κακὰ τὰ ὅποια ἔχουν διαπραχθῇ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐὰν κάποιος ἀγαθὸν. Οὐδὲν δημιουργεῖ φίλον τὸσον, ὅσον γλώσσα εὐχάριστος, στόμα ἐπαινετικόν, ψυχὴ ταπεινὴ, περιφρόνησις τῆς κακοδοξίας, ἡ περιφρόνησις τῆς τιμῆς. Ἄν κατορθώσωμεν αὐτὰ, θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ γίνωμεν ἀνίκητοι ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, καὶ, ὅπου φέρωμεν εἰς πέρας μὲ ἀκρίθειαν τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχει ἐπικρατέῃ εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁴. 156 Ρωμ. 12, 10.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ' (41)

(Πράξ. 18', 8 - 20)

«Ἐπιστῶν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ»¹.

α'. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ ὠθεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐντὸς τῶν συναγωγῶν καὶ τοιοιτοτρόπως ἐξέρχεται. Διότι πανταχοῦ ἠθελε νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτοὺς ἀφορμὴν, ὅπως εἶπα. Διότι καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐδημιούργει ζηλοτυπίαν λοιπὸν, καὶ προθύμως τὸν παρεδέχοντο, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μετενόουν, ἐπειδὴ ἐδέχοντο οἱ Ἑθνικοί. Ἦθελε ν' ἀπαρακρύβῃ τοὺς μαθητὰς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ λάβουν τὴν ἀρχὴν, ὥστε νὰ μὴ συνασπρίζωνται. Καὶ δὲν ἐπραττεν αὐτὸ μόνον. Δι' αὐτὸ συνωμλεῖ μὲ αὐτοὺς συνεχῶς, διότι ἐπειθε. Μὴ λοιπὸν, ἐπειδὴ ἡκουσες παρρησίαν, νομίσῃς σκληρότητα. Περὶ ὁφελίμων πραγμάτων συνωμλεῖ, περὶ τῆς βασιλείας. Ποῖος δὲν θὰ ἤκουεν;

«Ὡς δὲ τινες ἐκκληρόνοντο καὶ ἠπειθουν, κακολογούντες τὴν δόδον ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βύσῃ, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας». Εὐλόγως ἀνόμεζον τὸ κήρυγμα δόδον. Διότι ἀληθῶς αὐτὴ ἦτο ἡ δόδος, ἡ ὅποια ὡδήγει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐν τῇ σχολῇ, λέγει, Τυράννου

¹. Πράξ. 18, 8.

τινός διελέγετο. Καί τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ ἑτῇ οἴῳ, ὥστε πάντας ἀκοῦσαι τὸν λόγον, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας. Βλέπεις πᾶσα κατάρθωσεν ἡ ἐπιμέλεια; Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουον καὶ οἱ Ἕλληνες. Ἀυνάμεις τε οὐ τὰς τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοῖς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεισθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Δὲν τοὺς ἡγγίζαν μόνον ἐνῶ τὰ ἐφόρου, ἀλλὰ καὶ ἄφοι τὰ ἐλάμβανον τὰ ἔθετον ἐπάνω των. Διὰ τοῦτο δὲν ὤφηνεν ὁ Χριστὸς νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπειδὴ ἐφύλασσεν αὐτὸν τὸν καρπὸν, ὅπως ἐγὼ θεοσάως νομίζω.

Ἐπεχείρησαν δὲ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες· Ὅρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα τὰ ἔκραττον ἐξ αἰτίας τῆς πάλιπραγμοσύνης των. Πρόσεξε. Δὲν ἤθελον μὲν νὰ πιστεύσουν, διὰ τοῦ ὀνόματος δὲ ἤθελον νὰ ἐκβάλλουν τοὺς δαίμονας. Πῶ, πῶ! πόσον ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου! Ἐῴσαν δὲ τινες υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπὶ αἱ τοῦτο ποιοῦντες. Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπεν αὐτοῖς· Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ; Καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραρματισμένους ἀκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. Τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον. (Λοιπὸν κρυφίως ἔκραττον, ἔπειτα δισσύρεται δημοσίᾳ ἡ ἀδυναμία των) καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ μεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογοῦμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἐπειδὴ εἶχον τὴσιν δόξαιμιν, ὥστε νὰ ἐπιτελοῦν τοιαῦτα μεταξὺ τῶν δαιμονίων, εὐλόγως γίνονται αὐτά.

Ἰκανοὶ τε τῶν τὰ παρέργα πράξαντων, συνενέγκαντες τὰς θιβλους, κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεμήρισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εἶδον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. Οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἤρξε καὶ ἴσχυεν. Ὅταν εἶδον ὅτι οὐδὲν ὄφελος ἠπύρχε λοιπὸν, κατακαίουσιν τὰ θιβλία (τὰ μαγικά). Καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ Ἰσίοι οἱ δαίμονες αὐτὰ πράττουσιν. Ἐπομένως τὸ ὄνομα δὲν ἐπιτελεῖ τίποτε, ἀν δὲν λέγεται μὲ πίστιν. Καλῶς εἶπεν ἐπομένως· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ μείζονα ποιήσει, ὁ παρρησιάζομενος αὐτὸ τὸ τῶν δαιμόνων. Παρατήρησε πῶς ἐχρησιμοποίησαν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ των.

Καὶ διελέγετο, λέγει, ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινὸς ἐπὶ ἑτῇ οἴῳ. Ἐκεῖ ὅπου ἦσαν πιστοὶ καὶ πολλοὶ πιστοί. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐθεώρουν τὸν Ἰησοῦν οὐδόλως μέγαν, διότι ἐτοποθέτουν πλησίον καὶ τὸν Παῦλον, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸς τοιοῦτοτρόπως εἶναι κάτι μέγα.

Εἶναι ἄξιον ἐδῶ νὰ θαυμάσωμεν, πῶς ὁ δαίμων ἐκείνος δὲν ἐνήργησε μαζί μὲ τὴν πλάνην τῶν ἐξορκιστῶν, ἀλλὰ τοὺς ἡλέγηεν ἀσπηρῶς καὶ ἐφάνερωσε τὴν ἀπάτην των. Ἐγὼ νομίζω ἐπειδὴ ἐθύμως πολὺ, ὅπως ἀκριβῶς ἐάν κάποιος, ὁ ὁποῖος κινδυνεύει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἡλέγητο ἀσπηρῶς ἀπὸ κάποιον ἐλεεινὸν καὶ τολαίπαρον, καὶ θέλει νὰ ἐπιρρίψῃ ὅλον τὸν θυμὸν εἰς ἐκεῖνον. Διότι διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι περιφρονεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῶ προηγούμενος τὸ ὁμολόγησε, ἔλα-

θεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν. Διότι, ὅτι δὲν ἦτο ἀδυναμία τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ τῆς ἀπάτης ἐκείνων ὅλα, διατί δὲν ἔχουν γίνεи τὰ ἴδια εἰς τὸν Παῦλον;

«Καὶ ἐφολλόμενος, λέγει, ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτούς. Ἵσως ἔσχισε τὰ εἰδύματά των καὶ ἐκτόπησε τὰς κεφαλὰς των. Διότι αὐτὸ ἐδήλωσε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «Ἐφολλόμενος» δηλαδὴ, «ἀφοῦ ἐπήδησε κατ' αὐτῶν μὲ ὁρμήν», ὥστε ἦτο ἀρκετὸν νὰ πράξῃ αὐτὰ.

Τί σημαίνει: «Ἀποστάς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς μαθητάς»; Ἠμπόδισε τὴν κακολογίαν αὐτῶν, λέγει. Αὐτὸ δὲ πρῶτει καὶ ἀπομακρύνεται, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀνάγῃ τὸν φόβον των, οὐτε νὰ τοὺς ἐμβάλλῃ εἰς περισσοτέραν φιλονικίαν. Τὸ δὲ «ἐπαρρησιάζετο» λέγει, δηλῶν ὅτι εἶχε σταθεῖ ἔτοιμος καὶ διὰ κινδύνους, καὶ συνωμίζει περισσοτέραν φανερώς, χωρὶς νὰ συγκαλύπτῃ τὰ δόγματα.

Ἀπ' ἐδῶ μανθάνομεν νὰ μὴ ἐρχώμεθα εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κακολογοῦντας, ἀλλὰ νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπ' αὐτούς. Δὲν ἐκόκλῳγεν, ἐνῷ καὶ ὁ Ἰσὶος κατηγορεῖται, ἀλλὰ μᾶλλον συνωμίζει καθημερινῶς, καὶ τοιοῦτοτρόπως κατ' ἐξοχὴν προσελκύων τοὺς πολλούς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ οὐτε νὰ χωρισθῇ καίτοι κατηγορήθῃ. Καὶ πρόσεξε. Ἐπειδὴ ἔπαυσε ὁ πειρασμός τῶν ἔξω, ἤρχισεν ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Παρατηρεῖς πῶς οὖν Ἰουδαϊκῶν; Ἐνῷ εἶδον ὅτι ἐνεργοῦν τὰ ἐνέχυρά του, δὲν εἶδον προσοχὴν. Τί θὰ ἐγίνετο μεγαλύτερον ὅπ' αὐτό; Εἰς τοὺς δὲ (τοὺς ἐθνικοὺς) μᾶλλον εἰς τὸ ἀντίθετον κατέληξεν. Ἐάν κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας δὲν πιστεύῃ, ὅταν θέλῃ τὸ ἀσήμενον νὰ κατορθώῃ αὐτὰ, ἅς πιστεύῃ. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὸ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοὺς νικῶνται μὲν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι κακολογοῦν καὶ κατηγοροῦν τὴν διδασκαλίαν (διότι αὐτὴν δυνάμεν ὁδόν), αὐτὸς δὲ ἀπο-

μακρύνεται, ὥστε οὔτε οἱ μαθηταὶ ν' ἀναχωρήσουν, οὔτε ἐκείνους νὰ ἐξερεθίσῃ νὰ θυμώσουν, δεικνύων ὅτι πανταχοῦ ἀποκρούουν τὴν σωτηρίαν. Καὶ λοιπὸν ἐδῶ δὲν ἀπολογεῖται εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ πανταχοῦ τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν. Καὶ συνωμίζει, ἀφοῦ δὲν ἀνεζήτησεν ἀπλῶς τὸν τόπον, ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἦτο σχολή, ὡς καταλληλότερον, ἐπειδὴ συνηθορίζοντο ἐκεῖ.

6'. Πῶ, πῶ! πόση ἡ δύναμις αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν, διότι καὶ οἱ ἄλλοι καταλήγουν εἰς τὸ νὰ πρᾶττον τὰ ἴδια! πόση δὲ ἡ πῶρωσις αὐτῶν οἱ ὅποιοι μένουν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως! Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ Σίμων ἐζητεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἕνεκα ἐμπορίου², τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἐπραττον αὐτό. Πόση πῶρωσις! Καὶ διατί λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν ἐπιπλήττει; Διότι θὰ ἐφαίνετο ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι θεῖον. Δι' αὐτὸ τακτοποιεῖται τοιοῦτοτρόπως. Αὐτὸ ἔχει γίνεи καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν δὲν ἐμποδίζεται (διότι ἦτο ἀρχὴ τῶν πραγμάτων). Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰούδας ἐνῷ ἐκλεπτε δὲν ἡμποδίζεται. Ὁ Ἀνανίας δὲ καὶ ἡ Σάφειρα καὶ ἐφονεύθησαν. Καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι μὲν καὶ ἐνῷ ἀνέστησαν δὲν ἐπάθαινον οὐδὲν, ὁ Ἐλύμας δὲ ἐτυφλώθη. «Οὐ γὰρ ἦλθον, λέγει, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος»³.

Παρατήρησε ἀχρεϊότητα. Ἐνῷ ἀκόμη ἔμενον Ἰουδαῖοι, ἤθελον ἀπὸ τὸ ὄνομα νὰ κερδίζουν χρήματα. Ὡστε ὅλα τὰ ἐπραττον πρὸς δόξαν καὶ ἀπάκτησιν χρημάτων. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπιστρέφουν τόσον ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν, ὅσον ἕνεκα τῶν φοβερῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σαφείρας φόβος ἔ-

2α. Ἰδὲ Πράξ. 8, 18 κ. 46.

3. Ἰωάν. 3, 17 καὶ 12, 47.

πεσεν εις την Ἐκκλησίαν καὶ δὲν εἶχον τὴν τολμὴν νὰ προσκολληθοῦν εἰς αὐτούς. Ἐβῶ ἐλάμβανον μανθῆλια καὶ ἐμπροσβάλλας⁴ καὶ ἐθεραπεύοντο, καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ τότε ἦλθον ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας των.

Ἀπὸ τὸ ἐπὶ ὄρησεν ἐναντίον των δεικνύεται ὅτι ἡ δύναμις τῶν δαιμόνων εἶναι μεγάλη, ὅταν στρέφεται πρὸς ἀπίστους. Καὶ διατὶ δὲν εἶπε· «Ποῖος εἶναι ὁ Ἰησοῦς» τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον εἶπε τοὺς ἀνωφελεῖς λόγους; Ἐφοβεῖτο μήπως καὶ ὁ ἴδιος τιμωρηθῇ. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὸ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἀποκρούσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν περιέπαιζον, τὸ ἔχει ἐπιτελέσει αὐτὸ τὸ ὄνομα. Διατὶ δὲ καὶ οἱ ἄθλιοι δὲν εἶπον εἰς αὐτόν· «Πιστεύομεν»; Ἐφοβοῦντο τὸν Παῦλον. Καίτοι πόσον περισσότερον θὰ ἦσαν λαμπρότεροι ἂν ἔλεγον τοῦτο, ἂν θεθαίως ἀπεδέχοντο τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλῶστε καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐγένινεν εἰς τοὺς Φυλίστιους⁵ καὶ αὐτοὺς τοὺς κατέστησε συνετούς.

Σὺ δὲ πρόσειξ ἐδῶ τὴν μὴ φορτικὸν τοῦ συγγραφέως καὶ πῶς γράφει μόνον ἱστορίαν καὶ δὲν κατηγορεῖ. Αὐτὸ καθίσταται τοῦς Ἀποστόλους θαυμαστούς. Ἀλλὰ ποίου υἱοὶ ἦσαν, λέγει τὸ ὄνομα καὶ τὸν ἀριθμὸν, παρέχων εἰς τοὺς τότε ἀξιόπιστον ἀπόδειξιν αὐτῶν τὰ ὅποια ἔγραφε. Καὶ διὰ τοῦτον λόγον περιέφεραντο; Χάριν ἐμπορίου. Ὅχι θεθαίως κηρύττοντες τὸν λόγον. Διότι πῶς (θὰ συνέβαινεν αὐτό); Καλῶς λοιπὸν ἔτρεχον κηρύττοντες δι' αὐτῶν τὰ ὅποια ἐπάθαινον. Δι' αὐτό, δηλῶν τοῦτο λέγει· «καὶ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι, τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον». Αὐτὸ δὲν

4. Πρόξ. 5, 13.

5. Ἐμπροσβάλλω = περιτρώω. καν. ποδιά.

5α. Πρόξ. 18, 18 κ. δέ.

ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀσκληρόνοντο; Εἰπέ μου. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέστρεψε. Καὶ μὴ ἀπαρῆς. Διότι τὴν κακίαν δὲν τὴν πείθει οὐδέν.

Ἄς ἴδωμεν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός των ἐξορκιστῶν πόσης κακίας εἶναι δεῖγμα. Διὰ ποῖον λόγον δὲ αὐτὸ δὲν ἔχει γίνεῖ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἄλλου καιροῦ καὶ ἔχει τοῦ παρόντος νὰ ἐρευνηθῶμεν. Ἄλλ' ὅμως ἐπὶ αὐτὸ ἐγίνετο καλῶς ἐδῶ καὶ χρησίμως. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ ἔπραττον χλευάζοντες. Δι' αὐτὸ τιμωροῦνται, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτὸ οὐδεὶς νὰ τολμᾷ οὔτε τυχαίως νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ὄνομα. Αὐτὸ ὠδήγησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστεύσαντας εἰς ἐξομολόγησιν. Αὐτὸ ἐδημιόργησεν εἰς αὐτοὺς φόβον καὶ αὐτὸ ἐγένετο μέγιστη ἀπόδειξις ὅτι ὁ Θεὸς τὰ γνωρίζει ὅλα. Πρὶν ἐλεγχθοῦν ἀπὸ τοῦ δαιμόνατος κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτούς των, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως πάθουν τὰ ἴδια. Εὐλόγως. Διότι ὅταν οἱ δαίμονες, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐσώθησαν, γίνουν κατηγοροὶ αὐτῶν καὶ ἔχῃ σύμμαχοι, ποῖα λοιπὸν ἐλπίς ὑπάρχει, παρὰ ἐξομολόγησις διὰ τῶν ἔργων;

Παρατήρησε δὲ ποῖα κακὰ γίνονται ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον, ἐνῶ ἐγίναν τοιαῦτα θαύματα. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ταχέως λησμονεῖ ὅσα ἐδεργέτεται. Ἦ δὲν ἐνθυμίσῃς ὅτι καὶ εἰς ὅσα ἐγίναν κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἔχει γίνεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιον; Διότι εἰπέ μου, δὲν ἐκλόνησε πέρυσιν ὁ Θεὸς ὀλόκληρον τὴν πόλιν; Τί λοιπόν; Δὲν ἔτρεξαν ὄλοι εἰς τὸ βάπτισμα; Οἱ πόρνοι καὶ οἱ ἐκκληλυμένοι καὶ οἱ διεφθαρμένοι, ἀφοῦ ἀφῆσαν τὰ πορνεία καὶ τοὺς τόπους ὅπου ἔμενον δὲν ἡλλαζάν καὶ ἐγίναν εὐλαβεῖς; Ὅταν δὲ ἐπέρασαν τρεῖς ἡμέραι, πάλιν ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἱδικὴν των κακίαν. Ἀπὸ τί δὲ γίνεται αὐτό; Ἀπὸ τὴν πολλὴν νοθρότητα. Καὶ ποῖον τὸ παράδοξον, ἐὰν γίνεταί τὸ ἴδιο, ὅταν πα-

πέρχονται τὰ γεγονότα, ὅπου θεθαίως (παρέρχονται), ἐνῶ μένουσιν ἀνέναντος αἱ εἰκόνας; Τὰ τῶν Σοδόμων, εἰπέ μου, δὲν παραμένουν συνεχῆ; Τί λοιπόν; Οἱ κατοικοῦντες πλησίον ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἦσαν καλύτεροι; Οὐδόλως. Τί λοιπόν ὁ υἱὸς τοῦ Νῶε; Δὲν ἦτο τοιοῦτος; Δὲν ἦτο κακός, ἐνῶ ἐβλεπεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τόσῃν ἐρήμωνισιν; Μὴ ἀπορῶμεν λοιπὸν πῶς δὲν ἐπίστευσαν, ἐνῶ ἔγιναν αὐτὰ, ἐκεῖ ὅπου θεθαίως ἡ ἰδία ἡ πίστις πολλὰκις καταλήγει εἰς τὸ ἀντίθετον δι' αὐτοὺς, εἰς κακίαν. Δηλαδή ὅπως ὅταν λέγουν διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατέχεται ὑπὸ δαίμονος. Ἡ δὲν ἐλέπετε διὰ αὐτὰ καὶ τώρα γίνονται, καὶ διὰ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι ὡς οἱ ἑφεις, καὶ ἄπιστοι καὶ ἀχάριστοι, οἱ ὅποιοι ὅπως καὶ αἱ ἐχιδναί, ὅταν ἀπολαύσουσιν εὐεργεσίας καὶ θερμανθοῦν ἀπὸ κάποιους, τότε λυποῦν τοὺς εὐεργέτας; Αὐτὰ ἔχουν λεχθῇ ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀπορῇ κανεὶς πῶς, ἐνῶ ἔγιναν τοιαῦτα θαύματα, δὲν ἐπέστρεψαν ὅλοι.

γ'. Διότι ἰδοὺ κατὰ τοὺς ἰδικούς μας καιροὺς ἔχουν γίνῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν μακάριον Βαβύλαν, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ Ἱεροσόλυμα, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν καταδάφισιν τῶν ἱερῶν, καὶ δὲν ἐπέστρεψαν ὅλοι. Διατί πρέπει νὰ λέγω τὰ παλαιά; Πέρυσιν σὰς εἶπα ὅποιον ἔγινε καὶ οὐδεὶς ἔβωσε προσοχήν, ἀλλὰ πάλιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφυγον κρυφίως καὶ κατεκρημνίσθησαν. Ἐχει σταθῇ ὁ οὐρανὸς διαρκῶς κραυγάζων διὰ ἔχει κύριον καὶ αὐτὸ τὸ πᾶν εἶναι ἔργον κάποιου τεχνίτου (τὸν κόσμον ἐννοῶ), καὶ μερικοὶ λέγουσιν διὰ ὅχι.

Αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγιναν πέρυσιν σχετικῶς μὲ τὸν Θεὸν ὁδωρὸν ἐκείνου, ποῖον δὲν ἐξέπληξαν; Καὶ ὅμως δὲν ἔγινεν οὐδὲν περισσότερον, ἀλλὰ δι' ὀλίγον ἀφοῦ ἔγιναν εὐλαστῆς πάλιν ἐπανήλθον ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἔγιναν εὐλαστῆς. Αὐτὸ συνέβη τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἑβραίων, δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Προφῆτης: «Ὁ-

ταν ἀπέκτειναν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν, καὶ ἐπέστρεψον, καὶ ὠρῶμεν πρὸς τὸν Θεόν».

Καὶ διατί πρέπει νὰ λέγω τὰ γενικά; Πόσοι περιέπεσαν εἰς ἀσθενείας; Πόσοι ὑπεσχέθησαν, ὅταν ἐσηκώθησαν, ὅτι θὰ ἐπιφέρουν μεγάλην μεταβολήν, καὶ πάλιν ἔγιναν οἱ ἴδιοι; Αὐτὸ δαικνύει εἰς ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδικῆς μας φύσεως, ἡ ἀδιέλαιπτος μεταβολή. Διότι ἐάν ἦσαν φυσικά τὰ κακά, οὐτε αὐτὴ δὲν θὰ ἐγίνετο. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπομακρυνώμεν ἀπὸ τὰ φυσικά καὶ ἀναγκασία! Καὶ θεθαίως ἀπομακρυνόμεθα, λέγει. Διότι δὲν ἐλέπομεν μερικούς, οἱ ὅποιοι δύνανται μὲν νὰ θλέπουν ἐκ φύσεως ἀπὸ τὸν θόσον ὅμως τυφλώνονται; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τῆς φύσεως, νὰ ἐλαττωῖται, ὅταν παρουσιασθῇ ἄλλη φύσις. Ὡστε φυσικὸν εἶναι εἰς ἡμᾶς ὅταν ἔχωμεν φοβηθῇ νὰ μὴ θλέπωμεν, φυσικὸν δὲ καὶ ὅταν παρουσιασθῇ μεγαλύτερος φόβος, νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἄλλον.

Τί λοιπόν, ἂν ὑπάρχῃ μὲν ἐκ φύσεως ἡ σωφροσύνη, λέγει, ὁ δὲ φόβος ἀφοῦ ἐπικρατήσῃ τὴν ἐκδιώξιν; Τί λοιπόν, ἂν δαίξω διὰ μερικοὺς οὐτε τότε συνετίζονται, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς φόβους εἶναι ἀναίσχυντοι; Αὐτὸ δὲν εἶναι φυσικόν. Νὰ εἶπω τὰ παλαιά; Ἀλλὰ τὰ νέα; Πόσοι θεθαίως εἰς τοὺς ἰδίους ἐκείνους τοὺς φόβους παρέμειναν περιπαίζοντες καὶ χλευάζοντες καὶ δὲν ἔπαυον οὐδὲν τοιοῦτον; Εἰπέ μου, ὁ Θεὸς δὲν μετεβάλλετο ἀμέσως, καὶ ἔτρεχεν ὀπίσω εἰς τὴν προηγουμένην κακίαν; Ἐδῶ δὲ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ δαιμόνια, παρ' ὅτι αὐτοὶ ἐγνώριζον,

8. Ψαλμ. 77, 34.

8α. Ἐννοεῖ τὸν Θεὸν ἐνώπιον τοῦ ὁποῦ ὁ Μωϋσῆς μετὰ τοῦ Ἀαρὼν ἀπέδειξαν τὴν θεοβῆν ἀποστολῆν τῶν καὶ ἐκείνους, παρ' ὅλας τὰς ἀποδείξεις ἐπὶ τὴν αἰκλὴν κακίαν.

προσέθετον ἀπλῶς οἱ λέγοντες· «Τὸν Ἰησοῦν ὀρκίζομεν ὑμᾶς, ὃν Παῦλος κηρύσσει». Μὰ ὅσα δηλαδὴ ἀπολογούνται, ἀποδεικνύεται ὅτι γνωρίζουν. Ἐκεῖνοι δὲ λέγουν ἀπλῶς τὸν Ἰησοῦν, ἔπρεπε νὰ εἰπουν τὸν Σωτῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν ἀνεστημένον. Ἀλλὰ δὲν ἤθελαν νὰ ὁμολογήσουν τὴν δόξαν τοῦ Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐλέγχει ὁ δαίμων, ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐναντίον των καὶ ἀφοῦ εἶπε· «Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Ὡς νὰ εἴλεγε· «Σεῖς δὲν πιστεύετε, ἀλλ' ἐνῷ ἔχετε κάμει κατάχρησιν τοῦ ὀνόματος, λέγετε αὐτὰ. Λοιπὸν ὁ ναὸς εἶναι ἔρημος, εἶναι εὐκόλῳ νὰ συληθοῦν τὰ σκεύη (τὰ θυσιαστήριον). Ὡστε δὲν εἰσθε κήρυκες, λέγει, ἀλλὰ ἱερεῖς μου». Πολὺς εἶναι ὁ θυμὸς τοῦ δαίμονος. Ἡδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νὰ πράξουν ταῦτα εἰς αὐτούς, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔπραττον ἕως τῶρα. Διότι οἱ ἐξουσιάζοντες (οἱ δαίμονες) αὐτούς οἱ ὁποῖοι ἔπραττον αὐτὰ εἰς αὐτούς, (ἔπραξαν) πολὺ περισσότερον ἀπ' αὐτούς (ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους).

Πρόσεξε πῶς δεικνύεται ἡ ἐπιείκεια αὐτῶν, διότι οἱ μὲν (Ἀπόστολοι) ἐνῷ ἐκδιώκοντα πράττουσιν τοιαῦτα, οἱ δὲ ὑπηρετούμενοι δαίμονες τὰ ἀντίθετα. «Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω», λέγει. Λοιπὸν νὰ ἐντραπήτε σεῖς οἱ ὁποῖοι τὸν ἀγνοεῖτε. «Καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Καλῶς καὶ αὐτὸ διότι ἐγνώριζαν ὅτι ἦτο κήρυξ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὁρμῶν ἐναντίον αὐτῶν καὶ σχίζει τὰ ἐνδύματα. Δι' ὧν ἔπραττεν εἰς αὐτούς, ὡς νὰ εἴλεγε σχεδὸν αὐτὸ· «Μὴ νομίσητε ὅτι τὰ πράττω αὐτά, ἐπειδὴ περιφρονῶ ἐκείνους». Πολὺς ἦτο ὁ φόβος τοῦ δαίμονος. Καὶ διατί δὲν ἔσχιε τὰ ἐνδύματά των χωρὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους; (Διότι τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸν θυμὸν θὰ ἱκανοποιεῖ καὶ τὴν πλάνην θὰ ἔκαυε). Ἐφοβείτο, ὅπως εἶπα, τὴν ἀήτητον ἐννομῖν, καὶ δὲν θὰ κατάρθωνε τόσα, ἂν δὲν ἔλεγεν αὐτό.

Παρατήρησε δὲ ὅτι πανταχοῦ οἱ δαίμονες εἶναι περισσότερον εὐγνώμονες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ δὲν τολμοῦν νὰ ἀντιμιλήσουν, οὔτε νὰ κατηγορήσουν τοὺς ἀποστόλους, οὔτε τὸν Χριστόν. Ἐκεῖ λέγουν· «Οἱδὲν σε τίς εἶ» καὶ «τί ἡλθες διδὲ πρὸ καιροῦ θασανίσαι ἡμᾶς»⁷, καὶ πάλιν· «Οἱδὲ σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸, ἐδῶ δὲ· «Ὅδοι οἱ ἀνθρώποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ εἰσίου»⁹, καὶ πάλιν· «Τὸν μὲν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Διότι πολὺ ἐφοβοῦντο καὶ ἔτρεμον ἐκείνους τοὺς ἁγίους.

Ἰσως κάποιος ἀπὸ σῶς, καθὼς ἀκούει, ποθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦν οἱ δαίμονες νὰ τὸν ἀενείσουν, καὶ μακαρίζει ἐκείνους τοὺς ἁγίους δι' αὐτό, διότι εἶχον τὴν δύναμιν. Ἀς ἀκούῃ ὁμῶς τὸν Χριστόν ὁ ὁποῖος λέγει· «Μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσονται»¹⁰. (Ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι οἱ ἄνθρωποι κατ' ἐξοχὴν δι' αὐτὸ χαίρουσιν ἐξ αἰτίας τῆς κενοδοξίας). Διότι ἂν ζητῆς αὐτὸ τὸ δοῦλον ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον, ὑπάρχει ἄλλη μεγαλυτέρα ὁδὸς. Δὲν εἶναι τὸσον μέγα τὸ νὰ ἀπαλλάξῃς (κάποιον) ἀπὸ τὸν δαίμονα, ὅσον νὰ τὸν ἀποσπάσῃς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ δαίμων δὲν ἡμποδίζει νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ μὲν, βοηθεῖ ὁμῶς, μὲ τὸ νὰ καθιστᾷ αὐτὸν πρὸς τὸν ἔχει συνετώτερον. Ἢ ἁμαρτία δὲ μᾶς ἐκδιώκει (ἀπὸ τὴν βασιλείαν).

Β'. Ἀλλ' ἴσως νὰ εἴπῃ κάποιος· «Εἴθε νὰ μὴ συμ-

7. Μάρκ. 1, 24.

8. Ματθ. 8, 29.

9. Μάρκ. 1, 24.

10. Πράξ. 16, 17.

11. Λουκ. 10, 20.

θῇ εἰς ἐμὲ νὰ ἀποκτήσω τοιοῦτον ὡφρονισμόν». Οὕτε ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ἄλλον, νὰ πράττω τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Εἰδ' ἄλλως, ὅ μὴ γένοιτο! εἴθε νὰ συμβῇ νὰ παρακαλῶ καὶ δι' αὐτά. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς μὲν (ὁ δαίμων) δὲν ἐκδιώκει, ἐκείνη δὲ (ἡ ἁμαρτία) ἐκδιώκει (ἀπὸ τὴν θασιλείαν), τὸ νὰ ἀπαλλάξῃς (κάποιον) ἀπὸ ἐκείνην εἶναι βεῖγμα μεγαλότερας ἐργασίας.

Λοιπὸν ἂς φροντίζωμεν νὰ ἀπαλλάσσωμεν τοὺς πλησίον ἀπ' αὐτὴν καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς πλησίον τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ὡς ἴδωμεν μήπως ἔχομεν δαίμονα. Ὡς ἐξετάσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὴ ἀκρίθειαν. Ἡ ἁμαρτία εἶναι χειρότερα τοῦ δαίμονος. Διότι ἐκεῖνος (μᾶς) καθιστᾷ ταπεινούς. Ἡ δὲν θλέπατε τοὺς δαιμονιζόμενους, ὅταν συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν πῶς εἶναι κατηφείς; πῶς εἶναι σκυθρωποί; πῶς εἶναι γεμάτα τὰ πρόσωπά των ἀπὸ ἐντροπὴν; πῶς δὲν τολμοῦν οὔτε νὰ ἴδουν κατὰ πρόσωπον; Πρόσεξε τὸν παραλογισμόν. Ἐκεῖνοι μὲν ἐντρέπονται δι' ὅσα παθαίνουν, ἡμεῖς δὲ δὲν ἐντρέπομεθα δι' ὅσα πράττομεν. Ἐκεῖνοι ἐντρέπονται ἐνῷ ἀδικοῦνται, ἡμεῖς ἐνῷ ἀδικούμεν δὲν ἐντρέπομεθα. Καίτοι τὰ ἔργα ἐκείνων δὲν εἶναι ἄξια ἐντροπῆς, ἀλλὰ εὐσπλαγχνίας καὶ φιλονθρωπίας καὶ συγχωρήσεως καὶ πολλοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἀπειρῶν ἐπαίνων, ὅταν, ἐνῷ ἀγωνίζονται ἐναντίον τοιοῦτου δαίμονος, ὑπομένουν τὰ πάντα εὐχαρίστως. Τὰ ἴδια μας δὲ εἶναι ἄξια γέλωτος ἀληθοῦς, ἐντροπῆς, κατηγορίας, κολάσεως, τιμωρίας, τῶν χειρότερων κακῶν καὶ τῆς γενένης τοῦ πυρός, ἀλλὰ οὐδεμιᾶς συγχωρήσεως ἄξια.

Βλέπετε ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι χειρότερα τοῦ δαίμονος; Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπειδὴ δυστυχοῦν κερδίζουν διπλοῦν κέρδος, ἐν μὲν τὸ ὅτι συνετίζονται καὶ γίνονται ἑγκρατερικώτεροι, δεύτερον δὲ τὸ ὅτι θὰ ἀπέλθουν

πρὸς τὸν Δεσπότην καθαρὸν, ἀφοῦ ὑποστοῦν ἐδῶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἰδικῶν τῶν ἁμαρτημάτων. (Βεβαίως δι' αὐτὸ ὁμιλήσαμεν πολλάκις καὶ ἀπεδείξαμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τιμωροῦνται ἐδῶ, ἀν' ὑπομένουν μὲ εὐγνωμοσύνην, εἶναι εὐλογον νὰ ἀποθάσουν ἀπὸ ἐπάνω τῶν πολλὰ ἁμαρτημάτων). Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα δὲ εἶναι διπλὰ τὰ κακά, ἐν μὲν ὅτι δυστυχοῦμεν, ἄλλο δὲ ὅτι γινόμεθα χειρότεροι.

Προσέχετε εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγω. Δὲν ἀδικοῦμεθα μόνον αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι ἁμαρτάνομεν δηλαδὴ, ἀλλὰ καὶ ἄλλο, ὅτι ἡ ψυχὴ δέχεται συνήθειαν, ὅπως εἰς τὸ σῶμα. Διότι θὰ εἶναι σαφέστερον ὅταν λέγεται διὰ παραδείγματος, διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅστις εἶχε πυρετὸν δὲν ἔχει ἀδικηθῇ μόνον αὐτό, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀσθενής, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὴν ἀσθένειαν γίνεται εἰς τὸ ἐξῆς ἀσθενέστερος, καὶ ἀν' ἀπανέλθῃ εἰς τὴν υγίαν ἀπὸ μακρὰν ἀσθένειαν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀν' εἰμεθα υγιεῖς, ἀκόμη χρειάζομεθα πολλὴν δύναμιν.

Διότι παρατήρησε κάποιον ὁ ὅποιος ἐφάρθη προσφθιτικῶς καὶ δὲν ἐτιμωρήθη. Δὲν εἶναι ἄξιον δι' αὐτὸ μόνον νὰ κλαίωμεν, διότι δὲν τιμωρεῖται διὰ τὴν προσβολήν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλο νὰ πενθῶμεν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Διότι ἔχει γίνῃ ἡ ψυχὴ ἀναιδεότερα πλέον. Διότι ἀπὸ καθὲν ἁμαρτήμα, καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ὅταν ἐπιτελεσθῇ καὶ παύσῃ, ἀποταμιεύεται ἐντὸς τῆς ψυχῆς μας ὀλίγον δηλητήριον. Δὲν ἀκούεις μερικοὺς οἱ ὅποιοι λέγουν, ὅταν ἀναρρώσουν ἀπὸ ἀσθένειαν, ὅτι «δὲν τολμῶ ἀκόμη νὰ πῶ ὕδωρ»; ἀν' καὶ ἀνάρρωσε θεθαίως. Ἀλλ' ἡ ἀσθένεια καὶ αὐτὸ τὸ ἀδίκημα ἔκαμε. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐνῷ δυστυχοῦν εὐχαριστοῦν, ἡμεῖς δὲ ἐνῷ εὐτυχοῦμεν θλυσσησθόμεν τὸν Θεὸν καὶ ἀποθαρρυνόμενοι τὸν ἐγκαταλείπομεν. Διότι θὰ εὐρῆς περισ-

αστέρους υγιείς και πλουσίους να πράττουν αυτό, παρά πτωχούς και αρρώστους. Διότι έχει αναφανή ὁ δαίμων ὡς δήμιος ἀληθῶς σκληρὸς ἐκτοξεύων πολλὰς ἀπειλὰς, ὡς κάποιος διδάσκαλος ὁ ὁποῖος σηκώνει τὸ μαστίγιον καὶ ἀπὸ οὐδὲν μέρος ἀφήνει νὰ διαφύγουν.

"Αν δὲ μερικοὶ οὕτε τοιοιτοτρόπως εἶναι προσεκτικοί, ἀλλ' ὅμως ἐκείναι τιμωροῦνται. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν καὶ αὐτό. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀνθρώποι, ὅπως οἱ τρελλοί, ὅπως οἱ παῖδες δὲν ἔχουν ὑποχρέωσιν λογοδοσίας, τοιοιτοτρόπως οὕτε αὐτοί. Διότι δι' αὐτὰ τὰ ὁποῖα γίνονται ὅχι ἐν γνώσει οὐδεὶς εἶναι τὸσον σκληρὸς, ὥστε νὰ ζητήσῃ ποτὲ τιμωρίαν. Ἐπομένως εὐρισκόμεθα εἰς πολὺ χειρότεραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους ὅσοι ἁμαρτάνομεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀφρίζομεν, οὕτε αὐστρέφομεν τὰς κόρας (τῶν ὀφθαλμῶν), οὕτε τὰς χεῖρας; Εἴθε νὰ ἐπράττομεν αὐτὸ εἰς τὸ σῶμα καὶ ὅχι εἰς τὴν ψυχὴν!

Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ψυχὴν, ἣ ὁποία ἀφρίζει, ἀκάθαρτον, καὶ αὐστροφὴν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας; Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὀργίζονται καὶ μεθοῦν ἀπὸ τὸν θυμὸν, ἀπὸ πόσον ἀφρόν δὲν ἐκβάλλουν ἀκαθαρτοτέρους λόγους; Ἀληθῶς ὡς νὰ ἐκχύνουν σιελὸν μὲ κακὴν ὁσμὴν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνοι δὲν γνωρίζουν οὐδένα ἀπὸ τοὺς παρόντας, οὕτω καὶ αὐτοί. Διότι δευὰ σκοτισθῇ ἡ διάνοιά των καὶ αὐστραφοῦν οἱ ὀφθαλμοί, δὲν βλέπουν οὕτε φίλον, οὕτε ἐχθρόν, οὕτε σεβαστόν, οὕτε ἀξίον περιφρονήσεως, ἀλλὰ ὅλους ὁμοίως. Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ αὐτοὶ τρέμουν ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνοι; Ἀλλὰ δὲν πίπτουν κάτω; Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ των εὐρίσκειται κάτω καὶ πίπτει σπαρταρώσα. Διότι ἂν εἶχε σταθῇ ὀρθή, δὲν βέ. ἐπέβαινε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπαθεν. Ἡ δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι δείγμα ψυχῆς, ἣ ὁποία ἔχει καταβληθῇ καὶ ἔχει ἀπολέσει τὴν ἰδικήν της νηφαλιότη-

τα, καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα πράττουν καὶ λέγουν δευὰ μεθοῦν ἀπὸ τὸν θυμὸν;

"Υπάρχει καὶ ἐν ἄλλο εἶδος τρέλλας χειρότερον ἀπ' αὐτό. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; "Ὅταν δὲν ἀνέχωνται οὕτε τὴν ὀργὴν νὰ ἀφήσουν, ἀλλὰ τρέφουν εἰς τὸν οἶκον των στενὸν φίλον, ὡς κάποιον δήμιον, τὴν μνησικακίαν. Διότι αὐτοὺς πρῶτους καταστρέφει τὸ νὰ μνησικακοῦν ἀπ' ἐδῶ ἤδη, διὰ νὰ παρατρέξω τὰ μέλλοντα. Διότι πᾶσι ταλαιπωρία νομίζεις ὅτι ὑπάρχει εἰς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει κτυπηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν, δευὰ καθημερινῶς ἐξετάζῃ πῶς ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρόν; Προηγούμενως τὸν ἑαυτὸν τοῦ τιμωρεῖ ὁ τοιοῦτος, καὶ τιμωρεῖται πρησκόμενος, πολεμῶν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ, καίόμενος. Διότι εἶναι ἀναπόφευκτον διαρκῶς νὰ καίεται τὸ πῦρ ἐντὸς σου. Καὶ ἐπὶ τὸσον χρόνον παρατείνων τὸν πυρετόν, δὲν τὸν ἀφήνεις νὰ καταπέσῃ, καὶ νομίζεις ὅτι εἰς ἐκεῖνον προξενεῖς κάτι κακόν, ὁ ἴδιος δὲ φθείρεις τὸν ἑαυτὸν σου, ἐπειδὴ φέρεις διαρκῶς τὴν φλόγα εὐρισκομένην εἰς ἑντάσιν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀφήνεις τὴν ψυχὴν νὰ ἀναπαυθῇ, ἀλλὰ πάντοτε ἐξαγριώνεσαι καὶ ἔχεις τὴν σκέψιν εἰς ταραχὴν καὶ ἀναστάτῳσιν.

ε'. Ποῖον εἶναι χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν τρέλλαν νὰ λυπήσῃ διαρκῶς καὶ νὰ πρήσκειαι καὶ νὰ φλογίζεσαι; Διότι τοιαῦτα εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν μνησικακῶν. "Ὅπου καὶ ἂν ἴδουν αὐτὸν τὸν ὁποῖον θέλουν νὰ ἐκδικηθοῦν, ἀμέσως καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ πάθους. "Αν ἀκούσουν φωνὴν, χάνουν τὸ θάρρος των, τρέμουν. "Αν εὐρίσκονται εἰς τὴν κλίνην, ὑποδεικνύουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των ἀπείρους τιμωρίας, κρεμνόντες, βασανίζοντες ἐκεῖνον τὸν ἐχθρόν. "Επὶ πλέον δὲ ἂν τὸν ἴδουν καὶ νὰ προκόπῃ, ἀλλοίμονον ὁποῖα τιμωρία! Συγχώρησε εἰς αὐτὸν τὸ ἁμάρτημα καὶ ἀπόλαζε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν. Διὰ τί παραμένεις διαρκῶς τιμωρού-

μενος, διὰ τὰ τιμωρήσης ἐκεῖνον μίαν φοράν καὶ τὰ τὸν ἐκδικηθῆς; Διὰ τὴν δημιουργεῖς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καθ' ἑξῆς ἀσθένειαν;

Διὰ τὴν ἐνθ' ἑαυτοῦ θέλει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ αἰνὰ ὁ θυμὸς τὸν κρατεῖς; Ὅτε μέχρι τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ μένῃ, λέγει ὁ Παῦλος¹³. Διότι ὡς κάποια σῆψις καὶ σκόρος, τοιοῦτοτρόπως κατατρώγει τὴν ρίζαν τῆς ἰδικῆς μας διανοίας. Τί θηρίον κλείεις ἐντὸς τῶν σπλάγχων σου; Εἶναι καλύτερον ὅτις ἢ ἐχίδνα νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν καρδίαν, παρά θυμὸς καὶ μνησικακία. Διότι ἐκεῖνα μὲν ἀμέσως θὰ μᾶς ἀπῆλλασον τῆς ζωῆς (θὰ μᾶς ἐφόνευον), αὐτὸς δὲ (ὁ θυμὸς) μένει διαρκῶς, ἐμπηγνύων τοὺς δόντας, ρίπτει τὸ δηλητήριον ἐντὸς ἡμῶν, ἐπιστρατεύων τοὺς φοβεροὺς λογισμοὺς.

Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πράττω, λέγει, διὰ τὰ μὴ με ἐμπαίξῃ, διὰ τὰ μὴ με περιφρονήσῃ. Ἀθλίε ἄνθρωπε καὶ ταλαίπωρε, δὲν θέλεις νὰ χλευασθῇς ἀπὸ τὸν σύνδουλον, ἀλλὰ νὰ μισθῇς ἀπὸ τὸν δεσπότην σου; Δὲν θέλεις νὰ περιφρονηθῇς ἀπὸ τὸν σύνδουλον, ἀλλὰ περιφρονεῖς τὸν δεσπότην; Δὲν ἀνέχεσαι νὰ περιφρονηθῇς ἀπ' αὐτόν, καὶ δὲν νομίζεις ὅτι ὁ Θεὸς ἀγανακτεῖ, διότι τὸν ἐμπαίζεις, διότι τὸν περιφρονεῖς, ἀφοῦ δὲν θέλεις νὰ ὑπακούῃς εἰς αὐτόν;

Ὅτι δὲ δὲν θὰ σὲ περιγελᾷ εἶναι φανερόν ἐξ αὐτοῦ. Ἄν μὲν τὸν τιμωρήσῃ, θὰ εἶναι πολὺς ὁ χλευασμὸς, πολλὴ ἡ περιφρόνησις, (διότι τὸ πρᾶγμα εἶναι δεῖγμα μικροψυχίας), ἂν δὲ τὸν συγχωρήσῃ, πολὺς θὰ εἶναι ὁ θαυμασμός. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐνδειξὶς μεγαλοψυχίας. Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν γνωρίζει, λέγει. Ἄς γνωρίζῃ ὁ Θεός, διὰ τὰ ἔχῃς μεγαλύτερον μισθόν. Διότι λέ-

12 Ἐφεσ. 4, 26.

γει· «Δανεῖζετε παρ' ὧν οὐκ ἐλπίζετε ἀπολαθεῖν»¹³. Τοιοῦτοτρόπως καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν αἰσθάνονται ὅτι εὐεργετοῦνται, διὰ τὰ μὴ ἐλαττώσουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνταπόδοσιν (ἐκ τοῦ Θεοῦ), ἀφοῦ μᾶς ἀνταποδώσουσιν τὸν ἑαυτοῦν ἢ ὁ,τιδήποτε¹⁴. Διότι ὅταν δὲν λάθωμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τίποτε, τότε θὰ λάθωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγαλύτερα.

Τί δὲ εἶναι περισσότερο ἀξίον γέλωτος, τί δὲ ψυχρότερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἢ ὅποια ὀργίζεται διαρκῶς καὶ θέλει νὰ ἐκδικηθῇ; Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία εἶναι γυναικεῖα καὶ παιδική. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνη (ἡ γυνή) ὀργίζεται καὶ πρὸς τὰ ἄψυχα, καὶ ἂν δὲν κτυπήσῃ τὸ ἔδαφος, δὲν ἀφήνει τὴν ὀργὴν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ θέλουσιν νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐλύπησαν. Ἐπομένως αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι γέλωτος. Διότι τὸ νὰ ἐξουσιάζῃσαι ἀπὸ τὸν θυμόν, εἶναι δεῖγμα παιδικῆς διανοίας. Τὸ νὰ ἐξουσιάζῃς δὲ (τὸν θυμόν), εἶναι δεῖγμα ἀνδρείας. Ἀρα δὲν περιγελώμεθα ἡμεῖς ὅταν ἐγκατερῶμεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι. Αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν εὐκόλως περιφρονημένων ἀνθρώπων, τὸ νὰ μὴ νικῶνται ἀπὸ τὸ πάθος. Τῶν ἀξίων περιφρονήσεως δὲ εἶναι τὸ νὰ τρέμουν τὸσον τὸν γέλωτα ἐκ τῶν ἄλλων, ὥστε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ προτιμοῦν καὶ εἰς γνωστὸν πάθος νὰ ὑποπίπτουν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἀντιμάχωνται καὶ τὸν ἑαυτὸν τῶν νὰ ἀποκρούουν. Αὐτὰ εἶναι ἀληθῶς ἀξία γέλωτος. Λοιπὸν ἂς τὰ ἀποφεύγωμεν αὐτά.

Ἄς λέγῃ ὅτι, ἐνθ' ἡμᾶς προεκάλεσε ἄπειρα κακά, αὐτὸς δὲν ἔπαθεν οὐδέν. Ἄς λέγῃ ὅτι καὶ πάλιν ἂν ἐπιτεθῇ εἰς ἡμᾶς θορυβῶδώς, δὲν θὰ πάθῃ οὐδέν. Δὲν θὰ ἐκήρυττε κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἀρετὴν μας, δὲν θὰ ἀ-

13 Λουκ. 8, 34.

14 Λουκ. 14, 14.

νεζήτει άλλους λόγους, αν ήθελε νά μάς επαινέση, παρ' αὐτά, τὰ ὅποια νομίζει ὅτι τὰ λέγει διὰ νά κατηγορήσῃ. Εἶθε οἱοί νά ἔλεγον δι' ἐμέ αὐτά, ὅτι «εἶναι ἄνθρωπος ψυχρὸς καὶ ταλαίπωρος. "Ὅλοι τὸν χλευάζουν καὶ αὐτὸς ὑπομένει. "Ὅλοι πηδοῦν ἐναντίον του, αὐτὸς δὲ δὲν ἀποκροεῖ!». Εἶθε νά προσέθετον ὅτι «οὔτε ἂν θέλῃ ἡμπορεῖ», διὰ νά ἦτο δι' ἐμέ ὁ ἐπαινος ἀπ' τὸν Θεὸν καὶ ὅχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! "Ἄς λέγῃ ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ψυχρότητος δὲν ἀνταποδίδωμεν. Αὐτὸ δὲν μάς ἐλάττει οὐδόλως, ὅταν γνωρίζῃ ὁ Θεός, ἀλλὰ τοποθετεῖ τὸν θησαυρὸν μας εἰς μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν. Ἐάν πρόκειται νά προσέχωμεν ἐκείνους, θὰ τὰ χάσωμεν ὅλα. "Ἄς μὴ ἴδωμεν τί λέγουν, ἀλλὰ τί πρέπει εἰς ἡμᾶς.

"Ἄλλοι δὲ λέγουν «θηλασὴ νά μὴ μὲ περιγελᾷ», καὶ μερικοὶ καυχῶνται. "Ὡ τῆς ἀνοησίας τὸ μέγεθος! Οὐδεὶς, ὅστις μὲ ἠδίκησε, μὲ περιεγέλασε, λέγει. Θηλασὴ, «τὸν ἐτιμώρησα». Καὶ θεοσάως δι' αὐτὸ πρέπει νά περιγελᾷσαι, διότι ἐξεδικήθης. Ἀπὸ ποῦ εἰσέχθησαν αὐτοὶ οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐντροπὴ καὶ καταστροφὴ, καὶ ἀνατροπὴ τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς καὶ πολιτείας; "Ἀρὰ γε ὅχι ἀπὸ τοῦ ὅτι ὁμιλοῦμεν ἀντιθέτως ἀπὸ τὸν Θεόν; Διότι αὐτὸ τὸ ὅποιον αὐ καθεστῆ ἴσον πρὸς τὸν Θεόν, τὸ νά μὴ ἐκδικῆσαι θηλασὴ, αὐτὸ τὸ θεωρεῖς ὄχιον γέλιωτος. Δὲν εἰμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἀξιοὶ νά περιγελῶμεθα καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς, ἐπειδὴ οὕτως ἀντιτελούμεν πρὸς τὸν Θεόν;

Θέλω κατὰ νά διηγῶ τὸ ὅποιον ἔγινεν εἰς παλαιὰν ἐποχὴν, ὅχι περὶ ὀργῆς, ἀλλὰ περὶ χρημάτων. Εἶχε κάποιος ἀγρόν, ὁ ὅποιος εἶχε ἐντὸς του κρυμμένον θησαυρὸν, χωρὶς νά γνωρίζῃ ὁ ἰδιοκτήτης. Αὐτὸν τὸν

ἀγρόν ἐκεῖνος τὸν ἐπώλησεν. Αὐτὸς ὁ ὅποιος τὸν ἡγόρασεν, ἐνῶ ἔσκαπτε αὐλάκας, ὥστε νά φυτεύσῃ καὶ νά τὸν φροντίσῃ, εὗρε τὸν θησαυρὸν νά εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. "Ὅταν τὸ ἔμαθεν αὐτὸ ὁ πωλήσας, ἀφοῦ ἤλθε ἐκρησιμοποιεῖ θίαν πρὸς αὐτὸν ὁ ὅποιος εἶχε ἀγοράσει τὸν ἀγρόν, διὰ νά λάθῃ πίσω τὸν θησαυρὸν. Διότι ἔλεγε ὅτι εἶχε ἀγοράσει ἀγρόν, ὅχι θησαυρὸν. Πάλιν ἐκεῖνος τὸν ἀπέκρουσε, λέγων ὅτι εἶχεν ἀγοράσει τὸν ἀγρόν μαζὶ μὲ τὸν θησαυρὸν, καὶ νά μὴ κάμῃ οὐδένα λόγον περὶ αὐτοῦ. "Ἐφθασαν καὶ οἱ δύο εἰς ἀντιλογίαν, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἤθελε νά λάθῃ (τὸν θησαυρὸν), ὁ δὲ ἠγωνίζετο νά μὴ τὸν δώσῃ. Καὶ ἀφοῦ εὗρον τυχαίως κάποιον ἀνθρώπον ἐξέθετον τὰς ἀπόψεις των. "Ἐπειτα τὸν ἡρώτων, εἰς ποῖον πρέπει νά περιέλθῃ ὁ θησαυρός. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐξέφρασε γνώμην, εἶπε δὲ ὅτι θὰ διαλύσῃ τὴν ἀμφισβήτησίν των. Διότι αὐτὸς θὰ εἴναι ὁ κύριος. Καὶ ὅταν ἔλαθε τὸν θησαυρὸν, ἀφοῦ ἐκείναι τὸν παρεχώρησαν μὲ τὴν θέλησίν των, ἔπειτα ἐπαθε ἀπειρα κακὰ καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ἐμάθαινε ὅτι εὐλόγως ἐκεῖνοι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ αὐτόν.

Αὐτὰ πρέπει νά γίνῃ καὶ περὶ τῆς ὀργῆς, καὶ ἡμεῖς νά ἀγωνιζώμεθα νά μὴ ἐκδικουέμεθα, καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν προενηύσει λύπην νά ἀγωνίζονται νά τιμωρηθοῦν. Ἀλλὰ ἴσως αὐτὰ φαίνονται ὅτι εἶναι καὶ κάποιοι περιγελῶς. Διότι ὅταν περισσότερον καταλάβῃ ἡ παραφροσύνη, περιγελῶνται οἱ συνετοί, καὶ μεταξὺ πολλῶν παραφρόνων ὁ μὴ παράφρων φαίνεται ὅτι εἶναι παράφρων.

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ νά ὑπομενῶμεν καὶ νά συγκρατήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διὰ νά ἡμπορέσωμεν, μὲ τὸ νά γινώμεθα καθαροὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ καταστρεπτικὸν πάθος, νά ἀξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

μέ τήν χάριν καί τήν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Μονογενοῦς
του Υἱοῦ, μετά τοῦ ὁποῖου εἰς τόν Πατέρα συγχρόνως
καί εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμή,
τώρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 78

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΗ' — ΜΑ'
(ΚΕΦ. 13 — 19)

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

«Τὰ ἐβρυσκόμενα ἅπαντα τοῦ ἐν ἁγίοις
Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
Ἑρμηνεῖα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων».
Τόμος Γ', Ἀθήναι 1874, σελ. 284 · 410.